

VU Research Portal

De burger als rechter: een onderzoek naar geprefereerde sancties voor misdrijven in Nederland

Ruiter, S.; Tolsma, J.; de Hoon, M.; Elffers, H.; van der Laan, P.

2011

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Ruiter, S., Tolsma, J., de Hoon, M., Elffers, H., & van der Laan, P. (2011). *De burger als rechter: een onderzoek naar geprefereerde sancties voor misdrijven in Nederland*. Boom Lemma.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

De burger als rechter: Een onderzoek naar geprefereerde sancties voor misdrijven in Nederland

Stijn Ruiter

Jochem Tolsma

Marloes de Hoon

Henk Elffers

Peter van der Laan

Dit onderzoek is door het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) en de Radboud Universiteit Nijmegen uitgevoerd op verzoek van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC), met medewerking van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

INHOUDSOPGAVE

<u>Hoofdstuk 1</u>	<u>Introductie en vraagstelling</u>	1
<u>1.1 Inleiding</u>		1
<u>1.2 Eerder onderzoek</u>		4
<u>1.3 Het onderhavige onderzoek</u>		6
<u>1.4 De onderzoeksvragen</u>		7
<u>Hoofdstuk 2</u>	<u>Onderzoeksopzet</u>	11
<u>2.1 Doelpopulatie</u>		11
<u>2.2 Steekproef</u>		11
<u>2.3 Veldwerk en respons</u>		11
<u>2.4 Representativiteit en weging</u>		13
<u>2.5 Vignettenstudie</u>		15
<u>2.6 Feitelijk opgelegde straffen</u>		28
<u>2.7 Voorgenomen analyses</u>		28
<u>Hoofdstuk 3</u>	<u>Sanctieoordelen van burgers-als-rechter bij verschillende typen delict</u>	29
<u>3.1 Inleiding</u>		29
<u>3.2 Analysemethoden</u>		29
<u>3.3 Gewogen data</u>		32
<u>3.6 Resultaten</u>		33
<u>3.7 Samenvatting</u>		69
<u>Hoofdstuk 4</u>	<u>De invloed van kenmerken van delictscenario's op sanctieoordelen van burgers-als-rechter</u>	71
<u>4.1 Inleiding</u>		71
<u>4.2 Analysemethode</u>		72
<u>4.3 Resultaten</u>		73
<u>4.4 Samenvatting</u>		81

<u>Hoofdstuk 5</u>	<u>De invloed van strafdoelen en andere kenmerken van burgers-als-rechter op hun sanctieoordelen</u>	83
5.1	<u>Inleiding</u>	83
5.2	<u>Strafdoelen</u>	83
5.2	<u>Andere kenmerken van burgers</u>	85
5.3	<u>Analysemethode</u>	88
5.4	<u>Resultaten: strafdoelen</u>	89
5.5	<u>Resultaten: andere kenmerken van burgers</u>	98
5.6	<u>Samenvatting</u>	108
<u>Hoofdstuk 6</u>	<u>De invloed van informatie over kosten van en recidive na sancties op sanctieoordelen van burgers-als-rechter</u>	109
6.1	<u>Inleiding</u>	109
6.2	<u>Analysemethoden</u>	111
6.3	<u>Resultaten: manipulatiecheck</u>	112
6.4	<u>Resultaten: effect van informatiestimuli op sanctieoordelen</u>	118
6.5	<u>Samenvatting</u>	121
<u>Hoofdstuk 7</u>	<u>Oordelen van burgers-als-rechter en rechterlijke uitspraken vergeleken</u>	123
7.1	<u>Inleiding</u>	123
7.2	<u>Analysemethode</u>	127
7.3	<u>Gegevens</u>	128
7.4	<u>Resultaten</u>	130
7.5	<u>Samenvattend</u>	140
7.6	<u>Conclusie</u>	142
<u>Hoofdstuk 8</u>	<u>Samenvatting en discussie</u>	145
8.1	<u>Vraagstelling</u>	145
8.2	<u>Methode</u>	145

<u>8.3 Resultaten</u>	146
<u>8.4 Aanbeveling voor nader onderzoek</u>	151
<u>Literatuurlijst</u>	153
<u>Appendix 2.1 Uitnodigingsbrief</u>	157
<u>Appendix 2.2 Vragenlijst</u>	159
<u>Appendix 2.3 Wetsbepalingen vignetten</u>	185
<u>Appendix 2.4 Krantenberichten over criminaliteit, enkele voorbeelden</u>	187
<u>Appendix 3.1 Verdelingen strafzwaarte uitgesplitst weergegeven</u>	191
<u>Appendix 3.2 Medianen strafzwaarte voor elke strafmodaliteit</u>	195
<u>Appendix 4.1 Parameterschattingen winkeldiefstal</u>	197
<u>Appendix 4.2 Parameterschattingen woninginbraak</u>	198
<u>Appendix 4.3 Parameterschattingen mishandeling (caf��r��zie)</u>	199
<u>Appendix 4.4 Parameterschattingen autodiefstal</u>	200
<u>Appendix 4.5 Parameterschattingen oplichting</u>	201
<u>Appendix 4.6 Parameterschattingen milieudelict</u>	202
<u>Appendix 4.7 Parameterschattingen verkeersmisdrijf</u>	203
<u>Appendix 4.8 Parameterschattingen aanranding</u>	204
<u>Appendix 4.9 Parameterschattingen drugsdelict</u>	205
<u>Appendix 4.10 Parameterschattingen mishandeling (huiselijk geweld)</u>	206
<u>Appendix 4.11 Parameterschattingen verboden wapenbezit</u>	207
<u>Appendix 4.12 Parameterschattingen bedreiging</u>	208
<u>Appendix 5.1 Lineaire random intercept modellen strafzwaarte</u>	209
<u>Appendix 5.2 Logistische random intercept modellen sancties niet van toepassing</u> ..	210
<u>Appendix 7.1 Wetteksten</u>	213
<u>Over de auteurs</u>	219
<u>Dankwoord</u>	221

Hoofdstuk 1 Introductie en vraagstelling

1.1 Inleiding

Het functioneren van de Nederlandse strafrechtspraak is de laatste jaren onderwerp van een soms verhitte maatschappelijke, politieke en wetenschappelijke discussie. Worden er niet teveel fouten gemaakt, waarbij onschuldigen worden veroordeeld, of schuldigen worden vrijgesproken? Worden mensen die nog een gevaar zijn voor de samenleving te vaak onterecht op vrije voeten gesteld, of omgekeerd onschuldigen ten onrechte vastgehouden? Is de rechter wel onafhankelijk genoeg? Is de rechter niet veel te soft, moet er niet veel strenger worden gestraft? Worden er niet veel te vaak taakstraffen uitgedeeld, ook in geval van zeer ernstige misdrijven? Wetenschappers, politici, magistraten en anderen hebben zich met regelmaat in deze maatschappelijke discussie gemengd, zowel via de opiniepagina's van de nationale dagbladen als in de vakpers. Niet zelden wordt gesproken van misstanden en is er een roep om aanscherping van de wet of richtlijnen. Een recente voorbeeld van een aanscherping is de vervolgingsrichtlijn om bij geweld tegen hulpverleners (politie, brandweer, ambulance, in jargon 'kwalificerende slachtoffers' genoemd) zwaardere strafeisen uit te brengen. Daarnaast kondigt het regeerakkoord van het kabinet-Rutte aan minimumstraffen te zullen invoeren voor bepaalde delicten/daders. Ook is de richtlijn voor het toekennen van verlov aan TBS'ers recent aangescherpt. Sommige deelnemers aan het debat menen dat er in de afgelopen decennia alleen maar steeds milder wordt gestraft, in de zin dat de taakstraf aan populariteit heeft gewonnen en de lengte van opgelegde gevangenisstraffen is gedaald (vergelijk: Van der Heide, Van Tulder en Wiebrens, 2007).

Andere deelnemers aan dat debat menen dat er helemaal geen behoefte is aan zulke maatregelen. Zij betwijfelen of het allemaal wel zo erg gesteld is met de strafrechtpleging. Zo wordt er vanuit de wetenschappelijke literatuur op gewezen dat, anders dan veel Nederlanders denken, er al heel wat zwaarder gestraft wordt dan vroeger (Van Tulder, 2011; Van Tulder en Diephuis, 2007; Van Wingerden en Nieuwbeerta, 2006, 2010). Er wordt geconcludeerd dat er geen sprake is van een op grote schaal toepassen van taakstraf bij zeer zware misdrijven (Klijn, Van Tulder,

Beaujean, Van der Heijden en Rodenburg, 2008). Het publiek onderschat sterk hoe vaak schuldig bevonden daders tot gevangenisstraf worden veroordeeld (De Keijser en Elffers, 2009). Er wordt betoogd dat Nederland qua aantallen gevangenen per hoofd van de bevolking tegenwoordig in de westerse wereld tot de meest punitieve landen behoort (Tonry en Bijleveld, 2007), hetgeen het publiek echter niet weet (De Keijser en Elffers, 2009).

Het is de taak van het wetenschappelijk onderzoek om de in de commotie van een verhit maatschappelijk debat betrokken stellingen ten aanzien van de actuele stand van de rechtspleging nauwkeurig op hun merites te beoordelen. Het onderhavige rapport tracht daaraan een bijdrage te leveren, door zich op één aspect van bovengenoemde discussie te concentreren, namelijk op de vraag hoe volgens het Nederlandse publiek veroordeelde plegers van misdrijven behoren te worden gestraft. Welke straffen acht het Nederlandse publiek gepast? Weliswaar is het wettelijk voorbehouden aan de strafrechter om de beslissing te nemen over aard (boete, werkstraf, gevangenis, ...) en hoogte (in euro's, uren of dagen, ...) van een straf, algemeen is men van mening dat de rechter niet in een vacuüm opereert. De democratische legitimatie van de aan de rechter overgedragen bevoegdheid en plicht om zulke beslissingen te nemen moet verankerd zijn in publieke steun. Wanneer rechters systematisch anders beslissen dan het volk wil, zal vroeg of laat de rechterlijke macht zijn legitimiteit verliezen. In een democratie zal dat tot wetgevende initiatieven kunnen leiden, of, voordat het zo ver komt, zal het Openbaar Ministerie andere straffen kunnen gaan eisen, in reactie waarop de rechter alsnog gehoor kan geven aan de wens van het volk.

Hoe denkt het volk dan precies over het bestraffen van criminaliteit? Dat is de vraag die we in dit rapport zullen beantwoorden. Vaak wordt gedacht dat het twijfelloos vaststaat dat het Nederlandse volk strenger wil straffen dan rechters thans doen. Als je vraagt 'vindt u dat er in Nederland in het algemeen streng genoeg wordt gestraft?', dan zegt een zeer ruime meerderheid dat ze dat niet vinden: zij willen strenger straffen zien. Het Sociaal Cultureel Planbureau heeft over een lengte van jaren laten zien dat meer

dan 3 op de 4 Nederlanders op deze vraag antwoordt met een wens tot strengere straffen (Dekker en Van der Meer, 2007). Maar wat zegt dat resultaat precies? In een overzichtsartikel kwamen Elffers en De Keijser (2009) tot de conclusie dat de wijze waarop de punitiviteitskloof tussen rechters en burgers wordt vastgesteld van beslissende invloed is op de maat ervan. Wagenaar (2008) betoogt zelfs dat de kloof zo goed als afwezig is tussen publiek en rechters, en dat het Openbaar Ministerie zelfs zwaardere straffen eist dan het publiek wenst op te leggen.

Er is dan ook behoefte aan grotere helderheid. Wat wil het publiek nu precies aan straffen? Wie vindt dat de rechterlijke macht moeten luisteren naar wat het publiek wil, heeft er belang bij precies te weten wat het publiek dan eigenlijk wil, en evenzeer heeft degene die meent dat het wel meevalt met de punitiviteitskloof behoefte vast te stellen hoe streng het publiek eigenlijk is. Er is weinig onenigheid over dat de SCP-vraag te weinig gedetailleerd is, met zijn generieke omschrijving over strafzwaarte 'in het algemeen'. Voor welke delicten vindt men dan precies dat er niet streng genoeg gestraft wordt? En welke straffen had men dan precies zelf in gedachten? Daarbij gaat het niet alleen om de zwaarte van de straffen, maar ook om het soort straf ('strafmodaliteit' in het jargon). Voor welke delicten wil men welk soort straffen opleggen? Het zou hierbij kunnen gaan om een al of niet (gedeeltelijk) voorwaardelijke vrijheidsstraf, werkstraf, boete, andere straffen en maatregelen.

Die laatste kwestie, aan welk straftype het publiek de voorkeur geeft, komt met name als prominent naar voren in verband met de beroering in media en politiek over het beweerdelijk opleggen van taakstraf bij zeer zware delicten, zoals aan de orde gesteld in een uitzending van het TV-programma Zembla in de herfst van 2007. Weliswaar bleek dat later allemaal grotelijks overdreven te zijn (Klijn e.a. 2008), toch heeft de toenmalige minister van Justitie in reactie op de discussie naar aanleiding van de Zembla-uitzending een wetsvoorstel ingediend ter wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met het beperken van de mogelijkheid om een taakstraf op te leggen voor ernstige zeden- en geweldsmisdrijven en bij recidive van misdrijven. In de Memorie van Toelichting (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2009) relateerde de

minister het wetsvoorstel aan het maatschappelijk draagvlak voor de taakstraf. Hij onderschreef de tijdens de consultatie ter voorbereiding van het wetsvoorstel door het Openbaar Ministerie gemaakte analyse dat het maatschappelijk draagvlak voor de taakstraf onder druk was komen te staan en dat het draagvlak zou afnemen als de taakstraf te ruim zou worden toegepast. Ook stelde hij dat bekeken werd of er aanvullend onderzoek nodig was dat zich richt op het draagvlak voor straffen, waaronder de taakstraf. Uiteindelijk heeft dat geresulteerd in het onderhavige onderzoek. In de tussentijd is het wetsvoorstel in geamendeerde vorm door de Tweede Kamer aangenomen en thans ligt het in enigszins gewijzigde vorm voor bij de Eerste Kamer. Daarbij wordt door de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie in de Memorie van Antwoord (Eerste Kamer der Staten-Generaal, 2011) expliciet aangevoerd dat de legitimiteit van en het maatschappelijk draagvlak voor taakstraffen worden ondergraven wanneer kale taakstraffen worden opgelegd bij ernstige zeden- en geweldsmisdrijven.

Het lijkt tijd om nauwkeurig uit te zoeken welke voorkeuren er in het Nederlandse publiek leven ten aanzien van strafzwaarte en strafsoort, en dat is precies wat dit rapport gaat doen. Op grond van de resultaten van dit rapport moet het mogelijk worden met kennis van zaken te discussiëren over het 'draagvlak bij het Nederlandse publiek' voor straffordering en strafoplegging. Voor een verantwoorde afweging van wat de Nederlandse strafrechtpleging te doen staat, en voor een verantwoorde besluitvorming door de wetgever of er aanleiding is de Wetboeken van Strafrecht of Straffordering te wijzigen, is immers allereerst behoefte aan inzicht in hoe het er precies voorstaat met publieke kritiek of steun voor de gangbare strafrechtspraktijk.

1.2 Eerder onderzoek

De aanpak die wij voorstaan sluit aan bij een aantal eerdere Nederlandse draagvlakonderzoeken. Bijna 20 jaar geleden legde Van der Laan (1993) aan een steekproef uit de Nederlandse bevolking een aantal vignetten (korte beschrijvingen) van delicten voor en vroeg hen welke straf (uit een reeks alternatieven waarin verschillende

strafsoorten vertegenwoordigd waren) zij daarbij passend achten. Zijn onderzoek liet zien dat er bij die delicten brede steun was voor het opleggen van taakstraffen, zonder dat dat inhield dat men niet ook veel steun gaf aan het opleggen van vrijheidsstraffen.

De Keijser, Van Koppen en Elffers (2006) legden Nederlanders en strafrechters complete gefingeerde strafdossiers voor, en vergeleken de door rechters en leken voorgestane gevangenisstraffen. Hun onderzoek roerde het onderwerp taakstraffen niet aan. Zij lieten zien dat leken aanzienlijk langere vrijheidsstraffen willen opleggen dan rechters, voor de door hen voorgelegde drie delicten (zware mishandeling, eenvoudige mishandeling, inbraak). Mensen die het gehele dossier bestudeerden bleken lager te straffen, gemiddeld, dan mensen die niet het hele dossier, maar slechts een krantenartikel over dezelfde zaak hadden beoordeeld.

Wagenaar (2008) liet panels van telkens drie burgers een negental werkelijke strafzaken intensief bijwonen (bestudering dossier, bijwonen zitting) en daarover delibereren, als waren zij een raadkamer van drie rechters. Zij dienden dan tot een gezamenlijk oordeel te komen over schuld en als ze de verdachte schuldig achten dienden ze een straf op te leggen. Wagenaar kon dat vergelijken met de deliberatie in de werkelijke raadkamer. Zijn onderzoek liet zien dat de *burgers-als-rechter* niet veel verschilden in hun oordeel van de rechters, doch dat zij wel milder waren dan de eis van het Openbaar Ministerie. De leken legden, evenals de echte rechters, verschillende straftypen op.

De Keijser en Elffers (2009) legden één kort vignet (van een inbraak) voor aan een steekproef uit de bevolking. Zij lieten zien dat respondenten eigener beweging (dus zonder ze strafmodaliteiten aan te reiken) allerlei strafmodaliteiten voorstellen (vrijheidsstraf, deels voorwaardelijk, taakstraf, boete, bijkomende voorwaarden). Respondenten die uit een keuzemenu van straffen mogen kiezen komen tot een nagenoeg gelijke verdeling over de diverse strafsoorten die zij gepast achten.

Ruiter en Tolsma (2010) legden systematisch gevarieerde vignetten (dat wil zeggen met een factoriële proefopzet) voor aan de bevolking. Zij varieerden systematisch delicttype, aangerichte schade, persoon van de dader (geslacht, recidive)

en persoon van het slachtoffer (geslacht, 'kwalificerend' slachtoffer of niet). Zij vroegen de respondenten of bepaalde opgelegde straffen in hun ogen te licht, juist goed of te zwaar waren. Daarbij werden aangeboden straftypen en –zwaarten systematisch gevarieerd. Op die manier konden zij nagaan welke strafzwaarten en –typen als (te) licht, goed of (te) zwaar werden gepercipieerd. Uit hun onderzoek is op te maken dat taakstraffen van voldoende lengte als voldoende punitief worden ervaren bij menig delict. Zij lieten ook zien dat oordelen over de passendheid van straffen nauwelijks gerelateerd zijn aan het antwoord op de standaard-SCP-vraag of er in het algemeen te licht gestraft wordt, hetgeen nogmaals aanleiding is om in het huidige onderzoek ook van concrete delictscenario's gebruik te maken. De resultaten op basis van zulke scenario's zijn immers veel informatiever dan die verkregen aan de hand van algemene stellingen betreffende het functioneren van de Nederlandse strafrechtspraak.

1.3 Het onderhavige onderzoek

Hoewel de eerdere onderzoeken zeer relevante informatie hebben opgeleverd is er nood aan meer onderzoek. De studie van Van der Laan (1993) is inmiddels gedateerd in de tijd, de studie van De Keijser, Van Koppen en Elffers (2006) betreft slechts één strafmodaliteit en drie delicten, Wagenaars onderzoek (Wagenaar, 2008) heeft slechts negen zaken bestudeerd, de studie van De Keijser en Elffers (2009) bestudeert slechts één delict, en de studie van Ruiter en Tolsma (2010) betreft slechts drie delicttypen en vraagt niet expliciet welke straf de respondent zelf passend acht, maar slechts of hij een voorgestelde straf wil beoordelen. In de huidige studie zullen we daarom een modificatie van Ruiter en Tolsma's factoriële opzet nastreven, met een groter aantal vignetten, waarbij systematisch naar delicttypen, delicternst, kenmerken van de dader, kenmerken van het slachtoffer en de relatie tussen dader en slachtoffer wordt gevarieerd, en de respondent zelf een straf mag kiezen die hem het meest passend lijkt, zowel qua zwaarte als vorm. Daarenboven zullen we aandacht besteden aan de mogelijkheid dat (informatie over) de kosten en effectiviteit van straftypen de voorkeur

van de respondent beïnvloedt. Bovendien richten we ons op een grote en werkelijk aselechte steekproef uit de Nederlandse bevolking.

Met het hier beschreven onderzoek wordt getracht de verschillende lacunes uit eerder onderzoek te vullen en een meer actueel beeld te schetsen van het draagvlak voor verschillende sancties. Aan een representatief deel van de Nederlandse bevolking is gevraagd om op de stoel van de rechter te gaan zitten en om een oordeel te vellen over strafzwaarte en strafmodaliteit in meerdere fictieve casus (of delictscenario's) die op de werkelijkheid gebaseerd zijn en een breed spectrum beslaan van relatief veel voorkomende delicten.

1.4 De onderzoeksvragen

Er zijn één beschrijvende en een drietal verklarende vragen geformuleerd ten aanzien van de voorkeur voor strafmodaliteiten en strafzwaarten onder de bevolking. Hiernaast is er een beschrijvende vraag opgesteld over de verhouding tussen de preferenties van de bevolking en de feitelijk door rechters uitgedeelde straffen.

De leidende beschrijvende onderzoeksvraag is geweest:

Welke strafzwaarte en strafmodaliteit geven Nederlandse burgers-als-rechter bij verschillende delictscenario's?

Deze vraag wordt in Hoofdstuk 3 onder de loep genomen.

Naast de beantwoording van deze beschrijvingsvraag zal in het onderhavige onderzoek aandacht besteed worden aan de wijze waarop de oordelen over strafzwaarte en strafmodaliteit tot stand komen. Deze oordelen kunnen theoretisch door drie typen factoren beïnvloed worden:

(1) door datgene wat heeft plaatsgevonden, oftewel door kenmerken van het *delictscenario* waarover men dient te oordelen;

- (2) door kenmerken van degene die het oordeel geeft, oftewel door kenmerken van de *burgers-als-rechter*; en
- (3) door kenmerken van de keuzealternatieven, oftewel door kenmerken van verschillende *sancties*.

De kenmerken van het delictscenario die we voor dit onderzoek bestudeerd hebben zijn: *type delict* (verschillende vermogensdelicten, geweldsdelicten, verkeersdelicten, et cetera), *ernst van het delict* (aangerichte schade of letsel), daderkenmerken (leeftijd, geslacht, recidivist, dronkenschap), *slachtofferkenmerken* (geslacht, leeftijd, kwalificerend slachtoffer) en de *relatie tussen dader en slachtoffer* (vreemde versus bekende dader, specifieke familieband).

Het opleggen van een straf aan delinquenten kent verschillende doelen: vergelding, onschadelijkmaking (incapacitatie), afschrikking – specifiek of generaal –, resocialisatie en herstel (De Keijser, 2000). Een theoretisch plausibele reden voor zowel de verschillen in gewenste strafzwaarte als strafmodaliteit tussen Nederlandse burgers en rechters zou mogelijk kunnen liggen in het feit dat bepaalde strafdoelen in meer of mindere mate door hen worden geprefereerd. Voor de bestudering van de invloed van de kenmerken van de burgers-als-rechter besteden we daarom ook aandacht aan de mate waarin zij instemmen met verschillende strafdoelen (vergelijk: De Keijser, 2000; De Keijser, Elffers en Hessing, 2002; Elffers en Fikken, 2008). Hiernaast wordt tevens de invloed van de volgende kenmerken onderzocht: leeftijd, geslacht, opleiding, burgerlijke staat, herkomstland, slachtofferschap, vertrouwen in instanties, de algemene bezorgdheid over criminaliteit en politieke voorkeur.

Met betrekking tot de kenmerken van de keuzealternatieven hebben we ingezoomd op kenmerken van twee sancties in het bijzonder, te weten de onvoorwaardelijke gevangenisstraf en de taakstraf. Het idee is dat wanneer burgers-als-rechter moeten beslissen in welke mate verschillende strafmodaliteiten geschikt zijn, hun oordelen zullen afhangen van de kenmerken van de keuzealternatieven. Aangezien de kenmerken van de strafmodaliteiten in het algemeen aan burgers slechts vagelijk

bekend zullen zijn, is er voor gekozen om respondenten meer of minder informatie aan te bieden over de kosten en de effectiviteit (verwachte recidivefrequentie) van deze sancties. In concreto wordt er dus onderzocht in welke mate informatie over de kosten van en recidivekansen na een onvoorwaardelijke gevangenisstraf en de taakstraf de preferentie voor deze specifieke sancties beïnvloedt. Samenvattend formuleren we op basis van het bovenstaande drie verklarende onderzoeksvragen:

In welke mate hangen sanctieoordelen van burgers-als-rechter samen met kenmerken van het delictscenario waarover men oordeelt zoals: type en ernst delict, dader- en slachtofferkenmerken en band tussen dader en slachtoffer?

Deze vraag wordt in Hoofdstuk 4 beschouwd.

In welke mate hangen sanctieoordelen van burgers-als-rechter samen met de strafdoelen van deze burgers en met andere kenmerken van deze burgers zoals: leeftijd, geslacht, opleiding, burgerlijke staat, geboorteland, ervaringen met criminaliteit en politieke voorkeur?

Bij deze onderzoeksvraag formuleren we ook een beschrijvende subvraag:

In welke mate onderschrijven burgers bepaalde strafdoelen?

Deze vragen worden in Hoofdstuk 5 aan de orde gesteld.

In welke mate hangen sanctieoordelen van burgers-als-rechter samen met (hun kennis over) de kosten van en recidivekansen na de onvoorwaardelijke gevangenisstraf en de taakstraf?

Deze vraag wordt in Hoofdstuk 6 bestudeerd.

Tenslotte proberen we antwoord te geven op de vraag of de voorkeur voor straffen en strafhoogten van de Nederlandse burgers afwijkt van de vonnissen uit de strafrechtpraktijk van Nederlandse strafrechters. Door de geprefereerde straffen te vergelijken met feitelijk door rechters gegeven straffen in met de scenario's

overeenkomende strafzaken, op grond van productiecijfers van het strafrechtstelsel, zouden we bovendien inzicht kunnen krijgen in de wijde van een eventuele punitiviteitskloof. We zullen nagaan in hoeverre het mogelijk is een verantwoorde vergelijking te maken op grond van CBS-cijfers over de straftoemeting in reële rechtszaken. Duidelijk is dat vignetten en reële strafzaken niet zonder meer bij elkaar zullen aansluiten, zodat het nodig zal zijn een selectie te maken van zaken die 'voldoende' gelijken op de vignetten uit de studie om een vergelijking zinvol te laten zijn. De daarbij behorende onderzoeksvraag luidt:

In welke mate gelijken of verschillen de door burgers-als-rechter en rechters opgelegde straffen in overeenkomstige zaken?

Hoofdstuk 7 is aan deze vraag gewijd.

Voordat we tot de beantwoording van de onderzoeksvragen over gaan, lichten we in Hoofdstuk 2 eerst de gebruikte onderzoeksopzet toe. We beschrijven er tevens in meer detail de verschillende delictscenario's die aan de respondenten zijn voorgelegd en waarover deze in hun rol van burgers-als-rechter hun sanctieoordelen moesten vellen.

Hoofdstuk 8 tenslotte geeft een samenvatting en beschouwt de betekenis van het gevondene.

Hoofdstuk 2 Onderzoeksopzet

2.1 Doelpopulatie

Het onderhavige onderzoek had als doelpopulatie de Nederlands sprekende (niet-geïstitutionaliseerde) bevolking van Nederland van 18 tot 80 jaar oud.

2.2 Steekproef

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is de mening gevraagd van een steekproef uit de Nederlandse bevolking. Hiertoe heeft het CBS gebruik gemaakt van steekproeftrekking uit een steekproefkader, bestaande uit de personen die op 1 december 2010 ingeschreven stonden in de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA), en op 1 januari 2011 achttien tot tachtig jaar oud waren. Het betreft een gestratificeerde, enkelvoudige steekproef, die zonder teruglegging is getrokken. De 431 gemeentes vormen de strata van de steekproef, waar vanuit telkens eenzelfde fractie van personen is getrokken.

De getrokken steekproef bevatte ongeveer tien procent meer personen dan nodig voor het realiseren van 1.066 interviews met een gewenste respons van 50 procent. Een beperkt aantal personen moest worden verwijderd, ofwel omdat zij niet toestaan dat gemeentes hun adres aan derden leveren (28), ofwel omdat zij op een adres staan ingeschreven dat het afgelopen jaar al in een andere bruto steekproef van een CBS onderzoek is getrokken (77). Aan het veldwerkbureau werd vervolgens een bruto personensteekproef van 2.282 personen geleverd.

2.3 Veldwerk en respons

De dataverzameling is verzorgd door Intomart GFK. Op 16 november 2010 is bij hen ten kantore een pilot-onderzoek uitgevoerd met als doel na te gaan in hoeverre de vragen uit de vragenlijst helder en eenduidig geformuleerd waren. Na enkele kleine aanpassingen heeft Intomart GFK in de periode van week 1 van 2011 tot week 13 van 2011 het veldwerk verricht. Op 5 januari 2011 zijn alle 2.282 personen uit de bruto personensteekproef per brief uitgenodigd om deel te nemen aan een computerondersteund

Webinterview (CAWI) (Appendix 2.1). In de correspondentie naar de respondenten werd als naam voor het onderzoek '*Op de stoel van de rechter*' gebruikt. Wie niet repondeerde is middels een herinneringsbrief op 19 januari en wederom op 2 februari opnieuw benaderd. Vanaf 7 februari zijn de personen die tot dan toe nog niet gerespondeerd hadden face-to-face benaderd door interviewers van Intomart GfK. De interviewers verzochten de personen alsnog deel te nemen aan het onderzoek, waarbij tevens de mogelijkheid werd geboden middels een computerondersteund persoonlijk interview (CAPI) bij de respondent thuis deel te nemen. Op 9 maart en 17 maart 2011 zijn nog brieven verstuurd aan respectievelijk de weigeraars (refusal conversion) en diegenen die tot dan toe niet thuis getroffen waren met het verzoek alsnog middels het webinterview deel te nemen aan het onderzoek. Uiteindelijk zijn in totaal 1.071 interviews onder de doelpopulatie gerealiseerd, waarvan 1.070 volledig. Voor de bepaling van de netto respons zijn eerst al die personen die niet tot de doelpopulatie behoorden (N=118) van de bruto steekproef (N=2.282) afgetrokken¹. Dit resulteert in een netto steekproef van 2.164 personen. De netto respons is derhalve gelijk aan 1071/2164, ofwel 49,5 procent, hetgeen als hoog mag worden beschouwd in vergelijking met andere grootschalige onderzoeken onder de Nederlandse bevolking. Veertien respondenten gaven overigens een andere geboortedatum op dan zij volgens de GBA zouden moeten hebben. Vermoedelijk zijn deze veertien personen huisgenoot van iemand die wel in de steekproef zit. Deze veertien personen zijn niet verwijderd uit de respons en in de verdere analyses wordt gebruik gemaakt van de leeftijdsgegevens zoals door de respondenten zelf verstrekt. De interviews duurden ongeveer 45 minuten. Vanwege het computergestuurde design is er geen item non-respons ontstaan.²

¹ De volgende personen worden van de bruto steekproef afgetrokken: personen die door ziekte of taalproblemen niet in staat zijn aan het onderzoek deel te nemen (N=54); personen die verhuisd zijn (N=41); personen die langdurig in het buitenland verblijven (N=18), en wanneer bleek dat het opgegeven adres geen particulier adres betreft (N=5).

² Gedurende de veldwerkperiode werd bijgehouden of er incidenten rond de strafrechtspraak het nieuws zodanig domineerden dat dit mogelijk de door de respondenten uitgedrukte strafpreferenties sterk zou kunnen beïnvloeden. Dat was op het gebied van de straftoemeting niet het geval. Wel bleek de ophef rond de wraking van de rechtbank die de zaak Wilders behandelde aanleiding te zijn dat antwoorden op vragen rond de onafhankelijkheid van de rechter na die wraking duidelijk verschilden van het gangbare

2.4 Representativiteit en weging

Het is van belang vast te stellen in welke mate de respons tot over- en ondervertegenwoordiging van bepaalde groepen van personen heeft geleid. Immers, wanneer de non-respons selectief was, komt de representativiteit, en daarmee de mate waarin de resultaten naar de Nederlandse bevolking gegeneraliseerd kunnen worden, in het gedrang. Om na te gaan of non-respons sterker geconcentreerd is in bepaalde bevolkingscategorieën dan andere, wordt hieronder een indicatie gegeven van over- en ondervertegenwoordiging van bepaalde groepen van personen. Frequentietellingen voor een aantal achtergrondkenmerken over zowel de respons als ook het steekproefkader leveren een beeld van deze mogelijke over- en ondervertegenwoordiging. Voor deze vergelijking tussen de respondenten uit dit onderzoek en de Nederlandse bevolking zijn vijf achtergrondkenmerken gebruikt, te weten het geslacht, de leeftijd, de herkomst, de burgerlijke staat van de personen en de stedelijkheid van de gemeentes waarin de personen wonen. Het geslacht, de leeftijd en de burgerlijke staat van de respondenten zijn vastgesteld aan de hand van de antwoorden op vragen uit het onderzoek, de herkomst van de respondenten komt uit de GBA, en cijfers betreffende de stedelijkheid van de gemeentes zijn afkomstig van Statline (<http://statline.cbs.nl/statweb/>). De Tabellen 2.1 t/m 2.4 laten de frequentietellingen zien.

Het beeld dat de frequentietellingen schetsen van de over- en ondervertegenwoordiging wijkt niet af van het beeld dat soortgelijke tellingen schetsen bij andere onderzoeken. Vrouwen zijn oververtegenwoordigd en mannen zijn daarmee ondervertegenwoordigd. Personen van 50 tot en met 64 jaar zijn oververtegenwoordigd, personen van 65 tot en met 80 jaar zijn ondervertegenwoordigd. Autochtonen zijn oververtegenwoordigd en allochtonen zijn daarmee ondervertegenwoordigd. Personen uit matig en zwak stedelijke gemeentes zijn oververtegenwoordigd, personen uit zeer sterk stedelijke gemeentes zijn

antwoordpatroon op die vragen vóór deze wraking. In Hoofdstuk 5, waar kenmerken van de burgers-als-rechter worden geanalyseerd, is daarom geen gebruik gemaakt van deze vragen.

ondervertegenwoordigd. Gehuwden zijn oververtegenwoordigd, ongehuwden, verweduwd en gescheiden personen zijn ondervertegenwoordigd.

Tabel 2.1 *Verdeling van het aantal respondenten en het aantal personen in het steekproefkader als functie van geslacht en leeftijd*

Geslacht	Leeftijd	Populatie		Respons
Man				
	Van 17 tot en met 24 jaar	733.006	5,8%	5,8%
	Van 25 tot en met 34 jaar	1.007.231	8,0%	5,9%
	Van 35 tot en met 49 jaar	1.868.999	14,9%	13,9%
	Van 50 tot en met 64 jaar	1.701.276	13,5%	16,1%
	Van 65 tot en met 80 jaar	944.942	7,5%	6,5%
Vrouw				
	Van 17 tot en met 24 jaar	713.336	5,7%	6,3%
	Van 25 tot en met 34 jaar	998.716	7,9%	8,4%
	Van 35 tot en met 49 jaar	1.846.476	14,7%	16,1%
	Van 50 tot en met 64 jaar	1.688.742	13,4%	14,9%
	Van 65 tot en met 80 jaar	1.061.947	8,5%	6,2%

Tabel 2.2 *Verdeling van het aantal respondenten en het aantal personen in het steekproefkader als functie van herkomst*

Herkomst	Populatie		Respons
Autochtoon	10.003.882	79,6%	84,4%
Westers allochtoon	1.243.096	9,9%	8,8%
Turks of Marokkaans allochtoon	497.624	6,5%	4,4%
Overig niet-westers allochtoon	820.096	4,0%	2,4%

Tabel 2.3 *Verdeling van het aantal respondenten en het aantal personen in het steekproefkader als functie van stedelijkheid van de gemeente waarin de personen wonen*

Stedelijkheid	Populatie		Respons
Zeer sterk stedelijk	2.535.254	20,2%	15,3%
Sterk stedelijk	3.491.666	27,8%	27,1%
Matig stedelijk	2.371.131	18,9%	21,5%
Zwak stedelijk	2.662.115	21,2%	23,5%
Niet stedelijk	1.504.505	12,0%	12,6%

Tabel 2.4 *Verdeling van het aantal respondenten en het aantal personen in het steekproefkader als functie van burgerlijke staat*

Burgerlijke staat	Populatie		Respons
Ongehuwd	4.198.036	33,4%	31,8%
Gehuwd	6.738.815	53,6%	59,1%
Verweduwd	512.312	4,1%	3,9%
Gescheiden	1.115.508	8,9%	5,1%

Ofschoon de mate van over- en ondervertegenwoordiging bescheiden is, is er bij de bepaling van de descriptieve statistieken in het volgende hoofdstuk toch voor gekozen te corrigeren door lineaire weging toe te passen. Hierbij krijgen de respondenten eerst een startgewicht dat gelijk is aan de verhouding van het aantal personen in het steekproefkader, 12.564.671, en het aantal respondenten in het onderzoek, 1.071. Vervolgens worden deze gewichten aangepast met correctiegewichten. De waarden van deze correctiegewichten zijn zo vastgesteld, dat schattingen met de responsgegevens voor bepaalde randtotalen dezelfde aantallen opleveren als tellingen in het steekproefkader. Als randtotalen voor deze weging zijn de bovenstaande tabellen gebruikt, de tabellen die ook gebruikt zijn voor de analyse van de over- en ondervertegenwoordiging van personen. De wegingsprocedure heeft geresulteerd in een weegfactor. Door rekening te houden met die weegfactor krijgen bepaalde ondervertegenwoordigde groepen respondenten een wat hoger gewicht, terwijl bepaalde oververtegenwoordigde respondenten juist een wat lager gewicht krijgen. Op die manier zullen we in Hoofdstuk 3 beschrijvende statistieken kunnen presenteren die betrekking hebben op de Nederlandse bevolking.

2.5 Vignettenstudie

Het grootste gedeelte van de vragenlijst betrof een gerandomiseerde vignettenstudie waarbij respondenten over enkele fictieve situaties een (straf)oordeel moesten vellen. Doordat kenmerken van deze gestandaardiseerde fictieve situaties systematisch worden gevarieerd en op basis van toeval wordt bepaald welke precieze situatie aan de

respondent wordt voorgelegd³, verkrijgt dit design de robuustheid van een experimentele methode (Wallander, 2009). Gerandomiseerde vignettenstudies zijn mede hierdoor veelvuldig toegepast in onderzoek naar strafopvattingen (vergelijk: Rossi, Simpson en Miller, 1985; Ouimet en Coyle, 1991; Ruiter en Tolsma, 2010). Op de inhoud van de vignetten en de manier waarop de respondenten gevraagd is ten aanzien van deze vignetten een strafoordeel te vellen wordt aanstonds nader ingegaan.

In de vragenlijst zijn enkele gestandaardiseerde meetinstrumenten opgenomen voor de mate waarin respondenten bepaalde strafdoelen onderschrijven, en voor enige andere respondentenkenmerken. Deze zullen besproken worden in Hoofdstuk 5, waar we de tweede verklaringsvraag zullen beantwoorden, betreffende de invloed van kenmerken van de respondenten op sanctieoordelen. Om de invloed van informatie over de kosten van en recidive na de gevangenisstraf en de taakstraf te onderzoeken is gebruik gemaakt van een split-ballot design, dat wil zeggen dat de respondenten willekeurig in groepen werden verdeeld, waarbij elke groep een andere variant van de vragenlijst krijgt voorgelegd. Er zijn vier varianten onderscheiden, met of zonder informatie betreffende recidivefrequentie na taak- en gevangenisstraf, resp. betreffende de kosten van werk- en gevangenisstraf, volgens onderstaand design:

Figuur 2.5 *Split-ballot design: indeling respondenten in vier informatiestimulus-groepen*

	Geen informatie over kosten taakstraf en gevangenisstraf	Wel informatie over kosten taakstraf en gevangenisstraf
Geen informatie over recidivefrequentie na taakstraf en na gevangenisstraf	Groep 1 (geen informatie)	Groep 2 (alleen informatie over kosten)
Wel informatie over recidivefrequentie na taakstraf en na gevangenisstraf	Groep 3 (alleen informatie over recidive)	Groep 4 (informatie over kosten en recidive)

³ Deze onderzoeksopzet staat ook bekend onder de naam 'factorieel survey design'.

In Hoofdstuk 6, waar de derde en laatste verklaringsvraag over de invloed van deze informatie wordt beantwoord, zal in meer detail het split ballot design besproken worden.

De vragenlijst van het onderzoek is als Appendix 2.2 toegevoegd aan dit rapport.

Vignetten beoordeeld door burgers op de stoel van de rechter

In dit onderzoek zijn er voor 12 verschillende typen delicten vignetten (fictieve delictscenario's) ontwikkeld. Het betreft de volgende 12 delicttypen:

- (1) winkeldiefstal
- (2) woninginbraak
- (3) mishandeling (caféruzie)
- (4) autodiefstal
- (5) oplichting
- (6) milieudelict
- (7) verkeersmisdrijf
- (8) aanranding
- (9) drugsdelict
- (10) mishandeling (huiselijk geweld)
- (11) verboden wapenbezit
- (12) bedreiging

De wetsebepalingen waaronder deze typen delict strafbaar zijn, zijn opgenomen in Appendix 2.3.

De keuze van dit dozijn is bepaald door de wens een breed palet van misdrijven met en zonder slachtoffers voor te leggen, en daarbij aandacht te besteden aan regelmatig voorkomende misdrijven, om daarmee enigszins de normale werklust van OM en rechter te representeren. Er is derhalve van afgezien aandacht te geven aan zeer ernstige delicten zoals moord, die immers zelden voorkomen. Voor elk delicttype zijn er meerdere delictscenario-varianten geconstrueerd. Hiertoe is er systematisch gevarieerd in:

- kenmerken van het delict zelf (ernst)
- daderkenmerken
- slachtofferkenmerken
- kenmerken van de relatie tussen dader en slachtoffer

De meeste variaties zijn afgeleid van kenmerken waarop casus kunnen variëren in het BOS-Polarissysteem van het Openbaar Ministerie. Dit systeem komt neer op een handleiding voor Officieren van justitie, waarin aan de hand van zaakskenmerken richtlijnen worden gegeven welke strafeis passend zou zijn. Tabel 2.1 geeft een overzicht van de variaties. Het aantal unieke delictscenario's per type delict is verschillend omdat niet elk kenmerk voor elk type delict van toepassing is of als relevant wordt beschouwd. In de vragenlijst (Appendix 2.2) is beschreven welke concrete delictscenario-varianten voorkomen per delicttype. Hoewel elk uniek delictscenario slechts één tot enkele zinnen betrof, is getracht ze zoveel mogelijk te laten lijken op korte krantenberichten. Enkele voorbeelden van deze krantenberichten zijn opgenomen in Appendix 2.4.

Merk op dat sommige (varianten van de) scenario's zaken beschrijven die in werkelijkheid door de politierechter zouden worden berecht, terwijl andere aanleiding zijn om een meervoudige kamer te laten oordelen.

Wij vergelijken in het navolgende onze vignettenaanpak met een aantal eerdere Nederlandse vignetten-onderzoeken.

Van der Laan (1993) gebruikte in zijn studie naar de publieke steun voor taakstraffen een vignet van ongeveer een alinea, waarin hij echter niet systematisch verschillende factoren varieerde, hetgeen wij wel willen doen.

De Keijser, Van Koppen en Elffers (2006) legden Nederlanders en strafrechters elk één compleet (gefingeerd) strafdossiers voor, van circa 25 pagina's. De drie gebruikte vignetten varieerden naar delict (zware mishandeling, eenvoudige mishandeling en woninginbraak; er werden overigens geen kenmerken gevarieerd, noch van de dader, noch van het slachtoffer). Voor het onderhavige onderzoek, waarin wij de respondenten een dozijn vignetten willen voorleggen, zijn hun vignetten te lang. Het

grote voordeel van hun onderzoek is dat ook rechters uit de voeten kunnen met de complete strafdossiers, waar zij bij beknopte vignetten meestal van oordeel zijn te weinig informatie te krijgen om een straf te kunnen bepalen.

Elffers, De Keijser, Van Koppen en Van Haeringen (2007) is geen echte vignettenstudie, zij lieten leden van het publiek werkelijke rechtszaken bijwonen, en daarover, voordat de rechter een straf oplegde, hun mening geven. Doordat het om echte zaken gaat is er geen controle over de factoren van de casus. Dat geldt ook voor de studie van Wagenaar (2008), evenmin een echte vignettenstudie: hij liet een negental werkelijke strafzaken van A tot Z bijwonen door enkele respondenten en – dat was in zijn onderzoek niet de hoofdzaak, maar wel een bijproduct – vroeg hen een straf op te leggen. Voor ons doel zijn deze 'echte zaken'-opzetten ongeschikt, het vergt teveel van de respondenten door de buitengewone intensiteit.

De Keijser en Elffers (2008) legden studenten één tot vijf vignetten voor, alle betreffende mishandeling, waarin als enige factor de ernst van het toegebrachte letsel werd gevarieerd. Hun vignetten zijn iets omvangrijker dan de hier door ons gebruikte.

De Keijser en Elffers (2009) presenteerden één drieregelig vignet (van een inbraak) aan een steekproef uit de Nederlandse bevolking. Hun vignet is qua omvang en gedetailleerdheid nog korter dan de vignetten welke wij willen gebruiken, maar is qua opzet vergelijkbaar. In hun studie werd slechts één vignet gebruikt, waarvan de uitkomsten bedoeld waren voor vergelijking met eerder Brits onderzoek. Er werd niet gevarieerd over factoren.

Ruiter en Tolsma (2010) legden systematisch gevarieerde vignetten (d.w.z. met een factoriële proefopzet) voor aan de bevolking. Zij varieerden systematisch delicttype, aangerichte schade, persoon van de dader (geslacht, recidive) en persoon van het slachtoffer (geslacht, 'kwalificerend' slachtoffer of niet). Hun vignetten zijn kort, en bestaan vrijwel geheel uit het benoemen van de te variëren factoren, zonder verdere inkleiding. Hun onderzoek roerde slechts drie typen delicten (woninginbraak, mishandeling, fietsendiefstal) aan. Wij geven in het huidige onderzoek de voorkeur aan iets reëler ingeklede vignetten.

Haas (2010) gebruikte geïllustreerde vignetten ter lengte van een krantenbericht – waarvan sommige met foto – in haar studie naar eigenrichting. Uiteraard maakten deze vignetten melding van systematisch gevarieerde met eigenrichting samenhangende factoren. Het gebruik van foto's is voor ons onderzoek, met zijn twaalf vignetten, minder aangewezen.

In ons onderzoek hebben we gekozen voor reëel ingeklede vrij korte vignetten, waarin de eerder genoemde factoren systematisch worden gevarieerd. De vignetten zijn langer dan die van Ruiter en Tolsma (2010) of De Keijser en Elffers (2009), maar korter dan die van Haas (2010) en veel korter dan de complete dossiervariant van De Keijser, Van Koppen en Elffers (2006), laat staan die van opzet met reële rechtszaken van Elffers et al. (2007) en Wagenaar (2008). De vignetten lijken qua gedetailleerdheid op die van Van der Laan (2003) en van De Keijser en Elffers (2008).

In alle gevallen is gepoogd de tekst van de vignetten, die in Appendix 2.2 zijn opgenomen, te vrijwaren van juridisch jargon. Er is daarom geen poging gedaan de ten laste gelegde feiten in juridisch waterdichte omschrijving te vatten, de voorkeur is gegeven aan dagelijks taalgebruik.

Voor elk delicttype zijn er verschillende delictscenario's ontwikkeld, waarin gepoogd werd het delict als zodanig niet te veranderen, doch slechts bijkomende omstandigheden te variëren. Toch kunnen er door de variaties in ernst in juridische zin verschillende delicttypen zijn ontstaan. Zo vallen bijvoorbeeld de beide varianten van het drugsdelict onder verschillende bepalingen van de Opiumwet. Tabel 2.5 geeft een overzicht van de scenario-constructie. Appendix 2.3 specificeert onder welke wetsbepalingen de in de scenario's beschreven handelingen strafbaar zijn gesteld.

Tabel 2.5 *Overzicht van gebruikte delictscenario's*

Kenmerken van delictscenario's	Waarop is gevarieerd	Binnen welk delicttype is hierop gevarieerd
0. Delicttypes:		
	(1) <i>Winkeldiefstal</i>	
	(2) <i>Woninginbraak</i>	
	(3) <i>Mishandeling (caféruzie)</i>	
	(4) <i>Autodiefstal</i>	
	(5) <i>Oplichting</i>	
	(6) <i>Milieudelict</i>	
	(7) <i>Verkeersmisdrijf</i>	
	(8) <i>Aanranding</i>	
	(9) <i>Drugsdelict</i>	
	(10) <i>Mishandeling (huiselijk geweld)</i>	
	(11) <i>Verboden wapenbezit</i>	
	(12) <i>Bedreiging</i>	
1. Delictkenmerken:		
	1.1 <i>Ernst</i>	1,2,3,5,6,7,9,10,11
2. Daderkenmerken:		
	2.1 <i>Geslacht</i>	10
	2.2 <i>Leeftijd</i>	1,2,4,8,11,12
	2.3 <i>Recidive</i>	Alle
	2.4 <i>(wel/niet) Dronken</i>	3,7
3. Slachtofferkenmerken:		
	3.1 <i>Geslacht</i>	10
	3.2 <i>Leeftijd</i>	8,12
	3.3 <i>(wel/niet) Kwalificering</i>	3
	3.4 <i>(wel/niet) Rol slachtoffer</i>	8
4. Relatie dader-slachtoffer:		
	4.1 <i>(wel/niet) Bekenden</i>	8
	4.2 <i>Familieband</i>	10

De respondenten hebben van elk van de 12 delicttypen   n uniek delictscenario voorgelegd gekregen. De volgorde waarin elk van de 12 delicttypen is voorgelegd, is voor elke respondent op basis van toeval tot stand gekomen, zodat volgorde effecten uitgesloten zijn. Welk specifiek delictscenario per type delict is voorgelegd, is eveneens gebaseerd op toeval. Door deze randomisatie is het zowel mogelijk om voor elk delicttype het overall sanctieoordeel te beschrijven (zie Hoofdstuk 3) als voor elk kenmerk waarop gevarieerd is afzonderlijk te achterhalen hoe het de oordeelsvorming van de Nederlandse bevolking over sanctiezwaarte en strafmodaliteit-voorkeuren beïnvloedt (zie Hoofdstuk 4).

Vragen naar aanleiding van de vignetten

Na elk van de 12 voorgelegde delictscenario's vroegen wij de respondenten een naar hun mening toepasselijke straf toe te kennen. De wijze waarop daartoe vragen zijn geformuleerd is ingegeven door een aantal overwegingen. Er is een aantal mogelijkheden denkbaar hoe de respondent een strafoordeel te vragen. Allereerst kan gedacht worden aan de 'vrije formuleringsvariant', die simpelweg vraagt welke straf men wil opleggen, in een open vraag. Wij achten deze methodiek minder aantrekkelijk, om twee redenen. In de eerste plaats leidt dit ertoe dat niet alle respondenten dezelfde keuzeset onder ogen zullen zien, aangezien niet alle respondenten bekend zijn met alle bestaande strafmodaliteiten. Daarnaast leidt het ook tot een veelvoud aan mogelijke combinaties van gewenste strafmodaliteiten. Eerder onderzoek heeft immers laten zien dat veel Nederlanders, als ze in hun rol van burgers-als-rechter een straf mogen toedienen, kiezen voor een combinatie van straffen, soms ook voor combinaties die wettelijk niet mogelijk zijn (De Keijser en Elffers, 2009): gemiddeld komen zij uit op anderhalve strafsoort, hetgeen uiteraard ook impliceert dat het niet zelden gaat om combinaties van drie of meer straffen zoals '6 maanden gevangenisstraf, waarvan 2 voorwaardelijk, 160 uur werkstraf en 1000 Euro boete plus schadevergoeding'. Deze neiging bij respondenten maakt het lastig om geprefereerde strafzwaarte en strafmodaliteiten te bepalen, als we de respondent de vrije hand laten.

Een tweede mogelijkheid is om mensen een lijst van mogelijke strafsoorten voor te leggen – dat ondervangt het probleem dat niet iedereen een gelijke keuzeset onder ogen ziet – en ze daaruit te laten kiezen (met de optie meerdere typen te kunnen aanduiden) en voor die typen die ze aankruisen vervolgens te vragen hoe zwaar dan de straf zou moeten zijn. De Keijser en Elffers (2009) toonden aan dat de steun voor de hoofdstraffen (onvoorwaardelijke) gevangenisstraf en geldboetes niet sterk afhangt van de gebruikte methode (vrije invulvariant en menu-variant). Wel nam bij de menu-variant de voorkeur voor voorwaardelijke straf toe, evenals voor compensatie van schade aan het slachtoffer. De voorkeur voor de taakstraf nam bij de menu-variant daarentegen af.

Deze beide varianten hebben als nadeel dat mensen eerst een strafvorm kiezen en daarna de strafwaarte voor de gekozen strafvorm bepalen. Hierdoor zijn de *strafzwaarteoordelen* niet meer te vergelijken. Immers, de één kiest voor een boete van 1000 Euro, de ander voor een taakstraf van 40 uur, maar welke straf zwaarder is (als zwaarder wordt beschouwd) kan niet objectief bepaald worden. Voor onze vraagstelling naar de invloed van kenmerken van delictscenario's en kenmerken van burgers op strafzwaarteoordelen is vergelijkbaarheid echter van wezenlijk belang.

De Keijser, Van Koppen en Elffers (2006) forceerden vergelijkbaarheid door de respondenten te beperken in hun keuze tot één door hen voorgeschreven strafsoort, te weten onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Wij hebben hun methodiek uitgebreid door de respondenten driemaal een strafzwaarte te laten bepalen. Wij stelden respondenten drie vragen, welke strafzwaarte ze gepast achten als ze zich dienden te beperken tot respectievelijk (1) onvoorwaardelijke gevangenisstraf, (2) werkstraf, en (3) geldboete. De vragen worden dan als volgt geformuleerd: 'indien u op de stoel van de rechter zou zitten *en u mag alleen een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opleggen*, hoeveel dagen/maanden/jaren zou die gevangenisstraf dan moeten duren?' (idem voor *uren werkstraf* en *euro's boete*).⁴ Op die wijze forceren we de respondent een antwoord te geven ten aanzien van deze drie geïsoleerde strafmodaliteiten, zelfs als hij een of meer modaliteiten uit zichzelf niet zou willen overwegen.

Om interpretatieproblemen bij dit onderdeel te voorkomen bevatte de vragenlijst de toelichting dat de respondent niet, zoals rechters in het echt, gebonden is aan maximumstraffen en derhalve hebben we de burgers-als-rechter ook niet geïnformeerd omtrent de geldende strafmaxima per delict. Daarmee hopen we te hebben voorkomen dat respondenten maxima mogelijkerwijs als richtlijnen of gebruikelijke strafmaten gaan zien (De Keijser, Van Koppen en Elffers (2006) betogen dat zulks vermoedelijk het geval is). Om dezelfde reden hebben we ook afgezien van het

⁴ Wij hebben besloten de respondenten niet lastig te vallen met het terminologisch onderscheid tussen hechtenis en gevangenisstraf. Voor alle scenario's gebruiken we de formulering "indien u op de stoel van de rechter zou zitten ... ", ook als het om scenario's gaat die in de werkelijkheid door drie rechters gezamenlijk zouden worden beoordeeld.

vermelden van een door het Openbaar Ministerie geëiste straf, ook die zou allicht door de respondenten als een richtsnoer worden ervaren, waar wij geïnteresseerd zijn in hun eigen preferentie, tout court. Er werd vermeld dat de opgelegde strafsanctie los staat van een eventuele schadevergoedingsmaatregel. Ten slotte werd bij de werkstraf nog de extra toelichting gegeven dat bij een werkstraf de veroordeelde een aantal uren onbetaald werk moet doen in het algemeen belang, waarbij het kan gaan om werken in een bejaardenhuis, bij de plantsoenendienst, in zorginstellingen, voor verenigingen of overheidsinstanties.

Nadeel van deze drievoudig geforceerde strafzwaarte-methodiek is dat we de respondenten dwingen tot specificatie van een strafzwaarte in termen van vrijheidsstraf, boete of werkstraf, ook wanneer ze mogelijkerwijs de betreffende strafsoort niet aangewezen achten voor het voorgelegde delict.⁵ We weten nadat we respondenten hebben gevraagd een geschikte strafhoogte te bepalen nog niet of de respondent feitelijk die strafmodaliteit meer of minder, of helemaal niet van toepassing vindt. Daarom hebben we in tweede instantie gevraagd een vaste reeks straffen (onvoorwaardelijke gevangenisstraf, voorwaardelijke gevangenisstraf, werkstraf, boete en schadevergoeding) gezamenlijk in het oog te nemen, en door 'strafpunten' aan die straf te geven te laten blijken welke soort straffen men meer en minder van toepassing vindt.⁶ De respondent kan op die manier laten zien dat hij een bepaalde straf, ook een waarop hij zojuist een strafzwaartepreferentie heeft afgegeven, niet of nauwelijks in aanmerking komt naar zijn idee. Anderzijds kan hij, door het merendeel of alle punten aan een bepaald strafsoort te geven laten merken dat die straf bij uitstek geschikt is.

Merk op dat de vraagstelling niet kan onderscheiden of iemand met het toekennen van punten een rangorde van strafvormen geeft die men passend acht, dan

⁵ In Hoofdstuk 3, waarin de strafzwaarte-oordelen worden gepresenteerd, zullen we nagaan of de geprefereerde strafzwaarten voor de modaliteiten gevangenisstraf, werkstraf en boete verschillen tussen respondenten die een bepaalde strafmodaliteit meer of minder van toepassing vinden.

⁶ Weliswaar is schadevergoeding in het Nederlands strafrecht geen straf, maar uit eerder onderzoek is gebleken dat veel mensen dat wel degelijk een voor de hand liggende vorm van straf vinden, veelal naast andere strafvormen. Daarom is deze mogelijkheid ook opgenomen. Er is van afgezien de respondenten voor te lichten over de juridische finesses van het stelsel van schadevergoeding in het strafrecht en daarbuiten.

wel een combinatie van strafformen verkiest, waarbij aan strafformen met meer punten meer belang wordt gehecht. Eerder onderzoek liet echter zien dat nogal wat burgers strafformen graag willen combineren. Daarmee ligt de tweede interpretatie het meest voor de hand, ook omdat de vraagformulering expliciet spreekt van combinaties van straffen.⁷

Wie een laag puntental aan een strafmodaliteit toekent kan, strikt genomen, daarmee twee dingen bedoelen: hij kan die strafmodaliteit nauwelijks geschikt achten in absolute zin, of hij geeft ermee aan dat hij andere strafmodaliteiten meer in aanmerking vindt komen. Wij menen evenwel dat wie geen enkel punt aan een strafmodaliteit toekent, daarmee aangeeft deze straf in het geheel niet – of in ieder geval minder dan de strafformen waaraan wel punten zijn toegekend – van toepassing te achten voor het betreffende vignet. In de hoofdstukken 4 tot en met 6, gaan we na welke factoren de toepasselijkheid van de strafmodaliteiten verklaren. Dit doen we door te analyseren of respondenten een strafmodaliteit wel of niet tenminste één punt geven.

Voor het deel van de vragenlijst waarin respondenten strafpunten moesten toekennen hebben we, teneinde de moeilijkheidsgraad van de taak voor de respondent binnen de perken te houden, ons beperkt tot de vijf bovengenoemde strafsoorten. Daarmee hebben we andere mogelijke strafformen en bijkomende voorwaarden, die al of niet in de wet worden voorzien, zoals voorwaardelijke boete of werkstraf, ontzegging uit de rijbevoegdheid of uit een ambt, alsmede leerstraffen, straatverboden, ontwenningcursussen, psychiatrische behandeling, excuus maken, de doodstraf, dwangarbeid of verbanning, et cetera, die leken nogal eens plegen te willen opleggen, uitgesloten.

Merk op dat we in dit onderzoek de respondenten niet hebben bevraagd over *onder welke bijzondere voorwaarden* ze eventueel een voorwaardelijke (gevangenis)straf zouden willen overwegen. Daar is van afgezien om de toch al moeilijke vragenreeks niet

⁷ Respondenten die deelnamen aan het pilotonderzoek, waarbij respondenten hardop moesten nadenken over de vragen en achteraf met de respondenten werd nagepraat over de vragen, interpreteerden de vraag op de tweede manier, zoals de vraag ook bedoeld was. De mogelijke ambiguïteit in interpretatie werd daarom niet eerder opgemerkt.

nog ingewikkelder te maken. Het onderwerp is als zodanig uiteraard wel interessant, waar immers de laatste jaren vanuit het Ministerie van Justitie, politie, rechterlijke macht en Reclassering veel aandacht uitgaat naar evidence-based programma's gericht op het terugdringen van recidive. Deze programma's leiden tot op het individu van de dader toegesneden bijzondere voorwaarden bij een voorwaardelijke straf. Het huidige onderzoek geeft echter omtrent de mening van de Nederlandse bevolking over de bijzondere voorwaarden geen inzicht. Recent is wel onderzoek gedaan naar de steun voor voorwaardelijke straffen in het algemeen, zonder in het bijzonder in te gaan op bijzondere voorwaarden. Van Gelder et al. (in druk) bestudeerden bij een representatieve steekproef uit de Nederlandse bevolking de kijk op voorwaardelijke straffen. Zij laten zien dat de houding tegenover voorwaardelijke straffen samenhangt met de houding tegenover straffen in het algemeen. Zij tonen experimenteel aan dat het mogelijk is door reële informatie over voorwaardelijke straffen te verschaffen de houding van het publiek tegenover zulke straffen en hun vertrouwen in de effectiviteit ervan in positieve zin te beïnvloeden.

In Box 2.1 presenteren we een voorbeeld van een delictscenario voor het type delict *autodiefstal* waarbinnen (tussen respondenten) op twee kenmerken werd gevarieerd, te weten op *leeftijd dader* (in dit voorbeeld 19 jaar) en *recidive* (in dit voorbeeld geen recidivist). De toelichtingen zijn in Box 2.1 niet weergegeven, deze zijn opgenomen in Appendix 2.2.

Box 2.1 *Burgers-als-rechter, een voorbeeld: sanctieoordelen bij een verkeersmisdrijf*

We leggen u nu 12 korte maar op de werkelijkheid gebaseerde rechtszaken voor. We zouden van elke zaak die wij u voorleggen graag van u willen weten wat u zou doen als u op de stoel van de rechter had gezeten.

We vragen u nu om op de stoel van de rechter te gaan zitten. De dader is schuldig bevonden. Er is niet meer informatie over het voorval bekend.

Een 19-jarige man die wegens het stelen van een auto werd opgepakt, moet voor de rechter verschijnen. De politie had de autodief enkele maanden geleden aangehouden bij een 100-procentcontrole op een provinciale weg. De autodief is nooit eerder voor een misdrijf veroordeeld.

<Het delictscenario blijft in beeld >

Indien u op de stoel van de rechter zou zitten en u mag alleen een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opleggen, hoeveel dagen/maanden/jaren zou die gevangenisstraf dan moeten duren?

.. dagen
.. maanden
.. jaren

<na invullen verschijnt het volgende in beeld:>

Indien u op de stoel van de rechter zou zitten en u mag alleen een werkstraf opleggen, hoeveel uren zou die werkstraf dan moeten duren?

.. uren

<na invullen verschijnt het volgende in beeld:>

Indien u op de stoel van de rechter zou zitten en u mag alleen een geldboete opleggen, hoe hoog zou die geldboete dan moeten zijn?

..euro

<na invullen verschijnt het volgende in beeld:>

Hiervoor mocht u steeds maar één strafvorm opleggen. Rechters kunnen in de praktijk ook kiezen voor een combinatie van verschillende strafvormen en een eventuele schadevergoeding voor het slachtoffer. Stel dat u in totaal maximaal 10 strafpunten mag verdelen over verschillende strafvormen. Hoe meer punten u geeft aan een bepaalde straf, hoe belangrijker u die straf vindt. Indien u op de stoel van de rechter zou zitten, hoeveel punten geeft u dan aan elke strafvorm?

Hoe zou u voor het bovenstaande geval de strafpunten verdelen over:

Onvoorwaardelijke gevangenisstraf	...punten
Voorwaardelijke gevangenisstraf	...punten
Werkstraf	...punten
Geldboete	...punten
Schadevergoeding voor het slachtoffer	...punten
TOTAAL 10 strafpunten	

Voor de toelichtingen die bij de diverse termen werden gegeven verwijzen we naar Appendix 2.2

2.6 Feitelijk opgelegde straffen

Om vergelijking met de door onze burgers-als-rechter opgelegde straffen met het vigerende strafklimaat mogelijk te maken heeft het CBS een overzicht verstrekt van door rechters opgelegde straffen in recente strafzaken (het betreft veroordelingen door de rechter in eerste aanleg in het jaar 2009) die vergelijkbaar zijn met onze delictscenario's. In Hoofdstuk 7 wordt op deze gegevens en de methodiek van de vergelijking nader ingegaan.

2.7 Voorgenomen analyses

De analysemethoden verschillen per onderzoeksvraag en zullen daarom in het afzonderlijke hoofdstukken apart worden toegelicht.

Hoofdstuk 3 Sanctieoordelen van burgers-als-rechter bij verschillende typen delict

Welke strafzwaarte en strafmodaliteit geven Nederlandse 'burgers-als-rechter' bij verschillende delictscenario's?

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke strafzwaarte en welke strafmodaliteit de Nederlandse bevolking voorstaat bij verschillende typen delict. Sommige delicten zal men in het algemeen zwaarder willen bestraffen dan andere. De geprefereerde strafmodaliteit zal waarschijnlijk ook afhangen van het type delict. Zo valt te verwachten dat de relatief lichte vergrijpen eerder met een werkstraf kunnen worden afgedaan, terwijl de Nederlandse bevolking voor de zwaardere misdrijven veeleer de onvoorwaardelijke gevangenisstraf gepast zal vinden. Het ligt daarnaast in de rede te veronderstellen dat de Nederlandse bevolking een schadevergoedingsmaatregel gepast vindt in gevallen waarbij duidelijk persoonlijk leed is toegebracht aan het slachtoffer. Wanneer men de geldboete geschikt vindt is echter moeilijker te voorspellen. Mogelijk vooral wanneer het delict tot veel financieel gewin heeft geleid. Hoe oordeelt de Nederlandse bevolking over 12 verschillende typen delict? In dit hoofdstuk wordt deze vraag beantwoord voor zowel de gewenste strafzwaarte als de geprefereerde strafmodaliteit.

3.2 Analysemethoden

Om na te gaan hoe zwaar de Nederlandse bevolking een schuldig bevonden dader bij de 12 verschillende delictscenario's wil straffen, dienden de respondenten uit het onderzoek een (naar hun mening) gepaste strafzwaarte te bepalen. Dit hebben zij voor elke hoofdstraf afzonderlijk moeten doen. Hiertoe kregen zij eerst de vraag voorgelegd: *'Indien u op de stoel van de rechter zou zitten en u mag alleen een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opleggen, hoeveel dagen/maanden/jaren zou die gevangenisstraf dan moeten duren?'* Dezelfde vraag is eveneens gesteld voor de werkstraf en de geldboete, die uitgedrukt dienden te worden in respectievelijk uren en euro's.

Welke strafmodaliteit wordt geprefereerd is nagegaan door respondenten 'strafpunten' te laten verdelen over verschillende strafformen. De strafformen waaraan punten konden worden toegekend, zijn de onvoorwaardelijke gevangenisstraf, de voorwaardelijke gevangenisstraf, de werkstraf, de geldboete en een schadevergoeding voor het slachtoffer. In totaal moesten tien strafpunten worden verdeeld over deze vijf verschillende sancties. Deze punten mochten op allerlei manieren worden verdeeld, zolang er werd voldaan aan de voorwaarde dat ze optelden tot tien punten. Hoe meer punten aan een bepaalde strafform zijn toegekend, des te passender wordt die strafform geacht in vergelijking met de andere voorgelegde strafformen. Omgekeerd geldt dat strafformen waaraan weinig punten worden toegekend relatief minder geschikt worden bevonden. Het stond de respondenten vrij ervoor te kiezen om aan een bepaalde strafform helemaal geen enkel strafpunt toe te kennen. In dat geval wordt de betreffende strafform als relatief ongeschikt voor het beschreven delictscenario beschouwd.

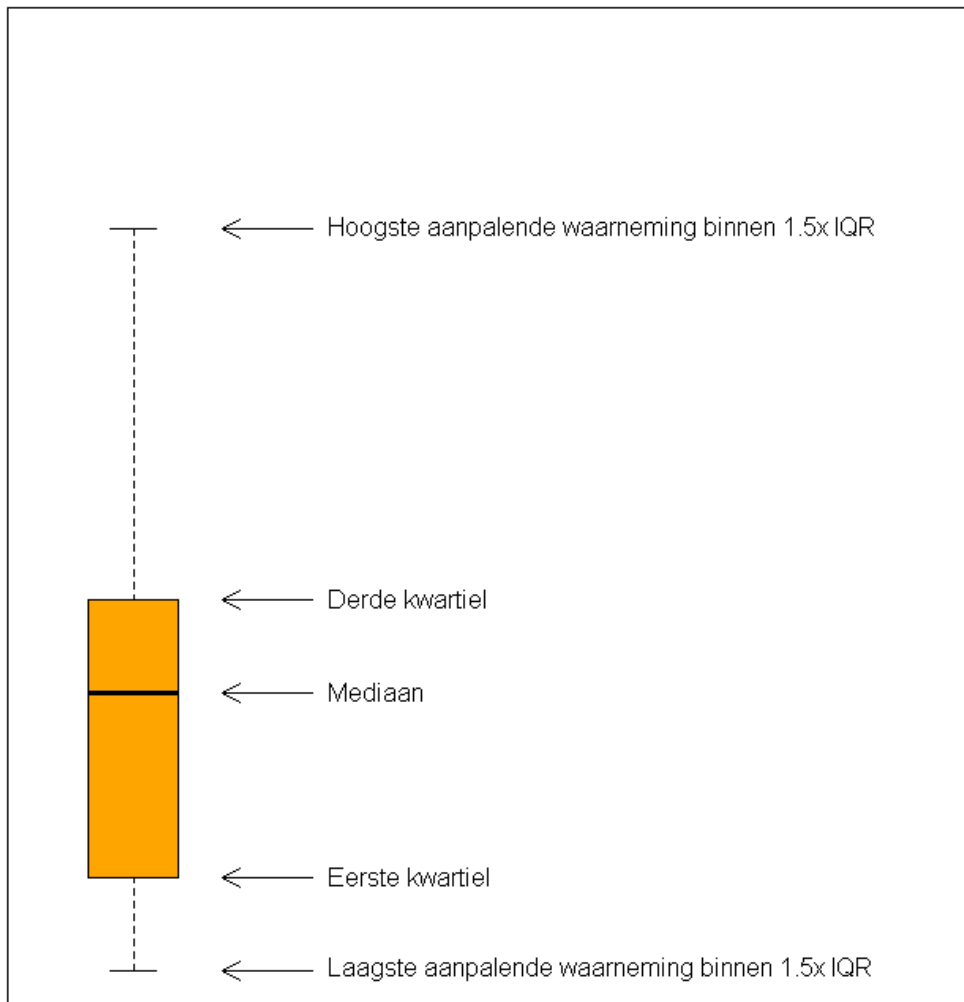
Medianen en boxplots

In dit hoofdstuk presenteren we beschrijvende statistieken betreffende de sanctieoordelen voor de 12 verschillende typen delict. De sanctieoordelen van de burgers-als-rechter zijn aan de onderkant begrensd op nul – men kan bijvoorbeeld niet minder dan 0 dagen gevangenisstraf toekennen. De antwoordmogelijkheden voor de gewenste strafzwaarte zijn aan de bovenkant onbegrensd en sommige respondenten gaven relatief zeer hoge straffen. Zulke uitschieters trekken het gemiddelde oordeel over de gewenste strafzwaarte sterk omhoog. In plaats van de sanctieoordelen samen te vatten middels gemiddelde scores, maken we daarom gebruik van de mediaan (en percentielscores). De *mediaan* verdeelt de verdeling in twee gelijke groepen. Dat wil zeggen dat 50 procent van de respondenten een oordeel heeft dat lager is dan de mediaan en 50 procent hoger dan de mediaan.⁸ Op gelijke wijze kunnen we weergeven

⁸ In de praktijk zal er niet altijd een waarde zijn die de verdeling precies in twee gelijke delen verdeelt. Preciezer geformuleerd zal maximaal de helft van de respondenten lager scoren dan de mediaan en maximaal de helft hoger dan de mediaan.

bij welke score 25 procent (of elk ander willekeurig percentage, de zogenaamde percentielscores) van de respondenten een hoger dan wel lager oordeel velt. De waarde die de onderste 25 procent begrenst wordt het *eerste kwartiel* genoemd; de waarde die de bovenste 25 procent begrenst wordt met *derde kwartiel* aangeduid. Voor alle 12 delictscenario's presenteren we in dit hoofdstuk de mediaan, het eerste en derde kwartiel in tabelvorm. Daarnaast geven we de verdeling onder de Nederlandse bevolking ook grafisch weer middels zogenaamde boxplots (Tukey, 1977). Zie Figuur 3.1 voor een voorbeeld van een boxplot.

Figuur 3.1 *Boxplot voorbeeld*

In de boxplots is de mediaan weergegeven met een horizontale zwarte dikke streep. De *box* van een boxplot geeft weer binnen welke range de middelste helft van alle scores vallen. Daarmee ligt dus 25 procent van de verdeling onder de ondergrens van de box (25 procent van de respondenten heeft een lager oordeel geveld) en 25 procent ligt boven de bovengrens van de box (25 procent van de respondenten heeft een hoger oordeel geveld). Hiermee heeft 50 procent van de respondenten een sanctieoordeel dat ligt binnen de box. De interkwartielafstand drukt het verschil uit tussen de score van het eerste kwartiel (Q1) en die van het derde kwartiel (Q3), de boxgrenzen. De interkwartielafstand is een maat voor de variatie in de sanctieoordelen. Daarnaast worden aan beide zijden van de box zogenaamde *whiskers* weergegeven. De *whisker* is telkens afgebeeld met een stippellijn vanaf de boxgrenzen tot aan de aanpalende waarnemingen die nog gelegen zijn binnen 1.5 keer de interkwartielafstand vanaf de boxgrens.

3.3 Gewogen data

Omdat we in dit hoofdstuk geïnteresseerd zijn in de beschrijving van de sanctieoordelen van de Nederlandse bevolking, zijn de beschrijvende statistieken berekend op basis van de naar de Nederlandse populatie gewogen data. Daarmee geven de statistieken een goede afspiegeling van de sanctieoordelen van de Nederlandse bevolking en dus niet enkel die van de steekproef.

3.4 Verschillende delictscenario's per type delict

Per type delict zijn uiteraard verschillende delictscenario's te onderscheiden. In het vignettendesign zijn immers door willekeurige samenvoeging van verschillende delict-, dader-, en slachtofferkenmerken en kenmerken van de band tussen de dader en het slachtoffer specifieke casus aan de respondenten voorgelegd (zie Tabel 2.1). Telkens kreeg een respondent voor een bepaald type delict slechts één delictscenario voorgelegd. Uiteraard verwachten we dat de sanctieoordelen van de Nederlandse bevolking afhankelijk zullen zijn van de specifieke kenmerken van het delictscenario,

waarschijnlijk met name van de ernst van het delict. Aangezien in het vignettendesign dus ook binnen de verschillende typen delict gevarieerd is in ernst, vatten wij waar relevant de oordelen van de Nederlandse bevolking grafisch samen voor de lichtste variant middels een gele boxplot en die van de zwaarste variant middels een rode boxplot. Indien er geen uitsplitsing is gemaakt naar ernst, geven we een oranje boxplot weer. Met de overige kenmerken waarop binnen de typen delict gevarieerd is, wordt in de in dit hoofdstuk gepresenteerde beschrijvende analyse geen rekening gehouden. De oordelen over een specifiek type delict kunnen daarom worden geïnterpreteerd als oordelen over een ‘gemiddeld’ scenario behorende bij dit type delict. Het is daarbij van belang te onthouden dat bij elk type delict bijvoorbeeld eveneens is gevarieerd in recidive. Daarbij was slechts in 1 van de 7 gevallen de dader geen recidivist, waarmee de oordelen dus met name betrekking zullen hebben op recidivisten.

3.5 Verschillende bronnen van variatie in sanctieoordelen

De in dit hoofdstuk gepresenteerde spreiding in sanctieoordelen komt niet alleen tot stand doordat voor elk type delict verschillende scenario's zijn voorgelegd, maar ook doordat er onder de Nederlandse bevolking variatie in bepaalde kenmerken bestaat die samenhangt met sanctieoordelen. Aan de invloed van de delictkenmerken op sanctieoordelen wordt in het volgende hoofdstuk aandacht besteed. Hoe respondentkenmerken met de sanctieoordelen samenhangen wordt in detail onderzocht in Hoofdstuk 5. In de volgende paragrafen richten we ons op het algemene beeld.

3.6 Resultaten

De bespreking van de resultaten is opgesplitst in twee delen. Eerst gaan we in op de resultaten met betrekking tot de door burgers-als-rechter gewenste strafzwaarte. Daarbij presenteren we drie figuren met de belangrijkste beschrijvende statistieken weergegeven in tabellen, respectievelijk voor strafzwaarte van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf, de werkstraf en de geldboete. Na de bespreking van de gewenste

strafzwaarte, presenteren we per type delict de wijze waarop de Nederlandse bevolking de strafpunten over de vijf onderscheiden sancties verdeelt. Dit resulteert in 12 afzonderlijke figuren.

De enquêtevragen met betrekking tot het vignettendesign hebben respondenten gedwongen een strafzwaarte voor de drie hoofdstraffen te bepalen, ook als ze later bij de strafpuntenverdeling de desbetreffende sanctiemodaliteit helemaal geen punten toekenden. Dus onder de strafzwaarteoordelen zitten ook oordelen van respondenten die eigenlijk de betreffende sanctievorm niet van toepassing achten. Toch is het heel goed mogelijk burgers-als-rechter min of meer te dwingen een strafzwaarteoordeel te vellen, ook als ze een bepaalde sanctievorm ongepast vinden. De oordelen van burgers-als-rechter die een sanctie niet van toepassing achten volgen een vergelijkbaar patroon als de oordelen van diegenen die de sanctie wel van toepassing vinden, zij het dat de eerste beduidend meer sancties van 0 dagen/uren/euro's geven. Zie Appendix 3.1 voor figuren waarin de strafzwaarteoordelen van respondenten die de desbetreffende sanctiemodaliteit niet/wel van toepassing achten grafisch zijn samengevat.

Strafzwaarte algemeen

Wegens de grote spreiding in de gewenste strafzwaarte voor de verschillende strafvormen, wordt in de boxplots gebruik gemaakt van een logaritmische schaal⁹. In de Figuren 3.2 t/m 3.4 wordt de strafzwaarte voor alle 12 verschillende typen delict tezamen gepresenteerd. De volgorde waarin delicttypen in de figuren zijn geplaatst, is tot stand gekomen op basis van een rangordening van de medianen voor elk type delict.¹⁰ Het type delict met de laagste mediaan – het delict dat als het lichtste vergrijp kan worden beschouwd – is helemaal links in het figuur weergegeven, en vervolgens staan de delicten en bijbehorende boxplots in volgorde van oplopende mediaan/zwaarte naar rechts afgebeeld. De volgorde waarin de verschillende typen delict in de figuren worden weergegeven, geeft dus een indicatie van de door de

⁹ Omdat de logaritme van 0 niet bestaat, is bij alle oordelen 1 opgeteld.

¹⁰ Hierbij zijn alle varianten van één delicttype tezamen genomen en is dus geen onderscheid gemaakt tussen de lichtste en de zwaarste variant.

Nederlandse bevolking gepercipieerde relatieve ernst van de voorgelegde delicten. De voor de rangordening gebruikte medianen zijn gegeven in Appendix 3.2.

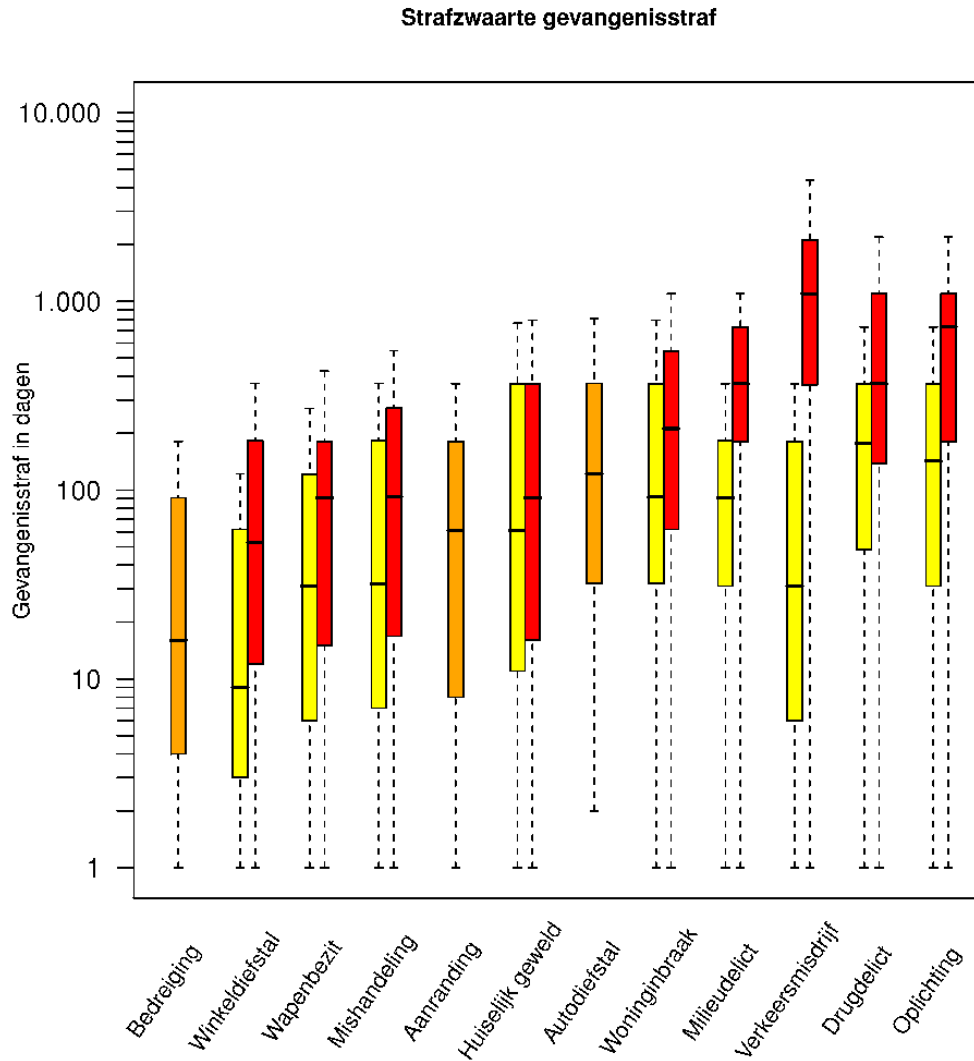
Voor elk type delict waarin oordelen over een zwaardere variant zijn onderscheiden van oordelen over een minder zware variant, geldt dat de mediaan voor de zwaardere variant hoger ligt dan die voor het lichtere vergrijp. Met name bij het verkeersmisdrijf ligt de gewenste strafhoogte aanzienlijk hoger wanneer het een zware variant van het delictscenario betreft. In dat scenario overlijdt het slachtoffer van het misdrijf ter plekke, terwijl er bij het lichtere vergrijp enkel op hoge snelheid door rood wordt gereden waarbij een aanrijding wordt veroorzaakt zonder dat daarbij informatie is gegeven over eventuele verwondingen van het slachtoffer. Gemeten naar de mediaan opgelegde gevangenisstraf is het verkeersdelict met dodelijke afloop in de ogen van de Nederlandse bevolking het delict waarvoor men de langste gevangenisstraf zou willen opleggen. Delicten die hier op volgen, gezien de gewenste strafzwaarte, zijn de ernstige oplichting en het ernstige milieudelict.

De ordening van typen delict naar gewenste strafzwaarte is nagenoeg hetzelfde als we kijken naar strafzwaarteoordelen voor de werkstraf. Echter wanneer we de ordening naar ernst bij geldboete beschouwen, wordt het ernstige verkeersmisdrijf niet meer het zwaarst bestraft. Als men de hoogte van een geldboete moet bepalen, is deze het hoogst bij een ernstig geval van oplichting. Dit delict wordt op de voet gevolgd door een zwaar milieudelict en vervolgens het bezit van een XTC-laboratorium. De mildste straffen worden door Nederlandse burgers-als-rechter gegeven bij de lichte variant van een winkeldiefstal. Dit geldt voor alle drie de strafmodaliteiten. Voor alle strafvormen geldt eveneens dat hierna de bedreiging en vervolgens een lichte variant van verboden wapenbezit (boksbeugel) het lichtst worden bestraft. Opmerkelijk is dat voor geweldsdelicten als huiselijk geweld, de plaats in de rangorde van strafzwaarte hetzelfde is voor de onvoorwaardelijke gevangenisstraf en de werkstraf, maar dat deze meer aan de kant van de milde straffen komt te staan wanneer de zwaarte bepaald wordt aan de hand van een geldboete. Over het algemeen kan worden gesteld dat de

rangordening in strafwaarde voor de verschillende strafmodaliteiten sterk met elkaar overeenkomen (de Spearman rangcorrelaties zijn 0,94 of hoger).

Strafwaarde onvoorwaardelijke gevangenisstraf

Figuur 3.2 *Strafwaarde-oordelen onvoorwaardelijke gevangenisstraf van burgers-als-rechter voor verschillende typen delict*

Noot: Gele boxplots verwijzen naar de lichtste variant van het betreffende delicttype, rode naar de zwaarste variant. Het betreft de volgende varianten: **winkeldiefstal**: licht (€20), zwaar (€800); **verboden wapenbezit**: licht (boksbeugel), zwaar (vuurwapen); **mishandeling**: licht (geen letsel), zwaar (gebroken neus); **huiselijk geweld**: licht (blauw oog), zwaar (gebroken neus); **woninginbraak**: licht (€200), zwaar (€15.000); **milieudelict**: licht (€1.000 schade), zwaar (€100.000 schade plus ademhalingsproblemen omwonenden); **verkeersmisdrijf**: licht (dader niets gedronken), zwaar (dader dronken, slachtoffer overleden); **drugdelict**: licht (Hennepkwekerij, €5.000), zwaar (XTC-laboratorium, €100.000); **oplichting**: licht (4 slachtoffers, €250 p.p.), zwaar (100 slachtoffers, €10.000 p.p.). Wanneer geen onderscheid gemaakt is in ernst van het delict zijn de boxplots in het oranje weergegeven.

Tabel 3.1 *Eerste kwartiel, mediaan en derde kwartiel voor strafzwaarte dagen gevangenisstraf, opgesplitst naar zwaarte van het delict*

Delicttype	variant	Q1	mediaan	Q3
Bedreiging		4	16	91
Winkeldiefstal	licht	3	9	62
	zwaar	12	53	182
Wapenbezit	licht	6	31	121
	zwaar	15	91	181
Mishandeling	licht	7	32	182
	zwaar	17	92	272
Aanranding		8	61	181
Huiselijk geweld	licht	11	61	366
	zwaar	16	91	366
Autodiefstal		32	122	367
Woninginbraak	licht	32	92	366
	zwaar	62	212	542
Milieudelict	licht	31	91	182
	zwaar	181	366	731
Verkeersmisdrijf	licht	6	31	181
	zwaar	361	1096	2114
Drugsdelict	licht	48	177	366
	zwaar	138	366	1096
Oplichting	licht	31	143	366
	zwaar	181	731	1096

De volgorde van de delicttypen in Figuur 3.2 is, zoals eerder vermeld, tot stand gekomen aan de hand een rangordening van de medianen betreffende strafoordelen over de delicten, waarbij alle varianten van één delicttype bij elkaar genomen zijn. De verschillende boxplots die zijn gegeven in Figuur 3.2, zijn echter wel uitgesplitst naar ernst binnen de verschillende delicttypen. De waarden op basis waarvan de boxplots tot stand zijn gekomen, het eerste kwartiel (25 procent een lager oordeel), de mediaan (50 procent een lager oordeel) en het derde kwartiel (75 procent een lager oordeel), zijn gegeven in Tabel 3.1.

De lichtste gevangenisstraf wordt door onze respondenten opgelegd bij een lichte variant van een *winkeldiefstal*. De mediaan bedraagt 9 dagen voor dit delictscenario. Er is echter sprake van aanzienlijke variatie in strafzwaarte; de helft van alle oordelen valt tussen 3 en 62 dagen.

De zwaarste straf wordt opgelegd bij een zwaar *verkeersmisdrijf* waarbij een dodelijk slachtoffer te betreuren is. De helft van alle oordelen valt hier tussen 361 (ongeveer 1 jaar) en 2114 dagen (bijna 6 jaar) gevangenisstraf. Wanneer het een 'lichte variant' van een verkeersdelict betreft, wordt het delict veel lager geplaatst in de rangordening naar strafzwaarte. De box loopt dan van 6 tot 181 dagen gevangenisstraf.

Wanneer een dader terechtstaat voor *bedreiging*, wenst de middelste helft van de burgers-als-rechter een gevangenisstraf van 4 tot 91 dagen op te leggen. De mediaan ligt op 16 dagen, wat dus betekent dat de helft van de bevolking hier een gevangenisstraf wenst van meer dan 16 dagen. De straffen die de Nederlandse bevolking op wil leggen bij *wapenbezit* of een *mishandeling*, zijn aanzienlijk zwaarder en voor de twee delicttypen ongeveer gelijk. Voor de lichte varianten geldt dat ongeveer de helft van de Nederlanders de dader met een gevangenisstraf van meer dan 32 dagen zou bestraffen. Voor de zware varianten van deze delicten liggen de medianen op respectievelijk 91 en 92. Hier geldt dus, dat wanneer het een meer ernstige variant van eenzelfde type delict betreft, de mediaan bijna verdriedubbelt.

Voor *aanranding* geldt dat de middelste helft van alle oordelen valt tussen 8 en 181 dagen gevangenisstraf; 25 procent wenst een straf lager dan 8 dagen en 25 procent wenst een straf hoger dan 181 dagen. Deze grote variatie zien we ook terug bij het scenario waarin huiselijk geweld gepleegd wordt. De mate van toegebracht leed aan het slachtoffer is hier niet bepalend voor de variatie in strafzwaarte; voor beide varianten geldt dat de middelste helft van de Nederlandse bevolking, wanneer zij een gevangenisstraf zouden moeten opleggen, de dader zouden veroordelen tot een celstraf van 11 tot 366 dagen.

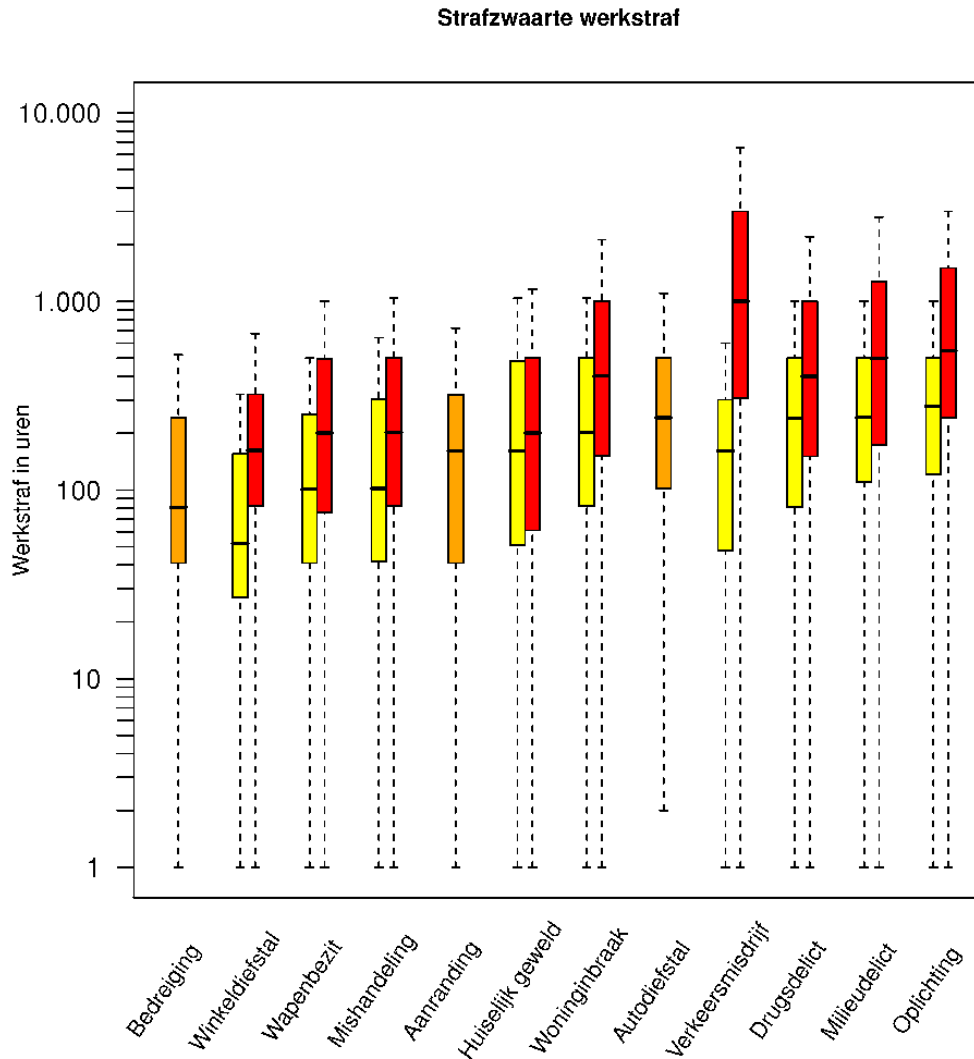
De gepaste gevangenisstraf naar aanleiding van een *autodiefstal*, ligt volgens de Nederlandse bevolking die er geen extreme mening op nahoudt, ergens tussen 32 en 367 dagen. De mediaan bedraagt 122. De lichte variant van een *woninginbraak* wordt door Nederlanders lichter bestraft dan een autodiefstal. De milde helft van de bevolking zou hier tot 92 dagen onvoorwaardelijke gevangenisstraf opleggen. Voor de zware variant ligt de mediaan op 212 dagen. Wanneer we deze varianten samennemen

zouden we kunnen concluderen dat wanneer er een gevangenisstraf opgelegd dient te worden, een woninginbraak en een autodiefstal ongeveer even zwaar bestraft zouden worden.

Aan de hand van de gemiddelde medianen, waarbij geen onderscheid is gemaakt in ernst van het gepleegde delict, moet vastgesteld worden dat burgers-als-rechter de zwaarste straffen opleggen bij *oplichting*. Bij een ernstige variant van dit delicttype, waarbij 100 slachtoffers voor 10.000 euro per persoon zijn opgelicht, zou de middelste helft van de Nederlandse bevolking, wanneer zij een gevangenisstraf op dienen te leggen, de dader bestraffen met 181 tot 1096 dagen onvoorwaardelijke gevangenisstraf (een half tot drie jaar). De straffen die worden opgelegd voor de lichtere varianten van een *milieudelict* of een *drugsdelict*, wijken niet veel af van de gevangenisstraffen die voor een lichte variant van *oplichting* worden gegeven. De waarden van het eerste en derde kwartiel bedragen voor deze delictscenario's respectievelijk 31 tot 182 dagen (milieudelict), 48 tot 366 dagen (drugsdelict) en 31 tot 366 dagen (oplichting).

Strafzwaarte werkstraf

Figuur 3.3 Strafzwaarte-oordelen werkstraf van burgers-als-rechter voor verschillende typen delict

Noot: Gele boxplots verwijzen naar de lichtste variant van het betreffende delicttype, rode naar de zwaarste variant. Het betreft de volgende varianten: **winkeldiefstal**: licht (€20), zwaar (€800); **verboden wapenbezit**: licht (boksbeugel), zwaar (vuurwapen); **mishandeling**: licht (geen letsel), zwaar (gebroken neus); **huiselijk geweld**: licht (blauw oog), zwaar (gebroken neus); **woninginbraak**: licht (€200), zwaar (€15.000); **verkeersmisdrijf**: licht (dader niets gedronken), zwaar (dader dronken, slachtoffer overleden); **drugsdelict**: licht (Hennepkwekerij, €5.000), zwaar (XTC-laboratorium, €100.000); **milieudelict**: licht (€1.000 schade), zwaar (€100.000 schade plus ademhalingsproblemen omwonenden); **oplichting**: licht (4 slachtoffers, €250 p.p.), zwaar (100 slachtoffers, €10.000 p.p.). Wanneer geen onderscheid gemaakt is in ernst van het delict zijn de boxplots in het oranje weergegeven.

Tabel 3.2 Eerste kwartiel, mediaan en derde kwartiel voor strafzwaarte uren werkstraf, opgesplitst naar zwaarte van het delict

Delicttype	variant	Q1	mediaan	Q3
Bedreiging		41	81	241
Winkeldiefstal	licht	27	52	155
	zwaar	82	162	322
Wapenbezit	licht	41	101	251
	zwaar	76	201	494
Mishandeling	licht	42	102	302
	zwaar	82	202	502
Aanranding		41	161	321
Huiselijk geweld	licht	51	161	481
	zwaar	61	201	501
Woninginbraak	licht	82	202	502
	zwaar	152	402	1002
Autodiefstal		102	242	502
Verkeersmisdrijf	licht	48	161	301
	zwaar	306	1001	3001
Drugsdelict	licht	81	241	501
	zwaar	151	401	1001
Milieudelict	licht	111	243	501
	zwaar	174	501	1279
Oplichting	licht	121	279	501
	zwaar	241	546	1502

Wanneer de Nederlandse bevolking gevraagd wordt aan te geven welke strafzwaarte ze gepast vinden als ze een werkstraf moeten opleggen, blijkt uit Figuur 3.3 en Tabel 3.2 dat het ernstige *verkeersmisdrijf* wederom het zwaarst wordt bestraft. 50 Procent van de Nederlanders legt een straf op die ligt tussen de 306 en 3001 uren.

Het delictscenario waarvoor de lichtste straffen zijn uitgedeeld betreft evenals bij de gevangenisstraf een *bedreiging*. De middelste helft van de oordelen lag voor dit delict tussen 41 en 241 uren werkstraf. De mediaan bedraagt 81 uren. De ernstige variant van een *winkeldiefstal* wordt zwaarder bestraft: hiervoor zou de helft van de Nederlandse bevolking meer dan 52 uren werkstraf willen opleggen. De werkstraffen die zijn opgelegd voor *wapenbezit* en *mishandeling* komen bijna volledig met elkaar overeen. De medianen voor de lichte varianten van deze delicten bedragen respectievelijk 101 en 102 uren, en de ondergrens van de box ligt op 41 respectievelijk

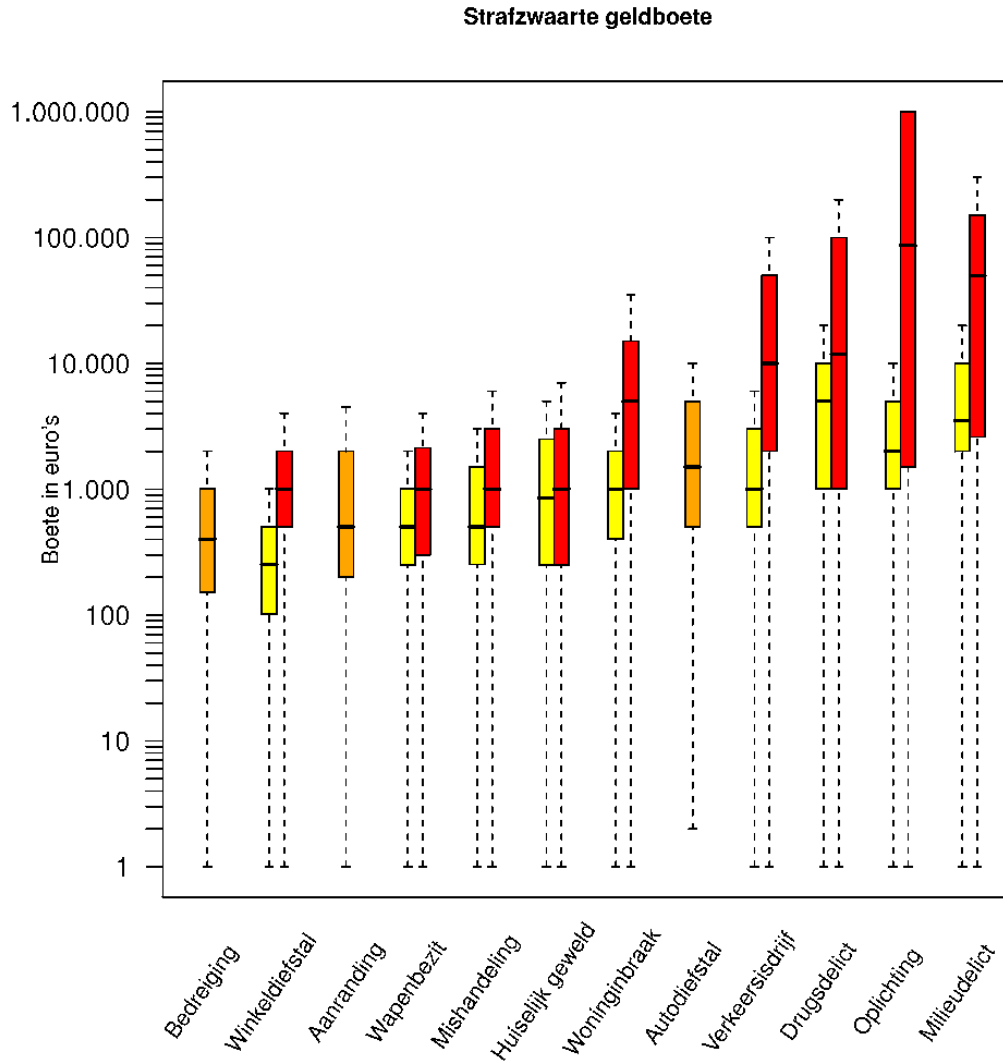
42 uren. Voor zowel een *aanranding* als een lichte variant van huiselijk geweld blijkt dat de helft van de bevolking een werkstraf van meer dan 160 uur zou willen opleggen.

Voor een *woninginbraak* geldt dat naarmate de economische waarde van de gestolen goederen toeneemt van 200 euro naar 10.000 euro, het aantal uren werkstraf dat Nederlanders wensen op te leggen verdubbeld. De mediaan verschuift dan van 202 naar 402 uren en de box (eerste tot derde kwartiel) loopt dan niet meer van 82 tot 502, maar van 152 tot 1002 uren werkstraf. Ditzelfde zagen we gebeuren bij het aantal dagen gevangenisstraf. Een *autodiefstal* moet volgens de Nederlandse bevolking ongeveer even zwaar bestraft worden als een lichte variant van woninginbraak.

De werkstraffen die mensen passend achten bij een *drugsdelict*, een *milieudelict* en *oplichting*, komen ongeveer met elkaar overeen. De medianen voor de lichte varianten van deze typen delict liggen op achtereenvolgens 243, 241 en 279 uren werkstraf.

Strafzwaarte geldboete

Figuur 3.4 Strafzwaarte-oordelen geldboete van burgers-als-rechter voor verschillende typen delict

Noot: Gele boxplots verwijzen naar de lichtste variant van het betreffende delicttype, rode naar de zwaarste variant. Het betreft de volgende varianten: **winkeldiefstal**: licht (€20), zwaar (€800); **verboden wapenbezit**: licht (boksbeugel), zwaar (vuurwapen); **mishandeling**: licht (geen letsel), zwaar (gebroken neus); **huiselijk geweld**: licht (blauw oog), zwaar (gebroken neus); **woninginbraak**: licht (€200), zwaar (€15.000); **verkeersmisdrijf**: licht (dader niets gedronken), zwaar (dader dronken, slachtoffer overleden); **drugsdelict**: licht (Hennepkwekerij, €5.000), zwaar (XTC-laboratorium, €100.000); **oplichting**: licht (4 slachtoffers, €250 p.p.), zwaar (100 slachtoffers, €10.000 p.p.) **milieudelict**: licht (€1.000 schade), zwaar (€100.000 schade plus ademhalingsproblemen omwonenden). Wanneer geen onderscheid gemaakt is in ernst van het delict zijn de boxplots in het oranje weergegeven.

Tabel 3.3 Eerste kwartiel, mediaan en derde kwartiel voor strafzwaarte euro's geldboete, opgesplitst naar zwaarte van het delict

Delicttype	variant	Q1	mediaan	Q3
Bedreiging		151	401	1001
Winkeldiefstal	licht	102	252	502
	zwaar	502	1002	2002
Aanranding		201	501	2001
Wapenbezit	licht	251	501	1001
	zwaar	301	1001	2133
Mishandeling	licht	252	502	1502
	zwaar	502	1002	3002
Huiselijk geweld	licht	251	854	2501
	zwaar	251	1001	3001
Woninginbraak	licht	402	1002	2002
	zwaar	1002	5002	15002
Autodiefstal		502	1502	5002
Verkeersmisdrijf	licht	501	1001	3001
	zwaar	2001	10001	50001
Drugsdelict	licht	1001	5001	10001
	zwaar	1001	11806	100001
Oplichting	licht	1001	2001	5001
	zwaar	1501	86554	1000001
Milieudelict	licht	2001	3489	10001
	zwaar	2600	50001	150001

Eerder merkten we op dat wanneer de Nederlandse bevolking de gewenste strafzwaarte gevraagd wordt in termen van het aantal dagen gevangenisstraf of het aantal uren werkstraf, de zwaarste straffen dan worden uitgedeeld wanneer er sprake is van een ernstig *verkeersmisdrijf* met dodelijke afloop. Echter, wanneer Nederlanders naar de gewenste geldboete wordt gevraagd, zien we in Figuur 3.4 en Tabel 3.3 dat het plegen van ernstige varianten van een drugsdelict, oplichting en een milieudelict door de burgers-als-rechter zwaarder worden bestraft dan het begaan van het ernstige verkeersmisdrijf. De hoogste geldboete wordt opgelegd aan een dader die 100 slachtoffers voor een bedrag van 10.000 euro per persoon oplichtte. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de variatie in opgelegde geldboetes bij dit delictscenario aanzienlijk is: de helft van de bevolking legde een boete op die viel tussen 1.501 euro en 1.000.000 euro.

De laagste geldboete is door de Nederlanders opgelegd bij de lichte variant van een *winkeldiefstal*. De middelste helft van de oordelen varieert voor dit delict van ruim 100 euro tot ruim 500 euro. Echter, ook *bedreiging* wordt -afgemeten aan de gewenste geldboete- als een relatief licht vergrijp gepercipieerd: De ene helft van de Nederlandse bevolking zou een bedreiging willen sanctioneren met een boete tot ongeveer 401 euro; de andere helft wenst hogere boetes op te leggen. De geldboetes die gepast worden geacht bij *aanranding*, en de lichte varianten van *wapenbezit* en *mishandeling* ontlopen elkaar niet veel. De medianen bedragen respectievelijk 501 euro, 501 euro, en 502 euro geldboete. Wanneer we naar de gewenste geldboetes voor de meer ernstige varianten van de twee laatstgenoemde delicten kijken, zien we dat deze ongeveer overeen komen met een geldboete die Nederlanders passend vinden wanneer *huiselijk geweld* werd gepleegd.

Voor een *woninginbraak* geldt dat naarmate de economische waarde van de gestolen goederen stijgt van 200 euro naar 10.000 euro, de gewenste strafzwaarte (bepaald aan de hand van een geldboete), aanzienlijk hoger ligt. Waar de middelste helft van de Nederlandse bevolking bij de lichtere variant een geldboete tussen 402 euro en 2.002 euro op zou leggen, liggen deze oordelen voor de meer ernstige variant tussen 1002 euro en 15.002 euro geldboete. Deze relatief grote variatie in gewenste strafzwaarte bij een ernstige variant van woninginbraak is ook terug te zien bij zware varianten van delicttypen als een *verkeersmisdrijf*, *drugsdelict*, *oplichting* en een *milieudelict*.

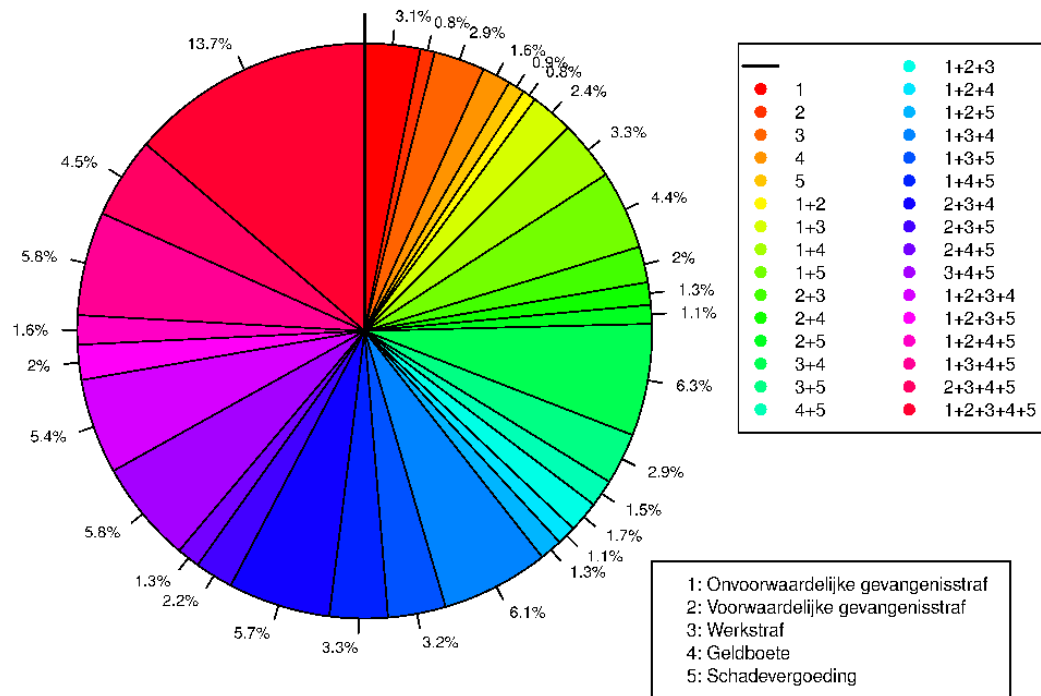
De Nederlandse bevolking die er geen extreme mening op nahoudt, zou een lichte variant van een *verkeersmisdrijf* sanctioneren met een geldboete ter hoogte van 501 euro tot 3.001 euro. Dit is een lagere boete dan de welke gewenst is bij een *autodiefstal*. Voor dat delictscenario ligt de middelste helft van de burgers-als-rechter tussen 502 euro en 5.002 euro. Bij een ernstig geval van *oplichting* wordt de zwaarste straf opgelegd; 75 procent van de Nederlandse bevolking zou hier een geldboete opleggen variërend van 1.501 euro tot maar liefst 1.000.001 euro. Indien het gaat om een lichtere variant van dit delicttype is de variatie geringer en ligt de middelste helft

van de oordelen, wanneer een geldboete opgelegd dient te worden, tussen 1.001 en 5.001 euro geldboete. Een 'relatief licht' *drugsdelict* (waarbij de dader in het bezit is van hennepplantage ter waarde van 5.000 euro), wordt zwaarder bestraft: niet het derde kwartiel, maar de mediaan ligt voor dit delictscenario op 5.001 euro geldboete. Het leiden van een XTC-laboratorium, waarbij drugs met een straatwaarde van 100.000 euro werden gevonden, zou volgens de Nederlandse bevolking die er geen extreme mening op nahoudt bestraft moeten worden met een geldboete gelegen tussen 1.001 en 100.001 euro.

Wanneer de 'lichte' en 'ernstige' varianten van de verschillende delicttypen worden samengenomen blijken de zwaarste straffen, gemeten aan de hand van een geldboete, opgelegd te worden voor een *milieudelict*. Wanneer het een ernstige variant van dit delicttype betreft, legt de middelste helft van de bevolking een geldboete van 2600 tot 150.001 euro op.

De wens om strafmodaliteiten te combineren

Figuur 3.5 Puntenverdelingen over strafmodaliteiten voor alle delictscenario's

N=12840 sanctieoordelen

Leeswijzer: cirkeldiagram dient gelezen te worden vanaf de dikke zwarte streep met de klok mee, en de legenda van boven naar beneden.

Nadat de burgers-als-rechter hun strafzwaarteoordelen hadden aangegeven, dienden zij aan te geven welke strafmodaliteit zij meer en minder gepast zouden vinden bij het beschreven delict. Daartoe zijn ze gevraagd 10 'strafpunten' vrijelijk te verdelen over de onvoorwaardelijke gevangenisstraf, de voorwaardelijke gevangenisstraf, de werkstraf, de geldboete en een schadevergoedingsmaatregel. Theoretisch zijn er 31 verschillende combinaties mogelijk. In bovenstaand taartdiagram (Figuur 3.5) is weergegeven hoeveel procent van alle oordelen uit een bepaalde combinatie bestond. Voor een juiste interpretatie van de figuur dient het taartdiagram vanaf de dikke zwarte streep bovenin met de klok mee en de legenda van boven naar beneden gelezen te worden.

Eerder onderzoek heeft reeds laten zien dat leken graag combinaties van strafmodaliteiten zouden willen opleggen (De Keijser en Elffers, 2009). Uit Figuur 3.5

kunnen we opmaken dat er slechts bij een zeer klein deel van alle 12.840 oordelen (12 x 1.070) sprake is van het toekennen van alle 10 strafpunten aan slechts één sanctie (in totaal voor de vijf verschillende sancties opgeteld, 9.3 procent). Daarentegen zijn in 13.7 procent van alle oordelen de strafpunten verdeeld over alle vijf strafvormen. Van de mogelijkheid om strafpunten te verdelen over de verschillende strafmodaliteiten is dus door de respondenten gretig gebruik gemaakt. Na enig optelwerk blijkt dat de werkstraf in 72,6 procent van de gevallen volgens de Nederlandse bevolking een rol zou kunnen spelen. Dat geldt in 68,5 procent en 59,4 procent van de gevallen voor respectievelijk de geldboete en de onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Een schadevergoeding voor het slachtoffer en een voorwaardelijke gevangenisstraf spelen in respectievelijk 55,7 en 46,7 procent van de oordelen een rol. Dat alle sancties relatief vaak enige rol spelen in de oordelen van de Nederlandse bevolking geeft echter nog geen indicatie van het relatieve belang van de afzonderlijke sancties. Sommige sancties kregen namelijk vaker meer punten toebedeeld dan andere. Zo speelt uiteraard de schadevergoeding niet altijd een rol vanwege het feit dat bij sommige typen delict geen sprake was van een duidelijk slachtoffer. Verderop zal echter blijken dat de schadevergoeding ook voor die delicten waarbij wel sprake was van een slachtoffer nimmer de meeste strafpunten kreeg.

Wanneer is er voor welke strafmodaliteit (weinig) draagvlak?

In het bovenstaande is (nog) geen onderscheid gemaakt naar de verschillende typen delict. We vervolgen daarom hier met het beschrijven van de algemene tendens in de mate van steun voor de verschillende strafmodaliteiten per delicttype. Voor elk van de 12 delicten is een figuur gemaakt waarin de verdelingen van de puntentoekenningen aan de verschillende strafmodaliteiten te zien is (Figuur 3.6 tot en met Figuur 3.17). Opnieuw is gebruik gemaakt van boxplots, welke aanstonds afzonderlijk zullen worden beschreven. Ditmaal zien we af van het presenteren van aanvullende tabellen, aangezien de scores eenvoudig in de figuren af te lezen zijn. In de beschrijving richten we ons niet enkel op de mediaan, maar ook op het eerste en derde kwartiel, omdat 50

procent van de Nederlandse bevolking een oordeel geeft tussen het eerste en derde kwartiel en deze oordelen geven de rest van de oordelen niet relatief hoog of laag zijn.

Voordat we de resultaten voor alle 12 typen delict afzonderlijk bespreken, schetsen we hier eerst het algemene beeld, waarbij we ons vooral richten op de hoogte van de medianen.

Het blijkt dat de *werkstraf* slechts in enkele gevallen door een groot deel van de Nederlandse bevolking als relatief ongeschikt wordt beschouwd. Ongeveer de helft van de respondenten kent weliswaar geen enkel punt toe aan de werkstraf wanneer het gaat om een ernstige vorm van oplichting (Figuur 3.10) of een ernstig verkeersmisdrijf (Figuur 3.12). Echter, wanneer een lichte variant van deze delicttypen is voorgelegd, wordt de werkstraf door de meeste respondenten niet per definitie ongeschikt bevonden. Integendeel, bij 8 van de 21 hier gepresenteerde delictscenario's is de mediaan van de werkstraf hoger dan die van de andere strafmodaliteiten (zie bijvoorbeeld het delict aanranding, Figuur 3.13). Bovendien geldt dat de werkstraf bij verschillende delicten zowel bij de lichtste als bij de zwaarste variant de meeste steun krijgt van de Nederlandse bevolking. Dit is bijvoorbeeld het geval bij winkeldiefstal en verboden wapenbezit (Figuren 3.6 en 3.16). Ook bij autodiefstal (Figuur 3.9), aanranding (Figuur 3.13) en bedreiging (Figuur 3.17), waarbij niet is gevarieerd in ernst van het delict, heeft de werkstraf relatief het meeste draagvlak. Overigens geldt wel dat voor de meer ernstige delictscenario's, de steun voor de werkstraf afneemt.

De geringere steun voor de werkstraf in geval van de meer ernstige delictscenario's gaat in veel gevallen samen met een toegenomen steun voor de *onvoorwaardelijke gevangenisstraf* (zie bijvoorbeeld het delict verkeersmisdrijf, Figuur 3.12). Voor de relatief lichte delicten blijkt de onvoorwaardelijke gevangenisstraf in vergelijking tot de andere strafvormen weinig populair; voor geen van de 12 typen delict is het de straf die de meeste steun krijgt. Voor de relatief zware delicten ligt dat anders; bij 4 van de 12 zwaardere varianten is de steun voor de onvoorwaardelijke gevangenisstraf minstens gelijk aan de steun voor andere strafvormen. Bij twee van die

gevallen krijgt de onvoorwaardelijke gevangenisstraf zelfs het meeste aantal punten. Dit geldt voor de zwaarste varianten van het verkeersmisdrijf en het drugsdelict (Figuren 3.12 en 3.14).

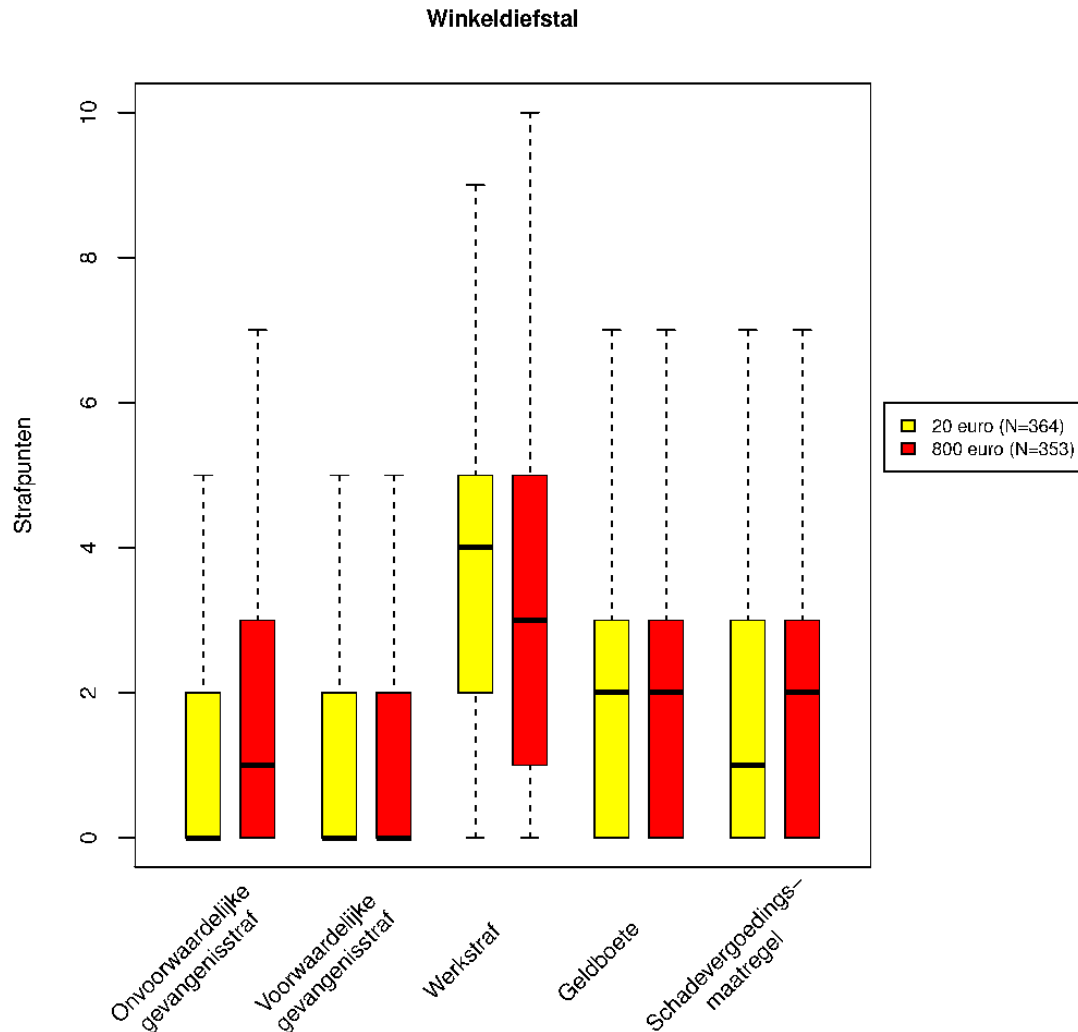
Opvallend is dat de *voorwaardelijke gevangenisstraf* bij acht van de twaalf typen delict¹¹ (voor zowel de lichte als de zware variant) door ongeveer de helft van de Nederlandse bevolking nul punten wordt toegekend. Wanneer de Nederlandse bevolking dus wordt gevraagd om de steun voor deze strafmodaliteit zonder dat bijzondere voorwaarden worden gespecificeerd, blijkt er dus relatief weinig steun te bestaan.

De derde hoofdstraf, de *geldboete*, wordt weliswaar vaak als mogelijke sanctie gezien (de geldboete krijgt zelden 0 punten), maar krijgt in slechts in twee gevallen relatief de meeste steun. Alleen bij een milieudelict (Figuur 3.11) en bij een illegale hennepkwekerij (Figuur 3.14) is de mediaan voor deze strafvorm het hoogst. De steun voor een geldboete neemt bij verschillende delicttypen af naarmate het een meer ernstige variant van het delict betreft (zie Figuren 3.8, 3.10, 3.12, 3.14 en 3.16). Hoewel te verwachten viel dat de relatieve steun voor een geldboete toeneemt naarmate de economische waarde van gestolen goederen hoger is, blijkt dit voor de winkeldiefstal en de woninginbraak niet het geval (zie Figuren 3.6 en 3.7).

¹¹ Dit is het geval bij winkeldiefstal, woninginbraak, mishandeling, autodiefstal, oplichting, verkeersmisdrijf, aanranding en bedreiging.

Sanctievoorkeuren bij winkeldiefstal

Figuur 3.6 De strafpuntverdeling per strafmodaliteit voor winkeldiefstal

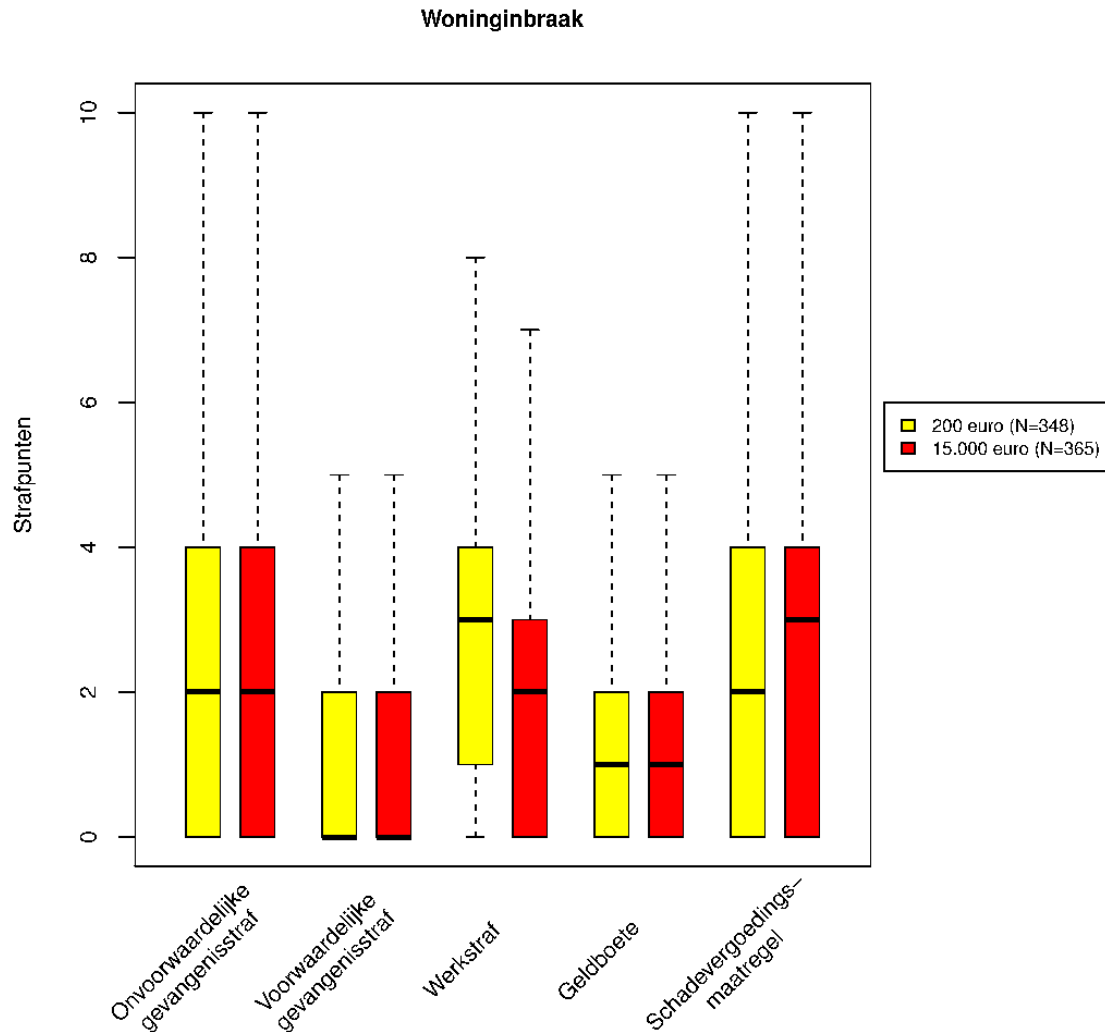
Noot: Gele boxplots verwijzen naar de lichtste variant van het betreffende delicttype, rode naar de zwaarste variant. Het betreft hier de varianten; licht (€20), zwaar (€800).

Zowel bij de lichtste als bij de zwaarste variant van winkeldiefstal, is het draagvlak relatief het grootst voor de werkstraf. De medianen bedragen respectievelijk 4 en 3, en zijn voor deze strafvorm hoger dan voor de andere strafvormen. Voor de lichtste variant geldt dat voor 50 procent van de Nederlandse bevolking de oordelen bestaan uit een puntentoekenning aan de werkstraf lopend van 2 tot en met 5. Voor de zwaarste variant is deze range van het eerste tot het derde kwartiel groter, en loopt van 1 tot en met 5 punten. Bij de lichtste variant worden zowel de onvoorwaardelijke als de

voorwaardelijke gevangenisstraf door een groot deel van de Nederlandse bevolking minder geschikt bevonden dan alle andere strafvormen. De helft van de Nederlanders kende deze strafvormen 0 punten toe. Dit verandert naarmate de economische waarde van de gestolen goederen stijgt; dan krijgt de onvoorwaardelijke gevangenisstraf meer steun. Toch blijft de volgorde van strafvoorkeuren gelijk als de economische waarde van de gestolen goederen hoger is. Opmerkelijk is verder dat er weinig verschil bestaat tussen de mate van steun voor een geldboete en de mate van steun voor een schadevergoedingsmaatregel. De helft van de Nederlandse bevolking kent 2 strafpunten of meer toe aan de geldboete en voor de schadevergoeding ook in het relatief zware geval.

Sanctievoorkeuren bij woninginbraak

Figuur 3.7 De straffpuntverdeling per strafmodaliteit voor woninginbraak

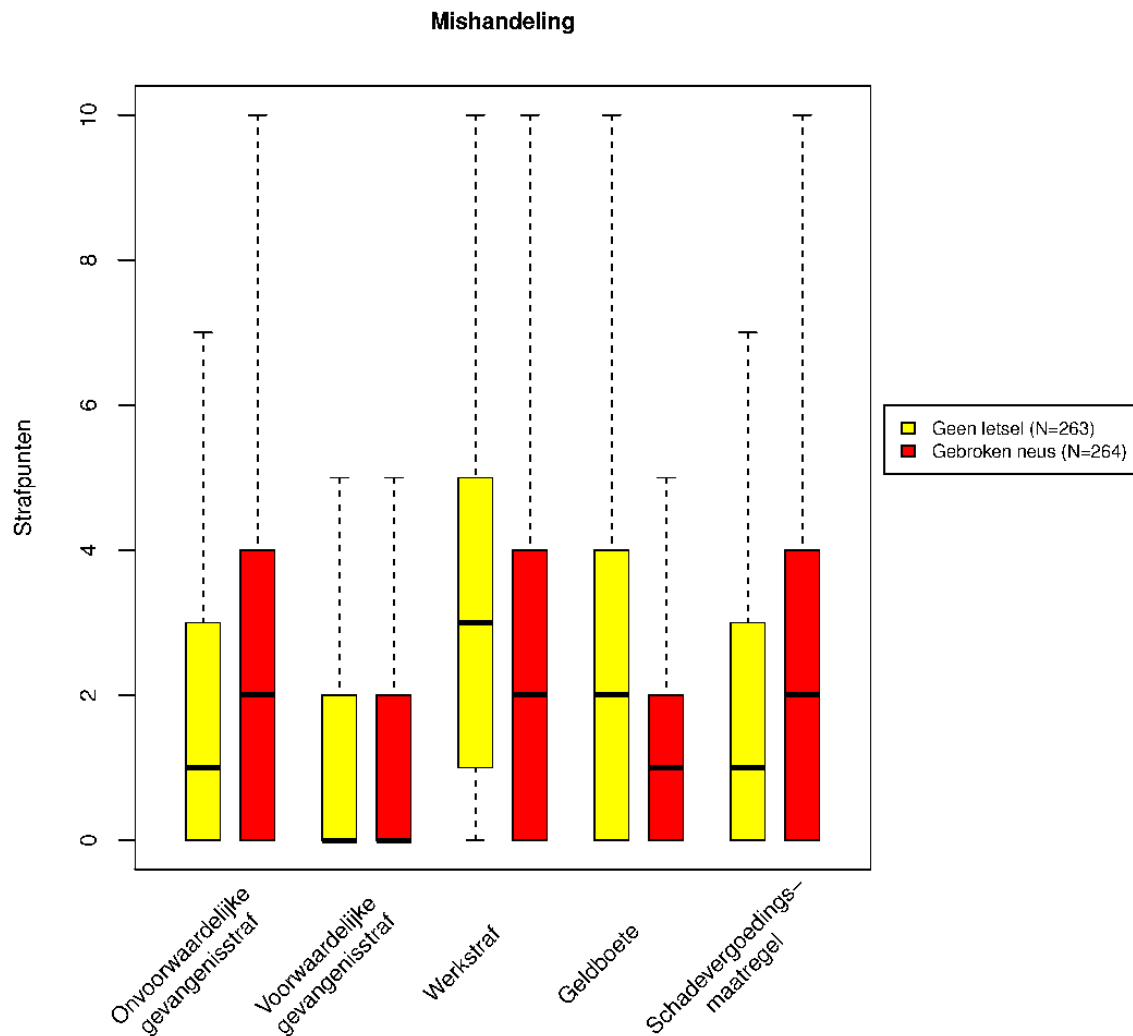
Noot: Gele boxplots verwijzen naar de lichtste variant van het betreffende delicttype, rode naar de zwaarste variant. Het betreft hier de varianten: licht (€200), zwaar (€15.000).

Wanneer de economische waarde van de gestolen goederen relatief laag is, gaat de relatieve voorkeur van de Nederlandse bevolking in geval van een woninginbraak uit naar een werkstraf. De mediaan bedraagt in dat geval 3 voor deze strafvorm. Echter, naarmate de waarde van de gestolen goederen hoger is, is met een mediaan van 3 de steun relatief het grootst voor een schadevergoeding. In de helft van alle gevallen wordt minder dan 4 punten toegekend aan deze strafvorm. Deze boxgrenzen zijn hetzelfde voor de onvoorwaardelijke gevangenisstraf, waarvoor de mediaan echter lager ligt. De

voorwaardelijke gevangenisstraf wordt bij woninginbraak, in vergelijking tot de andere strafvormen, als weinig geschikt beschouwd. De helft van de Nederlandse bevolking kent wel nog 1 of meer strafpunten toe aan de geldboete, maar daarmee is het dus geenszins de strafvorm die in geval van een woninginbraak het meeste steun geniet.

Sanctievoorkeuren bij mishandeling

Figuur 3.8 *Strafpuntverdeling per strafmodaliteit voor mishandeling*

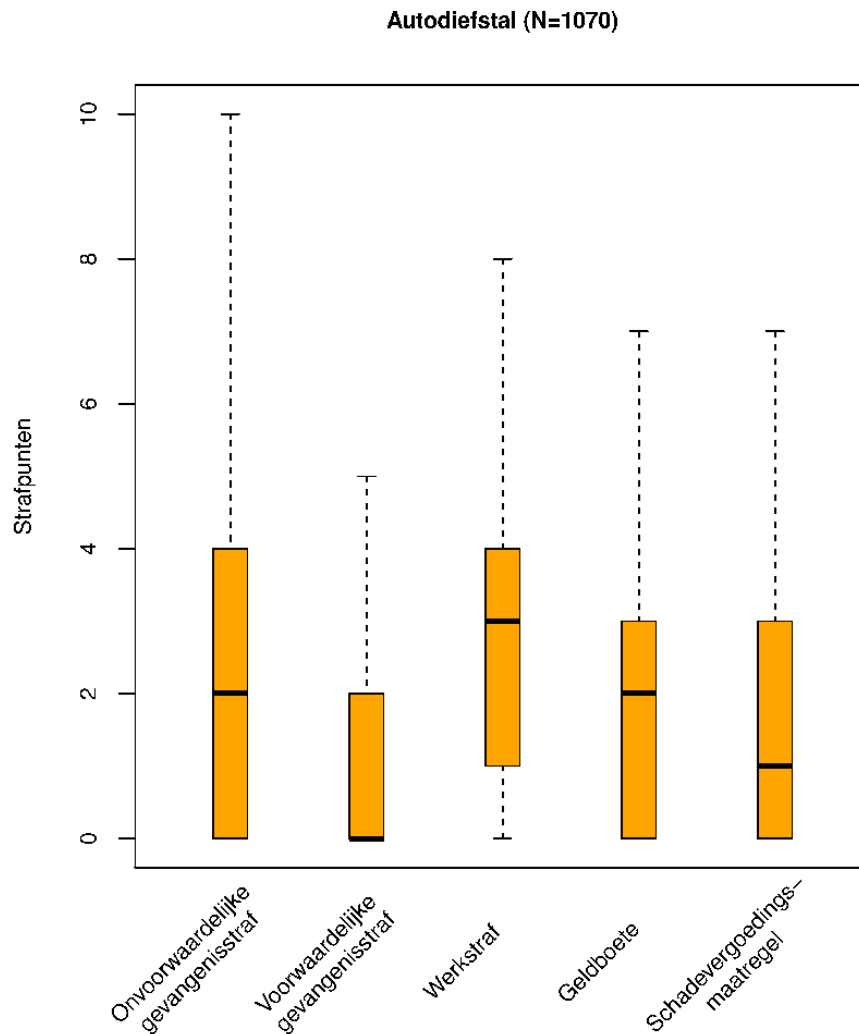
Noot: Gele boxplots verwijzen naar de lichtste variant van het betreffende delicttype, rode naar de zwaarste variant. Het betreft hier de varianten: licht (geen letsel), zwaar (gebroken neus).

Wanneer een persoon terechtstaat voor poging tot mishandeling, komt deze volgens de Nederlandse bevolking het meest in aanmerking voor een werkstraf. De helft kent meer

dan 3 punten toe aan deze strafvorm. Ook een geldboete krijgt relatief veel steun; de mediaan ligt op 2 punten. Wanneer er echter sprake is van ernstig letsel aan het slachtoffer (een gebroken neus), kan niet meer gesproken worden van een duidelijke voorkeur voor een bepaalde strafmodaliteit; de puntenverdelingen van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf, de werkstraf en een schadevergoedingsmaatregel voor het slachtoffer zijn in dat geval nagenoeg aan elkaar gelijk. De voorwaardelijke gevangenisstraf kan hier op relatief de minste steun rekenen; de helft van de Nederlandse bevolking geeft hieraan geen enkel strafpunt.

Sanctievoorkeuren bij autodiefstal

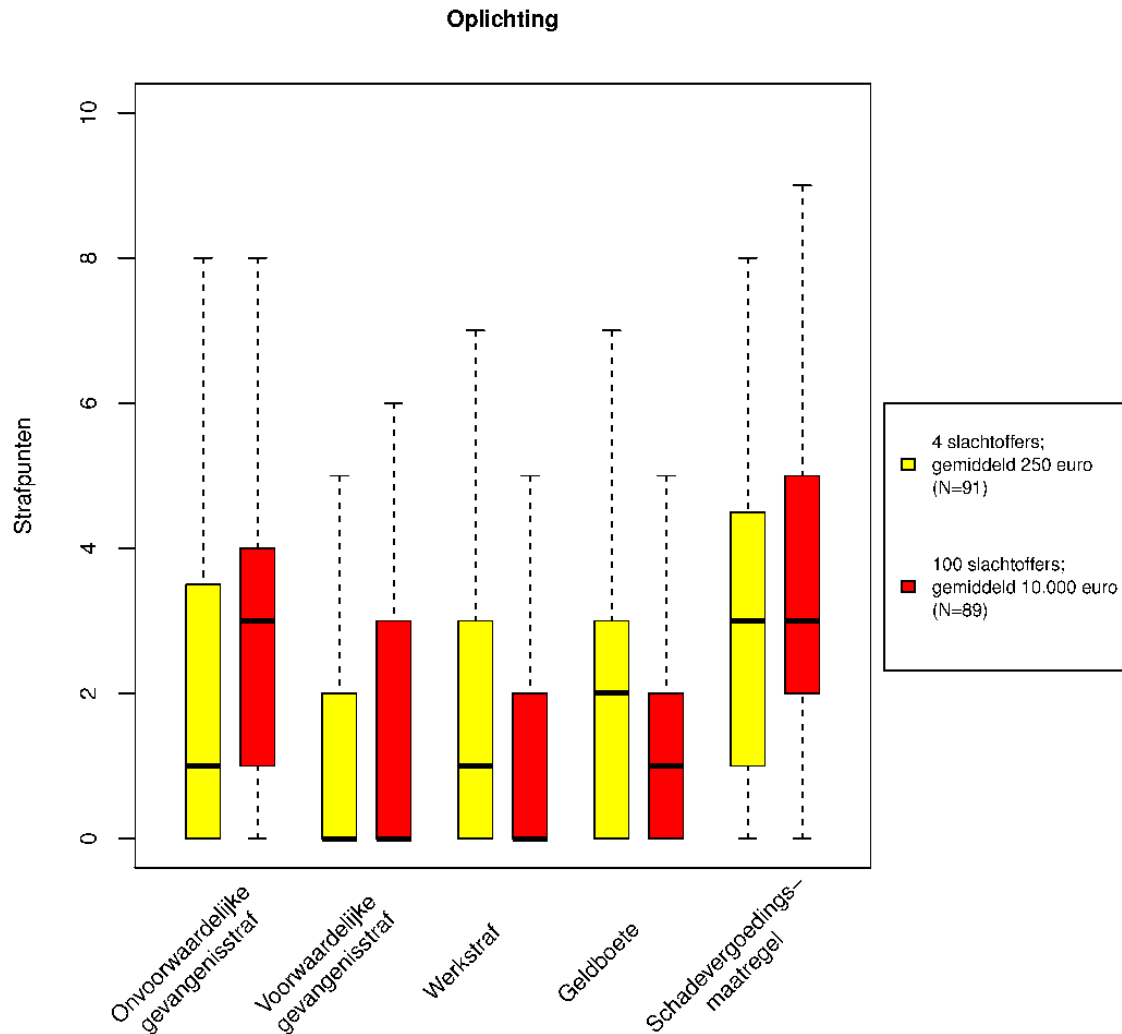
Figuur 3.9 *Strafpuntverdeling per strafmodaliteit voor autodiefstal*

Opvallend is dat bij autodiefstal de schadevergoedingsmaatregel, na de voorwaardelijke gevangenisstraf, op relatief de minste steun van de Nederlandse bevolking kan rekenen. De box loopt in dat geval weliswaar van 0 tot 3, maar de mediaan voor deze strafvorm ligt bij 1. Daarnaast zien we bij autodiefstal, net als bij winkeldiefstal en woninginbraak, relatief de meeste steun voor een werkstraf, en de minste steun voor een voorwaardelijke gevangenisstraf. De geldboete en de onvoorwaardelijke gevangenisstraf genieten na de werkstraf, met elk een mediaan van 2, ook behoorlijk wat steun.

Sanctievoorkeuren bij oplichting

Figuur 3.10 Strafpuntverdeling per strafmodaliteit voor oplichting

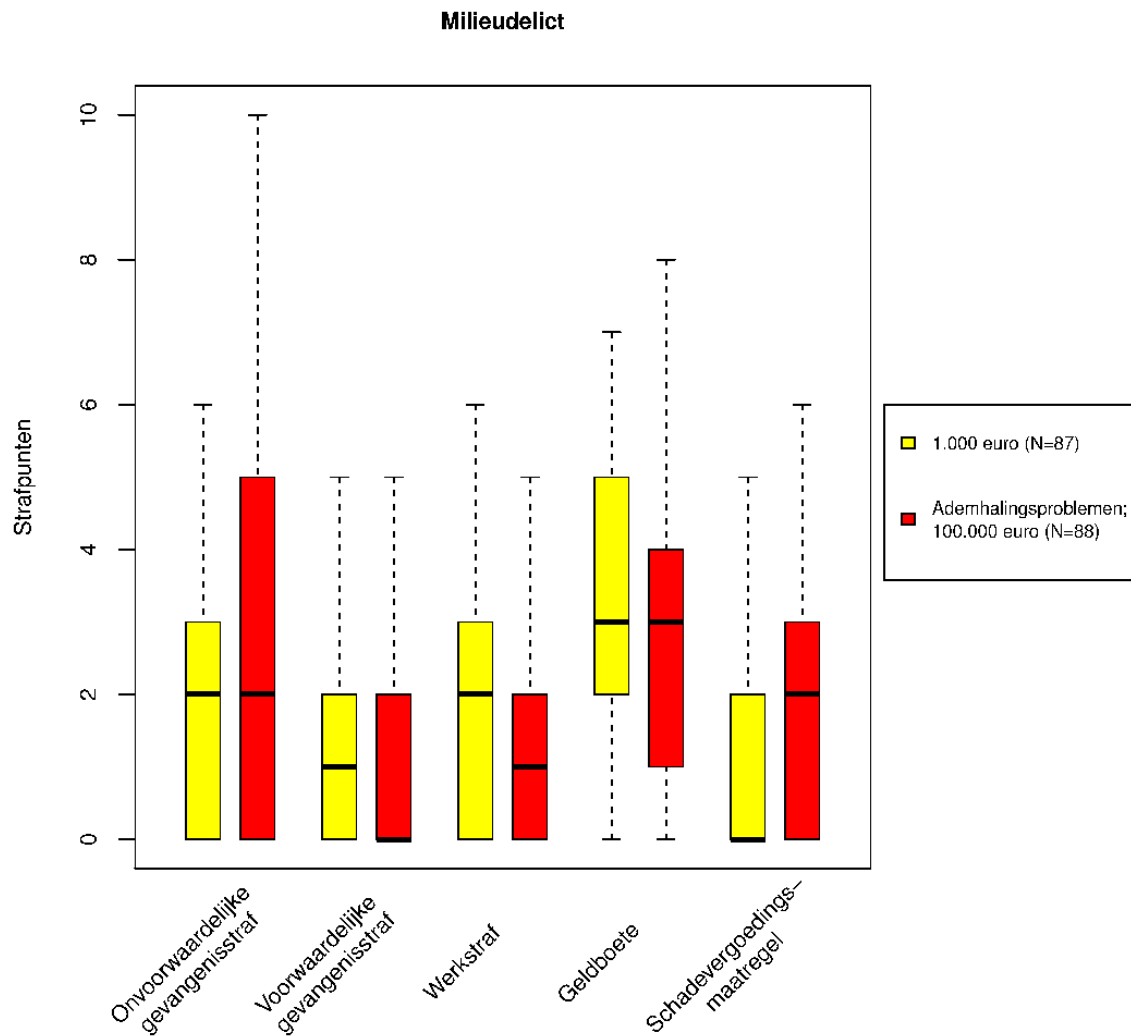
Noot: Gele boxplots verwijzen naar de lichtste variant van het betreffende delicttype, rode naar de zwaarste variant. Het betreft de varianten: licht (4 slachtoffers, €250 p.p.), zwaar (10 slachtoffers, €10.000 p.p.).

Wanneer een dader voor oplichting voor de rechter moet verschijnen, geniet de schadevergoedingsmaatregel onder de Nederlandse bevolking relatief de meeste steun. De mediaan bedraagt 3 voor deze strafvorm, ongeacht de ernst van de oplichting. De kwartielscores variëren voor deze strafvorm wel naar ernst van het delict. Naarmate de ernst van het delict toeneemt (meer slachtoffers, hoger geldbedrag), krijgt de onvoorwaardelijke gevangenisstraf beduidend meer steun dan de werkstraf, terwijl de

geldboete in het relatief lichte geval op behoorlijk wat steun kan rekenen. De steun voor een schadevergoedingsmaatregel neemt nog toe naarmate het een meer ernstige vorm van oplichting betreft. In dat geval ligt de middelste helft van de puntentoekeningen voor deze strafmodaliteit tussen 2 en 5.

Sanctievoorkeuren bij milieudelict

Figuur 3.11 *Strafpuntverdeling per strafmodaliteit voor een milieudelict*

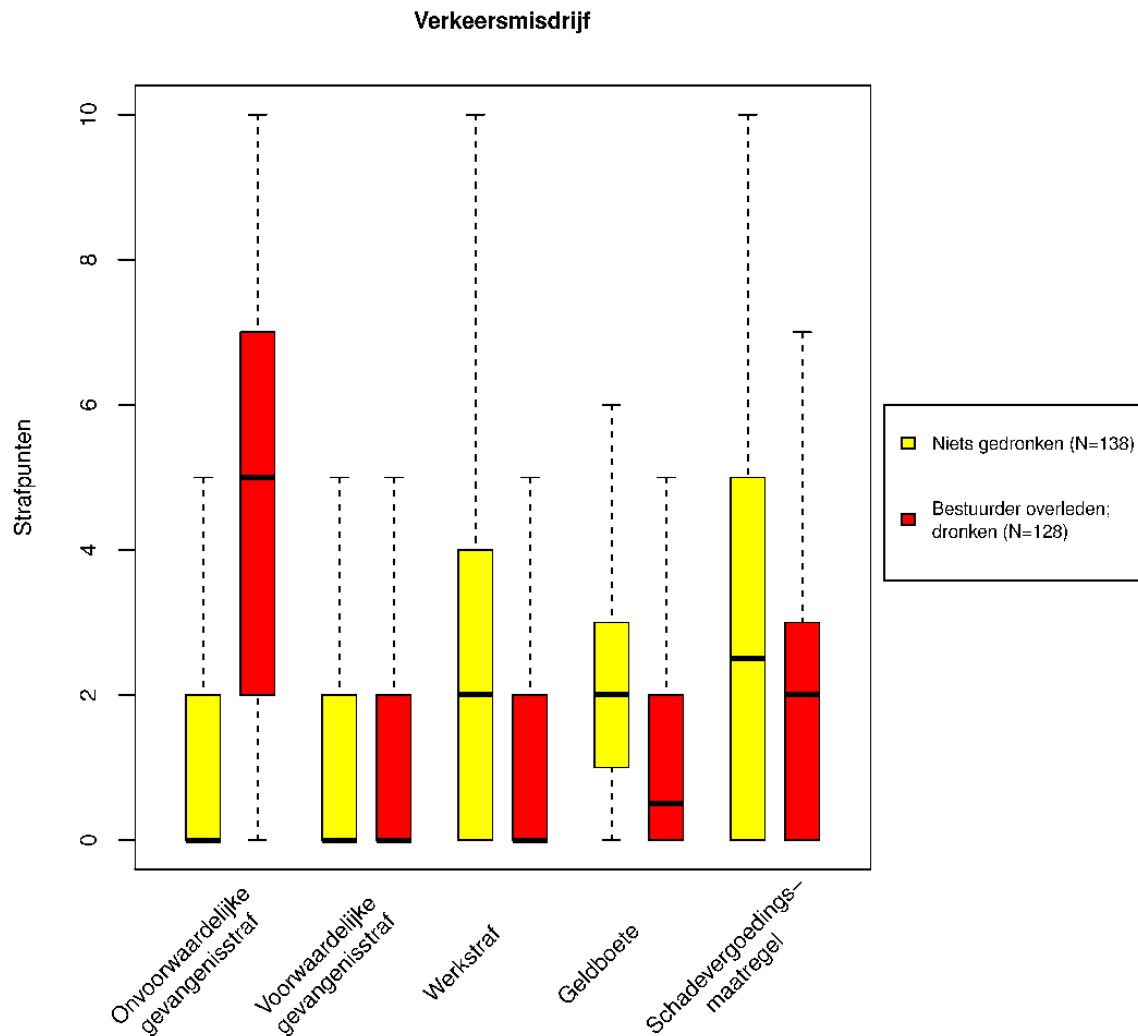

Noot: Gele boxplots verwijzen naar de lichtste variant van het betreffende delicttype, rode naar de zwaarste variant. Het betreft hier de varianten: licht (€1.000 schade), zwaar (€100.000 schade plus ademhalingsproblemen omwonenden).

Wanneer er sprake is van een milieudelict waarbij directe slachtoffers zijn aan te wijzen, vindt een onvoorwaardelijke gevangenisstraf relatief veel steun onder de Nederlandse bevolking. De mediaan voor deze strafvorm verandert niet wanneer het de meer ernstige variant van een milieudelict betreft, en bedraagt dan nog steeds 2. De verdeling ziet er dan echter anders uit: de middelste helft van de oordelen loopt niet meer van 0 tot drie, maar van 0 tot maar liefst 5 punten. Niet erg verwonderlijk is het dat de steun voor een schadevergoedingsmaatregel toeneemt wanneer er directe slachtoffers aan te wijzen zijn. Echter, de geldboete geniet in dat geval nog steeds relatief de grootste steun. Ongeveer de helft geeft 3 of meer punten aan deze strafvorm. Wederom is de voorwaardelijke gevangenisstraf in de ogen van een groot deel van de Nederlandse bevolking geen aantrekkelijke optie in vergelijking met de andere sancties. Een werkstraf wordt nog door velen overwogen, zij het met name in het minst ernstige geval.

Sanctievoorkeuren bij verkeersmisdrijf

Figuur 3.12 *Strafpuntverdeling per strafmodaliteit voor een verkeersmisdrijf*

Noot: Gele boxplots verwijzen naar de lichtste variant van het betreffende delicttype, rode naar de zwaarste variant. Het betreft hier de varianten: licht (dader niets gedronken), zwaar (dader dronken, slachtoffer overleden)

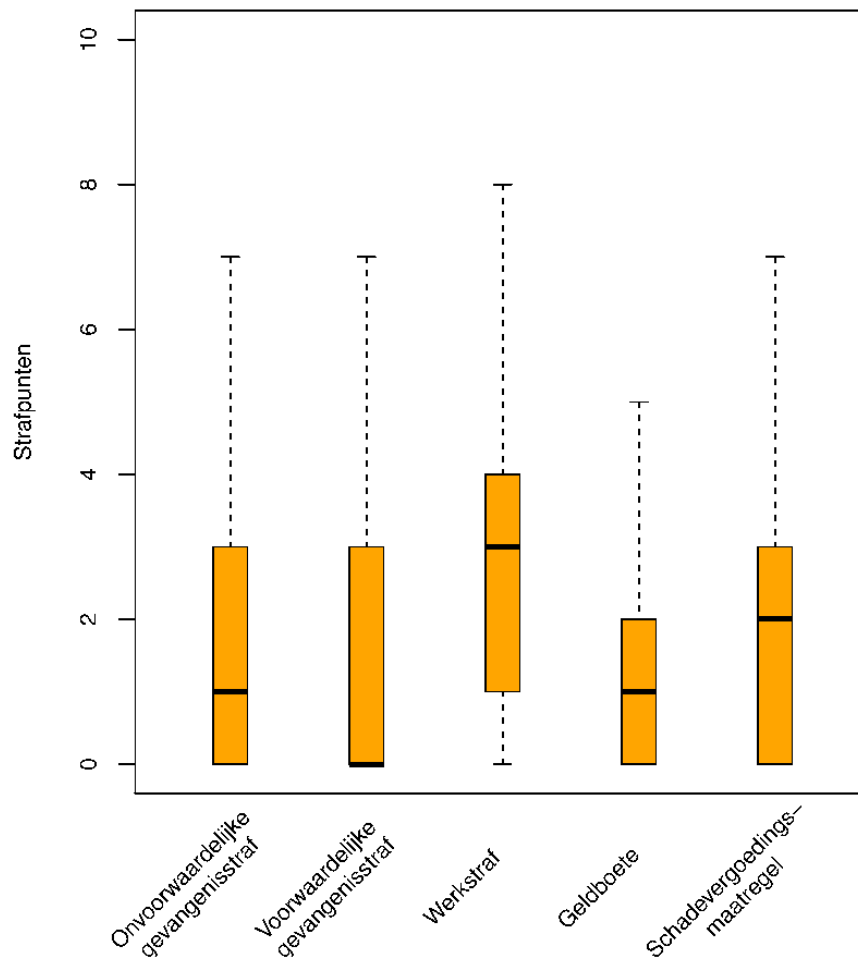
Bij de ernstige variant van een verkeersmisdrijf gaat de voorkeur van de Nederlandse bevolking duidelijk uit naar een onvoorwaardelijke gevangenisstraf. De mediaan voor deze strafvorm bedraagt 5, hetgeen wil zeggen dat de helft van de Nederlandse bevolking dan 5 of meer strafpunten aan deze sanctie geeft. Opvallend is dat de spreiding in het aantal punten voor de onvoorwaardelijke gevangenisstraf groot is; de middelste helft van alle oordelen ligt tussen de 2 en 7 punten. Dit indiceert dat de

Nederlandse bevolking over de geschiktheid van deze strafvorm bij een ernstig verkeersmisdrijf niet eensgezind is. De relatief kleine mate van steun voor de voorwaardelijke gevangenisstraf wordt wel door een groot deel van de Nederlanders gedeeld. Bij driekwart van de oordelen gingen slechts 0 tot 2 strafpunten naar deze strafmodaliteit.

Sanctievoorkeuren bij aanranding

Figuur 3.13 *Strafpuntverdeling per strafmodaliteit voor een aanranding*

Aanranding (N=1070)

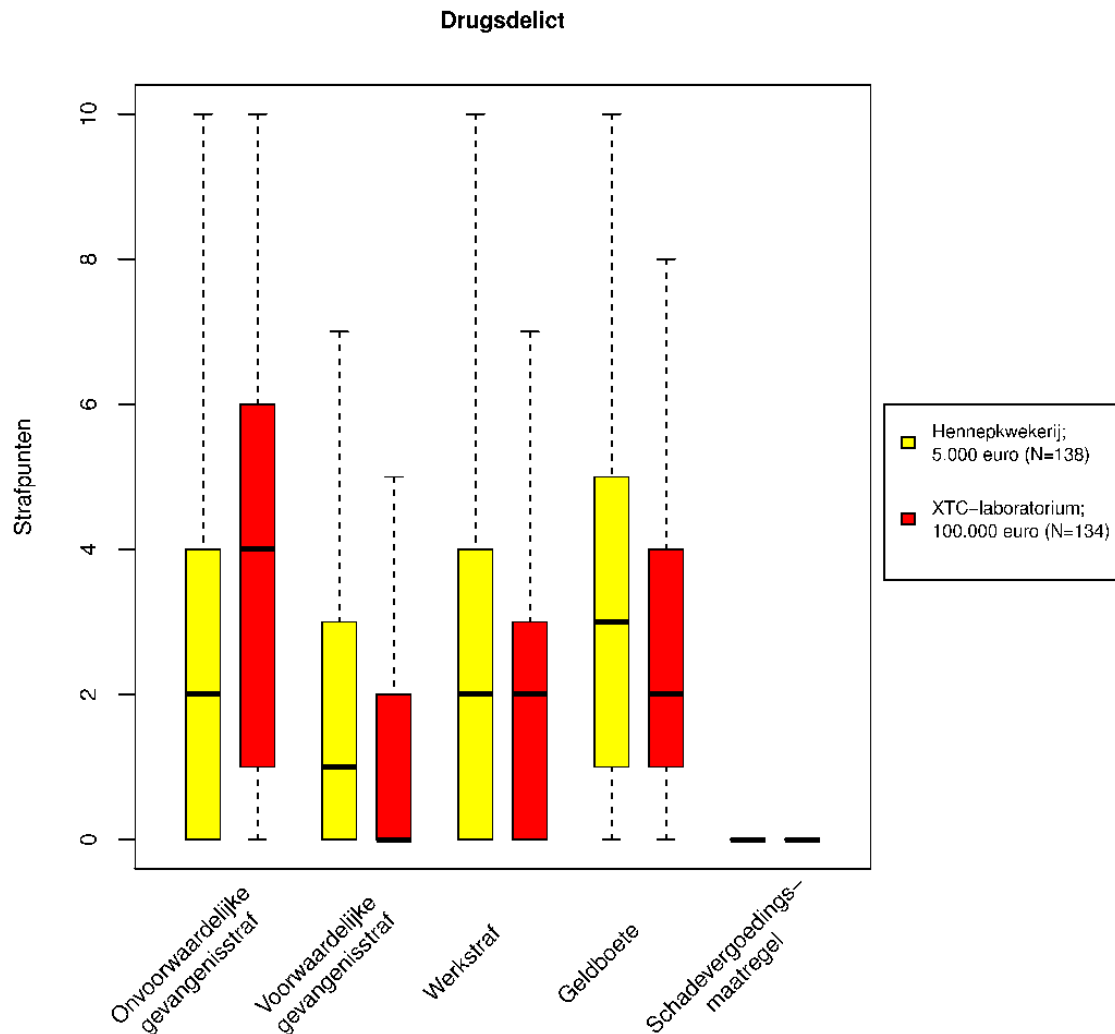
Bij aanranding blijkt de werkstraf weer relatief veel steun te genieten. Het krijgt de meeste punten toebedeeld en kan daarmee als meest passende strafvorm worden

beschouwd, gevolgd door een schadevergoedingsmaatregel, een onvoorwaardelijke gevangenisstraf en een geldboete. De voorwaardelijke gevangenisstraf wordt hier als minst geschikte strafvorm gezien. Hoewel de mediaan voor deze strafvorm lager ligt dan die voor een schadevergoedingsmaatregel of een onvoorwaardelijke gevangenisstraf, komen het eerste en derde kwartiel geheel met elkaar overeen. Voor alle drie de strafvormen geldt dus dat het gematigde deel van de Nederlandse bevolking tussen de 0 en 3 strafpunten geeft.

In hoofdstuk 1 vermeldde wij reeds dat thans bij de Eerste Kamer een wetsvoorstel voorligt dat het opleggen van een taakstraf bij een aantal zedendelicten en geweldsdelicten verbiedt, behalve eventueel in combinatie met een onvoorwaardelijke gevangenisstraf of vrijheidsbenemende maatregel. Het in het hier besproken geval van aanranding valt in de termen van die wet. Mocht dit wetsvoorstel het Staatsblad halen, dan zou de rechter in dergelijke gevallen van aanranding niet langer een werkstraf zonder ook een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf kunnen opleggen. Hoe verhoudt zich dat tot de uitgesproken voorkeur van de Nederlanders? Daartoe bekijken we hoe vaak burgers-als-rechter in het onderhavige geval opteren voor een werkstraf (eventueel in combinatie met geldboete, voorwaardelijke gevangenisstraf of schadevergoeding) zonder dat ze daarbij tegelijkertijd ook een onvoorwaardelijke gevangenisstraf het overwegen waard vinden. In totaal geven 811 respondenten één of meer strafpunten aan de werkstraf, dat is 76% van alle respondenten. Onder hen is de meerderheid (426 mensen) niet van mening dat daarbij een combinatie met een onvoorwaardelijke gevangenisstraf wenselijk is, zij geven geen enkel punt aan de gevangenisstraf. Dat is 53% van iedereen die voor de werkstraf opteert (40% van alle respondenten). De Nederlandse bevolking heeft dus zeker niet in overweldigende mate behoefte aan de voorgestelde wetswijziging, althans niet in het geval van de voorgelegde aanranding.

Sanctievoorkeuren bij drugsdelict

Figuur 3.14 Strafpuntverdeling per strafmodaliteit voor een drugsdelict

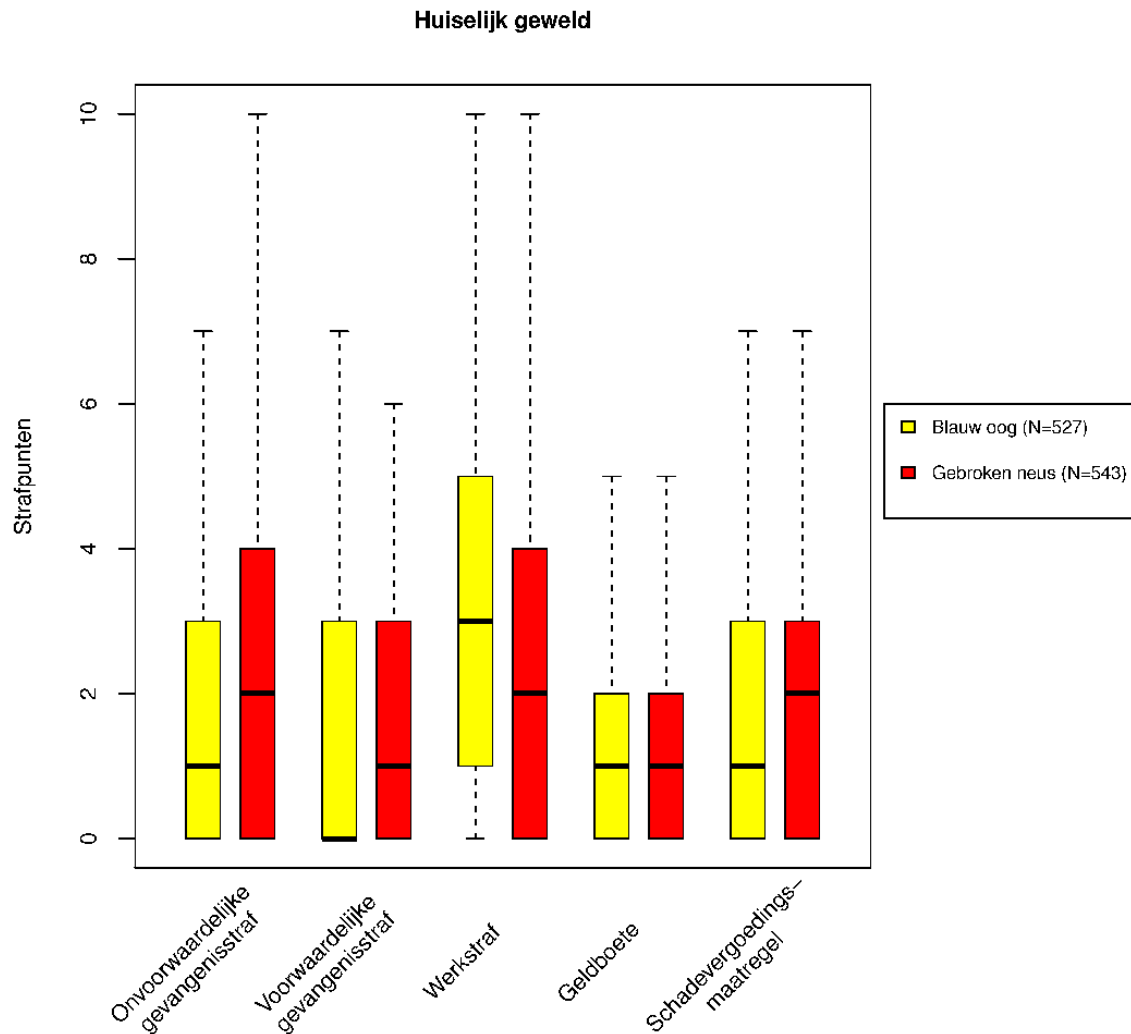
Noot: Gele boxplots verwijzen naar de lichtste variant van het betreffende delicttype, rode naar de zwaarste variant. Het betreft hier de varianten: licht (Hennepkwekerij, €5.000), zwaar (XTC-laboratorium, €100.000).

Wanneer een dader terechtstaat voor het relatief lichte drugsdelict (hennepkwekerij met straatwaarde van 5.000 euro), gaat relatief de meeste steun van de Nederlandse bevolking naar een geldboete. Minder, maar niet de minste steun, gaat uit naar de werkstraf en de onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Uitzonderlijk is dat de mediaan van de voorwaardelijke gevangenisstraf, in tegenstelling tot bij de meeste andere delicten, groter dan 0 is. In het zwaardere geval van een drugsdelict (XTC-laboratorium met

straatwaarde van 100.000 euro) zien we relatief de meeste steun voor de onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Een mediaan van 4 geeft aan dat de helft van de Nederlandse bevolking 4 of meer strafpunten toekent aan deze strafvorm. De spreiding in de toekenning van punten aan deze strafvorm is echter groot te noemen; de middelste helft van de oordelen bestaat uit een puntentoeckenning variërend van 1 tot 6. Daarnaast neemt de steun voor de voorwaardelijke gevangenisstraf - sowieso al niet de sanctie met veel steun - af, naarmate het een ernstiger drugsdelict betreft. Voor beide varianten van het drugsdelict geldt dat een schadevergoedingsmaatregel als zeer ongeschikt wordt gezien. Het is natuurlijk niet verwonderlijk dat men bij de afwezigheid van een (direct) slachtoffer geen punten toekent aan deze strafvorm.

Sanctievoorkeuren bij huiselijk geweld

Figuur 3.15 Strafpuntverdeling per strafmodaliteit voor huiselijk geweld

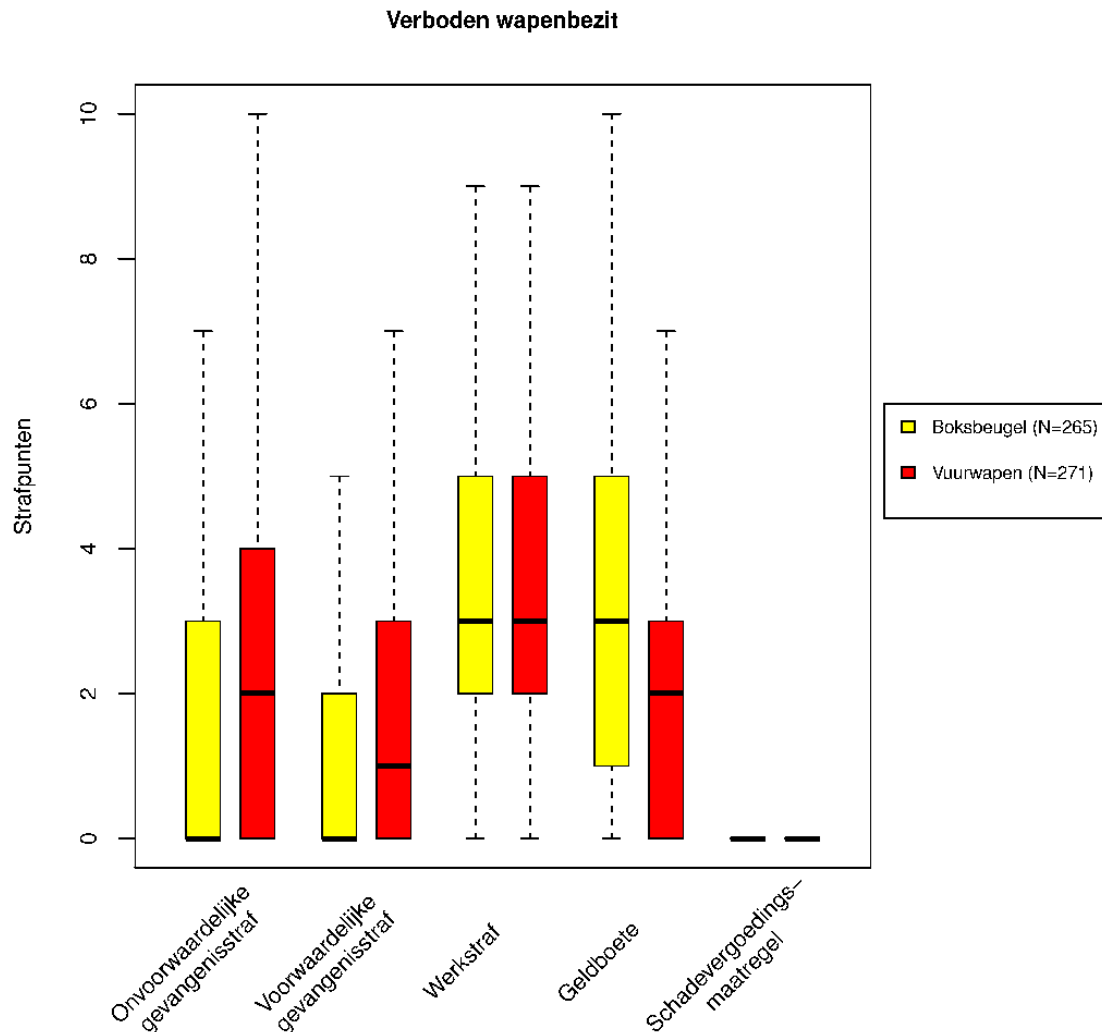
Noot: Gele boxplots verwijzen naar de lichtste variant van het betreffende delicttype, rode naar de zwaarste variant. Het betreft hier de varianten: licht (blauw oog), zwaar (gebroken neus)

De helft van de respondenten kende de werkstraf in het lichtste geval van huiselijk geweld 2 tot 5 strafpunten toe. Wanneer sprake is van ernstig letsel, neemt de relatieve steun voor een werkstraf af, en wordt het draagvlak voor een schadevergoedingsmaatregel en een onvoorwaardelijke gevangenisstraf groter. De mediaan neemt in beide gevallen met 1 punt toe. Voor het relatief ernstige geval scoren de onvoorwaardelijke gevangenisstraf en de werkstraf precies hetzelfde. Voor een

geldboete is relatief weinig steun. De helft van de oordelen over zowel de lichte als de zware variant bestaat uit een puntentoekening van 0 of 1 aan deze strafvorm.

Sanctievoorkeuren bij verboden wapenbezit

Figuur 3.16 *Strafpuntverdeling per strafmodaliteit voor verboden wapenbezit*

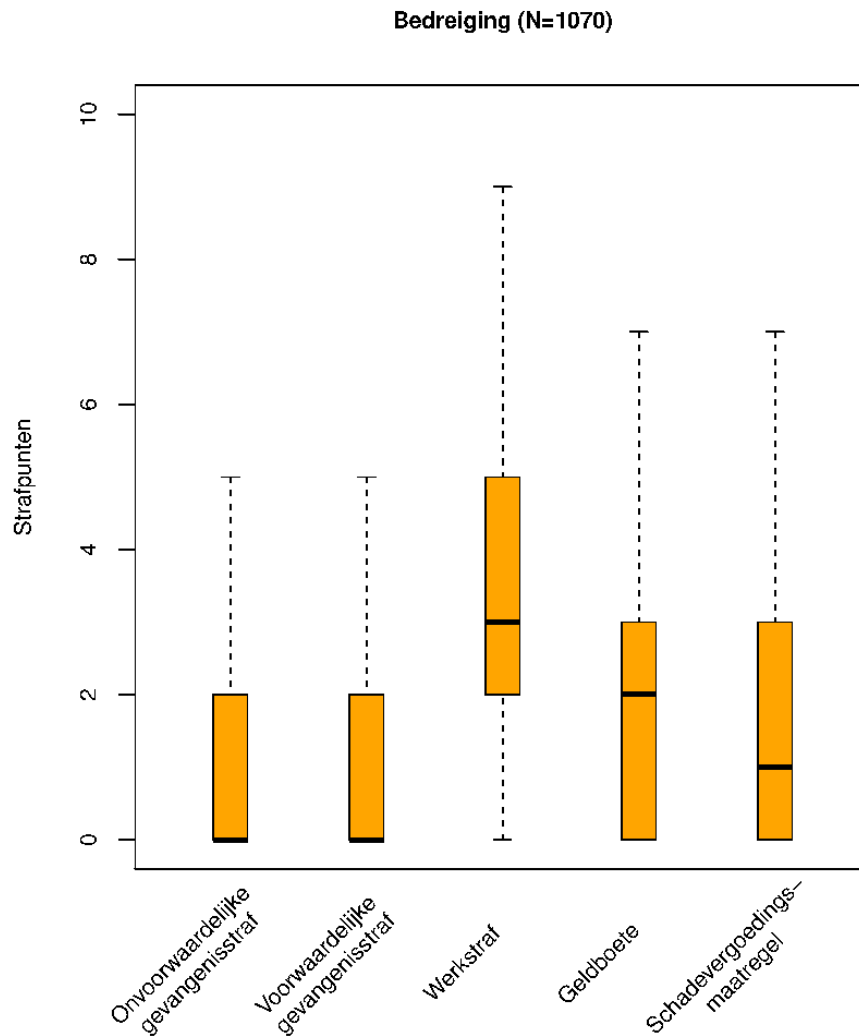
Noot: Gele boxplots verwijzen naar de lichtste variant van het betreffende delicttype, rode naar de zwaarste variant. Het betreft hier de varianten: licht (boksbeugel), zwaar (vuurwapen).

Zowel bij de lichtste als bij de zwaarste variant van wapenbezit gaat de relatieve voorkeur van de Nederlandse bevolking uit naar een werkstraf. Bij de middelste vijftig procent van de oordelen zijn 2 tot 5 punten aan deze strafmodaliteit toegekend. Bij het relatief lichte vergrijp geniet de geldboete ook nog relatief veel steun. Echter, wanneer

het delict het bezit van een vuurwapen in plaats van een boksbeugel betreft, wordt het draagvlak voor de gevangenisstraf groter en neemt het draagvlak voor de geldboete als strafmaatregel af, al scoort de geldboete in dat geval nog even hoog als de onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Relatief de meeste steun gaat in dat geval nog steeds naar de werkstraf, waarvan de mediaan 3 bedraagt.

Sanctievoorkeuren bij bedreiging

Figuur 3.17 *Strafpuntverdeling per strafmodaliteit voor bedreiging*

Bij een bedreiging is de steun onder de Nederlandse bevolking relatief het grootst voor de werkstraf. De helft van de respondenten gaf 2, 3, 4 of zelfs de helft van het totaal aantal strafpunten aan deze strafvorm. De geldboete komt als tweede in aanmerking met een mediaan van 2 punten. De gevangenisstraf blijkt van alle voorgelegde strafmodaliteiten bij een bedreiging het minst gesteund; de mediaan van zowel de onvoorwaardelijke als de voorwaardelijke gevangenisstraf bedraagt hier 0 punten, hetgeen betekent dat de helft van de Nederlandse bevolking die sancties in geval van

bedreiging niet lijkt te zien zitten. Schadevergoeding daarentegen geniet nog enige steun, met een mediaan van 1.

3.7 Samenvatting

- Er bestaat een grote variatie in de gewenste strafhoogte onder de Nederlandse bevolking.
- Delicten kennen een duidelijk rangordering naar zwaarte. Deze rangordening is onafhankelijk van strafmodaliteit.
- Wanneer de Nederlandse bevolking een onvoorwaardelijke gevangenisstraf dient op te leggen, is de gewenste gevangenisstraf het hoogst bij een verkeersmisdrijf met een dodelijk slachtoffer als gevolg. Wanneer binnen de verschillende delicttypen geen onderscheid gemaakt wordt in ernst, wordt de langste gevangenisstraf opgelegd bij een oplichting.
- Wanneer de Nederlandse bevolking een werkstraf dient op te leggen, is de werkstraf eveneens het hoogst bij een 'ernstige variant' van een verkeersmisdrijf. Na samenvoeging van de lichte en ernstige varianten van de verschillende delicttypen, wordt *oplichting* door Nederlandse burgers-als-rechter het zwaarst bestraft.
- Wanneer de Nederlandse bevolking een geldboete dient op te leggen, is de gewenste boete het hoogst voor een *oplichting* waarbij alle 100 slachtoffers afzonderlijk gemiddeld 10.000 euro afhandig is gemaakt. Na samenvoeging van de lichte en ernstige varianten van de verschillende delicttypen, wordt door Nederlandse burgers-als-rechter de hoogste geldboete opgelegd bij een *milieudelict*.
- De lichtste straffen worden, gemeten aan de hand van zowel een onvoorwaardelijke gevangenisstraf als een werkstraf en een geldboete, opgelegd wanneer sprake is van *bedreiging*.
- Nederlanders combineren graag verschillende straffen.
- Er bestaat een grote variatie in de gewenste strafhoogte onder de Nederlandse bevolking, voor alle drie de straffen: gevangenisstraf, werkstraf en geldboete, en voor alle delicten. Er zijn mensen die relatief licht straffen en die relatief zwaar

straffen. Het derde kwartiel (25 procent van de bevolking geeft een straf die hoger is dan dit punt) van de geprefereerde strafzwaarte is vaak wel minstens 5 maal zo hoog als het eerste kwartiel (25 procent van de bevolking geeft een straf die lager is dan dit punt) en vaak nog veel hoger. Zelfs als we rekening houden met het feit dat een deel van deze variatie aan scenariokenmerken te wijten is, betekent het toch ook dat het kwart van de bevolking dat het strengst wil straffen voor een bepaald delict een meer dan 5 maal zo hoge straf passend vindt dan wat het kwart van de Nederlanders dat het mildst straft aanvaardbaar acht. Er is dus in geen de consensus over wat de juiste strafzwaarte zou zijn.

- Voor vrijwel alle delicten bestaat er steun voor de strafmodaliteiten gevangenisstraf, werkstraf, boete, en in geval van een duidelijk slachtoffer ook voor de schadevergoeding. Minder steun is er voor de voorwaardelijke gevangenisstraf. Ook wat betreft de strafmodaliteit zijn Nederlanders het allerm minst eens. Grosso modo is er veel steun voor werkstraf bij lichtere delicten, en verschuift die voorkeur voor de zwaardere varianten in de richting van onvoorwaardelijke gevangenisstraf, al kan de werkstraf ook voor die delicten nog vaak op steun rekenen.
- Bestaat er draagvlak voor bepaalde straffen? Deze vraag blijkt te ongenueanceerd: over strafmodaliteiten en strafhoogten wordt door de bevolking zeer verschillend gedacht. Voor elke strafsoort en veel verschillende strafzwaarten (van licht tot zwaar) bestaan er groepen in de bevolking die dat prefereren. Anders gezegd: welke straf er in concrete gevallen ook wordt opgelegd, er is een goede kans dat een flink deel van de bevolking een andere strafvorm meer gepast vindt en bovendien zal een flink deel van de bevolking het waarschijnlijk niet eens zijn met de strafzwaarte.

Hoofdstuk 4 De invloed van kenmerken van delictscenario's op sanctieoordelen van burgers-als-rechter

In welke mate hangen sanctieoordelen van burgers-als-rechter samen met kenmerken van het delictscenario waarover men oordeelt zoals: type en ernst delict, dader- en slachtofferkenmerken en band tussen dader en slachtoffer?

4.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk zijn voor alle 12 in dit onderzoek aan de respondenten voorgelegde typen delict beschrijvende statistieken gepresenteerd in de vorm van grafieken. Hier zagen we dat volgens de Nederlandse bevolking de strafzwaarte afhankelijk zou moeten zijn van het type delict en van de ernst van het delict. Ook werd duidelijk dat de strafvoorkeur-oordelen verschillen bij de verschillende typen delict.

De grafieken lieten echter niet enkel verschillen in sanctieoordelen naar type delict en ernst van het delict zien. Ook bleek er behoorlijk wat spreiding te bestaan in de sanctieoordelen over hetzelfde delict van dezelfde ernst. In dit hoofdstuk gaan we nader in op de oorsprong van een deel van die variatie, te weten dat deel dat veroorzaakt wordt door verschillen in de kenmerken van de delictscenario's. In het vignettendesign is voor elk van de 12 delicten namelijk systematisch gevarieerd in een aantal kenmerken. Hoewel binnen elk type delict niet op dezelfde manier is gevarieerd, zijn de volgende aan het vignettendesign gerelateerde bronnen van spreiding in sanctieoordelen te onderscheiden: type en ernst delict, daderkenmerken, slachtofferkenmerken, en de relatie tussen dader en slachtoffer. Voor een overzicht van de gebruikte delictscenario's en de variaties binnen de verschillende delicttypen verwijzen we naar Tabel 2.1. In dit hoofdstuk laten we zien hoe deze kenmerken van de delictscenario's van invloed zijn op de sanctieoordelen van de Nederlandse bevolking.

4.2 Analysemethode

Aangezien we in dit hoofdstuk enkel geïnteresseerd zijn in de mate waarin sanctieoordelen samenhangen met kenmerken van het delictscenario zelf en de delictscenario's in het gerandomiseerde vignettendesign willekeurig zijn toebedeeld aan de respondenten, kunnen we hier de invloed van de delictkenmerken analyseren zonder rekening te houden met verschillen tussen respondenten (zie Hoofdstuk 5 voor de invloed van respondentkenmerken op de sanctieoordelen).

Respondenten werden 12 keer gevraagd op de stoel van de rechter te gaan zitten en voor alle 12 casus aan te geven hoe hoog respectievelijk een onvoorwaardelijke gevangenisstraf, een werkstraf en een geldboete volgens hen zouden moeten zijn indien zij enkel die straf zouden mogen opleggen. Daarnaast hebben ze 12 keer 10 strafpunten verdeeld over de onvoorwaardelijke gevangenisstraf, de voorwaardelijke gevangenisstraf, de werkstraf, de geldboete en een schadevergoeding voor het slachtoffer. Gezien de scheve verdeling van de strafzwaarteoordelen gebruiken we net als in Hoofdstuk 3 voor de analyse een log-transformatie. We analyseren hiermee drie afhankelijke variabelen voor strafzwaarte, te weten de natuurlijke logaritme van het aantal dagen onvoorwaardelijke gevangenisstraf, het aantal uren werkstraf en het aantal euro's geldboete dat respondenten van toepassing achten bij de fictieve casus. De strafpuntenverdeling loopt in theorie van 0 tot 10, maar om tot een eenvoudige en eenduidige interpretatie te komen, hebben we er voor gekozen te analyseren of respondenten aan een bepaalde sanctie überhaupt punten hebben toegekend of niet. Wanneer respondenten 0 strafpunten toekennen aan een bepaalde strafvorm, vinden ze die straf kennelijk in het onderhavige geval niet van toepassing, of in ieder geval beduidend minder voor de hand liggend dan strafmodaliteiten waaraan wel punten zijn toegekend. Als ze echter 1 of meer strafpunten bij een bepaalde sanctie toekennen, achten ze die sanctie wel (in bepaalde mate) van toepassing. Onze analyse van de strafpunten richt zich precies op dit verschil: we gaan na in welke mate de Nederlandse bevolking de vijf verschillende sancties relatief geschikt (van toepassing) of

relatief ongeschikt (niet van toepassing) vindt. Daarmee komt per type delict het aantal afhankelijke variabelen op 8.

Om de invloed van scenariokenmerken op strafzwaarte-oordelen te bepalen zijn lineaire regressie modellen geschat, terwijl we voor de analyses van geschiktheid van een bepaalde sanctie logistische regressie modellen hebben geschat vanwege het feit dat hier de afhankelijke variabele slechts twee waarden (geschikt of ongeschikt) aan kan nemen.¹² Om niet de parameterschattingen van 96 (8 afhankelijke variabelen * 12 delicttypen) analyses te hoeven presenteren, hebben we ervoor gekozen in dit hoofdstuk de kern van de resultaten te bespreken. Voor de details van de analyses verwijzen we naar de Appendices 4.1 t/m 4.12. We bespreken hier achtereenvolgens de uitkomsten betreffende type en ernst delict, daderkenmerken, slachtofferkenmerken, en de relatie tussen dader en slachtoffer. Telkens geven we eerst de algemene conclusies die kunnen worden getrokken als alle 12 delicten worden overzien. Daarnaast gaan we in op opvallende afwijkingen van deze algemene tendens.

4.3 Resultaten

Type en ernst delict

In Hoofdstuk 3 is al laten zien dat er grote verschillen bestaan in de oordelen over de 12 verschillende typen delict. Echter, ook binnen een bepaald type is in het vignettendesign vaak nog verder gevarieerd in ernst (en daarmee soms ook type) van het delict. In Hoofdstuk 3 is om die reden telkens – wanneer daar sprake van was – de ernstigste en de minst ernstige variant in respectievelijk rood en geel weergegeven. Zoals de beschrijving van de delictscenario's laat zien (zie Appendix 2.1 voor de vragenlijst) is

¹² Het ligt voor de hand dat sanctieoordelen over exact dezelfde delictscenario's meer op elkaar lijken dan sanctieoordelen over verschillende varianten van het delictscenario. Hiermee zijn sanctieoordelen niet geheel onafhankelijk van elkaar. Om correcte schattingen met bijbehorende standaardfouten te krijgen van de invloed van kenmerken van de delictscenario's op het sanctieoordeel kan het noodzakelijk zijn om met deze samenhang rekening te houden. Aanvankelijk zijn daartoe multilevel modellen geschat waarbij rekening is gehouden met de geneste structuur van de data (meerdere respondenten beoordeelden eenzelfde delictscenario). In de zogenaamde lege modellen zonder de kenmerken van de verschillende delictscenario's bleek evenwel de samenhang zeer klein. Bovendien verdween deze samenhang nadat de scenariokenmerken in de modellen werden opgenomen. Ook bleken de standaardfouten van de schatters vrijwel identiek aan die van modellen waarin niet met de geneste datastructuur rekening werd gehouden. Om die redenen is er voor gekozen geen gebruik te maken van multilevel modellen.

evenwel meer variatie aangebracht dan in Hoofdstuk 3 is gepresenteerd. Zo is bij de winkeldiefstal, de woninginbraak en de oplichting gevarieerd in de grootte van de buit of het buitgemaakte bedrag. Binnen het delict oplichting is tevens gevarieerd in het aantal slachtoffers. Bij het milieudelict is gevarieerd in de economische schade en de mate van overlast voor omwonenden, terwijl bij het drugsdelict is gevarieerd in de soort drugs en de straatwaarde. Bij de mishandeling, het huiselijk geweld en het verkeersmisdrijf is gevarieerd in de ernst van het letsel. Als laatste is bij het verboden wapenbezit gevarieerd in het type wapen.

Een algemene conclusie van het vignettenonderzoek luidt dat de Nederlandse bevolking – niet echt verrassend – bij meer ernstige delicten (grotere buit, meer economische schade, harddrugs in plaats van softdrugs met een hogere straatwaarde, ernstiger letsel, vuurwapen in plaats van steekwapen, meer slachtoffers) zwaardere straffen voorstaat. Het aantal dagen onvoorwaardelijke gevangenisstraf, het aantal uren werkstraf en het aantal euro's geldboete zouden volgens de Nederlandse bevolking hoger moeten zijn wanneer de betreffende sanctie wordt gehanteerd bij onderhavige delicten.

Als we de Nederlandse bevolking vragen om hun mening over de geschiktheid van de verschillende sancties zien we dat de werkstraf vaker en de onvoorwaardelijke gevangenisstraf juist minder vaak ongeschikt wordt bevonden bij de meer ernstige delicten. Dit is duidelijk het geval wanneer het om de oplichting, het milieudelict, het verkeersmisdrijf, het drugsdelict en huiselijk geweld gaat. Maar ook bij de woninginbraak zien we dat men minder geneigd is een werkstraf op te leggen als de buit groter is en bij mishandeling als het toegebrachte letsel ernstiger is.

Bij de meer ernstige mishandelingen, oplichtingen, milieudelicten, verkeersmisdrijven en wanneer een vuurwapen in het spel is, zien we bovendien dat men minder geneigd is een geldboete op te leggen. Dat de voorwaardelijke gevangenisstraf relatief weinig populair is onder de Nederlandse bevolking bleek reeds in Hoofdstuk 3. Er is dan ook weinig variatie in de mate waarin de voorwaardelijke gevangenisstraf geschikt wordt bevonden.

Ook de schadevergoedingsmaatregel blijkt in verhouding tot de andere sancties over de gehele linie weinig populair. Wel vindt men dat wanneer er bij een mishandeling of verkeersmisdrijf meer fysiek letsel is toegebracht de schadevergoedingsmaatregel meer van toepassing is dan bij minder fysiek letsel. Bij het milieudelict wordt een schadevergoedingsmaatregel meer gepast gevonden als omwonenden echt gezondheidsklachten hebben gehad. Hieruit kunnen we concluderen dat volgens de Nederlandse bevolking een schadevergoedingsmaatregel vaak van ondergeschikt belang is. Pas als er sprake is van (ernstig) letsel lijkt schadevergoeding in overweging te worden genomen. Aangezien in dit onderzoek vrijwel uitsluitend de invloed van fysiek letsel is onderzocht, blijft het vooralsnog onduidelijk of de schadevergoedingsmaatregel ook op instemming kan rekenen indien het slachtoffer psychische problemen heeft opgelopen.

Daderkenmerken: recidive, leeftijd, drankgebruik, geslacht

In het vignettendesign is voor elk type delict gevarieerd in recidive. We maken onderscheid in het aantal keren dat een dader is gerecidiveerd (niet, 1 keer, meer dan 1 keer) en of er sprake is van algemene of specifieke recidive. Naast recidive is bij 6 van de 12 typen delict ook gevarieerd in de leeftijd van de dader (te weten bij de winkeldiefstal, woninginbraak, autodiefstal, aanranding, verboden wapenbezit en bedreiging). We gaan niet enkel na of de Nederlandse bevolking verschillend oordeelt over minder- versus meerderjarige daders, maar we richten ons ook op het verschil tussen die minderjarige daders waarop nimmer het volwassenenstrafrecht van toepassing wordt geacht (onder 16 jaar) en diegenen waarvoor dat wel het geval is. Daarnaast gaan we na of de Nederlandse bevolking een harde scheidslijn hanteert bij volwassenheid en of er ook binnen de volwassenheid nog onderscheid wordt gemaakt. We onderscheiden de volgende leeftijden: 13, 15, 16, 17, 18, 25, 40, 60¹³.

Ook biedt dit onderzoek de mogelijkheid na te gaan of Nederlanders andere sanctieoordelen vellen wanneer er alcohol in het spel is. Voor de type delicten

¹³ Omdat we delictscenario's voor autodiefstal en aanranding waarin een 13-jarige dader voorkomt weinig realistisch vonden, zijn deze varianten niet ter beoordeling voorgelegd aan de burgers-als-rechter.

mishandeling (caféruzie) en het verkeersmisdrijf zijn namelijk varianten geconstrueerd waarin de dader niet en wel dronken was. Als laatste kunnen we voor huiselijk geweld nagaan of het ertoe doet of de dader een man of een vrouw is.

Recidive

Of een dader recidivist is of niet maakt nogal wat uit. Recidivisten verdienen volgens de Nederlandse bevolking meer straf, ongeacht het type delict of de strafvorm. Alleen bij oplichting zien we helemaal geen effect van recidive op de strafzwaarte en lijken Nederlanders dus recidivisten even zwaar te willen straffen als first-time offenders. Bij alle overige casus zouden leken wanneer ze op de stoel van de rechter zitten hogere gevangenisstraffen, langere werkstraffen en hogere geldboetes opleggen aan recidivisten. Bovendien zien we dat nog hogere straffen zijn gewenst voor daders die meer dan eens zijn gerecidiveerd. Daarnaast lijken Nederlanders over het algemeen recidivisten van hetzelfde type delict harder te willen straffen dan algemeen recidivisten.

Recidive is ook van invloed op de mate waarin men bepaalde sancties geschikt vindt. Zo blijken Nederlanders over het algemeen minder bereid te zijn een recidivist een werkstraf op te leggen, al helemaal als de dader meerdere keren in de fout is gegaan. Dergelijke daders verdienen volgens de Nederlandse bevolking eerder een onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Ook hier zien we over de gehele linie het beeld dat specifiek recidivisten op een strengere reactie kunnen rekenen dan algemeen recidivisten, dat wil zeggen voor hen wordt de werkstraf nog minder geschikt gevonden. Recidive blijkt maar in geringe mate van invloed op de mening over de geschiktheid van de drie andere sancties. In algemene zin kan nog worden geconcludeerd dat Nederlanders ook de geldboete bij recidive minder van toepassing achten.

Leeftijd dader

Voor de delicten waarbij in het vignettendesign gevarieerd is naar leeftijd van de dader zien we grofweg het volgende beeld: Minderjarigen krijgen van de Nederlandse

bevolking de mildste sancties en er wordt vrijwel niet in strafzwaarte gedifferentieerd binnen de groep minderjarigen, ook niet bij de overgang naar het volwassenenstrafrecht. Alleen bij de woninginbraak zien we een steeds hogere gevangenisstraf naarmate de leeftijd van de dader toeneemt, al vlakt de stijging af na 25. De duur van de werkstraf lijkt overigens maar zeer weinig door de leeftijd van de dader te worden beïnvloed. Kennelijk zouden volgens de Nederlandse bevolking minder- en meerderjarigen ongeveer even lange werkstraffen moeten krijgen opgelegd, mits van toepassing.

Wanneer we kijken naar de mate waarin Nederlanders de sancties van toepassing vinden, dan zien we in het algemeen dat voor daders vanaf een jaar of 17 à 18 Nederlanders de onvoorwaardelijke gevangenisstraf meer geschikt achten dan daaronder. Het tegendeel zien we voor de werkstraf; bij volwassen daders acht men deze sanctie juist minder geschikt dan bij minderjarige daders. De mate waarin Nederlanders de voorwaardelijke gevangenisstraf, de geldboete en schadevergoeding van toepassing vinden blijkt niet systematisch samen te hangen met de leeftijd van de dader.

Drankgebruik

Bij twee typen delict hebben we onderscheid gemaakt tussen daders die in beschoonen toestand hun delict pleegden en daders die dat nuchter deden. Wat opvalt is dat we bij mishandeling zien dat Nederlanders dronkenschap mogelijk een verzachtende omstandigheid lijken te vinden (al zijn er slechts weinig significante effecten), terwijl we bij het verkeersmisdrijf het tegenovergestelde zien. Kennelijk rekent men een dronken bestuurder het begaan van een verkeersmisdrijf sterker aan. Zo kan de dronken bestuurder als het aan de Nederlandse bevolking ligt rekenen op hogere straffen en men acht ook de onvoorwaardelijke gevangenisstraf meer van toepassing dan bij een nuchtere bestuurder die hetzelfde verkeersmisdrijf begaat. De werkstraf en de geldboete worden juist minder van toepassing geacht.

Geslacht dader

Voor huiselijk geweld zijn we nagegaan of het voor de Nederlandse bevolking ertoe doet of de dader een man of een vrouw is. Dat blijkt inderdaad het geval te zijn. Vrouwen die hetzelfde geweld gebruiken kunnen op een mildere reactie rekenen dan mannen. Dit is in overeenstemming met bevindingen uit eerder onderzoek (Bijleveld en Elffers, 2010; Ruiter en Tolsma, 2010). Als leken op de stoel van de rechter zouden zitten, zouden vrouwelijke daders van huiselijk geweld bovendien minder hoeven te vrezen voor een onvoorwaardelijke gevangenisstraf dan mannelijke daders.

Slachtofferkenmerken: kwalificerend, leeftijd, geslacht

In Nederland heeft geweld tegen mensen die hun functie uitoefenen, zoals ambulancepersoneel, tot veel maatschappelijke verontwaardiging geleid. De laatste jaren zijn de strafvorderingsrichtlijnen wanneer er sprake is van dergelijke kwalificerende slachtoffers aangescherpt. Om na te gaan of de Nederlandse bevolking ook van mening is dat er strenger moet worden opgetreden wanneer geweld wordt gepleegd tegen kwalificerende slachtoffers, is in het vignettendesign bij de mishandeling gevarieerd in het type slachtoffer (cafébaas, politieagent, ambulancebroeder).

Zowel bij de aanranding (een 16-jarig meisje of een 21-jarige vrouw) als de bedreiging (17 of 23 jaar) is gevarieerd in de leeftijd van het slachtoffer. Bij het laatste type delict is bovendien gevarieerd of het slachtoffer een man of een vrouw was.

Het kwalificerend slachtoffer

De resultaten met betrekking tot het kwalificerende slachtoffer suggereren dat de Nederlandse bevolking zich goed kan vinden in de aangescherpte strafforderingsrichtlijnen. Wanneer het slachtoffer een politieagent is, maar zeker bij een ambulancebroeder, geeft men hogere straffen dan wanneer het slachtoffer een cafébaas is. Bovendien vindt men in het geval van de ambulancebroeder de werkstraf duidelijk minder geschikt en de onvoorwaardelijke gevangenisstraf geschikter dan wanneer het slachtoffer een cafébaas is. Wanneer een politieagent slachtoffer is geworden van mishandeling, vindt men een geldboete geschikter en een schadevergoeding minder geschikt dan bij de cafébaas als slachtoffer.

Leeftijd slachtoffer

Bij de aanranding zien we een duidelijk verschil in de mening van de Nederlandse bevolking wanneer het slachtoffer een 16-jarig meisje was of wanneer het een 21-jarige vrouw betrof. In het eerste geval zouden Nederlanders wanneer ze op de stoel van de rechter zouden zitten een hogere gevangenisstraf geven. Ze vinden bovendien die sanctie ook eerder van toepassing dan wanneer het een 21-jarig slachtoffer betreft. Bij het 21-jarige slachtoffer vindt men een geldboete eerder van toepassing dan bij het minderjarige slachtoffer.

Geslacht slachtoffer

Over de invloed van het geslacht van het slachtoffer kunnen we kort zijn. Volgens de Nederlandse bevolking maakt het voor de strafzwaarte noch voor de voorkeur voor een bepaalde sanctie uit of een man of een vrouw bedreigd wordt. Althans, 17-jarige jongemannen kunnen wat de Nederlandse bevolking betreft minder rekenen op een schadevergoeding dan een jongedame van gelijke leeftijd. Verder zien we geen enkel systematisch verschil.

Relatie dader-slachtoffer: vreemde versus bekende, specifieke familieband

Het laatste casuskenmerk dat we in dit hoofdstuk bespreken betreft de relatie tussen dader en slachtoffer. In twee casusbeschrijvingen onderscheiden we verschillende relaties. Bij de aanranding hebben we sommige respondenten laten oordelen over een geval waarbij dader en slachtoffer volslagen vreemden voor elkaar waren, terwijl andere respondenten moesten oordelen over dezelfde situatie waarbij dader en slachtoffer tot dezelfde vriendengroep behoorden. Een derde groep respondenten beoordeelde dezelfde situatie waarbij dader en slachtoffer eerder op de avond met elkaar hadden geflirt en gedanst. Bij de casus over huiselijk geweld maakten we onderscheid tussen de volgende gevallen: man mishandelde zijn vrouw, vrouw mishandelde haar man, man mishandelde zijn kind, vrouw mishandelde haar kind, man mishandelde zijn moeder en vrouw mishandelde haar moeder.

Kennen slachtoffer en dader elkaar?

Bij de aanranding oordelen Nederlanders duidelijk anders al naar gelang de relatie tussen dader en slachtoffer. Wanneer dader en slachtoffer volslagen vreemden waren voor elkaar zijn, kan de dader hogere straffen verwachten dan wanneer dader en slachtoffer deel uitmaken van dezelfde vriendengroep of wanneer ze beide met elkaar hebben geflirt en gedanst. In het laatste geval oordeelt de Nederlandse bevolking het mildst en achten ze een onvoorwaardelijke gevangenisstraf eerder uitgesloten dan wanneer dader en slachtoffer vreemden waren voor elkaar. Wanneer van een flirtsituatie sprake was achten Nederlanders een geldboete minder uitgesloten dan wanneer ze vreemden waren voor elkaar. Naar mening van de Nederlandse bevolking kan een slachtoffer van een voor haar vreemde aanrander veel eerder rekenen op een schadevergoeding dan als dader en slachtoffer elkaar kenden of met elkaar geflirt hebben.

Specifieke familieband

Wanneer bij huiselijk geweld sprake is van een mannelijke dader is de Nederlandse bevolking voor strengere straffen dan wanneer de dader een vrouw is. Het maakt voor de strafzwaarte dan niet meer uit of de man zijn eigen vrouw heeft mishandeld of zijn moeder. Wel oordeelt men strenger wanneer de man zijn eigen kind mishandeld heeft. Kinderen die slachtoffer worden van huiselijk geweld hoeven wat betreft de Nederlandse bevolking minder te rekenen op schadevergoeding dan vrouwen die slachtoffer worden van hun man.

4.4 Samenvatting

- Nederlanders willen recidivisten strenger straffen, meervoudig recidivisten zelfs nog strenger.
- Daders die hetzelfde type delict hebben gepleegd kunnen wat de Nederlandse bevolking betreft op een strengere reactie rekenen dan algemeen recidivisten.
- Een eventuele schadevergoeding voor slachtoffers wordt pas overwogen bij relatief ernstig letsel of materiële schade.
- Nederlanders vinden de werkstraf meer geschikt voor minderjarige daders dan voor meerderjarige daders; voor de onvoorwaardelijke gevangenisstraf geldt het omgekeerde. De duur van beide wordt evenwel weinig beïnvloed door de leeftijd van de dader. De voorwaardelijke gevangenisstraf, de geldboete en de schadevergoedingsmaatregel zijn voor daders van alle leeftijden in gelijke mate van toepassing.
- Nederlanders vinden dronkenschap in het geval van een mishandeling een verzachtende omstandigheid, terwijl het in geval van verkeersmisdrijf verzwarend werkt.
- De Nederlandse bevolking staat achter zwaardere straffen als het slachtoffer een politieagent of ambulancepersoneel betreft, waarbij men mishandeling van ambulancepersoneel het ergste acht.

Hoofdstuk 5 De invloed van strafdoelen en andere kenmerken van burgers-als-rechter op hun sanctieoordelen

In welke mate hangen sanctieoordelen van burgers-als-rechter samen met de strafdoelen van deze burgers en met andere kenmerken van deze burgers zoals: leeftijd, geslacht, opleiding, burgerlijke staat, geboorteland, ervaringen met criminaliteit en politieke voorkeur?

In welke mate onderschrijven burgers bepaalde strafdoelen?

5.1 Inleiding

Zoals we in Hoofdstuk 3 hebben gezien variëren de oordelen over strafzwaarte en geschiktheid van de verschillende strafmodaliteiten behoorlijk. Een belangrijk deel van die variatie is uiteraard toe te schrijven aan de verschillen in de delictscenario's die respondenten zijn voorgelegd. Zo oordeelt men bijvoorbeeld over het algemeen strenger over recidivisten dan over daders die voor het eerst over de schreef gaan (zie Hoofdstuk 4 voor de invloed van delict-, dader- en slachtofferkenmerken). Een ander deel van de variatie is natuurlijk gelegen in het feit dat niet alle Nederlanders dezelfde mening erop nahouden. Deze laatste bron van variatie staat in dit hoofdstuk centraal. Bepaalde groepen Nederlanders staan zwaardere sancties voor dan andere. Bovendien zullen sommige Nederlanders bepaalde straffen eerder afwijzen ten gunste van andere straffen. In dit hoofdstuk beschrijven we daarom hoe kenmerken van burgers de sanctieoordelen beïnvloeden. We besteden daarbij uitdrukkelijk aandacht aan de mogelijke verschillen die er bestaan onder burgers met betrekking tot de doelen die volgens hen met het straffen van misdadigers nagestreefd dienen te worden.

5.2 Strafdoelen

Straffen is het bewust toebrengen van leed. In navolging van de Keijser (2000, 2010) onderscheiden we drie hoofdrichtingen in de strafdoelleer: het retributivisme, het utilitarisme en de herstelrechtbenadering. De retributieleer acht het doel van straffen

gelegen in het herstel van de morele balans die door het begaan van een misdrijf is verstoord. Dat herstel vindt plaats doordat straf als vergelding wordt uitgedeeld. Utilitaristen achten het doel van straffen gelegen in het voorkomen van het opnieuw begaan van misdrijven door de dader van een misdrijf, en indirect ook door anderen. Daarbij wordt gedacht aan een drietal aspecten: onschadelijkmaking, afschrikking en rehabilitatie. De herstelrechtelijke benadering acht het doel van straffen gelegen in de reparatie van de aan een slachtoffer aangedane leed. In het kader van het huidige onderzoek hebben we de respondenten gevraagd naar hun steun voor vijf strafdoelen:

Vergelding: een straf heeft als doel om de schade aan de rechtsorde die toegebracht is door de dader te *vergelde*n. Een dader verdient straf.¹⁴

Afschrikking: een straf heeft als doel om mensen ervan te *weerdhouden* in het vervolg een misdaad te begaan. Men ziet af van criminaliteit uit angst voor negatieve consequenties. Het kan hier gaan om individuele afschrikking (of speciale preventie, dat wil zeggen dat daders worden afgehouden van toekomstig crimineel gedrag) of om algemene afschrikking (of generale preventie, alle personen, dus ook andere dan de dader zelf, afhouden van criminaliteit).

Onschadelijkmaking: een straf heeft als doel om diegene die de straf ondergaat *onschadelijk te maken* – via bijvoorbeeld een gevangenisstraf, enkelband, medicatie – zodat het onmogelijk wordt gedurende die straf nog een misdrijf te plegen.

Resocialisatie: een straf heeft als doel om de dader zodanig te *resocialiseren* en te reïntegreren in de conventionele samenleving dat herhaling van crimineel gedrag wordt voorkomen.

Herstel: een straf heeft als doel om de materiële en/of emotionele schade die toegebracht is door de dader aan het slachtoffer en/of de maatschappij te *herstellen* of te compenseren.

Strafdoelen zijn noch in theorie noodzakelijkerwijs wederzijds uitsluitend (Kelk, 1994: 69), noch in de praktijk. De Keijser (2000) heeft laten zien dat de bovengenoemde

¹⁴ De Keijser (2000) onderscheidde binnen de retributieve strafdoelen vergelding en herstel van de morele balans. Wij hebben ons tot de eerste van deze twee beperkt.

strafdoelen door rechters tot op zekere hoogte veelal simultaan worden omarmd (dus dat ze niet echt óf als relativisten, óf als absolutisten door het leven gaan). De relatie tussen strafdoel, strafmodaliteit en strafzwaarte is onder rechters betrekkelijk zwak. De Keijser, Elffers en Hessing (2002) toonden dat ook onder het Nederlandse volk veelal steun voor meerdere strafdoelen tegelijkertijd bestaat, maar dat sommige strafdoelen toch meer steun krijgen dan andere. Deze laatste studie bevroeg in 2000 een steekproef uit de Nederlandse bevolking, en stelde steun voor alle strafdoelen vast, met relatief de meeste steun voor onschadelijkmaking, vergelding en afschrikking. Het is uiteraard een vraag of de Nederlandse bevolking anno 2011 het theoretisch onderscheid in vijf verschillende strafdoelen nog steeds maakt, en of de voorkeur voor bepaalde strafdoelen zich al of niet inmiddels heeft gewijzigd. We zullen daarom nagaan in welke mate de verschillende strafdoelen in de ogen van de bevolking samenvallen of elkaar uitsluiten en hoe verschillen in de mate van instemming met bovenstaande strafdoelen doorwerken op sanctieoordelen.

Voor het huidige onderzoek hebben we vijf strafdoelen van De Keijser gebruikt, om na te gaan of men die strafdoelen thans onderscheidt en onderschrijft. Vraag daarbij is of de vijf strafdoelen wel als zodanig onderscheiden worden of dat men slechts verschil maakt tussen een 'hard-aanpakken' benadering, waaronder de eerste drie strafdoelen vallen, en een 'sociaal-constructieve' benadering, waaronder de laatste twee strafdoelen vallen (De Keijser, 2000). Vervolgens onderzoeken we of er een relatie is tussen de mate van instemming met de verschillende strafdoelen aan de ene kant en geprefereerde strafzwaarte en voor- of afkeur voor verschillende strafmodaliteiten aan de andere kant.

5.2 Andere kenmerken van burgers

Nadat de samenhang tussen strafdoelen en sanctieoordelen is besproken richten wij ons op andere kenmerken van de burger die mogelijk sanctieoordelen beïnvloeden: geslacht, leeftijd, opleiding, burgerlijke staat, geboorteland, slachtofferschap, algemene bezorgdheid over criminaliteit en politieke voorkeur. Eerder onderzoek heeft laten zien

dat mannen en vrouwen en de lager en hoger opgeleiden niet meer verschillen in oordelen over strafzwaarte als zij concrete casus voorgelegd krijgen en indien rekening wordt gehouden met hun algemene mening over het strafrechtclimate (Ruiter en Tolsma, 2010). Zoals eerder vermeld bleek uit bovenstaand onderzoek wel dat mensen die het strafrechtclimate in het algemeen te licht vinden (wat zoals we zullen zien een onderdeel is van bezorgdheid over criminaliteit) in concrete casus zwaardere straffen gepast vinden. De relatie van de overige kenmerken met oordelen over strafzwaarte bij concrete casus zijn tot op heden nog niet goed onderzocht. Wel valt te verwachten dat aanhangers van politieke partijen die in het verkiezingsprogramma duidelijk pleiten voor een hardere (repressieve) lijn – dat wil zeggen, met name de VVD en de PVV – ook zelf zwaardere sancties zullen opleggen indien zij op de stoel van de rechter zouden zitten.

Van der Laan (1993) heeft laten zien dat er in 1993 meer steun is voor de onvoorwaardelijke gevangenisstraf onder jongeren dan onder ouderen. Oudere respondenten daarentegen lieten meer steun blijken voor de dienstverlening en de geldboete. Wij verwachten daarom dat ook in dit onderzoek jongeren de gevangenisstraf vaker een geschikte sanctie zullen vinden en de werkstraf en de geldboete minder vaak. Ook verwachten wij, afgaande op de eerdere resultaten van Van der Laan dat vrouwen vaker de werkstraf gepast vinden dan mannen.

Hierboven formuleerden wij de verwachting dat kiezers van de VVD en PVV strengere straffen wensen dan kiezers van de andere partijen. Aangezien de werkstraf, afgaande op de huidige maatschappelijke en politieke discussie, in de ogen van de Nederlandse bevolking een minder punitief karakter heeft dan de (onvoorwaardelijke) gevangenisstraf, is de verwachting dat juist die burgers die strengere straffen voorstaan tevens vaker bij concrete delictscenario's een gevangenisstraf gepast vinden en minder vaak een werkstraf. Dit zou betekenen dat kiezers van deze partijen ook vaker de werkstraf als geschikte straf afkeuren en de (onvoorwaardelijke) gevangenisstraf minder vaak afkeuren. Dit zou echter in tegenspraak zijn met de eerdere bevindingen van Van der Laan die liet zien dat indertijd juist onder aanhangers van VVD, D66 en GroenLinks de steun voor dienstverlenende straffen het grootst was. Het politieke climate is de

afgelopen twee decennia echter flink veranderd, waardoor een actualisering van het beeld gewenst is.

Tot op heden is weinig bekend over hoe men reageert en houdingen en gedragingen aanpast nadat men slachtoffer is geworden van criminaliteit (zie voor een recente studie hieromtrent Averdijk, 2010). Zelfs voor de theoretisch te verwachten relatie tussen slachtofferschap en onveiligheidsgevoelens wordt (volgens de schaarse studies die gebruik maken van longitudinale designs) weinig bevestiging gevonden. Toch valt te verwachten dat slachtoffers van criminaliteit vaker zwaardere straffen prefereren, zodat tegemoet gekomen wordt aan de wens tot vergelding (Jacobs en Wright, 2006). De meeste slachtoffers van misdrijven nemen maatregelen die het doel hebben om herhaald slachtofferschap te voorkomen (Averdijk, 2010), maar vinden slachtoffers dan juist vaker een gevangenisstraf op zijn plaats – zolang een misdadiger in de gevangenis zit is hij immers uitgeschakeld – of een werkstraf die veelal gunstigere recidivecijfers kent? Of hechten slachtoffers wellicht meer belang aan herstelmaatregelen?

Tenslotte gaan wij dieper in op de samenhang tussen politieke voorkeur en sanctieoordelen. Volgens de ideologische benadering bepalen kiezers hun partijkeuze onder meer aan de hand van de afstand van de verschillende partijen tot hun eigen ideologie (Norris, 2005). Zo zullen kiezers die strengere straffen voorstaan *en* dit een belangrijk thema vinden, eerder kiezen voor een partij die hiervan haar kernideologie heeft gemaakt. Te verwachten valt daarom dat de relatie tussen politieke voorkeur en sanctieoordelen verklaard wordt door vertrouwen in instituties, bezorgdheid over criminaliteit en de meer of mindere steun voor bepaalde strafdoelen als (1) deze houdingen relevant zijn voor sanctieoordelen en (2) deze houdingen samenvallen met politieke voorkeuren. Of dit zo is en in welke mate, is niet vanzelfsprekend aangezien overeenstemming in ideologie tussen kiezer en partij lang niet de enige reden is die de stem op een politieke partij verklaart. Volgens de politieke theorie dient men voor het verklaren van stemgedrag immers rekening te houden met de vraagzijde (wat vragen de kiezers), de aanbodzijde (welke partijen en (charismatische) leiders zijn er in de

aanbieding) en de kiesmarkt (hoe vinden kiezers en gekozenen elkaar en wat levert een stem op?). Kiezers vragen bovendien lang niet altijd alleen een partij die zich dicht bij hun eigen standpunten bevindt, maar wensen soms ook een proteststem af te geven of stemmen volgens regionale en confessionele scheidslijnen.

5.3 Analysemethode

Aangezien we in dit hoofdstuk geïnteresseerd zijn in de mate waarin sanctieoordelen samenhangen met kenmerken van de burgers zelf (zoals hierboven beschreven) en deze niet variëren over de 12 voorgelegde casus, analyseren we hier alle 12 casus gelijktijdig. Respondenten werden gevraagd op de stoel van de rechter te gaan zitten en voor alle 12 casus aan te geven hoe hoog respectievelijk een onvoorwaardelijke gevangenisstraf, een werkstraf en een geldboete volgens hen zouden moeten zijn. Daarnaast hebben ze 12 keer 10 strafpunten verdeeld over de onvoorwaardelijke gevangenisstraf, de voorwaardelijke gevangenisstraf, de werkstraf, de geldboete en een schadevergoeding voor het slachtoffer. Net zoals in Hoofdstuk 4 analyseren we hier 8 afhankelijke variabelen, te weten de natuurlijke logaritme van de drie strafzwaartes en of respondenten bij de vijf strafvormen strafpunten hebben toegekend. Wanneer respondenten 0 strafpunten toekennen bij een bepaalde strafvorm, vinden ze kennelijk die straf niet van toepassing. Als ze 1 of meer strafpunten bij een bepaalde sanctie toekennen, achten ze de sanctie wel (in bepaalde mate) van toepassing. Onze analyse van de strafpunten richt zich precies op dit verschil. We gaan na in welke mate de Nederlandse bevolking bepaalde strafvormen geschikt (van toepassing) of ongeschikt (niet van toepassing) vinden.

De 12 oordelen van eenzelfde respondent lijken in sterkere mate op elkaar dan 12 oordelen van willekeurig verschillende respondenten; men kan bijvoorbeeld in het algemeen erg punitief van aard zijn of een sterke voorkeur hebben voor een bepaalde strafmodaliteit. Hiermee is tijdens de analyse rekening gehouden zodat tot juiste

schattingen is gekomen.¹⁵ De resultaten van de geschatte modellen zijn weergegeven in Appendices 5.1 en 5.2. Hier beperken we ons tot het presenteren en bespreken van overzichten van statistisch significante effecten.

5.4 Resultaten: strafdoelen

Vijf verschillende strafdoelen volgens de Nederlandse bevolking

Om de verschillende theoretisch te onderscheiden strafdoelen in kaart te brengen hebben we respondenten 21 stellingen voorgelegd (De Keijser, 2000) waarop zij konden antwoorden met: (1) helemaal mee oneens; (2) mee oneens; (3) niet mee oneens; niet mee eens; (4) mee eens, of (5) helemaal mee eens. De stellingen en de gemiddelde scores zijn samengevat in Tabel 5.1. De stellingen zijn zo geordend dat de stellingen met de meeste instemming bovenaan staan en stellingen die de minste steun krijgen onderaan.

¹⁵ We spreken hier van geneste waarnemingen: de 12 oordelen per respondent zijn genest binnen respondenten. Vandaar dat multilevel modellen zijn geschat.

Tabel 5.1 *Draagvlak voor strafdoelstellingen*

volgorde vragenlijst	strafdoelstellingen	ongewogen		gewogen		theoretisch strafdoel (5 dimensies)	theoretisch strafdoel (2 dimensies)
		G	SD	G	SD		
6	Een zware misdadiger die niet wordt opgesloten, blijft een bedreiging voor de samenleving vormen	4,42	0,83	4,42	0,82	O	HA
9	Het moet een uitdrukkelijk element van iedere straf zijn dat die ook echt gevoeld wordt	4,35	0,83	4,35	0,83	V	HA
12	Ook bij de straf 'dienstverlening' moet voorop staan dat de misdadiger zijn straf echt voelt	4,28	0,72	4,27	0,73	V	HA
8	Zware misdadigers moeten in het belang van de veiligheid van burgers zo lang mogelijk worden opgesloten	4,16	0,97	4,17	0,97	O	HA
11	Wanneer uit de statistieken blijkt dat een bepaald misdrijf steeds vaker gepleegd wordt, dan moet dat misdrijf zwaarder bestraft worden	4,13	1,00	4,14	1,00	A	HA
10	Straf is je verdiende loon krijgen	4,10	0,96	4,10	0,96	V	HA
3	Om nieuwe misdrijven te voorkomen moeten vaste klanten van justitie langer worden opgesloten	4,07	1,01	4,09	0,99	O	HA
4	Er zou in Nederland zwaarder gestraft moeten worden om te bereiken dat een groter aantal mogelijke daders wordt afgeschrikt	4,03	1,11	4,04	1,10	A	HA
14	Straf zonder een zekere mate van lijden is geen straf	3,89	0,95	3,90	0,94	V	HA
13	Als er zwaarder gestraft zou worden, zouden veel meer mogelijke daders afgeschrikt worden dan nu het geval is	3,88	1,03	3,89	1,03	A	HA
1	Voor veel daders geldt dat het veiliger is voor de samenleving om hen op te sluiten dan hen vrij rond te laten lopen	3,88	1,02	3,89	1,02	O	HA
21	Zware straffen komen de geloofwaardigheid van het strafrecht ten goede	3,73	1,00	3,75	0,99	A	HA

5	Mensen die in het strafrechtelijk systeem werken, hebben de morele plicht daders weer op het rechte pad te helpen	3,60	0,94	3,61	0,94	R	SC
17	Bij het bepalen van de soort en zwaarte van straf, moet in de eerste plaats worden gelet op mogelijkheden voor heropvoeding	3,49	0,99	3,49	0,98	R	SC
18	Heropvoeden moet centraal staan in ons strafrecht	3,47	1,00	3,46	1,01	R	SC
19	De beste straf is de straf die de kans op terugbetaling en schadevergoeding aan het slachtoffer zo groot mogelijk maakt	3,41	1,07	3,43	1,07	H	SC
20	Het strafrechtelijk systeem is er niet voor om een dader te verbeteren	3,26	1,07	3,24	1,08	R	SC
15	Een strafproces kan pas echt geslaagd worden genoemd als het slachtoffer tevreden is met de uitkomst	3,18	1,12	3,20	1,12	H	HA
2	In het strafrecht zou meer ruimte moeten komen voor onderhandeling tussen dader en slachtoffer over de oplossing van het conflict	3,07	1,15	3,08	1,15	H	SC
7	Het is belangrijker dat de dader de schade aan het slachtoffer vergoedt dan dat hij gestraft wordt	2,95	1,09	2,96	1,09	H	SC
16	Strafvervolging is overbodig als dader en slachtoffer in onderling overleg tot een oplossing van het conflict zijn gekomen	2,61	1,02	2,62	1,03	H	SC

Noot: Afkortingen van statistieken: G Gemiddelde, SD Standaard Deviatie. Afkortingen van strafdoelen: O Onschadelijkmaking; V Vergelding, A Afschrikking, H Herstel, R Resocialisatie, HA Hard Aanpakken, SC Sociaal Constructief. Item 20 is omgecodeerd.

Uit Tabel 5.1 blijkt dat de stellingen die verwijzen naar de strafdoelen *onschadelijkmaking*, *vergelding* en *afschrikking* (die samenvallen met het overkoepelende strafdoel *hard aanpakken*) meer draagvlak kennen dan de overige stellingen die verwijzen naar *sociaal-constructieve* doelen zoals *resocialisatie* en *herstel*. Bijna alle respondenten zijn het er (helemaal) mee eens dat een straf gevoeld moet worden, ook de straf ‘dienstverlening’, zoals blijkt uit de één na en twee na hoogste gemiddelde scores van de stellingen 9 en 12. Overigens kennen alleen de stellingen 7 en 16 die verwijzen naar het strafdoel *herstel* gemiddeld genomen geen instemming met een score onder de 3 (niet mee oneens, niet mee eens).

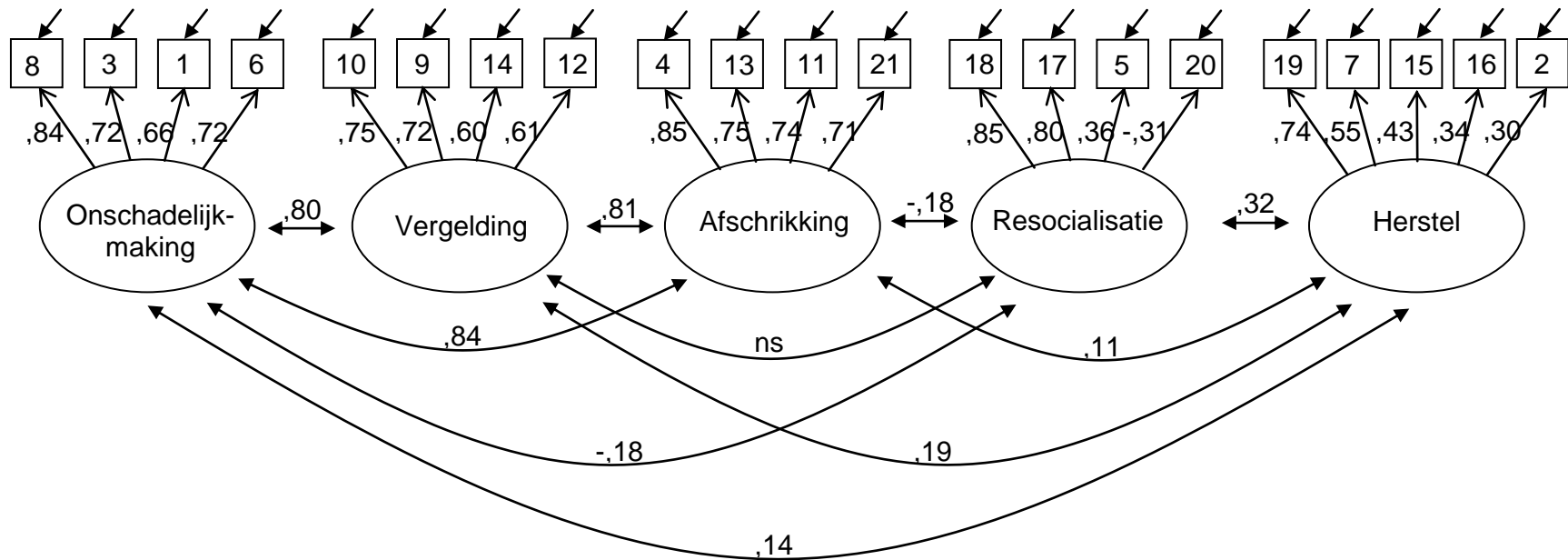
Uit de standaard deviaties blijkt bovendien dat er meer onenigheid is met betrekking tot de sociaal-constructieve stellingen dan over de hard aanpakken stellingen. Er is één stelling die relatief veel draagvlak kent, maar waar Nederlanders verhoudingsgewijs grote variatie laten zien, te weten stelling 4: ‘Er zou in Nederland zwaarder gestraft moeten worden om te bereiken dat een groter aantal mogelijke daders wordt afgeschrikt’.

Op basis van de variantie/covariantiematrix tussen de 21 strafdoelstellingen is een confirmatoire factor analyse uitgevoerd. Het basismodel bestond uit een model met de 5 strafdoelen als aparte dimensies, waarbij correlaties tussen alle verschillende strafdoelen waren toegestaan. Dit model paste significant beter dan een 2-dimensieoplossing (waarbij alleen een onderscheid werd gemaakt in de dimensies *hard aanpakken* en *sociaal-constructief*). Bovendien bleek de passendheid van het basismodel redelijk tot goed.¹⁶ Hoewel sommige strafdoelindicatoren niet sterk verklaard werden door het bijbehorende latente strafdoel en één correlatie tussen de latente variabele (tussen *resocialisatie* en *vergelding*) niet significant was, is het basismodel niet meer verder aangepast. Het doel was immers om te toetsen of de Nederlandse bevolking de vijf strafdoelen onderscheidt zoals op basis van de theorie en

¹⁶ De χ^2/df van het gerapporteerde model is weliswaar significant, maar dit is niet verbazingwekkend gegeven de grootte van de door ons gebruikte sample. Bovendien liet deze statistiek voor de 5-dimensieoplossing een gunstigere waarde zien dan bij de 2-dimensieoplossing. De maten voor de passendheid van de 2-dimensieoplossing waren: $\chi^2/df=2070/188=11,01$; CFI=0,78; RMSEA:0,10; SRMR=0,10. Zie voor een interpretatie van fit-statistieken: Kline (1998).

eerder onderzoek onder rechters te verwachten was. Het doel was niet om tot het best passende model te komen. Het basis- en dus tevens eindmodel is grafisch weergegeven in Figuur 5.1 (gestandaardiseerde oplossing).

Figuur 5.1 Structureel model van strafdoelen onder de Nederlandse bevolking, gestandaardiseerde oplossing (N=1070)

Noot: Nummers verwijzen naar de stellingen zoals beschreven in Tabel 5.1. Passendheid: $\chi^2/df=1343/179=7,50$; CFI=0,86; RMSEA:0,08; SRMR=0,09

Wanneer we het hier gepresenteerde structureel model vergelijken met het door De Keijser (2000:93) gepresenteerde structureel model van strafdoelen onder rechters, zien we enkele opvallende overeenkomsten en verschillen. Net zoals onder rechters blijken de strafdoelen *onschadelijkmaking* en *afschrikking* sterk gecorreleerd te zijn ($R=0,84$). Het strafdoel *vergelding* blijkt onder de Nederlandse bevolking zowel sterk met *onschadelijkmaking* en *afschrikking* samen te hangen ($R=0,80$ en $0,81$ respectievelijk). Onder rechters zijn deze relaties een stuk zwakker. Dit betekent dat onder de bevolking er meer interne samenhang is binnen het overkoepelende strafdoel *hard aanpakken* dan onder rechters. De samenhangen tussen de drie strafdoelen *onschadelijkmaking*, *afschrikking* en *vergelding* enerzijds en *resocialisatie* en *herstel* anderzijds zijn zwak ($R<0,20$). De strafdoelen *resocialisatie* en *herstel* zijn ook slechts matig ($R=0,32$) met elkaar gecorreleerd. Onder rechters bleek deze laatste samenhang een stuk sterker ($R=0,64$). Dus voor rechters vormen de *sociaal-constructieve* strafdoelen meer een geheel dan onder de Nederlandse bevolking.

In Tabel 5.2 zijn de scores en betrouwbaarheid van de schalen samengevat. De betrouwbaarheid van de verschillende schalen kan redelijk tot goed genoemd worden. De betrouwbaarheid van de schalen ging niet substantieel omhoog indien het slechts ladende item uit de schaal werd verwijderd. We concluderen dat de Nederlandse bevolking een onderscheid maakt in de vijf theoretische strafdoelen en dat middels de door ons opgenomen stellingen in de vragenlijst we deze strafdoelen betrouwbaar kunnen meten. Bovendien kan gesteld worden dat het structureel model onder de Nederlandse bevolking grote overeenkomsten vertoont met het structureel model gevonden onder rechters. Voor de verdere analyses zijn de schalen zo geconstrueerd dat ze de gemiddelde score weergeven van de bijbehorende stellingen.

Tabel 5.2 Strafdooelschalen

	bestaande uit stellingen	G	SD	Cronbach's Alpha	G	SD	Cronbach's Alpha
		<i>ongewogen</i>			<i>gewogen</i>		
Onschadelijkmaking	8,3,1,6	4,13	0,77	0,82	4,14	0,77	0,82
Vergelding	10, 9,14,12	4,16	0,66	0,76	4,16	0,67	0,77
Afschrikking	4,13,11,21	3,94	0,86	0,85	3,95	0,86	0,85
Resocialisatie	18,17,5,20	3,45	0,71	0,66	3,45	0,70	0,65
Herstel	19,7,15,16,2	3,04	0,67	0,59	3,06	0,68	0,60

Noot: Afkortingen van statistieken: G Gemiddelde, SD Standaard Deviatie

Tabel 5.2 laat zich goed vergelijken met de resultaten van De Keijser, Elffers en Helsing (2002), eveneens gebaseerd op een representatieve steekproef onder de Nederlandse bevolking. De vijf hier door ons onderscheiden strafdoelen worden ook daar met hetzelfde instrument van De Keijser (2000) bevestigd. De verschillen zijn qua gemiddelden miniem: alle strafdoelen hebben een gemiddelde score die niet meer dan 0,1 van de thans gemeten gemiddelden afwijken, hetgeen bij de toen zowel als nu aangetroffen standaarddeviaties als verwaarloosbaar mag worden beschouwd: de Nederlandse bevolking geeft thans nagenoeg evenveel steun aan de onderscheiden strafdoelen als 10 jaar geleden. Volgens De Keijser (2000) waren strafrechters in 1997 over alle strafdoelen heel wat minder enthousiast. Op alle vijf de hier vermelde strafdoelen scoorden rechters toen gemiddeld lager dan 3, met 'herstel' als minimaal gesteund doel (2,4).

Strafdoelen en strafzwaarte

In Tabel 5.3 is samengevat hoe de mate van instemming met de vijf verschillende strafdoelen samenhangt met oordelen over strafzwaarte. Mensen die meer instemmen met het strafdoel *onschadelijkmaking* en minder met *resocialisatie* staan hogere gevangenisstraffen voor, zoals men zou verwachten. Daarentegen hangen de strafdoelen *onschadelijkmaking* en *resocialisatie* niet samen met de oordelen over de zwaarte van de werkstraf en de geldboete. Voor deze strafmodaliteiten zien we dat mensen die hoger scoren op *vergelding* – ook onderdeel van het overkoepelende strafdoel *hard aanpakken* – zwaardere straffen voorstaan (twee plusjes). Voor de werkstraf en de geldboete geldt bovendien dat mensen die juist meer instemmen met het strafdoel *herstel* voorstander zijn van lagere werkstraffen en geldboetes (twee minnetjes); toch zou juist met langere werkstraffen en hogere geldboetes de schade die door de dader is toegebracht aan de maatschappij gecompenseerd kunnen worden. Het strafdoel *afschrikking* hangt (na controle op de overige strafdoelen) niet samen met oordelen over strafzwaarte.

Onze resultaten illustreren dat niet alleen onder rechters maar ook onder de Nederlandse bevolking de relatie tussen strafdoelen en strafzwaarte niet eenduidig is. Wel blijkt dat als er samenhangen gevonden worden, instemming met strafdoelen die vallen onder het overkoepelende strafdoel *hard aanpakken* samenvallen met een voorkeur voor zwaardere straffen en instemming met strafdoelen die vallen onder het overkoepelende strafdoel *sociaal-constructieve aanpak* met een voorkeur voor lichtere straffen.

Tabel 5.3: Strafzwaarte en strafdoelen

	Onvoorwaardelijke gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete
Onschadelijkmaking	+		
Vergelding		+	+
Afschrikking			
Resocialisatie	–		
Herstel		–	–

Noot: In de statistische analyse is rekening gehouden met type delict, recidivekenmerken in de scenario's en de overige achtergrondkenmerken van de respondenten (geslacht, leeftijd, opleiding, burgerlijke staat, geboren buiten Nederland) en informatiestimulus (zie Appendix 5.1 voor alle parameterschattingen)

Strafdoelen en strafmodaliteiten

We vervolgen met een bespreking van de relatie tussen strafdoelen en voor- en afkeur voor verschillende strafmodaliteiten. De resultaten zijn samengevat in Tabel 5.4. Strafdoelen hangen veelal op verwachte wijze samen met de mate waarin men bepaalde sancties geschikt acht. Zo blijken mensen die *onschadelijkmaking* belangrijk vinden vaker de onvoorwaardelijke gevangenisstraf (plusje) en minder vaak de werkstraf (minnetje) geschikt te vinden. Zij die *resocialisatie* van belang vinden blijken juist vaker de werkstraf geschikt te vinden (plusje). Mensen die meer nadruk leggen op *herstel*maatregelen zien we inderdaad meer rekening houden met het slachtoffer in het strafproces. Zij vinden namelijk vaker een schadevergoeding voor het slachtoffer een geschikte oplossing (plusje).

Verder valt op dat er slechts weinig significante samenhangen gevonden worden. Strafdoelen hangen niet samen met afkeur voor de voorwaardelijke gevangenisstraf of de geldboete. De strafdoelen *vergelding* en *afschrikking* blijken bovendien geen invloed te hebben op de mate waarin mensen bepaalde strafmodaliteiten van toepassing achten.

Tabel 5.4: Geschiktheid strafmodaliteit en strafdoelen

	Onv. gevangenisstraf	Voor. gevangenisstraf	Werk- straf	Geldboete	Schade- vergoeding
Onschadelijkmaking	+		–		
Vergelding					
Afschrikking					
Resocialisatie			+		
Herstel					+

Noot: In de statistische analyse is rekening gehouden met type delict, recidivekenmerken in de scenario's en de overige achtergrondkenmerken van de respondenten (geslacht, leeftijd, opleiding, burgerlijke staat, geboren buiten Nederland) en informatiestimulus (zie Appendix 5.2 voor alle parameterschattingen)

5.5 Resultaten: andere kenmerken van burgers

Operationalisatie van de overige respondentkenmerken

De achtergrondkenmerken zijn als volgt geoperationaliseerd. *Geslacht* is gecodeerd zodat vrouwen de waarde 1 krijgen en mannen met waarde 0 als referentie categorie dienen. *Leeftijd* is gemeten in jaren. Voor hoogst genoten *opleiding* hanteren we de volgende categorieën: (1) basisschool, (2) LBO, (3) MAVO, (4) HAVO/VWO, (5) MBO, (6) HBO, (7) universiteit. De variabele *burgerlijke staat* wordt gevormd uit (1) ongehuwd, (2) samenwonend, (3) gehuwd, (4) gescheiden en (5) weduwe. We onderscheiden mensen die buiten Nederland zijn geboren (1) van mensen die in Nederland zijn geboren (0) met de variabele *geboren buiten Nederland*.

Om van de invloed van slachtofferschap op sanctieoordelen een gedetailleerd beeld te krijgen, maken we een onderscheid tussen slachtofferschap van vermogensdelicten en geweldsdelicten. We rekenen respondenten tot *slachtoffer van een vermogensdelict* indien zij aangaven het afgelopen jaar, één of meer keer slachtoffer te zijn geweest van een woninginbraak of een fietsendiefstal of een overige vorm van diefstal. We rekenen respondenten *slachtoffer van een geweldsdelict* indien zijn het afgelopen jaar of een bedreiging hebben meegemaakt, of een mishandeling of seksueel geïntimideerd zijn geweest. Voor de items met betrekking tot slachtofferschap is dezelfde formulering gehanteerd zoals in de Integrale Veiligheidsmonitor 2009.

Er is een schaal *Algemene Bezorgdheid Criminaliteit (ABC)* geconstrueerd met de vier volgende stellingen: 'Ik denk dat de criminaliteit de laatste jaren is toegenomen', 'Ik maak mij zorgen over criminaliteit', 'Ik denk dat de straffen de laatste jaren steeds lichter zijn geworden', 'Misdaden worden in Nederland over het algemeen te licht bestraft'. Respondenten konden op deze stellingen antwoorden met: (1) *helemaal mee oneens*, (2) *mee oneens*, (3) *niet eens/niet oneens*, (4) *mee eens*, (5) *helemaal mee eens*. Uit een Exploratieve Factor Analys bleek dat deze vier items naar dezelfde dimensie verwijzen waarvan ze tezamen 60 procent variantie verklaren. De score op de ABC-schaal is het gemiddelde van de vier items. De betrouwbaarheid van de ABC-schaal is met een Cronbach's Alpha van 0,77 goed te noemen. Merk op dat deze ABC-schaal één item meer bevat in vergelijking met de oorspronkelijke ABC-schaal (De Keijser, Van Koppen en Elffers, 2006).

Vertrouwen in instituties is gemeten via de volgende items: 'Hoeveel vertrouwen heeft u in de Nederlandse politie?', 'Hoeveel vertrouwen heeft u in het Nederlands

rechtssysteem?', 'Hoeveel vertrouwen heeft u in de Tweede Kamer?', 'Hoeveel vertrouwen heeft u in de Nederlandse regering?' en 'Hoeveel vertrouwen heeft u in de wethouders van uw gemeente?'. De respondenten werd verzocht om met een cijfer van 0 tot en met 10 aan te geven hoeveel vertrouwen zij in die instituties hadden, waarbij 0 stond voor *helemaal geen vertrouwen* en 10 voor *onbeperkt vertrouwen*. Vergelijkbare items zijn onderdeel van de Eurobarometers en van Culturele Veranderingen studies van het SCP (zie Dekker en Van der Meer, 2007). Opnieuw bleek uit een Exploratieve Factor Analyse dat deze 5 items naar één dimensie verwijzen. Tezamen werd 68 procent van de totale variantie verklaard. Er kan dus op basis van de empirie geen onderscheid gemaakt worden in vertrouwen in het rechtssysteem (politie en rechtssysteem) en politiek vertrouwen (Tweede Kamer, Nederlandse regering en wethouders) De schaal vertrouwen in instituties is de gemiddelde score over de 5 losse items. Uit de Cronbach's Alpha van de schaal van 0,88 bleek dat de betrouwbaarheid hoog was.

Politieke voorkeur is gemeten door respondenten te vragen op welke politieke partij zij zouden stemmen indien er vandaag (het interviewtijdstip) verkiezingen zouden zijn. De respondenten kregen de volgende antwoordmogelijkheden voorgelegd: VVD; PvdA; PVV; CDA; SP; D66; GroenLinks; ChristenUnie; SGP; Partij voor de Dieren; andere partij, namelijk ...; zou blanco stemmen; zou niet stemmen; wil niet zeggen welke partij. Omdat sommige categorieën erg klein waren, is er voor gekozen om de volgende indeling te hanteren: (1) VVD; (2) PvdA; (3) PVV; (4) CDA; (5) SP; (6) D66; (7) GroenLinks; (8) ChristenUnie/SGP; (9) andere keuze.

Descriptieve statistiek van respondentkenmerken

Tabel 5.5 geeft de descriptieve statistiek van de steekproef. Zoals in hoofdstuk 2 is beargumenteerd is de steekproef een goede benadering van de populatiecijfers. Het sample bestaat voor bijna 10 procent uit mensen die buiten Nederland zijn geboren (3 procent van de respondenten is geboren in Suriname, de Antillen, Turkije of Marokko). Aangezien onze doelpopulatie de Nederlandse sprekende bevolking was en vragenlijst en interviews in het Nederlands waren, zijn niet-westerse allochtonen – zeker van de eerste generatie – ondervertegenwoordigd. We beperken ons hier verder tot een korte bespreking van de variabelen Algemene Bezorgdheid Criminaliteit en vertrouwen in instituties. Het blijkt dat men zich gemiddeld genomen bezorgd toont over de criminaliteit met een score boven 3

(midden categorie). Ook is het gemiddeld vertrouwen in instituties met een gemiddelde score van ongeveer 5 (midden categorie) niet hoog te noemen.

Tabel 5.5 *Descriptieve statistiek van respondentkenmerken*

(N=1071)		
	Gemiddelde / %	SD
Geslacht		
Man	48%	
Vrouw	52%	
leeftijd (18-80)	46,33	15,80
Opleiding		
Basisschool	7,10%	
LBO	15,61%	
Mavo	13,83%	
havo/vwo	12,52%	
MBO	22,52%	
HBO	19,53%	
Universiteit	8,88%	
burgerlijke staat		
Ongehuwd	18,97%	
Samenwonend	12,80%	
Gehuwd	59,16%	
gescheiden	5,14%	
weduwe	3,93%	
Geboren buiten Nederland	9,91%	
slachtoffer vermogen	14,58%	
slachtoffer geweld	8,13%	
ABC (1-5)	3,72	0,73
vertrouwen (0-10)	5,52	1,58
politieke voorkeur		
VVD	20,37%	
PVDA	15,33%	
PVV	12,71%	
CDA	9,63%	
SP	6,73%	
D66	7,29%	
GroenLinks	5,61%	
ChristenUnie/SGP	4,21%	
andere keuze	18,13%	

Noot: Afkortingen van statistieken: G Gemiddelde, SD Standaard Deviatie

Samenhang tussen houdingen relevant voor sanctieoordelen en politieke voorkeur

In Tabel 5.6 staat samengevat in welke mate de aanhangers van verschillende politieke partijen verschillen in de bezorgdheid over criminaliteit, vertrouwen in instituties en in de mate van instemming met de vijf verschillende strafdoelen.¹⁷ GroenLinks-aanhangers maken zich het minste zorgen over criminaliteit; zij scoren gemiddeld genomen lager dan de aanhangers van andere partijen. PVV-aanhangers uiten de meeste bezorgdheid over criminaliteit, niet geheel verassend aangezien de PVV naast immigratie-standpunten vooral veiligheid als kern-ideologie heeft. PVV-kiezers vallen bovendien op omdat zij het minste vertrouwen in instituties tonen en consequent het sterkst instemmen met de strafdoelen die samenvallen tot het overkoepelende strafdoel *hard aanpakken*. SP-aanhangers scoren net zoals de PVV-aanhangers relatief laag in vertrouwen. Dit is te verklaren doordat de PVV en SP relatief veel proteststemmen trekken (en zich als protestpartij afficheren) en vertrouwen in de Tweede Kamer en in de Nederlandse regering een belangrijk onderdeel vormen van de gehanteerde institutioneel-vertrouwen-schaal. Naast de gedoogpartner van de coalitie, de PVV, zien we dat ook de aanhangers van de twee regeringspartijen, VVD en CDA, in vergelijking met de PvdA, SP, D66 en GroenLinks vaker instemmen met strafdoelen die pleiten voor een harde aanpak. De PVV-kiezers staan wel alleen in hun mening over het strafdoel *resocialisatie*, daar stemmen zij van alle kiezers het minst mee in. Het *herstelrecht* is onder geen van de partij-aanhangers echt populair, maar nog het minst bij D66-kiezers.

Al met al kunnen we concluderen dat houdingen waarvan wij verwachten dat ze samenvallen met sanctieoordelen zoals bezorgdheid over criminaliteit en vertrouwen in instituties ook verschillend voorkomen onder de aanhangers van de grote politieke partijen. Ook de mate van instemming met de strafdoelen verschilt tussen aanhangers van verschillende partijen. Sanctieoordelen zullen dus hoogstwaarschijnlijk verschillen tussen de aanhangers van verschillende partijen en deze weerspiegelen waarschijnlijk verschillen in de mate van bezorgdheid over criminaliteit, vertrouwen in instituties en steun voor verschillende strafdoelen.

¹⁷ In Tabel 5.6 is alleen berekend of de gemiddelde houdingen van de politieke partijen significant van elkaar verschillen (middels One-Way Anova). Vanwege de vele mogelijke specifieke partij-combinaties is ervan afgezien om de significantie van de verschillen tussen alle partij-combinaties te bepalen (middels independent samples T-test).

Tabel 5.6 *Samenhang tussen politieke voorkeur en bezorgdheid over criminaliteit, vertrouwen instanties en strafdoelen*

politieke partij	VVD	PVDA	PVV	CDA	SP	D66	GL	CU / SGP	anders
N	218	164	136	103	72	78	60	45	194
Gemiddelde scores									
ABC	3,79	3,47	4,14	3,78	3,65	3,29	3,24	3,94	3,82
vertrouwen	5,89	5,73	4,80	6,05	4,98	5,95	5,74	5,97	5,02
strafdoelen									
Onschadelijkmaking	4,21	3,91	4,50	4,17	4,03	3,89	3,75	4,30	4,19
Vergelding	4,25	4,00	4,44	4,18	4,01	3,99	3,89	4,26	4,14
Afschrikking	4,13	3,70	4,40	4,01	3,67	3,53	3,32	4,08	4,02
Resocialisatie	3,38	3,48	3,19	3,55	3,59	3,57	3,69	3,73	3,41
Herstel	2,90	3,14	3,11	3,16	3,10	2,81	2,97	2,94	3,14

Noot: De gemiddelden van alle variabelen zijn verschillend tussen de politieke partijen op een significantie niveau van $\alpha < 0.01$, bepaald middels One-Way Anova (F-toets)

Kenmerken van burgers-als-rechter en strafzwaarte

Uit Tabel 5.7 blijkt dat de achtergrondkenmerken weinig systematisch samen blijken te hangen met de oordelen van leken over de strafzwaarte. Voor geen van de kenmerken zien we bij de drie sancties dezelfde effecten. Wel blijken vrouwen lagere geldboetes voor te staan (het minnetje in de laatste kolom). Oudere inwoners van Nederland blijken milder te oordelen dan jongere, zij het niet over de onvoorwaardelijke gevangenisstraf (twee minnetjes bij werkstraf en geldboete). We zien geen systematisch effect van opleiding. Mensen die als hoogste opleiding de MAVO, HBO of Universiteit hebben afgerond blijken lagere gevangenisstraffen voor te staan dan mensen die geen enkele opleiding hebben afgerond. Voor de werkstraf en de geldboete zien we echter juist enkele positieve effecten. Zo staan mensen met een MBO of HBO opleiding juist hogere werkstraffen voor, terwijl mensen met HAVO, MBO, HBO of universitaire opleiding ook hogere geldboetes voorstaan dan mensen zonder afgeronde opleiding. Weduwen blijken lagere gevangenisstraffen en werkstraffen voor te staan dan gehuwden.

Slachtofferschap gedurende het afgelopen jaar blijkt in het geheel niet van invloed te zijn op het oordeel dat mensen vellen over de gewenste strafzwaarte. We vinden dus geen ondersteuning voor het idee dat met name slachtoffers streng zouden willen straffen. Wanneer we echter kijken naar diegenen die zich in algemene zin bezorgd maken over criminaliteit, dan zien we wel het verwachte beeld. Hoe bezorgder, des te zwaardere wil men straffen (een plusje bij alle sancties). Daarnaast blijken mensen die meer vertrouwen

hebben in instituties enkel lagere werkstraffen voor te staan (een minnetje), terwijl dit niet geldt voor de andere twee hoofdstraffen.

Tabel 5.7: Strafzwaarte en kenmerken van burgers-als-rechter

	Onv. gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete
Achtergrondkenmerken:			
Vrouw			–
Leeftijd		–	–
Opleiding (basis is ref.)			
LBO			
MAVO	–		
HAVO			+
MBO		+	+
HBO	–	+	+
Universiteit	–		+
Burgerlijke staat (gehuwd is ref.)			
Ongehuwd	+		
Samenwonend			
Gescheiden			
Weduwe	–	–	
Herkomst buiten NL			
Slachtofferschap:			
Vermogensdelict			
Gewelddelict			
Meningen:			
Bezorgdheid over criminaliteit	+	+	+
Vertrouwen in rechtstaat		–	

Noot: In de statistische analyse is rekening gehouden met type delict, recidivekenmerken in de scenario's, strafdoelen en informatiestimulus (zie Appendix 5.1 voor alle parameterschattingen)

Kenmerken van burgers-als-rechter en strafmodaliteiten

Het eerste wat opvalt aan Tabel 5.8 is dat slechts weinig significante effecten blijken te bestaan. Wederom zien we weinig systematische verschillen tussen Nederlanders met een verschillende achtergrond met betrekking tot hun sanctieoordelen. Voor de schadevergoedingsmaatregel wordt zelfs geen enkele significante samenhang gevonden met respondentkenmerken.

Oudere Nederlanders blijken de voorwaardelijke gevangenisstraf minder geschikt te vinden dan jongere Nederlanders (het minnetje). Verder blijken vrouwen de werkstraf vaker geschikt te vinden dan mannen (plusje). We vinden geen enkel effect van burgerlijke staat of herkomst en ook het opleidingseffect dat we vinden bij de werkstraf is weinig systematisch.

Slachtofferschap heeft weinig effect op de mate waarin men een bepaalde sanctie geschikt vindt. Enkel diegenen die in het afgelopen jaar slachtoffer geweest zijn van een vermogensdelict blijken de geldboete over het algemeen minder geschikt te vinden.

In Tabel 5.7 bleek reeds dat mensen die meer bezorgd zijn over criminaliteit over het algemeen strengere straffen voorstaan. We zien nu dat diegenen die zich meer bezorgd tonen over criminaliteit tevens vaker de onvoorwaardelijke gevangenisstraf geschikt vinden (Tabel 5.8). Mensen met veel vertrouwen in de rechtstaat blijken juist vaker voorstander van de werkstraf en de geldboete.

Tabel 5.8: Geschiktheid strafmodaliteit en kenmerken van burgers-als-rechter

	Onv. gevangenisstraf	Voorw. gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Schade- vergoeding
Achtergrondkenmerken:					
Vrouw			+		
Leeftijd		–			
Opleiding (basis is ref.)					
LBO			+		
MAVO					
HAVO					
MBO			+		
HBO			+		
Universiteit			+		
Burgerlijke staat (gehuwd is ref.)					
Ongehuwd					
Samenwonend					
Gescheiden					
Weduwe					
Herkomst buiten NL					
Slachtofferschap:					
Vermogensdelict				–	
Geweldsdelict					
Meningen:					
Bezorgdheid over criminaliteit	+				
Vertrouwen in rechtstaat			+	+	

Noot: In de statistische analyse is rekening gehouden met type delict, recidivekenmerken in de scenario's, strafdoelen en informatiestimulus (zie Appendix 5.2 voor alle parameterschattingen)

Sanctieoordelen en politieke voorkeur

Tabel 5.9 laat zien of de achterbannen van Nederlandse politieke partijen verschillen in hun mening betreffende oordelen over strafzwaarte. We hebben hierbij gebruik gemaakt van een deviatie-contrast. Middels dit contrast wordt gekeken of de strafzwaarteoordelen van de aanhangers van de verschillende politieke partijen significant verschillen van het gemiddelde oordeel.¹⁸ In Tabel 5.9 hebben we de rangorde van de achterbannen van de politieke partijen aangegeven; hierbij krijgt de aanhang van een partij die een zwaardere straf voorstaan een lager nummer. Indien de aanhang van een partij significant afwijkt van het gemiddeld oordeel is dit aangegeven tussen haakjes middels de gebruikelijke plusjes en minnetjes. Om te bepalen of de achterbannen van (twee) specifieke partijen significant van elkaar verschillen zijn additionele analyses uitgevoerd waarbij één van de twee partijen in de vergelijking als referentiecategorie optrad.

Tabel 5.9 laat zien dat oordelen over de strafzwaarte op een consistente manier verschillen tussen de achterbannen van de verschillende Nederlandse politieke partijen. Aanhangers van de PvdA en D66 zijn in het algemeen voor relatief lichte straffen: van de 9 onderscheiden partijen neemt de achterban van de PvdA op de drie straffen respectievelijk de 8ste, 7de en 9de plek in, D66-aanhangers de 9de, 9de en 6de plek. De aanhang van de VVD is – deze drie strafmodaliteiten in ogenschouw nemend – het meest consistent voor relatief zware straffen met respectievelijk een 2de, 2de en 3de plek. Het verschil tussen de oordelen van VVD-aanhangers en PvdA-aanhangers blijkt ook statistisch significant; VVD-stemmers zijn over de gehele linie voorstander van zwaardere straffen dan PvdA-stemmers, dus ongeacht het type sanctie. Voor PVV-stemmers geldt dit – enigszins onverwacht – enkel voor de onvoorwaardelijke gevangenisstraf, zij nemen hier de 1ste plek in. Dit betekent dat de PVV-aanhang voor de zwaarste gevangenisstraffen pleit. Voor de werkstraf zitten zij nog steeds relatief hoog met een derde plek, maar met betrekking tot geldboetes nemen zij een gematigde positie in. GroenLinks-aanhangers pleiten voor de zwaarste werkstraffen. Overigens zien we dat alleen de aanhang van D66 significant lagere straffen wenst dan gemiddeld en alleen met betrekking tot de onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Dus ondanks dat er duidelijke verschillen zijn tussen de partijen, moeten deze verschillen ook niet

¹⁸ De gerapporteerde effecten van de politieke partijen in Appendix 5.1 en 5.2 sommeren daarmee tot nul, het gemiddelde effect.

overdreven worden; slechts eenmaal zien we dat een partij significant afwijkt van het gemiddeld oordeel.

Tabel 5.9 *Strafzwaarte en politieke voorkeur (ongecontroleerd)*

	Onv. gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete
PvdA	8	7	9
VVD	2	2	3
PVV	1	3	5
CDA	3	6	1
SP	6	5	4
D66	9(-)	9	6
GroenLinks	7	1	2
CU en SGP	5	8	8
Andere keuze	4	4	7

Noot: Een lagere rangorde-score wijst op een sterkere wens tot zwaardere straffen. In de statistische analyse is rekening gehouden met type delict, recidivekenmerken in de scenario's, informatiestimulus, geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, burgerlijke staat, herkomst, en slachtofferschap. We spreken hier van ongecontroleerde effecten aangezien de variabelen algemene bezorgdheid over criminaliteit, vertrouwen in instituties, en de mate van instemming met de vijf verschillende strafdoelen niet opgenomen zijn in de verklaringsmodellen (zie Appendix 5.1 voor alle parameterschattingen)

Uit Tabel 5.10 blijkt dat de verschillen tussen de aanhangers van de politieke partijen ook duidelijk naar voren komen indien we kijken naar de voorkeur voor bepaalde strafformen in plaats van strafzwaarte. Opnieuw maken we hier gebruik van een deviatie-contrast en vermelden we in de tabel de rangordescor. Hoe lager de rangordescor hoe vaker men deze straf geschikt vindt (hoe minder vaak ongeschikt). Tussen haakjes staat met een plus of min vermeld indien de opvatting significant afwijkt van de gemiddelde opvatting.

We dienen wederom te vermelden dat het aantal significante verschillen ten opzichte van de gemiddelde opvatting gering is (slechts 5 van de 40 effecten). Nederlanders die op de VVD zouden stemmen vinden relatief vaak de onvoorwaardelijke gevangenisstraf een geschikte sanctie, zij nemen hier de 1ste plek in, maar ook de achterban van de CU en SGP (2de plek) en de PVV (3de plek) zijn deze mening toegedaan. De achterban van de CU en SGP vindt overigens elke strafmodaliteit relatief vaak geschikt met of een 2de plek of een 1ste plek. Het verschil tussen aan de ene kant de VVD en PVV-stemmers en aan de andere kant de PvdA-stemmers is significant; VVD-ers en PVV-ers keuren minder vaak de onvoorwaardelijke gevangenisstraf af dan PvdA-ers.

Over de geschiktheid van de voorwaardelijke gevangenisstraf en de werkstraf denken VVD-ers niet significant anders dan PvdA-stemmers; het verschil tussen deze partijen is niet significant. De aanhang van de PVV is niet zeer uitgesproken over de geschiktheid van de (on)voorwaardelijke gevangenisstraf en de schadevergoeding (3de, 7de en 4de plaats respectievelijk), maar spreekt zich wel duidelijk uit tegen de werkstraf en de geldboete; van alle partijen vinden zij deze modaliteiten het minst geschikt (9de plek) en wijkt hun oordeel significant af van het gemiddelde oordeel. Ook GroenLinks-aanhangers wijken met betrekking tot de geschiktheid van de werkstraf significant af van het gemiddelde; zij vinden de werkstraf juist vaker geschikt. Met betrekking tot de werkstraf zijn de meningen het meest duidelijk gepolariseerd. De aanhang van de PvdA heeft de meeste moeite met de schadevergoedingsmaatregel; zij vinden deze modaliteit significant vaker ongeschikt dan gemiddeld.

Tabel 5.10 *Geschiktheid strafmodaliteit en politieke voorkeur van burgers-als-rechter (ongecontroleerd)*

	Onv. gevangenisstraf	Voor. gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Schade- vergoeding
PvdA	8	6	7	8	9(-)
VVD	1(+)	3	3	3	3
PVV	3	7	9(-)	9(-)	4
CDA	5	2	6	2	7
SP	7	8	8	7	6
D66	9	4	4	4	8
GroenLinks	6	9	1(+)	5	2
CU en SGP	2	1	2	1	1
Andere keuze	4	5	5	6	5

Noot: Hoe lager de rangordescor hoe vaker men de betreffende modaliteit geschikt vindt (minder vaak ongeschikt). In de statistische analyse is rekening gehouden met type delict, recidivekenmerken in de scenario's, informatiestimulus, geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, burgerlijke staat, herkomst, en slachtofferschap. We spreken hier van ongecontroleerde effecten aangezien de variabelen algemene bezorgdheid over criminaliteit, vertrouwen in instituties, en de mate van instemming met de vijf verschillende strafdoelen niet opgenomen zijn in de verklaringsmodellen (zie Appendix 5.2 voor alle parameterschattingen)

De samenhang tussen partijvoorkeur en sanctieoordelen verklaard

De verschillen tussen de achterbannen van politieke partijen zoals gepresenteerd in Tabellen 5.9 en 5.10 blijken grotendeels te verdwijnen als in de modellen wordt gecontroleerd voor bezorgdheid over criminaliteit, vertrouwen in de rechtstaat, en de mate waarin bepaalde strafdoelen worden onderschreven. Dus aanhangers van verschillende partijen die zich even

bezorgd maken over de criminaliteit, evenveel vertrouwen in de rechtstaat hebben en in dezelfde mate instemmen met de vijf strafdoelen geven dezelfde sanctieoordelen. De meer punitieve houding van aanhangers van de rechtse partijen (VVD, PVV, CDA) en de minder punitieve houding van de linkse partijen kan verklaard worden door het feit dat de achterban van de rechtse partijen zich meer bezorgd maakt over criminaliteit, minder vertrouwen heeft in de rechtstaat en andere strafdoelen belangrijk vindt dan de achterban van de linkse partijen (zie Tabel 5.6).

5.6 Samenvatting

- Nederlanders onderscheiden 5 verschillende strafdoelen.
- De strafdoelen onschadelijkmaking en vergelding hangen samen met de wens voor hogere straffen.
- De strafdoelen resocialisatie en herstel hangen samen met de wens voor lagere straffen.
- Achtergrondkenmerken van de Nederlandse bevolking hangen weinig systematisch samen met sanctieoordelen.
- De achterban van de VVD en de PVV is sterker voorstander van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf.
- De aanhangers van confessionele partijen en de VVD zijn groter voorstander van geldboetes.
- Het draagvlak voor de werkstraf is het grootst onder GroenLinks-aanhangers en het kleinst onder de achterban van de PVV. Hiermee zijn opvattingen over de werkstraf het sterkst politiek gepolariseerd.
- Dat de aanhang van verschillende politieke partijen er andere sanctieoordelen op nahouden kan voor een groot deel begrepen worden door te kijken naar de verschillen die er tussen de achterbannen bestaan in bezorgdheid over criminaliteit, vertrouwen in instituties en steun voor strafdoelen.

Hoofdstuk 6 De invloed van informatie over kosten van en recidive na sancties op sanctieoordelen van burgers-als-rechter

In welke mate hangen sanctieoordelen van burgers-als-rechter samen met (hun kennis over) de kosten van en recidivekansen na de onvoorwaardelijke gevangenisstraf en de taakstraf?

6.1 Inleiding

In dit onderzoek is nagegaan of de Nederlandse bevolking de taakstraf en de (onvoorwaardelijke) gevangenisstraf meer of minder van toepassing acht bij concrete delictscenario's wanneer men geïnformeerd is over (1) de kosten die met de sancties gemoeid zijn, en (2) de doeltreffendheid (terugdringen recidive) van deze twee verschillende sancties. We merken op dat de werkstraf op beide kenmerken beter scoort: werkstraffen zijn goedkoper dan gevangenisstraffen en recidivecijfers zijn gunstiger. De informatie is dus niet 'neutraal', maar zal respondenten er bewust van maken dat werkstraffen in vergelijking met gevangenisstraffen goedkoper zijn en doeltreffender. De doeltreffendheid is overigens enkel empirisch vastgesteld voor relatief lichte vergrijpen (Wermink, Blokland, Nieuwbeerta en Tollenaar, 2009).

Wederom is qua opzet aangesloten bij het onderzoek van Van der Laan (1993) door gebruik te maken van een split-ballot design waarbij respondenten willekeurig in (vier) verschillende groepen zijn ingedeeld die elk een verschillende 'informatiestimulus' is aangeboden. We onderscheiden de volgende groepen, zie onderstaand Figuur 6.1.

Figuur 6.1 *Split-ballot design: Indeling respondenten in vier informatiestimulus-groepen*

	Geen informatie over kosten taakstraf en gevangenisstraf	Wel informatie over kosten taakstraf en gevangenisstraf
Geen informatie over recidivefrequentie na taakstraf en na gevangenisstraf	Groep 1 (geen informatie)	Groep 2 (alleen informatie over kosten)
Wel informatie over recidivefrequentie na taakstraf en na gevangenisstraf	Groep 3 (alleen informatie over recidive)	Groep 4 (informatie over kosten en recidive)

De stimuli bestonden uit 3 onderdelen. In eerste instantie werd onderzocht in hoeverre de respondenten reeds op de hoogte waren van de kosten dan wel recidivekansen behorende bij de gevangenisstraf en de werkstraf. Hierna werden steeds de juiste cijfers aangeboden.

Tenslotte werd gevraagd in hoeverre rechters de kosten en recidivekansen in overweging moeten nemen bij het bepalen van de straf. De complete stimuli staan beschreven in de vragenlijst (Appendix 2.2). De informatie die in de stimuli is aangeboden is hieronder samengevat.

Informatie kosten

Aan de respondenten behorende tot groep 2 en 4 is de volgende informatie verstrekt:

- Het kost gemiddeld 230 euro om één gevangene één dag op te sluiten.
- Het kost gemiddeld 65 euro om één gestrafte één dag een taakstraf te laten uitvoeren.
- De gevangenisstraf is per dag meer dan drie keer zo duur als de taakstraf.

Informatie recidivekansen

Aan de respondenten behorende tot groep 3 en 4 is de volgende informatie verstrekt:

- Van de 10 veroordeelde misdadigers gaan er binnen 5 jaar na het uitzitten van hun gevangenisstraf 7 opnieuw de fout in.
- Van de 10 veroordeelde misdadigers gaan er binnen 5 jaar na het verrichten van hun taakstraf 5 opnieuw de fout in.
- De kans dat iemand uiteindelijk opnieuw de fout in gaat is groter na een gevangenisstraf dan na een taakstraf. In vergelijkbare gevallen zelfs ongeveer twee keer zo groot.

De kosten van de gevangenisstraf en de taakstraf zijn gebaseerd op opgave van DJI en Reclassering Nederland.

De cijfers over recidivekansen die aan de respondenten aangeboden werden zijn afkomstig uit een rapport van de WODC-Recidivemonitor (Wartna, Blom, en Tollenaar, 2004). In dit rapport wordt ingegaan op de recidive onder alle volwassenen en jeugdige daders die in 1997 een straf of maatregel kregen opgelegd. Van de daders die werden veroordeeld tot een gevangenisstraf heeft 70 procent binnen vijf jaar een nieuw justitiecontact. Aan de respondent is niet verteld dat het hier specifiek gaat over recidive na

een gevangenisstraf die korter dan of gelijk is aan zes maanden.¹⁹ Voor de misdadigers die een taakstraf opgelegd kregen zijn de recidivekansen lager, van hen gaat ongeveer 50 procent binnen vijf jaar weer de fout in.

De informatie over de vergelijking in doeltreffendheid tussen de gevangenisstraf en de werkstraf is afkomstig uit het artikel: '*Recidive na werkstraffen en na gevangenisstraffen*' van Wermink e.a. (2009). Hierin zijn de recidivekansen na de eerste werkstraf ten opzichte van deze kansen na de eerste gevangenisstraf gegeven. De recidive is weergegeven over verschillende follow-upperioden en zowel voor alle delicten samen als uitgesplitst naar het type delict waarmee de gestrafte recidiveert. De recidive is voor elk van de verschillende follow-upperioden uitgedrukt in een jaarlijks gemiddeld aantal delicten.

6.2 Analysemethoden

We verwachten dat de informatiestimuli een effect hebben op de sanctieoordelen indien aan de volgende criteria is voldaan: (1) De informatiestimuli zijn random verdeeld over de respondenten zodat de inhoud van de stimuli niet samenhangt met (ongemeten) kenmerken van de respondenten die ook sanctieoordelen beïnvloeden; (2) De informatie die in de stimuli wordt verstrekt betreft nieuwe informatie; (3) De aangeboden informatie wordt onthouden; en (4) De respondenten beschouwen kosten van sancties en recidivekansen na opgelegde sancties als relevante factoren die sanctieoordelen horen te beïnvloeden. Voordat we het effect van de stimuli op de sanctieoordelen beschrijven, zal getoetst worden of aan deze voorwaarden is voldaan.

Om het effect van de informatiestimuli op de sanctieoordelen te bepalen is gekeken of men de (onvoorwaardelijke) gevangenisstraf en de werkstraf een strafvorm acht die in aanmerking zou kunnen komen voor elk van de 12 delicttypen. De verwachting is hierbij dat in vergelijking met respondenten die geen informatiestimuli hebben gekregen, respondenten die wel informatie over de kosten van en/of recidivekansen na deze sancties hebben gehad, vaker de (onvoorwaardelijke) gevangenisstraf een ongepaste strafvorm vinden (er worden vaker 0 van de 10 strafpunten aan toegekend) en de werkstraf minder vaak een ongepaste strafvorm vinden (er worden vaker 1 of meer strafpunten aan toegekend). We presenteren hiertoe eerst de effecten van de informatiestimuli per type

¹⁹ Men spreekt in dit geval over een hechtenis in plaats van een gevangenisstraf.

delict. Om het gemiddelde effect van de stimuli te bepalen zijn vervolgens de 12 oordelen van de respondent over de 12 verschillende delicten tegelijk geanalyseerd.

6.3 Resultaten: manipulatiecheck

Zijn de informatiestimuli random verdeeld over respondenten?

De stimuli zijn gerandomiseerd toegekend aan de respondenten. Tabel 6.1 laat zien dat het aantal respondenten per stimuli niet significant van elkaar verschilt. Ook verschillen de respondenten niet significant van elkaar wat betreft geslacht en opleiding. Hoewel de verschillen klein zijn, is de gemiddelde leeftijd niet gelijk verdeeld over de stimuli. Vooral jonge respondenten kregen informatie aangeboden over de kosten van sancties en vooral oudere respondenten kregen informatie aangeboden over recidive. We zullen in de verdere analyses daarom controleren voor mogelijke verschillen tussen respondenten per stimulusgroep.²⁰

Tabel 6.1 Randomisatie informatiestimuli over respondenten

	Groep 1: controle- groep	Groep 2: kosten- groep	Groep 3: recidive- groep	Groep 4: volledige- informatie-groep	Sig.
Aantal respondenten	267	264	271	268	0,99 ^a
Percentage mannen	51,3%	47,0%	45,4%	48,9%	0,55 ^b
Gemiddelde leeftijd	46,3%	44,2%	48,1%	46,7%	0,04 ^c
Gemiddelde opleiding^e	11,08	11,63	11,16	11,10	0,13 ^d

Noot: ongewogen

a: chi-square 0,09, vrijheidsgraden 3

b: Pearson Chi-Square 2,10, vrijheidsgraden 3

c: Anova F-toets 2,87, vrijheidsgraden 3

d: Anova F-toets 1,91, vrijheidsgraden 3

e: in jaren

Bieden de informatiestimuli nieuwe informatie?

Voordat de stimuli werden aangeboden, is aan respondenten gevraagd om zelf een schatting te geven van de kosten dan wel recidive behorende bij werkstraffen en gevangenisstraffen. De kennis over kosten van sancties is getoetst door respondenten te vragen naar hun

²⁰ We controleren voor de respondentkenmerken waarvan in Hoofdstuk 5 de invloed op sanctieoordelen is onderzocht. Aangezien verschillen tussen stimulusgroepen met betrekking tot deze kenmerken niet significant zijn of niet substantieel verwachten wij niet dat de effecten van de stimuli veroorzaakt worden door *unobserved heterogeneity*, verschillen in respondentkenmerken tussen de groepen waarvoor wij niet (kunnen) controleren.

schatting van de kosten van één dag gevangenisstraf en de kosten van één dag taakstraf in euro's. Dit is als volgt gedaan:

Om veroordeelde misdadigers in een gevangenis op te sluiten moeten nogal wat kosten worden gemaakt. Hebt u enig idee hoeveel het gemiddeld kost om één gevangene één dag op te sluiten? Wilt u eens een schatting maken?

SK1 *Ik denk dat het gemiddeld ... euro kost om één gevangene één dag op te sluiten.*

Ook als er een taakstraf wordt opgelegd kost dat geld, bijvoorbeeld om de taakstraf te organiseren en kosten voor materiaal en stafleden om erop toe te zien dat de gestrafte ook werkelijk zijn taakstraf uitvoert. Hebt u enig idee hoeveel het kost om één gestrafte één dag een taakstraf te laten uitvoeren? Wilt u eens een schatting maken?

SK2 *Ik denk dat het gemiddeld ... euro kost om één gestrafte één dag een taakstraf te laten uitvoeren.*

Kennis van respondenten over recidivekansen is vastgesteld aan de hand van een schatting van het aandeel van tien veroordeelde misdadigers dat binnen vijf jaar na het verrichten van hun taakstraf of uitzitten van hun gevangenisstraf opnieuw de fout ingaat. De volgende vragen zijn gebruikt:

Helaas gaat een aantal van de veroordeelde misdadigers na hun straf opnieuw in de fout.

*Als we 10 veroordeelde misdadigers nemen die een **gevangenisstraf** hebben gekregen. Hebt u enig idee hoeveel van die 10 binnen 5 jaar na het uitzitten van hun gevangenisstraf opnieuw de fout in gaan? Wilt u eens een schatting maken?*

SR1 *Ik denk dat ... van de 10 veroordeelde misdadigers binnen 5 jaar na het uitzitten van hun gevangenisstraf opnieuw de fout in gaan.*

*Als we 10 veroordeelde misdadigers nemen die een **taakstraf** hebben gekregen. Hebt u enig idee hoeveel van die 10 binnen 5 jaar na het verrichten van hun taakstraf opnieuw de fout in gaan? Wilt u eens een schatting maken?*

SR2 *Ik denk dat ... van de 10 veroordeelde misdadigers binnen 5 jaar na het verrichten van hun taakstraf opnieuw de fout in gaan.*

Welke kennis getoetst wordt is afhankelijk van de 'stimulusgroep' waarbinnen een respondent geplaatst is. Zo is een respondent die uitsluitend informatie over de kosten van de gevangenisstraf en de taakstraf heeft gekregen, hieraan voorafgaand enkel gevraagd naar de schatting van de kosten van deze strafmodaliteiten en niet naar recidivekansen.

De meeste mensen schatten de kosten van de gevangenisstraf en taakstraf hoger in dan ze in werkelijkheid zijn. Dat wil zeggen hoger dan respectievelijk 230 euro voor een dag gevangenisstraf en hoger dan 65 euro voor een dag taakstraf. Voor de meeste mensen vallen de kosten voor zowel de taakstraf als de gevangenisstraf dus in zekere zin mee.

Vooraf voor de taakstraf worden de kosten te hoog ingeschat; 88.5% van de respondenten die deze stimulus is aangeboden schatten de kosten van de taakstraf hoger in dan 65 euro; 'slechts' 60 procent van deze respondenten schatten de kosten van de gevangenisstraf te hoog in (zie Tabel 6.2). Dit zou dus betekenen dat na het toekennen van de kostenstimuli men een gunstiger beeld krijgt over zowel de gevangenisstraf als de taakstraf. Relatief gezien verwachten we dat men vooral een positiever beeld over de taakstraf zal krijgen.

Verreweg de meeste respondenten schatten de recidivekansen na gevangenisstraf te laag in (minder dan 7 op de 10); iets meer dan 80% . Dit is 'slechts' voor bijna de helft van de respondenten het geval bij taakstraf (minder dan 5 op de 10; zie tevens Tabel 6.2). Deze stimulus zal mensen dus bewust maken van de beperkte werking van beide sancties voor specifieke recidive. Opnieuw valt te verwachten dat men relatief een gunstiger beeld zal krijgen van de taakstraf, immers voor meer mensen valt de doeltreffendheid van de gevangenisstraf tegen dan die van de taakstraf.

Tabel 6.2 *Inschattingen van de kosten van en recidivekansen na de taakstraf en de gevangenisstraf voordat de informatiestimuli worden aangeboden*

	Taakstraf		Gevangenisstraf	
	niet te hoog	wel te hoog	niet te hoog	wel te hoog
Kosten (N=532)	11,5%	88,5%	39,8%	60,2%
Recidivekansen (N=539)	46,0%	54,0%	80,5%	19,5%

Noot: ongewogen

Met betrekking tot de kosten geldt: Taakstraf niet te hoog betekent minder of gelijk aan 65 euro per dag; Gevangenisstraf niet te hoog betekent minder of gelijk aan 230 euro per dag. Met betrekking tot recidivekansen geldt: Taakstraf niet te hoog betekent minder of gelijk aan 5 op de 10 veroordeelde misdadigers gaat na hun straf binnen 5 jaar opnieuw in de fout; Gevangenisstraf niet te hoog betekent minder of gelijk aan 7 op de 10 veroordeelde misdadigers gaat na hun straf binnen 5 jaar opnieuw in de fout.

Wordt de aangeboden informatie in de stimuli onthouden?

Om na te gaan of de aangereikte informatie daadwerkelijk door de respondent onthouden wordt, is aan het eind van de vragenlijst voor alle respondenten de kennis omtrent kosten en

recidivekansen getoetst. Hierbij is de verwachting dat respondenten eerder het juiste antwoord zullen geven op kennisvragen omtrent de kosten van sancties en over recidivekansen na een bepaalde sanctie indien deze informatie eerder in het survey aan hen verstrekt was. Het betreft hier de volgende stellingen:

Kunt u zeggen in hoeverre u het met de volgende uitspraken eens bent

- *Ik denk dat één dag taakstraf de Nederlandse belastingbetaler meer kost dan 75 euro.*
- *Ik denk dat meer dan 80% van de veroordeelde misdadigers na het uitzitten van hun gevangenisstraf binnen 5 jaar opnieuw de fout in gaat.*
- *Ik denk dat één dag gevangenisstraf de Nederlandse belastingbetaler meer kost dan 240 euro.*
- *Ik denk dat meer dan 60% van de veroordeelde misdadigers na het verrichten van hun taakstraf binnen 5 jaar opnieuw de fout in gaat.*

De respondenten konden antwoorden met: (1) *helemaal mee oneens*, (2) *mee oneens*, (3) *niet eens/niet oneens*, (4) *mee eens*, (5) *helemaal mee eens*. De juiste antwoorden zouden op alle stellingen helemaal mee oneens (1) moeten zijn. In onderstaande tabel (Tabel 6.3) staan de gemiddelde scores per stimulusgroep samengevat.

Tabel 6.3 Kennis over de kosten van en recidivekansen na de taakstraf en de gevangenisstraf nadat de informatiestimuli zijn aangeboden^a

	Groep 1: controle- groep	Groep 2: kosten- groep	Groep 3: recidive- groep	Groep 4: volledige- informatie- groep
Ik denk dat één dag taakstraf de Nederlandse belastingbetaler meer kost dan 75 euro	3,63	2,89	3,71	2,92
Ik denk dat meer dan 80% van de veroordeelde misdadigers na het uitzitten van hun gevangenisstraf binnen 5 jaar opnieuw de fout in gaat	3,55	3,47	3,53	3,23
Ik denk dat één dag gevangenisstraf de Nederlandse belastingbetaler meer kost dan 240 euro	3,60	3,06	3,74	3,15
Ik denk dat meer dan 60% van de veroordeelde misdadigers na het verrichten van hun taakstraf binnen 5 jaar opnieuw de fout in gaat	3,70	3,59	3,50	3,35

Noot: ongewogen

a: De verschillen tussen de stimulusgroepen zijn allemaal significant (betrouwbaarheidsniveau $\alpha < 0,00$, ANOVA F-Toets)

Respondenten die informatie over kosten hadden gekregen (groep 2 en 4) scoren significant lager, en dus beter, op de kennisvragen over de kosten van sancties dan respondenten die geen informatie over kosten hadden gekregen.²¹ De informatie over recidivekansen lijkt tot een minder duidelijk effect te resulteren. Groep 4, die zowel informatie over kosten als over recidive was aangeboden, scoort weliswaar het laagste op de kennisvragen over recidivekansen, maar stimulusgroep 3 die enkel informatie over recidive kreeg, scoort op de kennisvraag over recidive na gevangenisstraf niet substantieel anders dan de stimulusgroepen zonder deze informatie. Alle respondenten tezamen die informatie over recidive hebben gehad (groep 3 en 4) scoren overigens wel significant lager dan respondenten behorende tot de overige twee groepen (zie tevens voetnoot 22).

²¹ Bepaald middels independent samples T-test. Resultaten niet getoond.

Beschouwen respondenten kosten van en recidivekansen na sancties als relevante factoren?

Aan het eind van de aangeboden stimulus zijn respondenten van de betreffende stimulusgroepen de volgende vragen voorgelegd:

Groep 2 en groep 4:

Vindt u dat de rechter de kosten van verschillende straffen in overweging moet nemen bij het bepalen van de straf?

1. *Ja, de rechter moet ernstig rekening houden met de kosten*
2. *Ja, de rechter moet enigszins rekening houden met de kosten*
3. *Nee, de rechter moet geen rekening houden met de kosten*

Groep 3 en groep 4:

Vindt u dat de rechter de kans op terugval in de criminaliteit (recidive) in overweging moet nemen bij het bepalen van de straf?

1. *Ja, de rechter moet ernstig rekening houden met de kans op terugval*
2. *Ja, de rechter moet enigszins rekening houden met de kans op terugval*
3. *Nee, de rechter moet geen rekening houden met de kans op terugval*

Voor een ruime meerderheid (64.5 procent) zouden de kosten geen rol moeten spelen bij het bepalen van een straf. Mogelijk dus ook niet als zij zelf op de stoel van de rechter zouden zitten. Daarentegen vindt nagenoeg iedereen (86.6 procent) dat recidivekansen in ogenschouw genomen moeten worden bij het kiezen van een sanctie (Tabel 6.4).

Tabel 6.4 *Relevantie van de kosten van en recidivekansen na sancties voor het bepalen van een straf*

	percentage	cumulatief percentage
kosten (n=532)		
1 Ja, de rechter moet ernstig rekening houden met de kosten	8,8%	8,8%
2 Ja, de rechter moet enigszins rekening houden met de kosten	26,7%	35,5%
3 Nee, de rechter moet geen rekening houden met de kosten	64,5%	100%
recidive (N=539)		
1 Ja, de rechter moet ernstig rekening houden met de kans op terugval	54,7%	54,7%
2 Ja, de rechter moet enigszins rekening houden met de kans op terugval	31,9%	86,6%
3 Nee, de rechter moet geen rekening houden met de kans op terugval	13,4%	100%

Noot: ongewogen

Samenvatting manipulatiecheck

Samenvattend concluderen wij dat de informatiestimuli redelijk tot goed random verdeeld zijn over de respondenten en dat de informatie die in de stimuli is verstrekt voor velen nieuwe informatie betreft. De aangeboden informatie betreffende de kosten beklijft beter dan de informatie over de recidivecijfers. Wellicht doordat de aangeboden informatie over recidivekansen (een kansverhouding) complexer van aard is dan de informatie over de kosten van sancties (een bedrag in euro's). Toch achten we het alleszins redelijk om aan te nemen dat door het aanbieden van beide stimuli de taakstraf in een relatief gunstiger daglicht is komen te staan dan de gevangenisstraf. De Nederlandse bevolking acht recidivekansen belangrijker voor het bepalen van een straf dan de kosten. Op basis hiervan spreken we nu de verwachting uit dat juist de informatie over recidivekansen de sanctieoordelen van burgers-als-rechter beïnvloedt.

6.4 Resultaten: effect van informatiestimuli op sanctieoordelen

Effect van informatiestimuli per delicttype

Om te onderzoeken in welke mate oordelen van burgers-als-rechter over de geschiktheid van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf en de taakstraf beïnvloed worden door informatie over bijbehorende kosten en recidivekansen, zijn dummy variabelen aangemaakt die verwijzen naar de stimulusgroep waarin respondenten waren ingedeeld. Deze dummy variabelen zijn opgenomen in de multivariate verklaringsmodellen voor de sanctieoordelen per delicttype, zoals beschreven in Hoofdstuk 5. Deze verklaringsmodellen met geschatte parameters zijn opgenomen in Appendix 5.2. Hieronder focussen wij op de verklaringsmodellen die betrekking hebben op de oordelen over de geschiktheid van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf en van de werkstraf. Indien een respondent na het betreffende delictscenario minimaal 1 punt toekent aan de gevangenisstraf dan sluit deze persoon de gevangenisstraf dus niet uit in deze concrete situatie. Hetzelfde geldt voor de werkstraf: indien een respondent na het betreffende delictscenario minimaal 1 punt toekent aan de werkstraf dan sluit deze persoon deze strafvorm dus niet uit, maar vindt de werkstraf hier in ieder geval enigszins van toepassing. De verwachting is dat voor elk van de 12 delicttypen de verschillende stimulusgroepen in vergelijking met de controlegroep de onvoorwaardelijke gevangenisstraf vaker uitsluit en de werkstraf juist vaker van toepassing vindt. De resultaten zijn samengevat in Tabel 6.5.

Tabel 6.5 De invloed van de informatiestimuli op de oordelen over de geschiktheid van de strafmodaliteiten onvoorwaardelijke gevangenisstraf en werkstraf bij verschillende delicten

	Groep 2: kostengroep	Groep 3: recidivegroep	Groep 4: volledige- informatie-groep
onvoorwaardelijke gevangenisstraf vaker uitgesloten			3
werkstraf vaker uitgesloten			
onvoorwaardelijke gevangenisstraf vaker van toepassing			
werkstraf vaker van toepassing		2,3,4,5,6, 7,8,9,10	2,3,4,5,7, 9,10

Noot: De nummers in de cellen verwijzen naar de verschillende delicttypen: (1) winkeldiefstal, (2) woninginbraak, (3) mishandeling (caféruzie), (4) autodiefstal, (5) oplichting, (6) milieudelict, (7) verkeersmisdrijf, (8) aanranding, (9) drugsdelict, (10) mishandeling (huiselijk geweld), (11) verboden wapenbezit en (12) bedreiging.

Deze Tabel is gebaseerd op de parameterschattingen van de modellen zoals gepresenteerd in Appendix 5.2.

Indien in vergelijking met de referentiecategorie, Groep 1, de Controlegroep, respondenten uit een andere stimulusgroep vaker 0 punten toekennen aan de sancties dan staat het desbetreffende delicttype in de bovenste twee rijen. Indien respondenten minder vaak 0 punten toekennen dan staat het desbetreffende delicttype in de onderste twee rijen.

Uit Tabel 6.5 blijkt dat informatie over de kosten geen invloed heeft op of de onvoorwaardelijke gevangenisstraf en de werkstraf een geschikte straf wordt bevonden. Immers voor geen enkel delicttype werd een significant effect gevonden. Dit vormt dus een weerlegging van onze verwachting.

Informatie over recidivekansen beïnvloedt wel oordelen over de geschiktheid van strafvormen, maar alleen voor de strafmodaliteit werkstraf. Voor 9 van de 12 delicten vinden we dat respondenten die informatie over recidivekansen aangeboden hadden gekregen, de werkstraf vaker in aanmerking vonden komen dan de controlegroep. In geen enkel geval vonden we dat de werkstraf vaker werd uitgesloten als geschikte strafmodaliteit. Dit is in overeenstemming met onze verwachting.

Kennis van recidivecijfers beïnvloedt niet de opvatting over de geschiktheid van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Mogelijk komt dit doordat in de ogen van de respondenten de gevangenisstraf beter aansluit bij strafdoelen die vallen onder het hoofdstrafdoel *hard aanpakken* dan bij de *sociaal-constructieve* aanpak (zie Hoofdstuk 5).

De volledige-informatie-groep laat een min of meer vergelijkbaar beeld zien als de groep die enkel informatie kreeg over recidivecijfers. De gevonden effecten zijn dus voor de

volledige-informatie-groep waarschijnlijk toe te schrijven aan de informatie over de recidivekansen en niet aan de informatie over de kosten. Ook voor deze groep vinden we dat de informatie vooral een effect heeft op het oordeel over de geschiktheid van de werkstraf; bij 7 van de 12 delicten wordt de werkstraf vaker van toepassing geacht. Overigens vinden we nu ook dat voor delicttype 3, mishandeling (caféruzie), de onvoorwaardelijke gevangenisstraf vaker uitgesloten wordt als geschikte straf.

Effect van informatiestimuli voor alle delicttypen tezamen

In het bovenstaande beschreven we de invloed van de informatiestimuli per delicttype. We hebben ook het gemiddelde effect van de informatiestimuli over alle delicttypen tezamen onderzocht. Hiertoe zijn de 12 oordelen van de respondenten over de verschillende delicttypen tegelijk geanalyseerd.²² De resultaten van deze analyses zijn samengevat in Tabel 6.6.

Tabel 6.6 *De invloed van informatie over kosten en recidivekansen op oordelen over de geschiktheid van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf en werkstraf*

	onvoorwaardelijke gevangenisstraf	werkstraf uitgesloten
Groep 2: Kostengroep		
Groep 3: Recidivegroep		–
Groep 4: Volledige-informatie-groep		–

Noot: Groep 1, de controle groep, is gebruikt als referentiecategorie. In de statistische analyse is rekening gehouden met type delict, recidivekenmerken in de scenario's en de overige achtergrondkenmerken van de respondenten (geslacht, leeftijd, opleiding, burgerlijke staat, geboren buiten Nederland). (zie Appendix 5.2 voor alle parameterschattingen)

De stimuli hebben over alle delicten heen genomen geen effect op het draagvlak voor de onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Daarentegen zien we dat respondenten die informatie over recidivekansen na de gevangenisstraf en de taakstraf hebben gekregen gemiddeld genomen de werkstraf minder vaak uitsluiten.²³

²² Dit is gedaan middels een fixed effect logistisch regressiemodel. De oordelen werden hiertoe genest in de respondent en in de analyse zijn dummies opgenomen die verwijzen naar het delicttype op welke het betreffende oordeel betrekking had. Dit is tweemaal gedaan; eenmaal voor de afhankelijke variabele die verwijst naar de geschiktheid van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf en eenmaal voor de afhankelijke variabele die verwijst naar de geschiktheid van de werkstraf.

²³ Meer specifiek zien we dat voor Groep 3, de Recidivegroep, de odds dat de werkstraf wordt uitgesloten versus niet wordt uitgesloten daalt met ongeveer 40 procent ($1 - \exp(-0,47)$) ten opzichte van de referentie groep, Groep 1. Deze daling is met 49 procent nog sterker voor de volledige-informatie-groep. Zie Appendix 5.2 voor parameterschattingen.

6.5 Samenvatting

- Voor de Nederlandse bevolking spelen de kosten van sancties geen grote rol bij het bepalen van een straf;
- De Nederlandse bevolking is slechts in beperkte mate op de hoogte van de geringe doeltreffendheid van de werkstraf en de gevangenisstraf;
- De (geringe) doeltreffendheid van de gevangenisstraf tast niet het draagvlak voor deze sanctie aan;
- De steun voor de werkstraf zou vergroot kunnen worden door de Nederlandse bevolking te informeren over de relatief gunstige recidivecijfers.

Hoofdstuk 7 Oordelen van burgers-als-rechter en rechterlijke uitspraken vergeleken

In welke mate gelijken of verschillen de door burgers en rechters opgelegde straffen in overeenkomstige zaken?

7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk trachten we een vergelijking te maken tussen strafpreferenties van burgers en feitelijk door rechters opgelegde straffen, conform de vraagstelling: *In welke mate gelijken of verschillen de door burgers en rechters opgelegde straffen in overeenkomstige zaken?* Waar in de vorige hoofdstukken de resultaten zijn besproken van het enquêteonderzoek naar de sanctieoordelen van burgers-als-rechter, staat in dit hoofdstuk de vergelijking van die oordelen met de in Nederland feitelijk door rechters opgelegde sancties centraal. Staat de Nederlandse bevolking in weerwil van de in de afgelopen decennia toegenomen punitiviteit van rechters (Van Tulder, 2011) nog altijd strengere straffen voor dan feitelijk worden opgelegd? Of is de kloof tussen burgers en rechters veel kleiner dan op basis van de antwoorden op de zeer algemene SCP-vraag naar of er in het algemeen te licht gestraft wordt, te verwachten valt? Dit hoofdstuk hoopt een bijdrage te leveren aan het debat over de zogenaamde punitiviteitskloof tussen burgers en rechters. Dit is van groot belang aangezien een al te wijde kloof immers het gevaar herbergt dat de rechterlijke macht haar legitimiteit verliest.

Elffers en De Keijser (2009) merken op dat de resultaten van eerder onderzoek naar de punitiviteitskloof nogal sterk uiteenlopen. Ze stellen: "[...] in de verschillende studies komt het publiek in vergelijking met rechters nu eens tot veel strengere straffen, dan weer tot vergelijkbare straffen, en zelfs ook tot mildere straffen" (p.844). De verschillende resultaten wijten ze aan verschillen in onderzoeksopzet, populatie en vraagstelling. Sommige onderzoeken noemen ze *direct vergelijkend*, namelijk wanneer leden van het publiek en leden van de rechterlijke macht moeten oordelen over precies hetzelfde materiaal. Ander onderzoek noemen ze *indirect vergelijkend*, waarin een vergelijking wordt getrokken tussen de oordelen van leken en die van rechters terwijl beide niet exact hetzelfde materiaal, maar eerder vergelijkbare gevallen, hebben beoordeeld. Welke straf de leken voorstaan wordt in dergelijke indirect vergelijkende studies rechtstreeks onderzocht, maar de vergelijking met wat rechters zouden doen komt uit een andere bron.

Vanuit methodologisch oogpunt verdient het de voorkeur gebruik te maken van een direct vergelijkend design. Wanneer we daarbij onderzoek onder burgers-als-rechter als gegeven beschouwen, vergt een direct vergelijkend design dat ook rechters op dezelfde vignetten straf toemeten. Dat design is enkel goed bruikbaar in kleinschalige studies omdat er aanzienlijke praktische bezwaren aan kleven die het in een grootschalig onderzoek als het onderhavige vrijwel onmogelijk maken een directe vergelijking te trekken tussen leken en strafrechters. Ten eerste zijn rechters bij het in deze studie gehanteerde vignettendesign meestal van oordeel te weinig informatie te krijgen om een straf te kunnen vaststellen. Zij wijzen erop dat een vignet een wel erg povere afspiegeling is van de werkelijkheid van een strafzaak. Dit betekent dat het zeer lastig is rechters te bewegen een antwoord te geven wanneer ze korte vignetten krijgen voorgelegd: zij menen dat hun antwoorden op dergelijke vignetten maar weinig licht werpen op wat ze in reële zaken werkelijk aan straffen toemeten. Daarnaast is de door ons uitgevoerde studie onder burgers te groot van omvang om onder rechters te kunnen herhalen. Het aantal vignetten dat wij hebben voorgelegd is immers erg groot (12 delicttypen, elk in meerdere varianten) hetgeen een grote respondentengroep eist om adequate schattingen van gemiddelde preferenties te krijgen. In de huidige studie zijn 1071 respondenten ondervraagd, hetgeen het mogelijk maakte enorm veel verschillende delictscenario's met betrekking tot hetzelfde type delict aan de Nederlandse bevolking voor te leggen. Gezien het veel geringere aantal ervaren strafrechters in Nederland, is het onmogelijk dezelfde variatie aan een steekproef van rechters voor te leggen. Om die reden wordt in de onderzoeken met een direct vergelijkend design veelal slechts gebruik gemaakt van een zeer beperkt aantal casus (meestal slechts 1), waarbij een grote hoeveelheid informatie wordt beoordeeld.

Deze praktische bezwaren hebben ons ertoe bewogen in dit hoofdstuk de punitiviteitskloof te onderzoeken middels een indirect vergelijkend design. In tegenstelling tot eerder onderzoek met een dergelijk design, richten we ons op de variatie in uitspraken en niet louter op de gekozen strafmodaliteit of strafzwaarte in één enkele strafzaak. We maken een vergelijking tussen de variatie in rechterlijke uitspraken enerzijds met die onder burgers-als-rechter anderzijds.

In hoeverre is het nuttig om een indirecte vergelijking te maken, tussen burgers-op-vignetten en rechters-op-echte-zaken? Laten we eens nagaan waarin een echte zaak verschilt van een vignet. Een rechterlijk oordeel in een echte zaak is deels gebaseerd op het

dossier, dat uiteraard aanzienlijk uitgebreider is dan een vignet. Weliswaar is een belangrijk deel van een dossier in de eerste plaats dienstig aan het verschaffen van een wettig en overtuigend bewijs, een fase die bij vignettenstudies als afgesloten wordt gepresenteerd, toch bevatten dossiers menigmaal ook uitgebreidere gegevens over de toedracht van het misdrijf en de persoon van de dader, dan in de geabstraheerde vorm van een vignet ter sprake komt. Daarenboven komt een rechterlijk vonnis niet alleen op het dossier van een zaak tot stand. Rechters wijzen erop dat hun straftoemeting óók, en volgens sommigen in hoge mate, tot stand komt op grond van de behandeling ter zitting. Dossiers immers brengen vooral de kenmerken van de daad naar voren, en zijn door het Openbaar Ministerie opgesteld met het doel – naast uiteraard de bewijsvoering – de rechter ervan te overtuigen dat de geëiste straf passend is. In die zin brengen dossiers vooral de argumenten ten nadele van de verdachte naar voren. Pas op de rechtszitting komt de dader aan bod: de rechter ziet hem reageren op de tenlastelegging, kijkt hem in de ogen, ondervraagt hem veelal ook, en de raadsman van de verdachte zal zijn best doen de rechter ervan te overtuigen dat deze dader in de huidige omstandigheden mogelijk beter met een mildere straf of een andere strafmodaliteit dan die de officier van justitie voorstelt kan worden aangepakt. Over dat soort argumenten wordt veelal ook van gedachten gewisseld door officier van justitie, verdediger en rechter. Een werkelijk vonnis in een reële zaak wordt derhalve gebaseerd op méér dan hetgeen in een dossier staat, laat staan in een samengevatte versie van een dossier, zoals we een vignet zouden kunnen betitelen. Ook kijken rechters in voorkomende gevallen naar de ongunstige bijeffecten van straf. Zo kan het, als voorbeeld, onverstandig lijken iemand tot een gevangenisstraf te veroordelen als hij daarmee zijn baan verliest, en daarmee een belangrijke voorwaarde om hem voortaan op het rechte pad te houden wordt gefrustreerd. In een vignet spelen zulke overwegingen geen rol, omdat er onvoldoende gegevens worden verschaft om zulke afwegingen mogelijk te maken. Tenminste enkele van deze extra elementen zullen allicht de rechter tot nadenken stemmen of een lichte(re) straf een wijs besluit zou zijn. In het algemeen is het daarom te verwachten dat rechters op echte zaken, ook als ze qua ten laste gelegd misdrijf sterk op het vignet gelijken, veelal wat lager zouden straffen. Merk op dat het natuurlijk ook kan voorkomen dat de behandeling ter zitting de rechter aanzet tot streng straffen, bijvoorbeeld vanwege zijn inschatting van de persoon van de dader, de daders reactie op het ten laste gelegde, en de daders proceshouding.

De Keijser, Van Koppen en Elffers (2006) lieten zien dat een volledig dossier ook burgers-als-rechter tot mildere straffen brengt dan een krantenbericht, waarbij het laatste in zijn beknoptheid een sterke overeenkomst vertoont met de in deze studie gebruikte vignetten. Wagenaar (2008) heeft laten zien dat burgers-als-rechter die niet alleen over een volledig dossier beschikten maar óók de behandeling ter zitting bijwoonden vrijwel niet meer van rechters te onderscheiden zijn in hun straftoemeting, al is zijn resultaat vanwege de bescheiden omvang van de studie moeilijk te generaliseren. De simpele constatering dat burgers-op-vignetten gemiddeld anders straffen dan rechters-op-zaken is dus niet zo veelzeggend. Is het dan eigenlijk nuttig om zo'n indirecte vergelijking te maken? Wij menen van wel, maar in beperkte mate. Het is zaak die vergelijking niet te interpreteren als een bewijs dat burgers als ze óók echte zaken zouden behandelen terdege afwijken van rechters. Als puntje bij paaltje komt weten we dat niet. Wel is interessant om te zien hoe groot de verschillen tussen deze ongelijkwaardige grootheden zijn. Immers in de praktijk baseert de Nederlandse bevolking haar oordeel ten aanzien van de rechtspraak veelal op krantenberichten van (geruchtmakende) zaken die sterk gelijkenis vertonen met de in dit onderzoek geconstrueerde vignetten (zie de overeenkomsten tussen de vragenlijst in Appendix 2.2 en enkele krantenberichten die als voorbeeld hebben gediend in Appendix 2.4). Dus het verschil tussen de oordelen van burgers op vignetten en rechters op zaken is wel maatschappelijk relevant. Bovendien kan men die gegevens gebruiken om zich af te vragen of het reëel is te veronderstellen dat bovengenoemde processen (dossiers, behandeling ter zitting) het aannemelijk maken dat geconstateerde verschillen daaraan kunnen worden toegeschreven, of dat het toch veeleer aannemelijk is dat rechters en burgers ten gronde een andere strafpreferentie hebben. In die zin geeft een indirecte vergelijking veeleer stof tot nadenken, dan een definitief antwoord op een vraag.

Waar we het om bovengenoemde reden nuttig achten een indirecte vergelijking te trekken, presenteren we de resultaten daarvan in dit hoofdstuk. In tegenstelling tot eerder onderzoek met een dergelijk indirect vergelijkingsdesign, vergelijken we echter niet de oordelen van burgers-als-rechter met één of enkele rechterlijke uitspraken. Integendeel, we gebruiken naar type delict uitgesplitste overzichten van de variatie in rechterlijke uitspraken, zoals die blijkt uit door het CBS bijgehouden productiecijfers van ons strafrechtelijk systeem. Daarmee wordt recht gedaan aan de variatie in zowel rechterlijke uitspraken als die in de oordelen van burgers-als-rechter.

7.2 Analysemethode

Om een vergelijking te kunnen maken tussen de rechterlijke uitspraken en de oordelen van burgers-als-rechter is het ook als een indirecte vergelijking wordt gemaakt van belang de inhoud waarover beide geoordeeld hebben zoveel mogelijk constant te houden. Voor sommige in het vignettenonderzoek aan de burgers-als-rechter voorgelegde typen delict is dit evident onmogelijk als we gebruik maken van de CBS-cijfers, aangezien de gegevens over rechterlijke uitspraken bij het CBS gerubriceerd worden onder artikelnummers van de wetboeken waarin het feit strafbaar is gesteld en onder sommige artikelen nu eenmaal een grote variatie aan delicten wordt geschaard. Zo is winkeldiefstal strafbaar onder Sr art. 310, maar dat geldt voor alle eenvoudige diefstallen. In de CBS-cijfers die betrekking hebben op Sr art. 310 zullen dus naast winkeldiefstallen ook vele andere diefstallen zijn opgenomen, hetgeen de vergelijking met de oordelen van de burgers-als-rechter over de casus winkeldiefstal in de weg staat. Om die reden zien we voor winkeldiefstal af van het vergelijken van de oordelen van de burgers-als-rechter met de door de rechters opgelegde sancties. Om dezelfde reden maken we geen vergelijking voor autodiefstal, oplichting en verboden wapenbezit. Voor het milieudelict zijn bij het CBS onvoldoende vergelijkbare gegevens bekend. Daarmee resteren de volgende delicten waarvoor we een vergelijking tussen oordelen van burgers-als-rechter en rechterlijke uitspraken zullen maken: woninginbraak, mishandeling, verkeersmisdrijf, zedendelict, drugsdelict, huiselijk geweld en bedreiging.

Natuurlijk zijn geen twee rechtszaken aan elkaar gelijk en de variatie in rechterlijke uitspraken (welke strafmodaliteit is gekozen en wat is de gehanteerde strafzwaarte?) hangt dan ook voor een belangrijk deel af van specifieke verschillen tussen zaken. In het ene geval betreft de dader een recidivist, terwijl in het andere geval een verdachte voor het eerst voor de rechter verschijnt. Soms is er veel buitgemaakt, een andere keer juist maar weinig. Ook betreffen niet alle strafzaken de hoofddaders, soms worden er ook medeplichtigen of uitlokkers veroordeeld. Naast dit soort zaakinhoudelijke verschillen, zullen niet alle rechters bij een soortgelijke zaak tot hetzelfde eindoordeel komen. Daarmee zal een deel van de variatie in rechterlijke uitspraken – net als we in Hoofdstuk 5 zagen voor die van burgers-als-rechter – ook afhangen van kenmerken van rechters. Het resultaat van zowel de zaakinhoudelijke verschillen als verschillen tussen rechters is dat er nogal wat variatie optreedt in de rechterlijke oordelen die betrekking hebben op hetzelfde type delict. Dit

zagen we overigens ook in de vorige hoofdstukken waarin de variatie in oordelen van burgers-als-rechter werd toegelicht. Gezien deze variatie zullen we in dit hoofdstuk niet gebruikmaken van enkel een soort gemiddelde over de rechterlijke uitspraken, maar wederom juist die variatie zelf inzichtelijk maken.

7.3 Gegevens

In dit hoofdstuk maken we gebruik van door het CBS gegenereerde overzichten van veroordelingen door de rechter in eerste aanleg in het jaar 2009. We beperken ons – net als in het vignettendesign – tot die zaken die betrekking hebben op één enkel feit. De veroordelingen hebben betrekking op uitspraken van zowel politierechters als meervoudige strafkamers. Verreweg het merendeel van alle strafrechtzaken wordt door de politierechter afgehandeld. Verdachten van meer ernstige misdrijven zullen echter voor de meervoudige strafkamer moeten verschijnen. Om die reden zullen de gegevens die we hier presenteren een mix bevatten van uitspraken door de politierechter en die van de meervoudige strafkamer, waarbij de samenstelling van de mix delictafhankelijk zal zijn. Zoals gezegd rubriceert het CBS alle zaken onder het artikelnummer van het wetboek waarin het feit waarvoor veroordeeld wordt strafbaar is gesteld. In Appendix 7.1 zijn de voor dit hoofdstuk relevante wetsartikelen weergegeven. Het CBS heeft ons per artikelnummer overzichten ter hand gesteld van de verdeling van de sancties over gevangenisstraf, werkstraf²⁴, en geldboetes. Net als dat we in de enquête ervan afzagen bijkomende straffen en maatregelen voor te leggen, presenteren we hier niet de relatieve frequentie waarin dat soort sancties worden opgelegd. Soms legt de rechter een combinatie van verschillende hoofdstraffen op. Om toch de verhouding tussen de drie verschillende sancties te kunnen bepalen is teruggerekend naar het aandeel van iedere hoofdstraf in het totaal aan opgelegde sancties. Daarmee is dus het totaal aantal bestudeerde sancties groter dan het totaal aantal vonnissen dat is geveld. Naast de overzichten van de verdeling naar type sanctie zijn tevens overzichten van de strafzwaarden met betrekking tot gevangenisstraf en geldboetes beschikbaar gesteld. De CBS-database geeft helaas geen uitsluitsel over de lengte van opgelegde werkstraffen, waarmee het voor ons onmogelijk is een vergelijking te maken met de door burgers-als-rechter gewenste strafzwaarte in geval van een werkstraf. Het feit dat

²⁴ Hoewel in 2009 onder de taakstraf zowel werk- als leerstraffen vielen, betreft het in de hier gepresenteerde overzichten louter werkstraffen.

we de overige sancties waaruit rechters kunnen kiezen (dus naast (en in combinatie met) de drie hoofdstraffen) buiten beschouwing laten, impliceert dat we hier in zekere zin een onderschatting presenteren van de punitiviteit van rechters. Immers, de hier gepresenteerde door rechters opgelegde sancties zullen in sommige gevallen in combinatie met nog andere maatregelen zijn opgelegd.

Hoewel de echte rechtbankzaken inhoudelijk zullen verschillen van de in het vignettendesign geschetste zaken, is het voor woninginbraak, mishandeling, verkeersmisdrijf, zedendelict, drugsdelict, huiselijk geweld en bedreiging mogelijk te laten zien in welke mate de variatie in oordelen onder de Nederlandse bevolking overeenkomstig is aan die onder rechters. Aangezien in de in het onderzoek gehanteerde vignetten ook in sommige gevallen variatie bestond die samenhangt met de ernst van het delict, worden voor de vergelijking met de rechterlijke uitspraken specifieke vignetvarianten gekozen die gezien kunnen worden als de beste match met de onder bepaalde wetsartikelen gerubriceerde rechterlijke uitspraken. Omdat daderkenmerken als recidive ons voor de CBS-gegevens niet bekend zijn en recidive in het vignettenonderzoek duidelijk strafverzwarend werkt, splitsen we voor de vergelijking de burgeroordelen uit naar oordelen die betrekking hebben op wel en niet-recidivisten.²⁵ Dit doen we overigens alleen voor gevallen waarbij de uitsplitsing resulteert in celvullingen van ten minste 50.²⁶

Per type delict maken we een vergelijking naar strafmodaliteit en naar strafzwaarte (in geval van gevangenisstraf of geldboete). In het eerste geval presenteren we de procentuele verdeling over de drie onvoorwaardelijke hoofdstraffen. Hiertoe zijn per type delict de strafpuntenverdelingen uit het vignettendesign voor de onvoorwaardelijke gevangenisstraf, de werkstraf en de geldboete afzonderlijk gesommeerd, waarna is nagegaan hoe het totaal aantal strafpunten over de drie sancties is verdeeld. Voor strafzwaarte presenteren we wederom de waarden van het eerste kwartiel, de mediaan en het derde kwartiel.

²⁵ Zouden we dit niet doen dan hebben de oordelen van burgers-als-rechter in 6 van de 7 gevallen betrekking op een situatie met een recidivist (zie vragenlijst). De verhouding tussen niet- en wel-recidivisten in rechtbankstrafzaken is ons onbekend.

²⁶ Voor de verschillende scenario's over mishandeling zou uitsplitsing tot te lage celvulling leiden, waardoor we in die gevallen oordelen van burgers-als-rechter betreffende recidivisten en niet-recidivisten samennemen.

7.4 Resultaten

In deze paragraaf bespreken we de vergelijking tussen wat burgers-op-vignetten als straf opleggen met wat rechters opleggen in zo goed mogelijk vergelijkbare reële rechtszaken.

Tabel 7.1 Woninginbraak

	Burgers-als-rechter (delictscenario 2)		Rechters (Sr art. 311, lid 5)
	Niet-recidivist (N=154)	Recidivist (N=917)	(N=2839)
Proportie van onvoorwaardelijke sancties:			
Gevangenisstraf	29 %	39 %	47 %
Werkstraf	49 %	37 %	48 %
Geldboete	22 %	23 %	5 %
Strafzwaarte gevangenisstraf (in dagen):			(N=1235)
Eerste kwartiel	14	30	28
Mediaan	69	180	47
Derde kwartiel	180	365	81
Strafzwaarte geldboete (in euro's):			(N=153)
Eerste kwartiel	€ 500,-	€ 500,-	€ 220,-
Mediaan	€ 1000,-	€ 2000,-	€ 310,-
Derde kwartiel	€ 4043,-	€ 5000,-	€ 420,-

Noot: Naar schatting van het CBS betreft ongeveer de helft van de onder artikel 311, lid 5 Sr gerubriceerde zaken eveneens het plegen in vereniging (artikel 311, lid 4 Sr).

In Tabel 7.1 staan de cijfers gepresenteerd voor woninginbraak. In de CBS-cijfers staan alle delicten vallend onder Sr art. 311, lid 5 gegroepeerd, met dien verstande dat naar schatting van het CBS in ongeveer de helft van de gevallen er eveneens sprake was van het plegen in vereniging zoals strafbaar gesteld onder Sr art. 311, lid 4 (zie Appendix 7.1). Het voor de vergelijking relevante woninginbraakvignet kende in ons materiaal verschillende varianten (buit tussen 200 en 15000 euro, alle leeftijden van de dader), die we allemaal in de vergelijking meenemen. Zoals eerder aangeduid, maken we onderscheid naar recidive en niet-recidive in de oordelen door burgers-als-rechter, omdat daar stevige verschillen tussen bestaan. De zaken van de rechters laten in het materiaal geen uitsplitsing naar recidive toe.

Kijken we naar de verdeling over de drie hoofdstraffen, dan valt op dat rechters voor woninginbraken in het merendeel van de gevallen een gevangenisstraf of een werkstraf opleggen, beide ongeveer even vaak (respectievelijk 47 en 48 procent). Woninginbraken worden slechts zelden met een geldboete afgedaan (maar in 5 procent van de gevallen). Burgers-als-rechter leggen in ongeveer gelijke mate de werkstraf op aan niet-recidivisten en

in mindere mate de gevangenisstraf. Wanneer de dader evenwel een recidivist betreft, neemt het aantal strafpunten gegeven aan de onvoorwaardelijke gevangenisstraf met 10 procent toe, en bij werkstraf neemt dat navenant af. De geldboete wordt door burgers-als-rechter in vergelijking met echte rechters vaker opgelegd.

Voor wat betreft het aantal dagen gevangenisstraf blijkt dat het eerste kwartiel van rechterlijke uitspraken twee keer zo hoog te liggen als die van burgers-als-rechter in geval van een niet-recidivist, die grens ligt respectievelijk bij 28 en 14 dagen gevangenisstraf. Kennelijk is het mildste kwart straffen van burgers-als-rechter milder dan dat van rechters. De mediaan en het derde kwartiel liggen echter bij rechters aanzienlijk lager dan bij burgers-als-rechter, en al helemaal wanneer het een recidivist betreft. In dat geval wenst de Nederlandse bevolking als ze voor gevangenisstraf kiezen aanzienlijk langere gevangenisstraffen op te leggen dan rechters. Wanneer we kijken naar de hoogte van geldboetes, wordt meteen duidelijk dat burgers-als-rechter veel hogere boetes wensen op te leggen. Aangezien we hier de enquêtegegevens niet hebben uitgesplitst naar de grootte van de buit, zal een deel van de hoogte van de gewenste geldboete hiermee kunnen samenhangen. Mogelijk relateert de Nederlandse bevolking de hoogte van de geldboete aan de waarde van de buitgemaakte spullen. Voor rechters loopt de verdeling in geldboetes niet zo sterk uiteen als de variatie onder de Nederlandse bevolking.

Tabel 7.2 *Mishandeling, licht letsel*

	Burgers-als-rechter (delictscenario 3) blauw oog	Rechters (Sr art. 300, lid 1)
	(N=95)	(N=5392)
Proportie van onvoorwaardelijke sancties:		
Gevangenisstraf	23 %	7 %
Werkstraf	48 %	56 %
Geldboete	29 %	37 %
Strafzwaarte gevangenisstraf (in dagen):		
		(N=361)
Eerste kwartiel	5	14
Mediaan	30	21
Derde kwartiel	180	42
Strafzwaarte geldboete (in euro's):		
		(N=2016)
Eerste kwartiel	€ 218,-	€ 254,-
Mediaan	€ 500,-	€ 300,-
Derde kwartiel	€ 1200,-	€ 400,-

Voor de vergelijking bij het delict mishandeling met licht letsel tot gevolg beperken we ons bij de burgers-als-rechter tot de vignetvariant waarin het slachtoffer een blauw oog oploopt bij een caféruzie. Bovendien is het slachtoffer géén kwalificerend slachtoffer (i.c. ambulancebroeder). Voor de rechters gebruiken we alle enkelvoudige Sr 300/1 gevallen als het meest met dit vignet overeenkomende geval. Merk op dat we geen uitsplitsing naar recidive maken onder de oordelen van burgers-als-rechter, aangezien dit tot een te klein aantal oordelen zou leiden. Hiermee zullen de beschrijvende statistieken betreffende de oordelen van burgers-als-rechter voornamelijk bepaald zijn door gevallen waarin wèl sprake was van recidive.

Zowel bij de oordelen van burgers-als-rechter als die van rechters zien we relatief veel steun voor werkstraffen, al scoort de gevangenisstraf onder burgers een stuk hoger dan onder rechters; burgers-als-rechter geven de gevangenisstraf 23 procent van de strafpunten, maar rechters leggen de gevangenisstraf slechts in 7 procent van de gevallen op. Als we rechterlijke uitspraken die in een gevangenisstraf resulteerden vergelijken met die van burgers, dan zien we sterke overeenkomsten. De mildste rechterlijke oordelen zijn ten op zichte van die van burgers zelfs strenger en de medianen ontlopen elkaar weinig. De strengste rechterlijke oordelen zijn echter beduidend milder dan die van burgers-als-rechter.

Qua boetes gaan de mildste rechterlijke oordelen en die van burgers gelijk op, maar de strengste burgers willen veel hogere boetes opleggen.

Tabel 7.3 *Mishandeling, zwaar lichamelijk letsel*

	Burgers-als-rechter (<i>delictscenario 3</i>) <i>gebroken neus</i>	Rechters (<i>Sr art. 300, lid 2</i>)
	(N=87)	(N=264)
Proportie van onvoorwaardelijke sancties:		
Gevangenisstraf	33 %	9 %
Werkstraf	44 %	78 %
Geldboete	23 %	13 %
Strafzwaarte gevangenisstraf (in dagen):		
		(N=21)
Eerste kwartiel	10	15
Mediaan	60	30
Derde kwartiel	180	60
Strafzwaarte geldboete (in euro's):		
		(N=35)
Eerste kwartiel	€ 500,-	€ 300,-
Mediaan	€ 1000,-	€ 400,-
Derde kwartiel	€ 1696,-	€ 500,-

De mishandeling met zwaar lichamelijk letsel betreft de vignetvariant waarbij het slachtoffer een gebroken neus overhoudt, terwijl het een niet-kwalificerend slachtoffer betreft. Voor rechters wordt de hele voorraad Sr 300/2 gevallen meegenomen.

Verreweg de meeste mishandelingen met zwaar lichamelijk letsel worden door rechters afgedaan met een werkstraf. Onder burgers-als-rechter is ook de werkstraf de straf die de meeste strafpunten ontvangt (44 procent), maar wederom blijken zij ook een gevangenisstraf veelal te overwegen (33 procent van de strafpunten). Rechters leggen de gevangenisstraf in 9 procent van de gevallen op.

Als rechters in zo'n geval een gevangenisstraf opleggen (merk op dat dit slechts 21 gevallen betreft), lopen de mildste oordelen niet echt uit de pas met die van burgers-als-rechter. De strengste oordelen van burgers-als-rechter betreffen echter drie keer langere gevangenisstraffen dan die onder rechters. Hetzelfde zien we bij geldboetes. Ook daar ontlopen de mildste oordelen elkaar niet veel, terwijl de zwaarste oordelen onder burgers-als-rechter driemaal zo zwaar zijn als die onder rechters.

Tabel 7.4 *Mishandeling, licht letsel, kwalificerend slachtoffer*

	Burgers-als-rechter (delictscenario 3) ambulancebroeder / blauw oog	Rechters (Sr art. 304, lid 2)
	(N=91)	(N=180)
Proportie van onvoorwaardelijke sancties:		
Gevangenisstraf	35 %	15 %
Werkstraf	43 %	51 %
Geldboete	22 %	34 %
Strafzwaarte gevangenisstraf (in dagen):		
		(N=27)
Eerste kwartiel	21	11
Mediaan	144	14
Derde kwartiel	365	30
Strafzwaarte geldboete (in euro's):		
		(N=62)
Eerste kwartiel	€ 800,-	€ 300,-
Mediaan	€ 1500,-	€ 465,-
Derde kwartiel	€ 4107,-	€ 510,-

In 2009 zijn er relatief weinig mishandelingen met licht letsel tegen een kwalificerend slachtoffer geregistreerd (180). Ruim de helft van de daders kreeg door de rechter een werkstraf opgelegd (in 51 procent van de gevallen). Onder burgers-als-rechter is de werkstraf eveneens het populairst met 43 procent van de strafpunten, al scoort wederom de gevangenisstraf met 35 procent van de gevallen ook relatief hoog. De geldboete is onder burgers-als-rechter minder waarschijnlijk dan onder rechters; burgers-als-rechter geven 22 procent van de strafpunten aan de geldboete, rechters leggen de geldboete in 34 procent van de gevallen op.

Over de hele linie zien we dat de rechterlijke oordelen milder zijn dan die van burgers-als-rechter: zij geven kortere gevangenisstraffen en lagere boetes.

Tabel 7.5 Verkeersmisdrijf, zwaar lichamelijk letsel of dood

	Burgers-als-rechter (delictscenario 7) ernstig gewond / ter plekke overleden		Rechters (WvW art. 6)
	Niet-recidivist (N=72)	Recidivist (N=452)	(N=439)
Proportie van onvoorwaardelijke sancties:			
Gevangenisstraf	50 %	52 %	6 %
Werkstraf	29 %	26 %	64 %
Geldboete	22 %	22 %	30 %
Strafzwaarte gevangenisstraf (in dagen):			(N=26)
Eerste kwartiel	30	90	11
Mediaan	280	365	14
Derde kwartiel	730	1095	30
Strafzwaarte geldboete (in euro's):			(N=133)
Eerste kwartiel	€ 500,-	€ 1500,-	€ 500,-
Mediaan	€ 2000,-	€ 5000,-	€ 750,-
Derde kwartiel	€ 10000,-	€ 15000,-	€ 1000,-

Voor het verkeersmisdrijf presenteren we de beschrijvende statistieken voor het vignet waarbij iemand een aanrijding met zwaar letsel of de dood ten gevolge heeft veroorzaakt, door met hoge snelheid door rood te rijden, al of niet met een slok op. We vergelijken de oordelen van burgers-als-rechter hier met de door het CBS verstrekte gegevens die gerubriceerd zijn onder WvW art. 6. Het is evenwel mogelijk dat officieren van justitie bij zulke ernstige verkeersmisdrijven kiezen voor het telast leggen van artikel 287 Sr (doodslag), waar zwaardere sancties op staan. Om die reden is het te verwachten dat de oordelen van rechters betreffende WvW art. 6 om verhoudingsgewijs lichtere gevallen zal gaan, met navenant relatief licht uitvallende straffen.

Rechters kiezen hier in ongeveer tweederde van de gevallen voor een werkstraf (64 procent), terwijl de bevolking de helft van de strafpunten toekent aan de gevangenisstraf. Opvallend is bovendien dat de verdeling van strafpunten over de strafmodaliteiten onder burgers-als-rechter weinig verschilt tussen recidivisten en niet-recidivisten.

Burgers-als-rechter achten, wanneer ze voor een gevangenisstraf kiezen, aanzienlijk zwaardere straffen op hun plaats (tot meerdere jaren gevangenisstraf toe) dan de feitelijk door rechters opgelegde straffen. Dat geldt, met uitzondering van de mildste 25%, ook voor geldboetes.

Tabel 7.6 Aanranding

	Burgers-als-rechter (delictscenario 8)		Rechters (Sr art. 246)
	Niet-recidivist (N=145)	Recidivist (N=926)	(N=141)
Proportie van onvoorwaardelijke sancties:			
Gevangenisstraf	17 %	31 %	14 %
Werkstraf	50 %	46 %	79 %
Geldboete	34 %	22 %	6 %
Strafzwaarte gevangenisstraf (in dagen):			(N=20)
Eerste kwartiel	3	7	21
Mediaan	14	60	41
Derde kwartiel	90	180	83
Strafzwaarte geldboete (in euro's):			(N=9)
Eerste kwartiel	€ 100,-	€ 240,-	€ 225,-
Mediaan	€ 500,-	€ 750,-	€ 400,-
Derde kwartiel	€ 1000,-	€ 2000,-	€ 500,-

Voor de vergelijking van het delict aanranding zijn alle aanrandingsvignetten gebruikt, ongeacht leeftijd van dader of slachtoffer, of hun relatie.

Rechters kiezen in bijna 80 procent van de gevallen voor de werkstraf. Opvallend is dat burgers-als-rechter eveneens de meeste punten toekennen aan de werkstraf (50 procent). Daarnaast blijkt de geldboete (met name voor niet-recidivisten) relatief populair onder de Nederlandse bevolking met 34 procent van de strafpunten, terwijl rechters relatief zelden geldboetes opleggen (in 6 procent van alle gevallen).

Als rechters gevangenisstraf opleggen, zijn hun mildste oordelen strenger dan de oordelen van burgers-als-rechter. Een vergelijkbaar patroon is zichtbaar bij geldboetes en oordelen van burgers-als-rechter over niet-recidivisten.

Tabel 7.7 Drugsdelict (hennep)

	Burgers-als-rechter (delictscenario 9) hennepkwekerij		Rechters (Opiumwet art. 3)
	Niet-recidivist (N=77)	Recidivist (N=460)	(N=1884)
Proportie van onvoorwaardelijke sancties:			
Gevangenisstraf	22 %	35 %	10 %
Werkstraf	35 %	29 %	55 %
Geldboete	43 %	36 %	35 %
Strafwaarte gevangenisstraf (in dagen):			
			(N=189)
Eerste kwartiel	30	60	30
Mediaan	180	180	60
Derde kwartiel	365	510	120
Strafwaarte geldboete (in euro's):			
			(N=657)
Eerste kwartiel	€ 830,-	€ 1500,-	€ 180,-
Mediaan	€ 5000,-	€ 5000,-	€ 270,-
Derde kwartiel	€ 10000,-	€ 20000,-	€ 650,-

De helft van de drugsvignetten betreft een hennepkwekerij, waarmee 5.000 tot 100.000 euro illegale inkomsten worden verkregen.

Het valt op dat burgers-als-rechter een redelijk gelijke spreiding over de drie stafmodaliteiten laten zien, met een lichte voorkeur voor geldboetes (met 43 procent van de strafpunten). Rechters leggen evenwel relatief vaak werkstraffen op (in 55 procent van de gevallen).

De rechters zijn bij het opleggen van boetes heel wat milder dan de burgers. Als ze gevangenisstraf opleggen zijn de mildste oordelen onder rechters net zo mild als de mildste oordelen onder burgers-op-niet-recidivisten. De strengste burgers zijn aanzienlijk strenger dan de strengste rechters.

Tabel 7.8 Drugsdelict (XTC)

	Burgers-als-rechter (delictscenario 9) XTC-laboratorium		Rechters (Opiumwet art. 2)
	Niet-recidivist (N=80)	Recidivist (N=454)	(N=2826)
Proportie van onvoorwaardelijke sancties:			
Gevangenisstraf	37 %	44 %	64 %
Werkstraf	28 %	21 %	20 %
Geldboete	35 %	35 %	15 %
Strafwaarte gevangenisstraf (in dagen):			(N=1804)
Eerste kwartiel	60	150	96
Mediaan	180	365	210
Derde kwartiel	365	1095	300
Strafwaarte geldboete (in euro's):			(N=430)
Eerste kwartiel	€ 2000,-	€ 2000,-	€ 250,-
Mediaan	€ 5000,-	€ 10000,-	€ 350,-
Derde kwartiel	€ 25000,-	€ 30000,-	€ 500,-

Ten aanzien van het drugsdelict waarbij de verdachte veroordeeld wordt voor het aanhouden van een ecstasy-lab zijn weer alle varianten, ongeacht de opbrengst samengenomen.

Rechters zijn veel meer geneigd dan burgers om hier gevangenisstraf op te leggen (in 64 procent van de gevallen, tegenover 37 procent van de strafpunten). Voor werkstraffen kiezen ze ongeveer even vaak, terwijl burgers-als-rechter vaker kiezen voor geldboetes.

Door rechters opgelegde geldboetes liggen heel wat lager dan die van burgers (die toch vooral oog schijnen te hebben voor de waarde van de illegale opbrengst om de boete daarmee in overeenstemming te brengen).

Als rechters gevangenisstraf opleggen lijkt dat qua gestrengheid aardig op wat de burgers-op-niet-recidivisten opleggen, burgers-op-recidivisten zijn strenger.

Tabel 7.9 Huiselijk geweld

	Burgers-als-rechter (delictscenario 10)		Rechters (Sr art. 304 lid 1)
	Niet-recidivist (N=160)	Recidivist (N=911)	(N=981)
Proportie van onvoorwaardelijke sancties:			
Gevangenisstraf	26 %	38 %	13 %
Werkstraf	50 %	42 %	78 %
Geldboete	25 %	20 %	8 %
Strafzwaarte gevangenisstraf (in dagen):			(N=127)
Eerste kwartiel	5	20	14
Mediaan	30	90	21
Derde kwartiel	180	365	60
Strafzwaarte geldboete (in euro's):			(N=82)
Eerste kwartiel	€ 187,-	€ 250,-	€ 250,-
Mediaan	€ 500,-	€ 1000,-	€ 300,-
Derde kwartiel	€ 1500,-	€ 2931,-	€ 400,-

Het huiselijk geweldscenario is in de vergelijking opgenomen, ongeacht of de dader een man of een vrouw, of welke familiebetrekking tussen beide bestond.

Rechters leggen in bijna 80 procent van de gevallen werkstraffen op, en ook burgers-als-rechter geven de werkstraf de meeste strafpunten (50 procent). De gevangenisstraf en de geldboete zijn evenwel relatief vaker gekozen door burgers-als-rechter dan door rechters.

Qua gevangenisstraf zijn de mildste oordelen van rechters vergelijkbaar met die van burgers-als-rechter, soms zelfs wat strenger, de strengste zijn milder dan die van burgers-als-rechter, vooral in geval van recidivisten.

Tabel 7.10 Bedreiging

	Burgers-als-rechter (delictscenario 12)		Rechters (Sr art. 285)
	Niet-recidivist (N=157)	Recidivist (N=914)	(N=2188)
Proportie van onvoorwaardelijke sancties:			
Gevangenisstraf	14 %	22 %	17 %
Werkstraf	56 %	50 %	49 %
Geldboete	29 %	28 %	34 %
Strafzwaarte gevangenisstraf (in dagen):			(N=346)
Eerste kwartiel	1	5	14
Mediaan	5	30	28
Derde kwartiel	30	90	60
Strafzwaarte geldboete (in euro's):			(N=749)
Eerste kwartiel	€ 108,-	€ 150,-	€ 200,-
Mediaan	€ 250,-	€ 500,-	€ 250,-
Derde kwartiel	€ 500,-	€ 1000,-	€ 370,-

Het bedreigingsscenario is in zijn volle omvang in de vergelijking opgenomen.

Qua voorkeur voor de drie hoofdstraffen ontlopen rechters en burgers-als-rechter elkaar niet zoveel, zeker met betrekking tot de gevangenisstraf. Burgers-als-rechter geven (iets) meer punten aan de werkstraf (56 procent indien het een niet-recidivist betreft en anders 50 procent) dan het aantal keer dat rechters voor de werkstraf kiezen (in 49 procent van de gevallen). Rechters kiezen vaker voor een geldboete (in 34 procent van de gevallen), maar dit ontloopt het aantal strafpunten van burgers-als-rechter niet substantieel (29 procent indien het een niet-recidivist betreft en anders 28 procent).

Rechters leggen langere gevangenisstraffen op dan burgers-op-niet-recidivisten, maar ook de oordelen van burgers-op-recidivisten ontlopen die van rechters weinig. Ook bij de geldboetes zien we geen grote verschillen tussen rechters en burgers-als-rechter, al krijgen recidivisten van de strengste burgers-als-rechter wel hogere boetes opgelegd dan de strengste rechterlijke oordelen.

7.5 Samenvattend

Zoals we hebben aangegeven in de introductie tot dit hoofdstuk is het indirect vergelijken van oordelen van burgers-als-rechter op vignetten met rechterlijke uitspraken op echte zaken lastig. Immers, rechters oordelen niet op vignetten, maar op échte zaken. Het ligt voor de hand dat de inbreng van de raadsman van de verdachte, en de inschatting van de kans

dat de dader zijn leven zal beteren, mogelijk onder invloed van een bepaalde straf, rechters vaak tot een andere en naar te verwachten valt veelal mildere straf zal brengen dan de 'abstract' oordelende burger op een kaal vignet. Daarnaast staat rechters een breder palet aan sancties ter beschikking dan die waaruit de burgers-als-rechter in deze studie konden kiezen. Voor de vergelijking van de oordelen van burgers-als-rechter met die van echte rechters zijn om die reden alle overige sancties die door rechters in echte zaken zijn opgelegd buiten beschouwing gelaten, waarmee feitelijk een onderschatting van de punitiviteit van rechters is gepresenteerd. Gezien bovenstaande overwegingen is het dus geenszins mogelijk eventuele verschillen eenduidig toe te schrijven aan eventuele fundamentele verschillen in strafpreferentie tussen rechters en burgers. Een definitieve analyse van een eventueel verschil tussen beide zou een sterk uitgebreide versie van de studie van Wagenaar (2008) vereisen, wat gezien de arbeidsintensiviteit daarvan buitengewoon lastig is.

In dit hoofdstuk hebben we, wanneer dat redelijkerwijs kon (wanneer de selectie van het CBS die op wetsartikelen gebaseerd is nagenoeg hetzelfde delict aanduidt als de omschrijving in de vignetten), een vergelijking tussen rechterlijke uitspraken en oordelen van burgers-als-rechter gemaakt. Het is - als gezegd - niet op voorhand mogelijk de gevonden verschillen toe te schrijven aan een verschillende preferentie voor strafmodaliteiten en strafzwaarte tussen burgers-als-rechter en rechters. Immers, rechters hebben veel meer informatie in de zaken die ze behandelen (volledige dossiers, behandeling ter zitting waar ze de verdachte spreken, inbreng van de verdediging, informatie over de financiële en arbeidssituatie van de verdachte) dan de burgers die vignetten beoordelen en rechters hebben een breder palet aan sancties tot hun beschikking dan de burgers-als-rechter in deze studie. Gevonden verschillen nopen daarom tot het zich afvragen of het denkbaar is dat de verschillen aan deze factoren toe te schrijven zijn of aan een wezenlijk verschillende strafpreferentie voor die delicten. Ook wanneer strafpreferenties elkaar weinig ontlopen, zouden rechters soms op basis van bijvoorbeeld de kennis over de financiële situatie van de verdachte voor een andere sanctie kunnen kiezen dan burgers-als-rechter. Van een kale kip valt immers niet te plukken en mogelijk wordt om die reden in plaats van een geldboete een werkstraf opgelegd. Ook kunnen officieren van justitie en rechters bijvoorbeeld rekening houden met het feit dat een verdachte net een nieuwe baan begonnen is. Een gevangenisstraf kan in dat geval op gespannen voet staan met de wens de verdachte zoveel

mogelijk te laten integreren in het werkzame leven om zodoende de kans op recidive te verkleinen. Dergelijke overwegingen speelden bij de burgers-als-rechter geen rol omdat ze geen enkele aanvullende informatie over de situatie van de dader was voorgelegd.

Dat gezegd zijnde, doen we hier een poging de tien vergelijkingen die we gemaakt hebben samen te vatten. Allereerst valt op dat er zowel bij rechters als bij burgers-als-rechter sprake is van grote variatie. Hierdoor is het waarschijnlijk dat er voor elk type delict gevallen zijn dat rechters strenger zijn dan burgers, maar ook gevallen van het omgekeerde, dat burgers strenger zijn dan rechters. Ook geldt steeds dat voor alle strafmodaliteiten (gevangenis, werkstraf, boete) er aanhangers zijn, bij alle delicten hier behandeld. In die zin is er sprake van een zekere overeenkomst, zij het dat de mate waarin er steun is voor elke straf verschilt tussen burgers en rechters, en over delicten.

7.6 Conclusie

- Het is niet mogelijk sterke conclusies te verbinden aan de gevonden verschillen tussen rechterlijke uitspraken en strafoordelen van burgers-als-rechter over korte fictieve delictscenario's, omdat: (1) korte fictieve delictscenario's simpelweg iets anders zijn dan echte zaken met complete dossiers en bijbehorende rechtszittingen, (2) het onduidelijk is in hoeverre de variatie in rechterlijke uitspraken veroorzaakt wordt door verschillen tussen beoordeelde casus en verschillen in strafpreferenties tussen rechters, (3) de ter beschikking staande sancties verschillen tussen burgers-als-rechter en echte rechters.
- Er is evenwel veel variatie in oordelen, zowel onder echte rechters als onder burgers-als-rechter: er zijn milde en strenge rechterlijke uitspraken, en milde en strenge oordelen van burgers-als-rechter. Een deel van de variatie in rechterlijke oordelen zal voortvloeien uit de verschillen tussen beoordeelde casus en uit het feit dat achter wetsartikelen verschillende incidenten schuilgaan. Het is echter niet mogelijk om voor kenmerken van deze incidenten in het ter beschikking staande materiaal over rechterlijke uitspraken te controleren. De variatie in rechterlijke oordelen zal tevens deels voortvloeien uit verschillen in strafpreferenties tussen rechters. Een belangrijk deel van de variatie in oordelen van burgers-als-rechter vloeit voort uit verschillen tussen beoordeelde casus (vignetverschillen) en verschillen in opvattingen onder burgers-als-rechter zelf.

- Zowel onder burgers-als-rechter als onder rechters komen voor vrijwel alle delicten hier bestudeerd alle strafmodaliteiten (gevangenisstraf, werkstraf, geldboete) als opgelegde straf voor.
- Veel Nederlandse burgers-als-rechter leggen naar aanleiding van fictieve delictscenario's eerder dan Nederlandse rechters in zo goed mogelijk vergelijkbare reële zaken een gevangenisstraf op, en minder vaak een werkstraf of een geldboete, hoewel hier wel uitzonderingen op zijn (voor woninginbraak en het XTC-lab geven rechters vaker gevangenisstraffen).
- Bij geldboetes komen burgers bij fictieve delictscenario's nogal eens aanzienlijk hoger uit dan rechters in zo goed mogelijk vergelijkbare reële zaken.
- Bij gevangenisstraffen is het vaak zo dat de mildste kwart rechterlijke uitspraken redelijk overeenkomt met het mildste kwart oordelen van burgers-als-rechter naar aanleiding van fictieve delictscenario's, zeker indien er sprake is van een niet-recidivist in de delictscenario's.
- Over de geprefereerde duur van een werkstraf is geen vergelijking mogelijk, omdat de duur van de door rechters opgelegde werkstraf niet in de CBS-gegevens voorkomt.
- De strengste 25 procent oordelen van burgers-als-rechter naar aanleiding van fictieve delictscenario's zijn vaak strenger dan de strengste 25 procent oordelen van rechters in zo goed mogelijk vergelijkbare reële zaken, zowel als het om boetes als wanneer het om de duur van de gevangenisstraf gaat.
- Rechterlijke uitspraken verschillen het minste van de oordelen van burgers-als-rechter naar aanleiding van fictieve delictscenario's in lichtere gevallen.

Zoals gezegd, het is allerminst uitgesloten dat deze verschillen kunnen worden toegeschreven aan het feit dat we het oordeel van de rechters afleiden uit hun straftoemeting op echte zaken, met volledige dossiers en behandeling ter zitting (immers, we mogen aannemen dat dat een matigende invloed op de straffen zal hebben), terwijl we het oordeel van de burgers construeren door hen vignetten voor te leggen. Maar het zou ook zo kunnen zijn dat de verschillen wijzen op een wezenlijk verschillende gemiddelde strafpreferentie tussen burgers en rechters. De aard van de vergelijking maakt het niet mogelijk definitief uitsluitsel te geven betreffende deze kwestie.

Wij menen dat we de verschillen vooral zo moeten interpreteren dat de burgers uiteenvallen in enerzijds een grote groep mensen die niet beduidend verschillen van rechters, zeker niet als het om lichtere misdrijven gaat, anderzijds een andere, eveneens grote, groep burgers die veel strenger zou willen zijn dan rechters. Wij kunnen daarmee niet concluderen dat de gehele Nederlandse bevolking veel strenger dan rechters zou willen straffen: sommige burgers lijken dat te willen, andere burgers niet.

Hoofdstuk 8 Samenvatting en discussie

8.1 Vraagstelling

Welke straffen prefereren Nederlandse burgers voor diverse delicten? Dat is de vraag die in dit onderzoek centraal heeft gestaan. De reden om geïnteresseerd te zijn in die kwestie is dat regelmatig in politieke kringen en de media gesuggereerd wordt dat de Nederlandse strafrechters geheel andere en wel veel mildere straffen zouden opleggen dan het Nederlandse publiek zou willen. Of dat zo is, is volgens wetenschappers echter allerminst een uitgemaakte zaak, en dat is in deze studie nader onderzocht. Daarom wordt ook nagegaan hoe de voorkeuren van burgers zich verhouden tot de rechterlijke praktijk.

8.2 Methode

Er is in dit onderzoek gebruik gemaakt van het voorleggen van systematisch gevarieerde “vignetten” (korte beschrijvingen) van een twaalfstal verschillende delicten aan een steekproef uit de Nederlandse bevolking (totaal 1071 burgers verleenden hun medewerking). De respondenten werd gevraagd welke straf zij zouden willen opleggen aan een dader die het in het vignet vermelde delict zou hebben gepleegd. Wij legden hen vignetten voor met betrekking tot twaalf verschillende typen delict:

- (1) winkeldiefstal, (2) woninginbraak, (3) mishandeling (caféruzie), (4) autodiefstal, (5) oplichting, (6) milieudelict, (7) verkeersmisdrijf, (8) aanranding, (9) drugsdelict, (10) mishandeling (huiselijk geweld), (11) verboden wapenbezit, en (12) bedreiging.

De delicten in deze lijst zijn gekozen omdat zij veel voorkomen in de Nederlandse rechtszaal. Bij elk vignet werd de respondent gevraagd: 'Als u een gevangenisstraf zou opleggen, hoe lang zou die dan zijn?'; 'Als u een werkstraf zou opleggen, hoe lang zou die dan zijn?', en 'Als u een geldboete zou opleggen, hoe hoog zou die dan zijn?' Daarnaast werd gevraagd om zich voor te stellen 10 'strafpunten' te verdelen voor het voorgelegde delict, over vijf mogelijke strafmodaliteiten: onvoorwaardelijke gevangenisstraf, voorwaardelijke gevangenisstraf, werkstraf, geldboete, schadevergoeding. Hoe meer punten men aan een bepaalde modaliteit geeft, hoe sterker men die strafmodaliteit geschikt vindt als straf bij het delict uit het vignet.

De vragen werden door Intomart GfK voorgelegd aan een door het CBS getrokken steekproef uit de Nederlandse bevolking, ofwel via een internetlink, of desgewenst via huisbezoek.

Niet iedereen kreeg exact gelijke varianten van de vignetten, per delict werd er gevarieerd op allerlei kenmerken. In de vignetten kwamen recidivisten langs en first offenders, jonge en oude daders, mannelijke en vrouwelijke. Ook in de leeftijd en geslacht van de slachtoffers werd gevarieerd, evenals of het ging om zogenaamde kwalificerende slachtoffers (dat wil zeggen mensen die slachtoffer werden bij het uitoefenen van een hulpverlenende taak). In bepaalde gevallen waren in de vignetten dader en slachtoffer bekenden van elkaar, in andere niet. In de analyse is nagegaan hoe deze factoren invloed hebben op de geprefereerde straffen, en wel in twee opzichten: welke strafmodaliteit wordt passend geacht (onvoorwaardelijke gevangenisstraf, voorwaardelijke gevangenisstraf, werkstraf, geldboete, schadevergoeding, of combinaties daarvan), en als het om de onvoorwaardelijke gevangenisstraf, werkstraf, of geldboete zou gaan, hoe zwaar zou die straf dan moeten zijn?

Naast de vignetten werden respondenten vragen voorgelegd over de mate waarin ze bepaalde strafdoelen onderschrijven, hun ervaring met criminaliteit, hun attitudes tegenover criminaliteit, hun politieke voorkeur en sociaal-demografische achtergrondvragen. Ook werd er middels een split-ballot design aan verschillende groepen respondenten verschillende informatie verschaft betreffende enerzijds de kosten die gemoeid zijn met de strafvoltrekking bij de werkstraf en de gevangenisstraf en anderzijds de relatieve doeltreffendheid van beide sancties. Alle informatie betreffende deze overige kenmerken van respondenten is in het onderzoek gerelateerd aan de oordelen op de vignetten.

8.3 Resultaten

1. *gewenste strafzwaarte loopt sterk uiteen*

Er bestaat een grote variatie in de gewenste strafzwaarte onder de Nederlandse bevolking. Dit geldt voor alle drie de hoofdstraffen: gevangenisstraf, werkstraf en geldboete, en voor alle typen delict. Er zijn mensen die relatief licht straffen en die relatief zwaar straffen. De geprefereerde strafzwaarte loopt vaak ver uiteen. Er is dus in geen de consensus over wat de juiste strafzwaarte zou zijn. Anders gezegd: voor nogal wat straffen die in concrete gevallen zouden kunnen worden opgelegd zal een deel van de bevolking ze te zwaar vinden, en een deel te licht.

2. *steun voor alle strafmodaliteiten*

Ook de voorkeur voor strafmodaliteiten loopt sterk uiteen binnen de Nederlandse bevolking. Voor vrijwel alle voorgelegde delicten bestaat er steun voor de strafmodaliteiten gevangenisstraf, werkstraf en geldboete. In geval van een duidelijk slachtoffer dat ernstig letsel of zware materiële schade heeft opgelopen, bestaat er ook steun voor de schadevergoeding. In veruit de meeste gevallen (91%) dat men zich uitsprak over een passende straf konden de respondenten zich in meer dan één strafmodaliteit vinden, in één op zeven gevallen achtte men zelfs alle strafmodaliteiten het overwegen waard.

3. *'het' draagvlak bestaat niet*

We constateren dat er heel uiteenlopende ideeën bestaan over de gewenste strafmodaliteit en strafzwaarte voor één en hetzelfde delict. Eigenlijk laat de grote mate van variatie in voorkeuren zien dat de vraag naar draagvlak voor bepaalde straffen te simpel en te ongenueanceerd is: over strafmodaliteiten en strafzwaarte wordt door de bevolking zeer verschillend gedacht. Voor elke strafmodaliteit en veel verschillende strafzwaarden (van licht tot zwaar) bestaan er groepen in de bevolking die dat prefereren. Onder sommige groepen is er voor bepaalde sancties dus wel draagvlak, maar bij andere groepen ligt dat net weer anders. In die zin kan men niet spreken van “de” geprefereerde straf of strafzwaarte, en dus ook niet van 'het' draagvlak.

4. *werkstraf breed gedragen*

Het is zeker niet juist dat de Nederlandse bevolking de werkstraf over de gehele linie zou afwijzen. In tegendeel, bij veel delicten blijkt de werkstraf juist de vaakst gekozen straf te zijn. Zo is er grosso modo relatief veel steun voor de werkstraf bij lichtere delicten, al verschuift die voorkeur voor de zwaardere varianten enigszins in de richting van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Toch blijkt de werkstraf ook voor de zwaardere delicten bij een groot deel van de Nederlandse bevolking steun te genieten. De werkstraf krijgt ook relatief (in vergelijking met de andere strafmodaliteiten) veel steun in het geval van een aanranding, veelal ook zonder dat men daarbij óók een onvoorwaardelijke gevangenisstraf zou willen opleggen, zulks in afwijking van de regeling uit het wetsvoorstel dat op dit moment voorligt bij de Eerste Kamer. Het wetsvoorstel houdt in dat een werkstraf in geval van ernstige geweldsmisdrijven en zedenmisdrijven (waaronder de in deze studie geschetste aanranding) alleen nog in combinatie met een onvoorwaardelijke gevangenisstraf of een vrijheidsbenemende maatregel zou mogen worden opgelegd. Een aanzienlijk deel van de Nederlandse bevolking lijkt voor het aanrandingsscenario geen behoefte te hebben aan deze wetswijziging.

5. *zwaarste en lichtste straffen*

De Nederlandse bevolking zou, wanneer ze voor de in dit onderzoek voorgelegde typen delict een onvoorwaardelijke gevangenisstraf of een werkstraf dient op te leggen, over het algemeen de zwaarste straffen opleggen in geval van een verkeersmisdrijf met een dodelijk slachtoffer als gevolg. In geval van een geldboete is de gewenste strafzwaarte het hoogst voor een oplichting waarbij veel slachtoffers voor grote bedragen zijn opgelicht.

De lichtste straffen worden opgelegd wanneer sprake is van bedreiging.

6. *recidivisten mogen zwaarder gestraft dan first offenders*

De Nederlandse bevolking wil daders die voor de eerste keer in herhaling vallen strenger bestraffen dan first offenders en meervoudig recidivisten nog strenger. Daarbij kunnen daders die hetzelfde type delict meermalen hebben gepleegd (specifieke recidive) wat de Nederlandse bevolking betreft nog strenger worden gestraft dan algemeen recidivisten.

7. *minderjarigen vaker werkstraf*

Leeftijd van de dader heeft een duidelijke invloed op de voorkeur bij de respondenten voor bepaalde strafmodaliteiten. De werkstraf wordt meer geschikt geacht voor minderjarige daders dan voor meerderjarige daders, voor de onvoorwaardelijke gevangenisstraf geldt het omgekeerde. Als een meerderjarige en een minderjarige dader van hetzelfde type delict evenwel toch dezelfde strafmodaliteit krijgen opgelegd, blijkt de door de Nederlandse bevolking gewenste duur van de straf niet te verschillen. De leeftijd van de dader is dus wel van invloed op de keuze voor werkstraf versus onvoorwaardelijke gevangenisstraf, maar niet op de gewenste strafzwaarte. De voorwaardelijke gevangenisstraf, geldboete en schadevergoedingsmaatregel vindt men voor daders van alle leeftijden in gelijke mate van toepassing.

8. *dronken dader soms met meer clementie, soms met minder behandeld*

Dronkenschap wordt door de Nederlandse burgers in het geval van een mishandeling een verzachtende omstandigheid gevonden, terwijl het in geval van een verkeersmisdrijf juist verzwarend werkt.

9. *instemming voor strengere straffen voor wie hulpverlenende beroepsbeoefenaars mishandelt*

De Nederlandse bevolking staat achter zwaardere straffen als het slachtoffer een

politieagent of ambulancepersoneel betreft, waarbij men mishandeling van ambulancepersoneel het ergste acht. De bevolking staat kennelijk achter het aanscherpen van de richtlijnen om tegen daders van geweldsdelicten tegen kwalificerende slachtoffers (beroepsbeoefenaars) zwaardere straffen te eisen.

10. strafdoelen breed onderschreven

De vijf theoretische strafdoelen: vergelding, afschrikking, onschadelijkmaking, resocialisatie en herstel, worden alle door de Nederlandse bevolking in meerdere of mindere mate onderschreven. Instemming met de strafdoelen vergelding, afschrikking en onschadelijkmaking gaat tot op zekere hoogte samen met een voorkeur voor zwaardere straffen en instemming met de strafdoelen resocialisatie en herstel met een voorkeur voor lichtere straffen. Bovendien blijken mensen die onschadelijkmaking belangrijk vinden vaker de onvoorwaardelijke gevangenisstraf en minder vaak de werkstraf geschikt te vinden. Zij die resocialisatie van belang vinden blijken juist vaker de werkstraf geschikt te vinden. Verder valt juist het gebrek aan samenhang tussen strafdoelen en voorkeur voor strafmodaliteiten op.

11. weinig verschil in strafpreferentie bij verschillende bevolkingsgroepen

Sociaal-demografische kenmerken (geslacht, leeftijd, burgerlijke staat, opleidingsniveau) blijken weinig systematisch samen te hangen met strafpreferenties.

12. politieke voorkeur hangt samen met strafpreferentie

Qua politieke voorkeur geldt dat de achterbannen van de VVD en de PVV sterker voorstander zijn van de onvoorwaardelijke gevangenisstraf. De aanhangers van confessionele partijen en de VVD zijn groter voorstander van geldboetes. De voorkeur voor de werkstraf is het grootst onder aanhangers van GroenLinks en het kleinst onder de achterban van de PVV.

Het verband tussen politieke voorkeur en strafpreferentie vindt grotendeels zijn verklaring in de mate waarin men zich zorgen maakt over criminaliteit, vertrouwen heeft in instituties en bepaalde strafdoelen steunt. Diegenen die zich meer zorgen maken over de criminaliteit, weinig vertrouwen hebben in instituties en zich meer vinden in strafdoelen die een harde aanpak bepleiten, staan enerzijds achter hogere straffen en hebben een preferentie voor gevangenisstraf, en stemmen anderzijds ook vaker ter rechterzijde, op VVD of PVV.

13. kosten mogen geen rol spelen

Nederlanders zijn niet goed op de hoogte van de kosten van strafvoltrekking bij de werkstraf en

de gevangenisstraf (het merendeel schat de kosten hoger in), maar vinden dat de keuze voor een strafmodaliteit niet door kostenoverwegingen mag worden beïnvloed.

14. informatie over relatieve doeltreffendheid van werkstraf vergroot de steun

Nederlanders zijn niet goed op de hoogte van de beperkte doeltreffendheid van noch gevangenisstraf, noch werkstraf. Informatie over het feit dat na een werkstraf thans minder gerecidiveerd wordt dan na een gevangenisstraf leidt tot verhoging van de steun voor werkstraffen.

15. vergelijking strafvoorkeur burgers en rechters problematisch

De in dit onderzoek gebleken strafvoorkeuren onder burgers zijn moeilijk te vergelijken met wat rechters 'in het echt' opleggen, omdat een vignet immers maar een beperkte overeenkomst heeft met een complete strafzaak (concretere informatie over de toedracht van het misdrijf, compleet dossier, behandeling ter zitting, pleidooi verdediging, afweging van de effectiviteit van de straf voor juist deze dader, bijkomend opleggen van straffen en maatregelen die niet aan de respondenten werden voorgelegd, ...). Eventueel gevonden verschillen kunnen zowel daaraan liggen, als ook op een verschillende strafpreferentie wijzen. Voor een zevental delicten is toch een vergelijking gemaakt met de straffen die rechters in 2009 feitelijk hebben opgelegd op qua delict zo goed mogelijk vergelijkbare zaken. We doen dit met het oog op het bestuderen van de variatie in oordelen die bij beide groepen voorkomt.

16. grote variatie zowel in rechterlijke oordelen als in oordelen onder burgers

We zien veel variatie in strafoordelen, zowel onder rechters als onder burgers. De variatie had zowel betrekking op gekozen strafmodaliteit als op strafzwaarte. Er zijn milde en strenge rechterlijke oordelen, en milde en strenge oordelen van burgers-als-rechter. De variatie in strafzwaarte is bij burgers nog beduidend groter dan bij rechters, met onder burgers hoge tot zeer hoge uitschieters.

17. gelijke mildheid, ongelijke strengheid

Bij gevangenisstraffen is het vaak zo dat het mildste kwart van de rechterlijke uitspraken net zo mild is als, of zelfs strenger is dan, het mildste kwart oordelen van burgers-als-rechter. De 25 procent strengste oordelen van burgers zijn echter veelal (veel) strenger dan de 25 procent strengste rechterlijke oordelen.

18. vaker gevangenisstraf, hogere boetes

De conclusie onder punt 15 indachtig, concluderen we dat burgers bij veel delicten vaker de voorkeur aan een gevangenisstraf geven dan rechters, en minder aan een werkstraf of geldboete. Hier zijn ook wel uitzonderingen op: voor woninginbraak en het XTC-lab geven rechters juist vaker gevangenisstraffen. Als het om geldboetes gaat komen burgers nogal eens aanzienlijk hoger uit dan rechters. Met name wanneer de dader veel financieel gewin heeft gehad door het plegen van het strafbare feit of wanneer slachtoffers veel leed is berokkend, kunnen daders wat de Nederlandse bevolking betreft hoge (tot zeer hoge) geldboetes tegemoet zien.

19. deels overeenkomst tussen burgers en rechters, deels verschillen

Burgers lijken uiteen te vallen in enerzijds een grote groep mensen die niet beduidend verschillen van rechters, zeker niet als het om lichtere misdrijven gaat, anderzijds een andere, eveneens grote, groep burgers die veel strenger zou willen zijn dan rechters. Wij kunnen niet concluderen dat de Nederlandse bevolking veel strenger dan rechters zou willen straffen: sommige burgers lijken dat wel te willen, andere burgers niet.

8.4 Aanbeveling voor nader onderzoek

Het onderzoek kent, uiteraard, op een aantal punten beperkingen. Om die reden zou het aanbevelenswaardig zijn om nader onderzoek te doen op de volgende punten:

- Het huidige onderzoek heeft zich beperkt tot een twaalfstal “gewone” delicten zoals die veel aan de strafrechter worden voorgelegd. Daarmee zijn echt zware delicten niet aan de orde gekomen. Het verdient overweging het onderzoek te herhalen met andere, waaronder veel zwaardere delictscenario’s, zoals betreffende moord en doodslag.
- Het huidige onderzoek zou herhaald kunnen worden met een focus op hoe burgers staan tegenover voorwaardelijk straffen, met inbegrip van welke bijzondere voorwaarden met welke consequenties geprefereerd worden. Dat zou ook goed aansluiten bij de belangstelling bij het Openbaar Ministerie ten aanzien van maatwerk op het vlak van bijzondere voorwaarden.
- De vergelijking tussen wat rechters op reële zaken opleggen en wat burgers-als-rechter op vignetten opleggen is niet optimaal: alleen door rechters ook vignetten te laten beoordelen, of burgers ook reële zaken te laten beoordelen wordt een zuivere directe vergelijking gemaakt. Beide aanpakken zijn echter niet realistisch in een grootschalig

onderzoek als het onderhavige. Daarom is er behoefte aan onderzoek waarin enkele delicten met uitgebreidere vignetten (mini-dossiers) worden onderzocht. Daarbij is een parallelle met wat de rechterlijke macht op zulke mini-dossiers zou besluiten (directe vergelijking) onontbeerlijk, om de problemen die een indirecte vergelijking oplevert te ondervangen.

- In dit onderzoek gaat het om burgers en rechters, het Openbaar Ministerie is afwezig. Een analyse van de verhouding tussen de door de Nederlandse bevolking gewenste, de door officieren van justitie geëiste en door rechters opgelegde straffen bij verschillende delicten is wenselijk.

Literatuurlijst

- Averdijk, M.D.E. (2010). *Individuals' Victimization Patterns over Time*. Alblasterdam: Margit D.E. Averdijk
- Bijleveld, C.C.J.H. & Elffers, H. (2010). Sekse en straftoemeting: Een experiment. *Tijdschrift voor Criminologie*, 52(4), 365-373
- De Keijser, J.W. (2000). *Punishment and Purpose: From Moral Theory to Punishment in Action*. Amsterdam: Thela Thesis
- De Keijser, J.W. (2010). Straftheorieën in de praktijk. In: van Koppen, P.J., Merckelbach, H., Jellicic, M. & de Keijser, J.W. (red.) *Reizen met mijn Rechter. De psychologie van het recht*. Deventer: Kluwer, 895-909.
- De Keijser, J.W. & Elffers, H. (2008). Straffen in context: Het effect van referentiekaders op de publieke opinie over straf. *Tijdschrift voor Criminologie*, 50(3), 233-247.
- De Keijser, J.W. & Elffers, H. (2009). Cross jurisdictional differences in punitive public attitudes? *European Journal on criminal policy and research*, 6, 47-62.
- De Keijser, J.W., Elffers, H. & Hessing, D. J. (2002). Van doelbewust publiek naar doelmatige rechters. *Nederlands Juristenblad*, 77(1), 1-4.
- De Keijser, J.W., Van Koppen, P.J. & Elffers, H. (2006). Op de stoel van de rechter. Oordeelt het publiek net zo als de strafrechter? *Research Memoranda*, Nr.2, jaargang 2, 2006.
- Dekker, P. & Van der Meer, T. (2007). *Vertrouwen in de rechtspraak nader onderzocht*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (publicatie 2007/17).
- Dirkzwager, A.J.E., Nieuwbeerta, P. & Fiselier, J.P.S. (2009). Onbedoelde gevolgen van vrijheidsstraffen. Een literatuurstudie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 51(1), 21-41
- Eerste Kamer der Staten-Generaal. (2011). Kamerstuk 32169-C.
- Elffers, H. & De Keijser, J.W. (2009). Het ongeloof in de kloof. Wat moeten we denken van de uiteenlopende resultaten van onderzoek naar de punitiviteitskloof? *Delikt & Delinkwent*, 39(8), 842-850.
- Elffers, H., de Keijser, J. W., Van Koppen, P. J. & Van Haeringen, L. (2007). Newspaper juries: A field experiment concerning the effect of information on attitudes towards the criminal justice system. *Journal of Experimental Criminology*, 3, 163-182.

- Elffers, H. & Fikken, M. (2008). *'Therefore, you will be punished as follows...' Judges on the link between Punishment aims and punishment*. 18th Conference of the European Association of Psychology and Law, Maastricht (July 2-5).
- Haas, N. (2010). *Public Support for Vigilantism*. Leiden: Nicole Haas
- Jacobs, B.A. & Wright, R. (2006). *Street justice. Retaliation in the criminal underworld*. Cambridge, England: Cambridge University Press
- Kelk, C. (1994). *De menselijke verantwoordelijkheid in het strafrecht*. Arnhem: Gouda Quint
- Klijn, A., Van Tulder, F., Beaujean, R., Van der Heiden, T. & Rodenburg, G. (2008). Moord, doodslag, taakstraf? Een Zembla-uitzending nader bekeken. *Research Memoranda*, Nr. 1, jaargang 4, 2008
- Kline, R.B. (1998). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. New York: The Guilford Press
- Ouimet, M. & Coyle, E. (1991). Fear of crime and sentencing punitiveness: Comparing the general public and court practitioners. *Canadian Journal of Criminology*, 33, 149-162.
- Norris, P. (2005). *Radical Right. Voters and Parties in the Electoral Market*. New York: Cambridge University Press
- Rossi, P.H., Simpson, J.E. & Miller, J.L. (1985). Beyond Crime Seriousness: Fitting the Punishment to the Crime. *Journal of Quantitative Criminology*, 1(1), 59-90.
- Ruiter, S. & Tolsma, J. (2010). Taakstraffen langs de lat: strafopvattingen van Nederlanders. *Rechtstreeks*, 3/2010
- Tonry, M. & Bijleveld, C.C.J.H. (red.) (2007). *Crime and Justice in the Netherlands*. (Crime and Justice, vol. 35) Chicago: The University of Chicago press.
- Tukey, J.W. (1997) *Exploratory data analysis*. Reading, MA: Addison-Wesley
- Van der Heide, W., Van Tulder, F. & Wiebrens, C. (2007). Strafrechter en strafketen: de gang van de zaken, 1995-2006. *Rechtstreeks* 3/2007
- Van der Laan, P.H. (1993). Het publiek en de taakstraf: Een maatschappelijk draagvlak voor de taakstraf. *Justitiële Verkenningen*, 19(9), 89-100.
- Van Gelder, J.L., Aarten, P., Lamet, W. & Van der Laan, P. (in druk). Unknown, unloved? Public opinion on and knowledge of suspended sentences in The Netherlands. *Crime & Delinquency*.
- Van Tulder, F. (2011). De straffende rechter. *Nederlands Juristenblad*, Afl.2011/24

- Van Tulder, F. & Diephuis, B. (2007). Afgewogen straffen: Analyse en verbetering van de Databank Consistente Straftoemeting. *Research Memoranda*, Nr. 4, jaargang 3, 2007
- Van Wingerden, S.G.C. & Nieuwbeerta, P. (2006). Ontwikkelingen in de lengte van gevangenisstraffen voor moord en doodslag: een trend naar langere straffen. *Trema Tijdschrift voor de Rechterlijke Macht*, 29(8), 329-337
- Van Wingerden, S.G.C. & Nieuwbeerta, P. (2010). Straftoemeting bij moordenaars. De invloed van dader-, slachtoffer- en delictkenmerken. *Trema Straftoemetingsbulletin*, 33(1), 11-21
- Wagenaar, W.A. (2008). Strafrechtelijke oordelen van rechter en leken. Bewijsbeslissingen, straffen en hun argumentatie. *Research Memoranda*, Nr. 2, jaargang 4, 2008.
- Wallander, L. (2009). 25 years of factorial surveys in sociology: A review. *Social Science Research*, 38, 505-520.
- Wartna, B.J.S., Blom, M. & Tollenaar, N. (2004). *De WODC-Recidivemonitor*. Den Haag: WODC
- Wermink, H., Blokland, A., Nieuwbeerta, P. & Tollenaar, N. (2009). Recidive na werkstraffen en na gevangenisstraffen. Een gematchte vergelijking. *Tijdschrift voor criminologie*, 51(3), 211-227.

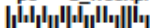
Appendix 2.1 Uitnodigingsbrief

«titel» «S_respnaam»

«S_adres»

«pc» «S_woonpl»

Datum: 5 januari 2011

Uw kenmerk: respondentnummer «s_respnr»

Onderwerp: Onderzoek 'Op de stoel van de rechter'

Geachte «aanhef» «naam»,

In deze brief vragen wij u om mee te doen aan het onderzoek 'Op de stoel van de rechter'. Dit is een onderzoek naar de mening van de Nederlandse bevolking over criminaliteit en straffen.

De rechtspraak speelt een belangrijke rol in de Nederlandse samenleving. Het is begrijpelijk dat burgers, media en politiek veel belangstelling voor de rechtspraak hebben. Met dit onderzoek willen we nagaan wat u vindt van straffen die door rechters worden opgelegd. U bent door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) geselecteerd om uw mening te geven. Uw medewerking is heel belangrijk!

Wij nodigen u daarom van harte uit de vragenlijst in te vullen. Het invullen duurt ongeveer 30 minuten.

Hoe doet u mee?

Het is de bedoeling dat de vragenlijst wordt ingevuld door de persoon aan wie deze brief is gericht. U kunt de vragen op het internet beantwoorden. Ga naar www.opdestoelvanderechter.nl en druk daar op Start. Vul vervolgens uw persoonlijke gebruikersnaam «bv_paswrd» in. Daarna start de vragenlijst automatisch.

Uiteraard worden de gegevens volstrekt vertrouwelijk behandeld en anoniem verwerkt. De resultaten worden niet voor commerciële doeleinden gebruikt.

Wie voert het onderzoek uit?

Het onderzoek wordt uitgevoerd door het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) samen met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en Intomart GfK. De opdrachtgever is het Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Op www.opdestoelvanderechter.nl kunt u meer informatie vinden over het onderzoek. Mocht u vragen hebben naar aanleiding van deze brief of over het onderzoek, dan kunt u contact opnemen met de helpdesk van Intomart GfK via het gratis telefoonnummer 0800 – 0230783.

U kunt ook een e-mail sturen naar info@opdestoelvanderechter.nl

Wilt u dan in het onderzoek uw kenmerk vermelden? Deze vindt u bovenaan deze brief.

Wij danken u alvast hartelijk voor uw medewerking!

Met vriendelijke groet,

Dr. Stijn Ruiters
Senior-onderzoeker NSCR

Kim Versluijs
Intomart GfK

Appendix 2.2 Vragenlijst

Algemene vragen

A1 Wat is uw geslacht?

1. man
2. vrouw

A2 Wat is uw geboortedatum?

(A2a) Dag:

(A2b) Maand:

(A2c) Jaar:

A3 Wat is uw hoogst genoten schoolopleiding, die u met een diploma heeft afgerond?

1. Geen opleiding
2. Basisonderwijs (lagere school)
3. LBO (bv. LTS, LEAO, huishoudschool)
4. VMBO, MAVO (MULO)
5. HAVO/VWO (HBS, MULO-B, Lyceum)
6. MBO (bv. MTS, MEAO, UTS)
7. HBO (bv. HTS, HEAO, Sociale Academie, Kweekschool, PABO, HAS)
8. Wetenschappelijk onderwijs (Universiteit)

A4 In welk land bent u geboren?

1. Nederland
2. Suriname
3. Nederlandse Antillen of Aruba
4. Turkije
5. Marokko
6. In een ander land, namelijk:...
7. Onbekend/ wil niet zeggen

A5 In welk land is uw vader geboren?

1. Nederland
2. Suriname
3. Nederlandse Antillen of Aruba
4. Turkije
5. Marokko
6. In een ander land, namelijk:...
7. Onbekend/ wil niet zeggen

A6 In welk land is uw moeder geboren?

1. Nederland
2. Suriname
3. Nederlandse Antillen of Aruba
4. Turkije
5. Marokko
6. In een ander land, namelijk:...
7. Onbekend/ wil niet zeggen

A7 Wat is uw burgerlijke staat?

1. ongehuwd en nooit gehuwd geweest
2. ongehuwd samenwonend
3. gehuwd/ geregistreerd partnerschap
4. gescheiden
5. weduwe/weduwnaar

A8 Hoeveel kinderen heeft u?

.... kinderen

<@Intomart: bij A8=0 ga naar vraag A9>

A8b Wat is de leeftijd van uw jongste kind?

... jaar

A8c Wonen één of meerdere kinderen bij u thuis?

1. Ja
2. Nee

A9 Wat is uw voornaamste dagelijkse bezigheid?

1. betaald werk
2. is gepensioneerd (ontvangt AOW, functioneel leeftijdsontslag, VUT, rentenierend)
3. volgt volledig dagonderwijs (is scholier of student)
4. ontvangt WAO, is invalide
5. werkloos/werkzoekend
6. werkt in de eigen huishouding
7. verricht hoofdzakelijk vrijwilligerswerk
8. doet wat anders, namelijk... (**A9b**)

<@Intomart: bij A9>1 ga naar vraag A10>

A9b Hoeveel uur werkt u gemiddeld per week?

... uur

A10 Op welke partij zou u stemmen, als er vandaag Tweede Kamerverkiezingen zouden zijn?

1. VVD
2. PvdA
3. PVV
4. CDA
5. SP
6. D66
7. GroenLinks
8. ChristenUnie
9. SGP
10. Partij voor de Dieren
11. andere partij, namelijk ... (**A10b**)
12. zou blanco stemmen
13. zou niet stemmen
14. wil niet zeggen welke partij

Informatiestimuli

De respondent krijgt nu één van de vier informatiestimuli aangeboden (Split ballot design)

Stimulus 1 (S=1)

Leeg

meteen naar Blok 'Op de stoel van de rechter'

Stimulus 2 (S=2)

Om veroordeelde misdadigers in een gevangenis op te sluiten moeten nogal wat kosten worden gemaakt. Hebt u enig idee hoeveel het gemiddeld kost om één gevangene één dag op te sluiten? Wilt u eens een schatting maken?

SK1 Ik denk dat het gemiddeld ... euro kost om één gevangene één dag op te sluiten.

<pas verschijnen na antwoord> Dank u wel voor uw schatting. <In werkelijkheid liggen de kosten lager/In werkelijkheid liggen de kosten hoger/Inderdaad kost het gemiddeld ongeveer 230 euro per dag>.

U dacht dat het <wat de respondent invulde> kost om één gevangene één dag op te sluiten. De werkelijke kosten zijn gemiddeld ongeveer 230 euro per dag. Gevangenisstraf is dus <duurder dan/goedkoper dan/zo duur als> u dacht.

<pas verschijnen na drukken op VERDER> Ook als er een taakstraf wordt opgelegd kost dat geld, bijvoorbeeld om de taakstraf te organiseren en kosten voor materiaal en stafleden om erop toe te zien dat de gestrafte ook werkelijk zijn taakstraf uitvoert. Hebt u enig idee hoeveel het kost om één gestrafte één dag een taakstraf te laten uitvoeren? Wilt u eens een schatting maken?

SK2 Ik denk dat het gemiddeld ... euro kost om één gestrafte één dag een taakstraf te laten uitvoeren.

<pas verschijnen na antwoord> Dank u wel voor uw schatting. <In werkelijkheid liggen de kosten lager/ In werkelijkheid liggen de kosten hoger/Inderdaad kost het gemiddeld ongeveer 65 euro per dag>.

U dacht dat het <wat de respondent invulde> kost om één gestrafte één dag een taakstraf te laten uitvoeren. De werkelijke kosten zijn gemiddeld ongeveer 65 euro per dag. Taakstraf is dus <duurder dan/goedkoper dan/zo duur als> u dacht.

<pas verschijnen na VERDER> De gevangenisstraf is per dag dus meer dan drie keer zo duur als de taakstraf.

De kosten voor het bestraffen van misdadigers komen uiteindelijk voor rekening van de belastingbetaler.

SK3 Vindt u dat de rechter de kosten van verschillende straffen in overweging moet nemen bij het bepalen van de straf?

1. Ja, de rechter moet ernstig rekening houden met de kosten
2. Ja, de rechter moet enigszins rekening houden met de kosten
3. Nee, de rechter moet geen rekening houden met de kosten

Stimulus 3 (S=3)

Helaas gaat een aantal van de veroordeelde misdadigers na hun straf opnieuw in de fout.

Als we 10 veroordeelde misdadigers nemen die een **gevangenisstraf** hebben gekregen. Hebt u enig idee hoeveel van die 10 binnen 5 jaar na het uitzitten van hun gevangenisstraf opnieuw de fout in gaan? Wilt u eens een schatting maken?

SR1 Ik denk dat ... van de 10 veroordeelde misdadigers binnen 5 jaar na het uitzitten van hun gevangenisstraf opnieuw de fout in gaan.

<pas verschijnen na antwoord> Dank u wel voor uw schatting. <In werkelijkheid ligt dit aantal hoger/ In werkelijkheid ligt dit aantal lager/Inderdaad zullen er 7 opnieuw de fout in gaan>.

U dacht dat <wat de respondent invulde> van de 10 veroordeelde misdadigers binnen 5 jaar na het uitzitten van hun gevangenisstraf opnieuw de fout in gaan. In werkelijkheid zijn dit er 7, dus 70% gaat opnieuw in de fout.

<pas verschijnen na drukken op VERDER> Als we 10 veroordeelde misdadigers nemen die een **taakstraf** hebben gekregen. Hebt u enig idee hoeveel van die 10 binnen 5 jaar na het verrichten van hun taakstraf opnieuw de fout in gaan? Wilt u eens een schatting maken?

SR2 Ik denk dat ... van de 10 veroordeelde misdadigers binnen 5 jaar na het verrichten van hun taakstraf opnieuw de fout in gaan.

<pas verschijnen na antwoord> Dank u wel voor uw schatting. <In werkelijkheid ligt dit aantal hoger/ In werkelijkheid ligt dit aantal lager/Inderdaad zullen er 5 opnieuw de fout in gaan>.

U dacht dat <wat de respondent invulde> van de 10 veroordeelde misdadigers binnen 5 jaar na het verrichten van hun taakstraf opnieuw de fout in gaan. In werkelijkheid zijn dit er 5, dus 50% gaat opnieuw in de fout.

<pas verschijnen na drukken op VERDER> De kans dat iemand uiteindelijk opnieuw de fout in gaat is dus groter na een gevangenisstraf dan na een taakstraf. In vergelijkbare gevallen zelfs ongeveer twee keer zo groot.

SR3 Vindt u dat de rechter de kans op terugval in de criminaliteit (recidive) in overweging moet nemen bij het bepalen van de straf?

1. Ja, de rechter moet ernstig rekening houden met de kans op terugval
2. Ja, de rechter moet enigszins rekening houden met de kans op terugval
3. Nee, de rechter moet geen rekening houden met de kans op terugval

Stimulus 4 (S=4)

Om veroordeelde misdadigers in een gevangenis op te sluiten moeten nogal wat kosten worden gemaakt. Hebt u enig idee hoeveel het gemiddeld kost om één gevangene één dag op te sluiten? Wilt u eens een schatting maken?

SK1 Ik denk dat het gemiddeld ... euro kost om één gevangene één dag op te sluiten.

<pas verschijnen na antwoord> Dank u wel voor uw schatting. <In werkelijkheid liggen de kosten lager/In werkelijkheid liggen de kosten hoger/Inderdaad kost het gemiddeld ongeveer 230 euro per dag>.

U dacht dat het <wat de respondent invulde> kost om één gevangene één dag op te sluiten. De werkelijke kosten zijn gemiddeld ongeveer 230 euro per dag. Gevangenisstraf is dus <duurder dan/goedkoper dan/zo duur als> u dacht.

<pas verschijnen na drukken op VERDER> Ook als er een taakstraf wordt opgelegd kost dat geld, bijvoorbeeld om de taakstraf te organiseren en kosten voor materiaal en stafleden om erop toe te zien dat de gestrafte ook werkelijk zijn taakstraf uitvoert. Hebt u enig idee hoeveel het kost om één gestrafte één dag een taakstraf te laten uitvoeren? Wilt u eens een schatting maken?

SK2 Ik denk dat het gemiddeld ... euro kost om één gestrafte één dag een taakstraf te laten uitvoeren.

<pas verschijnen na antwoord> Dank u wel voor uw schatting. <In werkelijkheid liggen de kosten lager/ In werkelijkheid liggen de kosten hoger/Inderdaad kost het gemiddeld ongeveer 65 euro per dag>.

U dacht dat het <wat de respondent invulde> kost om één gestrafte één dag een taakstraf te laten uitvoeren. De werkelijke kosten zijn gemiddeld ongeveer 65 euro per dag. Taakstraf is dus <duurder dan/goedkoper dan/zo duur als> u dacht.

<pas verschijnen na VERDER> De gevangenisstraf is per dag dus meer dan drie keer zo duur als de taakstraf.

De kosten voor het bestraffen van misdadigers komen uiteindelijk voor rekening van de belastingbetaler.

SK3 Vindt u dat de rechter de kosten van verschillende straffen in overweging moet nemen bij het bepalen van de straf?

1. Ja, de rechter moet ernstig rekening houden met de kosten
2. Ja, de rechter moet enigszins rekening houden met de kosten
3. Nee, de rechter moet geen rekening houden met de kosten

Helaas gaat een aantal van de veroordeelde misdadigers na hun straf opnieuw in de fout.

Als we 10 veroordeelde misdadigers nemen die een **gevangenisstraf** hebben gekregen. Hebt u enig idee hoeveel van die 10 binnen 5 jaar na het uitzitten van hun gevangenisstraf opnieuw de fout in gaan? Wilt u eens een schatting maken?

SR1 Ik denk dat ... van de 10 veroordeelde misdadigers binnen 5 jaar na het uitzitten van hun gevangenisstraf opnieuw de fout in gaan.

<pas verschijnen na antwoord> Dank u wel voor uw schatting. <In werkelijkheid ligt dit aantal hoger/ In werkelijkheid ligt dit aantal lager/Inderdaad zullen er 7 opnieuw de fout in gaan>.

U dacht dat <wat de respondent invulde> van de 10 veroordeelde misdadigers binnen 5 jaar na het uitzitten van hun gevangenisstraf opnieuw de fout in gaan. In werkelijkheid zijn dit er 7, dus 70% gaat opnieuw in de fout.

<pas verschijnen na drukken op VERDER>Als we 10 veroordeelde misdadigers nemen die een **taakstraf** hebben gekregen. Hebt u enig idee hoeveel van die 10 binnen 5 jaar na het verrichten van hun taakstraf opnieuw de fout in gaan? Wilt u eens een schatting maken?

SR2 Ik denk dat ... van de 10 veroordeelde misdadigers binnen 5 jaar na het verrichten van hun taakstraf opnieuw de fout in gaan.

<pas verschijnen na antwoord> Dank u wel voor uw schatting. <In werkelijkheid ligt dit aantal hoger/ In werkelijkheid ligt dit aantal lager/Inderdaad zullen er 5 opnieuw de fout in gaan>.

U dacht dat <wat de respondent invulde> van de 10 veroordeelde misdadigers binnen 5 jaar na het verrichten van hun taakstraf opnieuw de fout in gaan. In werkelijkheid zijn dit er 5, dus 50% gaat opnieuw in de fout.

<pas verschijnen na VERDER> De kans dat iemand uiteindelijk opnieuw de fout in gaat is dus groter na een gevangenisstraf dan na een taakstraf. In vergelijkbare gevallen zelfs ongeveer twee keer zo groot.

SR3 Vindt u dat de rechter de kans op terugval in de criminaliteit (recidive) in overweging moet nemen bij het bepalen van de straf?

1. Ja, de rechter moet ernstig rekening houden met de kans op terugval
2. Ja, de rechter moet enigszins rekening houden met de kans op terugval
3. Nee, de rechter moet geen rekening houden met de kans op terugval

Op de stoel van de rechter

We leggen u nu 12 korte maar op de werkelijkheid gebaseerde rechtszaken voor. We zouden van elke zaak die wij u voorleggen graag van u willen weten wat u zou doen als u op de stoel van de rechter had gezeten.

We vragen u nu om op de stoel van de rechter te gaan zitten. De dader is schuldig bevonden. Er is niet meer informatie over het voorval bekend.

<De delictscenario's worden één voor één voorgelegd. Nadat een scenario door de respondent gelezen is dienen de volgende vragen te worden beantwoord>

DV1x Indien u op de stoel van de rechter zou zitten en u mag alleen een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opleggen, hoeveel dagen/maanden/jaren zou die gevangenisstraf dan moeten duren?

... dagen

... maanden

... jaren

<De extra antwoordmogelijkheid 'een gevangenisstraf is hier niet gepast' komt pas in beeld nadat een respondent zonder iets in te vullen door wil gaan met de vragenlijst>

Toelichting onvoorwaardelijke gevangenisstraf: 'Let op! Het gaat hier om een onvoorwaardelijke gevangenisstraf, dus los van een eventuele schadevergoeding. Dat wil zeggen dat de veroordeelde ook echt de gevangenis in moet. U hoeft er geen rekening mee te houden dat rechters in werkelijkheid aan maximumstraffen gebonden zijn.'

DV2x Indien u op de stoel van de rechter zou zitten en u mag alleen een werkstraf opleggen, hoeveel uren zou die werkstraf dan moeten duren?

... uren

<De extra antwoordmogelijkheid 'een werkstraf is hier niet gepast' mag pas in beeld komen nadat een respondent zonder iets in te vullen door wil gaan met de vragenlijst>

Toelichting werkstraf: 'Let op! Het gaat hier om een werkstraf, dus los van een eventuele schadevergoeding. Bij een werkstraf moet de veroordeelde een aantal uren onbetaald werk doen in het algemeen belang. U kunt daarbij denken aan werken in een bejaardenhuis, bij de plantsoendienst, in zorginstellingen, voor verenigingen of overheidsinstanties. U hoeft er geen rekening mee te houden dat rechters in werkelijkheid aan maximumstraffen gebonden zijn.'

DV3x Indien u op de stoel van de rechter zou zitten en u mag alleen een geldboete opleggen, hoe hoog zou die geldboete dan moeten zijn?

...euro

-<De extra antwoordmogelijkheid 'een geldboete is hier niet gepast' mag pas in beeld komen nadat een respondent zonder iets in te vullen door wil gaan met de vragenlijst.>

Toelichting geldboete: 'Let op! Het gaat hier om een geldboete, dus los van een eventuele schadevergoeding. U hoeft er geen rekening mee te houden dat rechters in werkelijkheid aan maximumstraffen gebonden zijn.'

DV4x

Hierboven mocht u steeds maar één strafvorm opleggen. Rechters kunnen in de praktijk ook kiezen voor een combinatie van verschillende strafvormen en een eventuele schadevergoeding voor het slachtoffer. Stel dat u in totaal maximaal 10 strafpunten mag verdelen over verschillende strafvormen. Hoe meer punten u geeft aan een bepaalde straf, hoe belangrijker u die straf vindt. Indien u op de stoel van de rechter zou zitten, hoeveel punten geeft u dan aan elke strafvorm?

Toelichting puntenverdeling: als u in dit geval alleen een geldboete wilt opleggen, dan geeft u 10 punten aan geldboete en 0 aan de rest. Als u de onvoorwaardelijke gevangenisstraf het meest in aanmerking vindt komen, maar ook voor een deel een werkstraf wilt opleggen, geeft u bijvoorbeeld 7 punten aan onvoorwaardelijke gevangenisstraf en 3 aan werkstraf en 0 aan de rest. U mag uw punten verdelen over zoveel verschillende straffen als u maar wilt als het er maar samen 10 zijn.

Toelichting voorwaardelijke en onvoorwaardelijke gevangenisstraf:

Soms leggen rechters een gevangenisstraf voorwaardelijk op. Dat wil zeggen dat de veroordeelde niet de gevangenis in moet, behalve als hij in zijn proeftijd weer de fout in gaat; dan moet hij alsnog de gevangenis in. Bij een onvoorwaardelijke gevangenisstraf moet de veroordeelde ook echt de gevangenis in.

Hoe zou u voor het bovenstaande geval de strafpunten verdelen over:

Onvoorwaardelijke gevangenisstraf	punten
Voorwaardelijke gevangenisstraf	punten
Werkstraf	punten
Geldboete	punten
Schadevergoeding voor het slachtoffer	punten
TOTAAL 10	strafpunten	

Delictscenario's

D1. Winkeldiefstal

Een <1a1-1a9> die wegens een winkeldiefstal werd opgepakt, moet voor de rechter verschijnen. De dader pleegde de diefstal bij een drogisterij. De oplettende winkelier alarmeerde de politie, waarop de winkeldief werd gearresteerd. Volgens de politie had de dader enkele gestolen spullen bij zich met een totale waarde van ongeveer <1b1-1b3>. De winkeldief is <1c1-1c7>.

- 1a1. 13-jarige jongeman*
- 1a2. 15-jarige jongeman*
- 1a3. 16-jarige jongeman*
- 1a4. 17-jarige jongeman*
- 1a5. 18-jarige man*
- 1a6. 19-jarige man*
- 1a7. 25-jarige man*
- 1a8. 40-jarige man*
- 1a9. 60-jarige man*

- 1b1. 20 euro*
- 1b2. 100 euro*
- 1b3. 800 euro*

- 1c1. nooit eerder voor een misdrijf veroordeeld*
- 1c2. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld*
- 1c3. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf*
- 1c4. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld, maar niet voor winkeldiefstal*
- 1c5. 1 keer eerder voor winkeldiefstal veroordeeld*
- 1c6. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf, maar niet voor winkeldiefstal*
- 1c7. meer dan eens veroordeeld voor winkeldiefstal*

D2. Woninginbraak

Een <2a1-2a9> die wegens een woninginbraak werd opgepakt, moet voor de rechter verschijnen. De bewoners van de woning merkten bij thuiskomst na een weekendje weg dat de achterdeur was geforceerd. Er bleek voor in totaal ongeveer <2b1-2b3> aan spullen te zijn gestolen. De politie kwam de inbreker na onderzoek op het spoor. De inbreker is <2c1-2c7>.

- 2a1. 13-jarige jongeman*
- 2a2. 15-jarige jongeman*
- 2a3. 16-jarige jongeman*
- 2a4. 17-jarige jongeman*
- 2a5. 18-jarige man*
- 2a6. 19-jarige man*
- 2a7. 25-jarige man*
- 2a8. 40-jarige man*
- 2a9. 60-jarige man*

- 2b1. 200 euro*
- 2b2. 1.000 euro*
- 2b3. 15.000 euro*

- 2c1. nooit eerder voor een misdrijf veroordeeld*
- 2c2. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld*
- 2c3. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf*
- 2c4. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld, maar niet voor woninginbraak*
- 2c5. 1 keer eerder voor woninginbraak veroordeeld*
- 2c6. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf, maar niet voor woninginbraak*
- 2c7. meer dan eens veroordeeld voor woninginbraak*

D3. Mishandeling (caféruzie)

Een 25-jarige man die wegens mishandeling werd gearresteerd, moet voor de rechter verschijnen. <3a1-3a3> <3b1-3b3> <3c1-3c3> De man is <3d1-3d7>.

3a1. Een cafébaas had 112 gebeld nadat één van zijn klanten zijn café niet wilde verlaten. Hierna ontstond er een gevecht tussen de man en de cafébaas.

3a2. Een cafébaas had 112 gebeld nadat één van zijn klanten zijn café niet wilde verlaten. Toen de politie arriveerde ontstond er een gevecht tussen de man en de politie.

3a3. Een cafébaas had 112 gebeld nadat één van zijn klanten onwel was geworden. Toen de ambulance arriveerde ontstond er een gevecht tussen de man en het ambulancepersoneel.

if 3a=1

3b1. Niemand liep letsel op.

3b2. De cafébaas liep door een klap van de man een blauw oog op.

3b3. De cafébaas liep door een klap van de man een lichte hersenschudding op.

3b4. De cafébaas liep door een klap van de man een gebroken neus op.

if 3a=2

3b1. Niemand liep letsel op.

3b2. Een politieagent liep door een klap van de man een blauw oog op.

3b3. Een politieagent liep door een klap van de man een lichte hersenschudding op.

3b4. Een politieagent liep door een klap van de man een gebroken neus op.

if 3a=3

3b1. Niemand liep letsel op.

3b2. Een ambulancebroeder liep door een klap van de man een blauw oog op.

3b3. Een ambulancebroeder liep door een klap van de man een lichte hersenschudding op.

3b4. Een ambulancebroeder liep door een klap van de man een gebroken neus op.

3c1. <leeg>

3c2. De man had niet gedronken.

3c3. De man bleek dronken.

3d1. nooit eerder voor een misdrijf veroordeeld

3d2. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld

3d3. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf

3d4. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld, maar niet voor mishandeling

3d5. 1 keer eerder voor mishandeling veroordeeld

3d6. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf, maar niet voor mishandeling

3d7. meer dan eens veroordeeld voor mishandeling

D4. Autodiefstal

Een <4a1-4a8> die wegens het stelen van een auto werd opgepakt, moet voor de rechter verschijnen. De politie had de autodief enkele maanden geleden aangehouden bij een 100-procentcontrole op een provinciale weg. De autodief is <4b1-4b7>.

4a1. 15-jarige jongeman

4a2. 16-jarige jongeman

4a3. 17-jarige jongeman

4a4. 18-jarige man

4a5. 19-jarige man

4a6. 25-jarige man

4a7. 40-jarige man

4a8. 60-jarige man

4b1. nooit eerder voor een misdrijf veroordeeld

4b2. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld

4b3. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf

4b4. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld, maar niet voor autodiefstal

4b5. 1 keer eerder voor autodiefstal veroordeeld

4b6. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf, maar niet voor autodiefstal

4b7. meer dan eens veroordeeld voor autodiefstal

D5. Oplichting

Een 25-jarige man die wegens oplichting werd opgepakt, moet voor de rechter verschijnen. De man werd enkele maanden geleden aangehouden nadat de politie door middel van telefoontaps erachter was gekomen dat hij goedgegelovige burgers had opgelicht. Hij maakte zijn slachtoffers geld afhandig door ze via de telefoon aandelen in tropisch hardhout te verkopen. Nadat zijn slachtoffers geld naar hem hadden overgemaakt, liet hij nooit meer iets van zich horen. In totaal hebben zeker <5a1-5a3> slachtoffers schade geleden en aangifte gedaan. De man heeft zijn slachtoffers gemiddeld per persoon voor <5b1-5b4> euro opgelicht. De oplichter is <5c1-5c7>.

5a1. 4

5a2. 10

5a3. 100

5b1. 250

5b2. 1.000

5b3. 5.000

5b4. 10.000

5c1. nooit eerder voor een misdrijf veroordeeld

5c2. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld

5c3. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf

5c4. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld, maar niet voor oplichting

5c5. 1 keer eerder voor oplichting veroordeeld

5c6. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf, maar niet voor oplichting

5c7. meer dan eens veroordeeld voor oplichting

D6. Milieudelict

Een directeur van een drukkerij die wegens het illegaal lozen van chemicaliën werd opgepakt, moet voor de rechter verschijnen. In de drukkerij werden giftige restproducten op het riool geloosd. <6a1-6a3> Het waterleidingsbedrijf schat de totale kosten voor het reinigen van het rioolwater op <6b1-6b4> euro. De 25-jarige directeur is <6c1-6c7>.

6a1. <leeg>

6a2. Omwonenden van de drukkerij klaagden al geruime tijd over een vreemde stanklucht.

6a3. Omwonenden van de drukkerij klaagden al geruime tijd over ademhalingsproblemen.

6b1. 1.000

6b2. 10.000

6b3. 25.000

6b4. 100.000

6c1. nooit eerder voor een misdrijf veroordeeld

6c2. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld

6c3. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf

6c4. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld, maar niet voor een milieudelict

6c5. 1 keer eerder voor een milieudelict veroordeeld

6c6. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf, maar niet voor een milieudelict

6c7. meer dan eens veroordeeld voor een milieudelict

D7. Verkeersmisdrijf

Een 25-jarige man moet wegens een verkeersmisdrijf voor de rechter verschijnen. De man werd enkele maanden geleden 's nachts aangehouden nadat hij <7a1-7a2> met hoge snelheid door rood was gereden <7b1-7b4>. De man <7c1-7c2>. De man is <7d1-7d7>.

7a1. met zijn auto

7a2. met zijn vrachtwagen

7b1. en daarbij een andere auto had aangereden

7b2. en daarbij een andere auto had aangereden, waarvan de bestuurder licht gewond was geraakt

7b3. en daarbij een andere auto had aangereden, waarvan de bestuurder ernstig gewond was geraakt

7b4. en daarbij een andere auto had aangereden, waarvan de bestuurder ter plekke overleed

7c1. had niets gedronken

7c2. was dronken

7d1. nooit eerder voor een misdrijf veroordeeld

7d2. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld

7d3. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf

7d4. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld, maar niet voor een verkeersmisdrijf

7d5. 1 keer eerder voor een verkeersmisdrijf veroordeeld

7d6. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf, maar niet voor een verkeersmisdrijf

7d7. meer dan eens veroordeeld voor een verkeersmisdrijf

D8. Aanranding

Een <8a1-8a8> moet voor aanranding van een <8b1-8b2> voor de rechter verschijnen. Het slachtoffer werd tijdens een avondje stappen in een café tegen haar wil betast aan billen en borsten. Ze heeft hierop aangifte gedaan bij de politie. <8c1-8c3>. De aanrander is <8d1-8d7>.

8a1. 15-jarige jongeman

8a2. 16-jarige jongeman

8a3. 17-jarige jongeman

8a4. 18-jarige man

8a5. 19-jarige man

8a6. 25-jarige man

8a7. 40-jarige man

8a8. 60-jarige man

8b1. 16-jarig meisje

8b2. 21-jarige vrouw

8c1. De dader was een volkomen vreemde voor het slachtoffer

8c2. De dader en het slachtoffer behoren tot dezelfde vriendengroep

8c3. De dader en het slachtoffer hadden eerder op de avond met elkaar geflirt en gedanst

8d1. nooit eerder voor een misdrijf veroordeeld

8d2. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld

8d3. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf

8d4. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld, maar niet voor aanranding

8d5. 1 keer eerder voor aanranding veroordeeld

8d6. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf, maar niet voor aanranding

8d7. meer dan eens veroordeeld voor aanranding

D9. Drugsdelict

Een 25-jarige man die is opgepakt bij een inval in zijn huis, moet voor de rechter verschijnen. Op de zolder van zijn huis werd een <9a1-9a2> aangetroffen. De drugs hadden een straatwaarde van <9b1-9b4> euro. De dader is <9c1-9c7>.

9a1. hennepkwekerij

9a2. XTC-laboratorium

9b1. 5.000

9b2. 10.000

9b3. 25.000

9b4. 100.000

9c1. nooit eerder voor een misdrijf veroordeeld

9c2. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld

9c3. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf

9c4. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld, maar niet voor een drugsdelict

9c5. 1 keer eerder voor een drugsdelict veroordeeld

9c6. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf, maar niet voor een drugsdelict

9c7. meer dan eens veroordeeld voor een drugsdelict

D10. Mishandeling (huiselijk geweld)

Een 25-jarige <10a1-10a6> voor de rechter verschijnen. De burens van de familie hadden na het horen van een felle ruzie de politie gebeld. De politie trof het slachtoffer aan met <10b1-10b2>. De dader is <10c1-10c7>.

- 10a1. man moet wegens mishandeling van zijn vrouw
- 10a2. vrouw moet wegens mishandeling van haar man
- 10a3. man moet wegens mishandeling van zijn 6-jarige kind
- 10a4. vrouw moet wegens mishandeling van haar 6-jarige kind
- 10a5. man moet wegens mishandeling van zijn 50-jarige moeder
- 10a6. vrouw moet wegens mishandeling van haar 50-jarige moeder

- 10b1 een blauw oog
- 10b2. een gebroken neus

- 10c1. nooit eerder voor een misdrijf veroordeeld
- 10c2. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld
- 10c3. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf
- 10c4. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld, maar niet voor mishandeling
- 10c5. 1 keer eerder voor mishandeling veroordeeld
- 10c6. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf, maar niet voor mishandeling
- 10c7. meer dan eens veroordeeld voor mishandeling

D11. Verboden wapenbezit

Een <11a1-11a9> moet wegens verboden wapenbezit voor de rechter verschijnen. Tijdens een uitgaansavond heeft de politie het publiek in het uitgaansgebied preventief gefouilleerd. Bij de dader werd een <11b1-11b4> aangetroffen. De dader is <11c1-11c7>.

11a1. 13-jarige jongeman

11a2. 15-jarige jongeman

11a3. 16-jarige jongeman

11a4. 17-jarige jongeman

11a5. 18-jarige man

11a6. 19-jarige man

11a7. 25-jarige man

11a8. 40-jarige man

11a9. 60-jarige man

11b1. boksbeugel (een stootwapen)

11b2. stiletto (een steekwapen)

11b3. nepvuurwapen

11b4. vuurwapen

11c1. nooit eerder voor een misdrijf veroordeeld

11c2. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld

11c3. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf

11c4. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld, maar niet voor verboden wapenbezit

11c5. 1 keer eerder voor verboden wapenbezit veroordeeld

11c6. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf, maar niet voor verboden wapenbezit

11c7. meer dan eens veroordeeld voor verboden wapenbezit

D12. Bedreiging

Een <12a1-12a9> moet wegens bedreiging van een <12b1-12b4> voor de rechter verschijnen. In een drukke sportkantine stootte het slachtoffer per ongeluk tegen de dader aan. De dader riep dat hij het nogal asociaal vond. Toen het slachtoffer weg wilde lopen, schreeuwde de dader. "Fuck you! Ik ruk je kop eraf en steek je neer". Een politieagent in burger had alles gezien en rekende de dader in. De dader is <12c1-12c7>.

12a1. 13-jarige jongeman

12a2. 15-jarige jongeman

12a3. 16-jarige jongeman

12a4. 17-jarige jongeman

12a5. 18-jarige man

12a6. 19-jarige man

12a7. 25-jarige man

12a8. 40-jarige man

12a9. 60-jarige man

12b1. 17-jarige jonge vrouw

12b2. 17-jarige jongeman

12b3. 23-jarige vrouw

12b4. 23-jarige man

12c1. nooit eerder voor een misdrijf veroordeeld

12c2. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld

12c3. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf

12c4. 1 keer eerder voor een misdrijf veroordeeld, maar niet voor bedreiging

12c5. 1 keer eerder voor bedreiging veroordeeld

12c6. meer dan eens veroordeeld voor een misdrijf, maar niet voor bedreiging

12c7. meer dan eens veroordeeld voor bedreiging

Strafdoelen

Nu volgt een aantal stellingen waarbij we u vragen om uw mening.

Kunt u van de volgende stellingen aangeven of u er mee eens bent of mee oneens.

(Respondent dient te antwoorden met: helemaal mee oneens/ mee oneens/ niet mee oneens, niet mee eens/ mee eens/ helemaal mee eens)

- SD 1** Voor veel daders geldt dat het veiliger is voor de samenleving om hen op te sluiten dan hen vrij rond te laten lopen
- SD 2** In het strafrecht zou meer ruimte moeten komen voor onderhandeling tussen dader en slachtoffer over de oplossing van het conflict
- SD 3** Om nieuwe misdrijven te voorkomen moeten vaste klanten van justitie langer worden opgesloten
- SD 4** Er zou in Nederland zwaarder gestraft moeten worden om te bereiken dat een groter aantal mogelijke daders wordt afgeschrikt
- SD 5** Mensen die in het strafrechtelijk systeem werken, hebben de morele plicht daders weer op het rechte pad te helpen
- SD 6** Een zware misdadiger die niet wordt opgesloten, blijft een bedreiging voor de samenleving vormen
- SD 7** Het is belangrijker dat de dader de schade aan het slachtoffer vergoedt dan dat hij gestraft wordt
- SD 8** Zware misdadigers moeten in het belang van de veiligheid van burgers zo lang mogelijk worden opgesloten
- SD 9** Het moet een uitdrukkelijk element van iedere straf zijn dat die ook echt gevoeld wordt
- SD 10** Straf is je verdiende loon krijgen
- SD 11** Wanneer uit de statistieken blijkt dat een bepaald misdrijf steeds vaker gepleegd wordt, dan moet dat misdrijf zwaarder bestraft worden
- SD 12** Ook bij de straf 'dienstverlening' moet voorop staan dat de misdadiger zijn straf echt voelt
- SD 13** Als er zwaarder gestraft zou worden, zouden veel meer mogelijke daders afgeschrikt worden dan nu het geval is
- SD 14** Straf zonder een zekere mate van lijden is geen straf
- SD 15** Een strafproces kan pas echt geslaagd worden genoemd als het slachtoffer tevreden is met de uitkomst
- SD 16** Strafvervolging is overbodig als dader en slachtoffer in onderling overleg tot een oplossing van het conflict zijn gekomen
- SD 17** Bij het bepalen van de soort en zwaarte van straf, moet in de eerste plaats worden gelet op mogelijkheden voor heropvoeding
- SD 18** Heropvoeden moet centraal staan in ons strafrecht
- SD 19** De beste straf is de straf die de kans op terugbetaling en schadevergoeding aan het slachtoffer zo groot mogelijk maakt
- SD 20** Het strafrechtelijk systeem is er niet voor om een dader te verbeteren
- SD 21** Zware straffen komen de geloofwaardigheid van het strafrecht ten goede

Daders worden om verschillende redenen veroordeeld. Eén reden is om potentiële daders af te schrikken, zodat ze geen criminaliteit plegen. Een andere reden is heropvoeden: door behandeling moeten daders leren zich aan de regels te houden. Nog een andere reden is bestrafen: Daders moeten straf krijgen voor hun misdaden en de straf moet gevoeld worden (vergelding).

- SD 22** Wat moet volgens u IN HET ALGEMEEN de belangrijkste reden zijn bij het veroordelen van daders van misdrijven? Is dat afschrikken, heropvoeden of bestraffen (vergeldden)?
1. afschrikken
 2. heropvoeden
 3. bestraffen (vergeldden)

Vertrouwen

Hieronder staat een aantal instanties in de Nederlandse samenleving. Kunt u met een cijfer van 0 tot en met 10 aangeven hoeveel vertrouwen u in die instanties heeft. Daarbij is 0 *helemaal geen vertrouwen* en 10 *onbeperkt vertrouwen*

- V1** Hoeveel vertrouwen heeft u in de Nederlandse politie?
- V2** Hoeveel vertrouwen heeft u in het Nederlands rechtssysteem?
- V3** Hoeveel vertrouwen heeft u in de Tweede Kamer?
- V4** Hoeveel vertrouwen heeft u in de Nederlandse regering?
- V5** Hoeveel vertrouwen heeft u in de wethouders van uw gemeente?
- V6** Denkt u, in het algemeen, dat de meeste mensen te vertrouwen zijn, of dat je niet voorzichtig genoeg kunt zijn in de omgang met mensen?
Wilt u een antwoord geven van 0 tot 10, waarbij 0 betekent dat je niet voorzichtig genoeg kunt zijn en 10 betekent dat de meeste mensen te vertrouwen zijn?

Kunt u zeggen in hoeverre u het met de volgende uitspraken eens bent. U kunt antwoorden met *helemaal mee oneens*, *mee oneens*, *niet eens/niet oneens*, *mee eens*, *helemaal mee eens*.

- V7** Ik denk dat de criminaliteit de laatste jaren is toegenomen
- V8** Ik denk dat één dag taakstraf de Nederlandse belastingbetaler meer kost dan 75 euro
- V9** Ik maak mij zorgen over criminaliteit
- V10** Ik denk dat meer dan 80% van de veroordeelde misdadigers na het uitzitten van hun gevangenisstraf binnen 5 jaar opnieuw de fout in gaat
- V11** Ik denk dat de straffen de laatste jaren steeds lichter zijn geworden
- V12** Ik denk dat één dag gevangenisstraf de Nederlandse belastingbetaler meer kost dan 240 euro
- V13** Misdaden worden in Nederland over het algemeen te licht bestraft
- V14** In ons land kan een ieder erop rekenen dat de rechter zijn of haar zaak onbevooroordeeld zal behandelen
- V15** Ik denk dat meer dan 60% van de veroordeelde misdadigers na het verrichten van hun taakstraf binnen 5 jaar opnieuw de fout in gaat

Onveiligheidsgevoelens

Er komen nu enkele vragen over hoe veilig u zich voelt.

<u>Q1</u>	Hoe groot denkt u dat de kans is dat u het komende jaar zelf slachtoffer wordt van criminaliteit?	1. heel grote kans2. grote kans3. geen grote kans, geen kleine kans4. kleine kans5. heel kleine kans
<u>Q2</u>	Hoe vaak komt het voor dat u bepaalde plekken vermijdt omdat u die onveilig vindt? Is dat nooit, zelden, soms, regelmatig of vaak?	1. nooit2. zelden3. soms4. regelmatig5. vaak
<u>Q3</u>	Hoe vaak voelt u zich onveilig? Is dat nooit, zelden, soms, regelmatig of vaak?	1. nooit2. zelden3. soms4. regelmatig5. vaak

Kunt u voor een aantal zaken door middel van een rapportcijfer een beoordeling geven? Daarbij staat 0 voor de laagste score en 10 voor de hoogste.

Welk rapportcijfer zou u geven voor:

- Q4** De veiligheid in Nederland: ...
- Q5** De veiligheid in uw gemeente: ...
- Q6** De veiligheid in uw buurt: ...

Slachtofferschap

De volgende vragen gaan erover of u in de afgelopen 5 jaar slachtoffer bent geweest van bepaalde misdrijven.

S1 Is er in de afgelopen 5 jaar wel eens iets gestolen uit uw woning?
Als u meerdere woningen heeft, wordt de woning bedoeld waar uw huishouden het grootste deel van het jaar verbleef.

1. ja
2. nee <ga verder naar vraag S2>

S1b Wanneer gebeurde dit de laatste keer?

1. nog dit jaar (<jaartal meetmoment invullen>)
2. vorig jaar (<jaartal meetmoment - 1 invullen>)
3. eerder (<jaartal meetmoment - 2, -3, -4, -5 invullen>)

S2 Is er in de afgelopen 5 jaar wel eens een fiets van u gestolen? Het gaat om fietsen waarvan u de hoofdgebruiker bent of was.

1. ja
2. nee <ga verder naar vraag S3>

S2b Wanneer gebeurde dit de laatste keer?

1. nog dit jaar (<jaartal meetmoment invullen>)
2. vorig jaar (<jaartal meetmoment - 1 invullen>)
3. eerder (<jaartal meetmoment - 2, -3, -4, -5 invullen>)

S3 Zijn er, afgezien van de tot nu toe genoemde diefstallen, in de afgelopen 5 jaar wel eens andere dingen van u gestolen?

1. ja
2. nee <ga verder naar vraag S4>

S3b Wanneer gebeurde dit de laatste keer?

1. nog dit jaar (<jaartal meetmoment invullen>)
2. vorig jaar (<jaartal meetmoment - 1 invullen>)
3. eerder (<jaartal meetmoment - 2, -3, -4, -5 invullen>)

S3c Wat was er de laatste keer dat u dit overkwam gestolen?
....

S4 Heeft iemand u in de afgelopen 5 jaar wel eens bedreigd met slaan, schoppen, een pistool, een mes of iets dergelijk, zonder dat u werd aangevallen of mishandeld?

1. ja
2. nee <ga verder naar vraag S5>

S4b Wanneer gebeurde dit de laatste keer?

1. nog dit jaar (<jaartal meetmoment invullen>)
2. vorig jaar (<jaartal meetmoment - 1 invullen>)
3. eerder (<jaartal meetmoment - 2, -3, -4, -5 invullen>)

- S5** Heeft iemand u in de afgelopen 5 jaar wel eens aangevallen of mishandeld door u te slaan of te schoppen, of door een pistool, een mes, een stuk hout, een schaar of iets anders tegen u te gebruiken?
1. ja
 2. nee <ga verder naar vraag S6>
- S5b** Wanneer gebeurde dit de laatste keer?
1. nog dit jaar (<jaartal meetmoment invullen>)
 2. vorig jaar (<jaartal meetmoment - 1 invullen>)
 3. eerder (<jaartal meetmoment - 2, -3, -4, -5 invullen>)
- S6** Mensen raken soms iemand aan of pakken iemand vast met seksuele bedoelingen op een kwetsende manier. Dat kan overal plaatsvinden: bij iemand thuis, op het werk, op straat etc. Is u dat in de afgelopen 5 jaar wel eens overkomen?
1. ja
 2. nee <ga verder naar vraag S7>
- S6b** Wanneer gebeurde dit de laatste keer?
1. nog dit jaar (<jaartal meetmoment invullen>)
 2. vorig jaar (<jaartal meetmoment - 1 invullen>)
 3. eerder (<jaartal meetmoment - 2, -3, -4, -5 invullen>)
- S7** Bent u, afgezien van de tot nu toe behandelde voorvallen, in de afgelopen 5 jaar slachtoffer geweest van een ander misdrijf of poging daartoe?
1. ja
 2. nee <ga verder naar vraag O1>
- S7b** Wanneer gebeurde dit de laatste keer?
1. nog dit jaar (<jaartal meetmoment invullen>)
 2. vorig jaar (<jaartal meetmoment - 1 invullen>)
 3. eerder (<jaartal meetmoment - 2, -3, -4, -5 invullen>)
- S7c** Wat voor misdrijf of poging daartoe betrof dit?
- ...

Appendix 2.3 Wetsbepalingen vignetten

1	Winkeldiefstal		Sr art. 310
2	Woninginbraak		Sr art. 311
3	Mishandeling (caféruzie)	<ul style="list-style-type: none"> - Poging tot zware mishandeling - Licht letsel - Zwaar lichamelijk letsel - Geen kwalificerend slachtoffer - Kwalificerend slachtoffer 	Sr art. 302/45 Sr art. 300 lid 1 Sr art. 300 lid 2 Sr art. 300 lid 1 Sr art. 304 sub 2
4	Autodiefstal		Sr art. 310
5	Oplichting		Sr art. 326
6	Milieudelict		Wm art. 10.37
7	Verkeersmisdrijf	<ul style="list-style-type: none"> - Geen of licht letsel - Zwaar lichamelijk letsel of dood - Alcohol 	WvW art. 5 WvW art. 6 WvW art. 8
8	Aanranding		Sr art. 246
9	Drugsdelict	<ul style="list-style-type: none"> - XTC (lijst I) - Hennep (lijst II) 	Opiumwet art. 2 Opiumwet art. 3
10	Mishandeling (huiselijk geweld)		Sr art. 304 sub 1
11	Verboden wapenbezit	<ul style="list-style-type: none"> - Boksbeugel (categorie I) - Stiletto (categorie I) - Nepwapen (categorie I) - Vuurwapen (categorie II) 	Wwm art. 13 Wwm art. 13 Wwm art. 13 Wwm art. 26
12	Bedreiging		Sr art. 285

Appendix 2.4 Krantenberichten over criminaliteit, enkele voorbeelden

INBRAAK

Drie mannen aangehouden bij bedrijfsinbraak

Drie daders van een bedrijfsinbraak op de Nieuwe Vaart zijn donderdagavond 19 juni, rond half tien, op heterdaad aangehouden. Twee verstopten zich op een boot, maar werden daar op aanwijzing van omstanders, door de politie gevonden. De gestolen goederen zijn teruggevonden in een auto.

Medegebruikers van het pand viel het op, dat er drie man door een bedrijfsverzamelgebouw rende en niet de schoonmakers waren. De politie werd gealarmeerd, terwijl ze ook de lift blokkeerden. Op het moment dat agenten ter plaatse kwamen, gingen de drie ervandoor. Een werd direct door een motorrijder aangehouden, terwijl twee zich verstopten onder het zeil van een boot. Omwonenden wezen de verstopplaats aan. Het ter assistentie roepen van een hondengeleider was genoeg om hen te voorschijn te laten komen. In een in de buurt geparkeerde auto, werden diverse gestolen goederen zoals computers aangetroffen.

<http://www.politie-amsterdam-amstelland.nl/get.cfm?id=7401&>, 22-10-2010

MISHANDELING

Maastrichtenaar (26) neergestoken tijdens caféruzie

MAASTRICHT - Bij een ruzie in een café aan de Prof. Moserstraat in Maastricht is zaterdagmorgen een 26-jarige Maastrichtenaar neergestoken. Hij liep daarbij een klaplong op en is opgenomen in het ziekenhuis van Maastricht. Kort na het incident kon de politie de vermoedelijke dader aanhouden.

Het gaat om een 38-jarige plaatsgenoot van het slachtoffer. De man zit vast en wordt morgen voorgeleid aan de rechter-commissaris.

Limburgse Courant, 24-01-2010

AUTODIEFSTAL

Autodief van 14 jaar aangehouden

BUS - De politie heeft in de nacht van vrijdag op zaterdag een 14-jarige autodief aangehouden. De jongen reed in een gesloten bestelbus. Ook zijn 23-jarige bijrijder werd opgepakt. Dat maakte de politie van de regio Utrecht gisteren bekend. De tiener nam een bocht te ruim en reed tegen een reclamebord. (ANP)

Metro, 18-10-2010

MILIEUDELICT

Aanhouding in zaak giftig slib

DEVECSER - De directeur van het aluminiumbedrijf waar vorige week een ernstig ongeluk gebeurde met productieafval is gisteren gearresteerd. Dat heeft de Hongaarse premier Viktor Orban gezegd tijdens een debat in het parlement. Orban kondigde aan dat de Hongaarse overheid het beheer van het aluminiumbedrijf MAL overneemt en dat de eigendommen van de onderneming tijdelijk worden bevroren en de productie in alle vestigingen wordt stilgelegd. Volgens de premier is het in het belang van het hele land dat de aluminiumfabriek op een veilige manier weer wordt opgestart. Dat is ook nodig om de duizenden banen van de arbeiders bij MAL veilig te stellen (AP)

NRC Handelsblad, 12-10-2010

VERKEERSMISDRIJF

Alcohol in het spel bij doorrijder na aanrijding

Een 46-jarige man uit Amsterdam is in de nacht van zondag op maandag aangehouden omdat hij wegreed bij een aanrijding zonder dat hij zijn identiteit kenbaar maakte. Niet veel later konden agenten hem in zijn woning aanhouden waarbij bleek dat de man alcohol had gedronken.

<http://www.politie-amsterdam-amstelland.nl/get.cfm?id=7901>, 22-10-2010

ZEDENDELICT

Arrestatie om verkrachting internet-date

VALKENSWAARD - De politie heeft een 18-jarige man uit Budel aangehouden die ervan wordt verdacht een 14-jarig meisje te hebben verkracht met wie hij via internet een afspraak had gemaakt.

De man is dinsdagavond aangehouden op het politiebureau van Valkenswaard, nadat hij zich vrijwillig had gemeld. De politie kwam de man na onderzoek op het spoor.

Het 14-jarige meisje uit Valkenswaard werd maandagmiddag in een park in haar woonplaats verkracht. Na de verkrachting wist het meisje te ontkomen en er op haar fiets vandoor te gaan.

Telegraaf, 17-10- 2008

DRUGSDELICT

Politie rolt levensgevaarlijk drugslab op

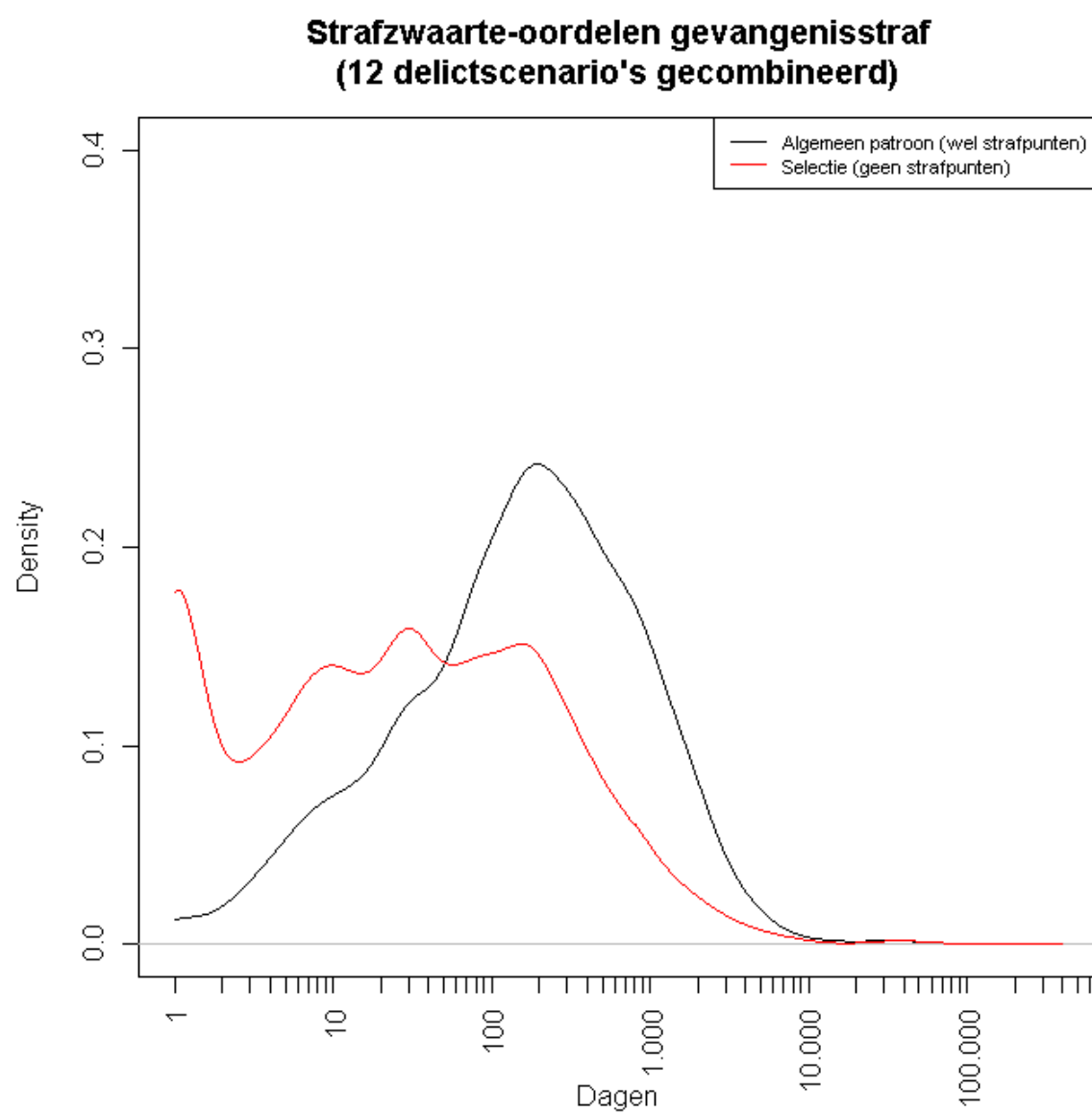
KERKRADE - De politie heeft dinsdagmiddag in een garagebox bij een partycentrum aan de Kaalheidersteenweg in Kerkrade een drugslab opgerold. Bij invallen in het lab en twee andere adressen in Kerkrade en Landgraaf nam de politie een grote hoeveelheid synthetische drugs in beslag.

Volgens de politie was het lab verstopt achter een blinde muur en slechts 80 centimeter hoog. De ruimte stond vol explosieve chemicaliën. „Levensgevaarlijk”, zei een woordvoerder van de politie. In het lab bij het partycentrum lagen ruim 45 kilo amfetamine en 5 kilo MDMA met een straatwaarde van honderdduizenden euro's. Verder vond de politie in de woning in Landgraaf ruim één kilo XTC-pillen, 520 buisjes vloeibare XTC en drie grote dozen versnijdingmiddel.

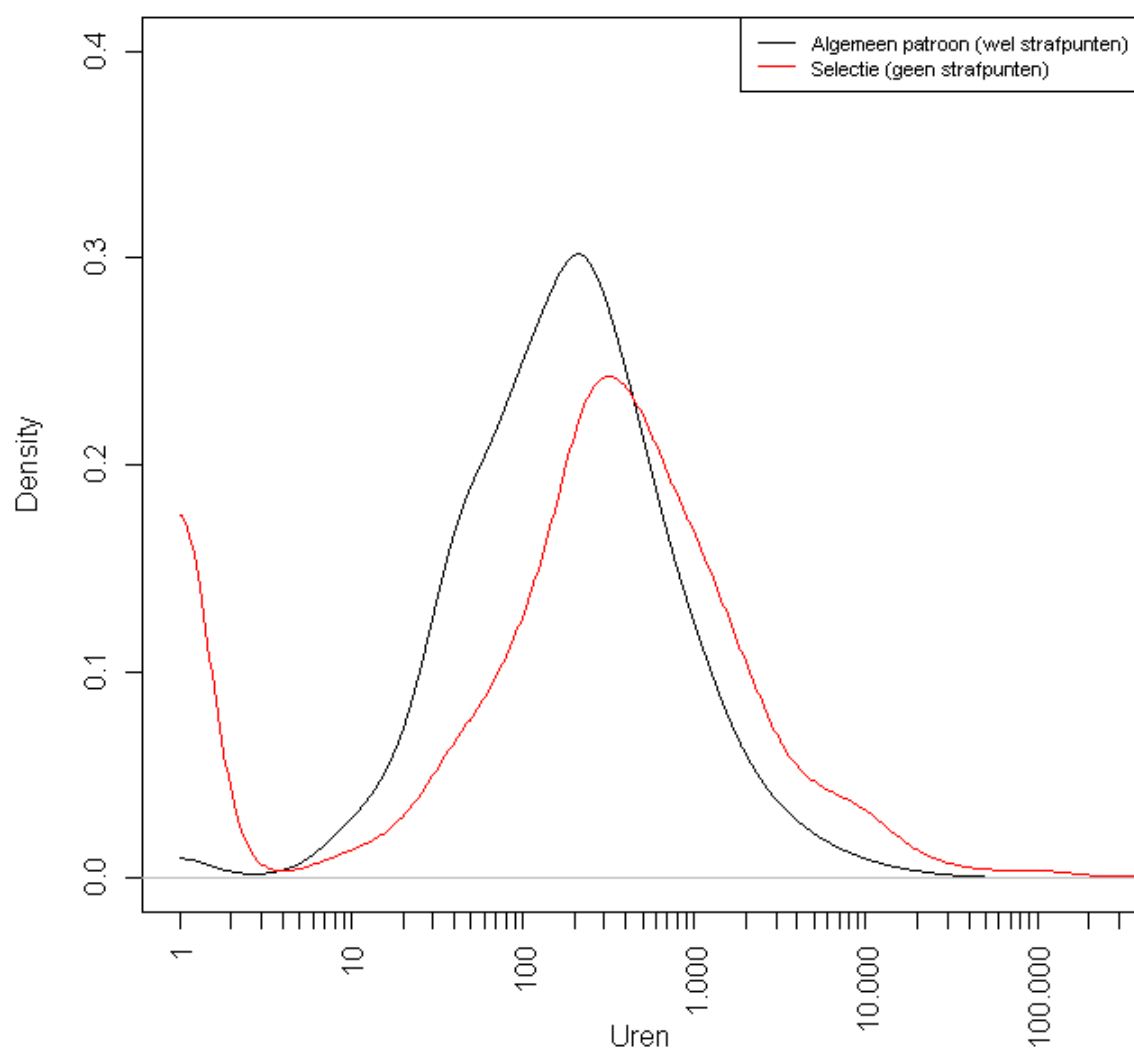
Bij de invallen zijn een man van 44 jaar en twee mannen van 48 jaar uit Landgraaf, Kerkrade en Vlodrop opgepakt, liet de politie woensdag weten. De man uit Vlodrop is weer vrij; de andere twee worden donderdag voorgeleid aan de rechter-commissaris. De politie sluit meer aanhoudingen niet uit.

De Telegraaf, 28-04-2010

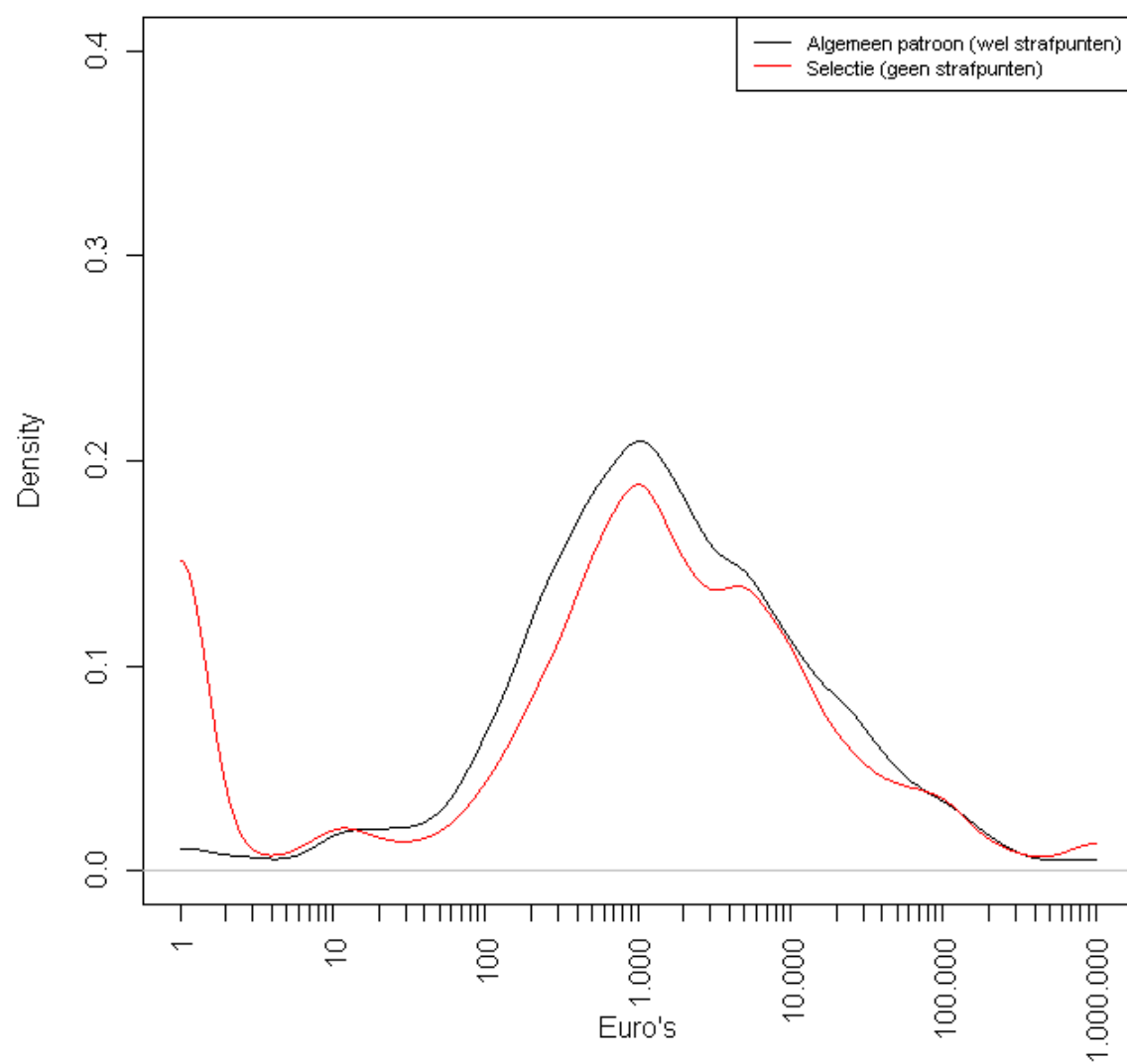
Appendix 3.1 Verdelingen strafzwaarte uitgesplitst weergegeven

Strafzwaarte-oordelen werkstraf (12 delictscenario's gecombineerd)

Strafzwaarte-oordelen geldboete (12 delictscenario's gecombineerd)

Appendix 3.2 Medianen strafzwaarte voor elke strafmodaliteit

Delicttype	Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete
Winkeldiefstal	21	100	500
Woninginbraak	180	240	1500
Mishandeling	60	160	1000
Autodiefstal	120	240	1500
Oplichting	365	400	10000
Milieudelict	180	350	11701
Vereersmisdrijf	180	300	2500
Aanranding	60	160	500
Drugsdelict	240	300	7500
Huiselijk geweld	90	200	1000
Wapenbezit	30	120	500
Bedreiging	15	80	400

Noot: gevangenisstraf in dagen, werkstraf in uren en geldboete in euro's

Appendix 4.1 Parameterschattingen winkeldiefstal

	Strafzwaarte			Ongeschikte sanctie				
	Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Onv. Gevangenisstraf	Voorw. Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Schadevergoeding
Intercept	1,090	3,598	4,145	1,374	,604	-1,834	-,866	-,117
Leeftijd dader (ref. = 13)								
15	-,157	-,137	-,295	-,107	-,144	-,553	,161	-,127
16	,250	,015	,142	-,236	-,297	-,199	-,056	-,016
17	,472	-,094	,185	,025	,023	,243	-,090	-,131
18	,705	-,143	,254	-,599	-,308	,781	-,054	-,149
19	,723	-,083	,435	-,819	-,266	,489	,134	-,145
25	,546	-,203	,549	-,591	-,117	,541	-,001	-,034
40	,662	-,057	,457	-,619	-,574	,416	,069	,133
60	,397	-,237	,502	-,365	-,189	,680	-,204	-,266
Economische waarde gestolen goederen (ref. = 20 euro)								
100 euro	,348	,451	,666	,052	,178	-,423	,116	-,023
800 euro	1,283	,899	1,498	-,530	,066	,051	,012	-,246
Recidive (ref. = nooit)								
1x	,926	,678	,949	-,569	-,227	-,016	-,250	,004
>1x	1,483	,992	1,141	-,856	-,418	,110	-,044	,076
1x niet specifiek	,811	,418	,791	-,646	-,158	,052	-,384	,279
1x specifiek	,910	,741	,902	-,344	-,155	-,025	,113	,079
>1x niet specifiek	1,238	,749	,982	-,710	-,285	,018	-,354	-,304
>1x specifiek	1,534	,826	,984	-,959	-,223	-,362	-,016	-,069

N=1.070 (ongewogen analyse)

Noot: Vetgedrukt is significant bij $P < ,05$

Appendix 4.2 Parameterschattingen woninginbraak

	Strafzwaarte			Ongeschikte sanctie				
	Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Onv. Gevangenisstraf	Voorw. Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Schadevergoeding
Intercept	2,805	4,656	5,410	,471	,269	-2,591	,085	-,635
Leeftijd dader (ref. =13)								
15	,845	,213	,510	-,363	-,203	,523	-,607	-,581
16	,622	,137	,185	-,451	-,215	,543	-,201	-,986
17	1,062	,332	,834	-,558	-,232	1,065	-,057	-,527
18	1,088	,241	,614	-,599	,161	,900	-,031	-,490
19	1,116	,217	,829	-,753	-,327	1,022	-,267	-,843
25	1,287	,114	1,158	-,998	-,161	1,208	-,160	-1,149
40	1,298	,246	,921	-,504	-,492	1,101	-,426	-1,545
60	1,263	,207	1,498	-,466	-,124	1,069	-,318	-,992
Economische waarde gestolen goederen (ref. = 200 euro)								
1,000 euro	,125	,244	,419	-,165	,125	,270	-,038	,007
15,000 euro	,795	,596	1,379	-,273	,228	,651	-,079	-,016
Recidive (ref. =nooit)								
1x	,467	,512	,456	-,431	-,073	,301	-,199	,467
>1x	,755	,385	,593	-,700	,025	,491	-,450	,204
1x niet specifiek	,562	,161	,465	-,064	-,103	,524	-,210	,548
1x specifiek	,568	,195	,159	-,486	-,001	,687	-,109	,240
>1x niet specifiek	,350	,222	,621	-,475	,114	,368	-,601	,453
>1x specifiek	1,038	,636	,559	-,781	,219	,383	-,142	,376

N=1.070 (ongewogen analyse)

Noot: Vetgedrukt is significant bij $P < ,05$

Appendix 4.3 Parameterschattingen mishandeling (caféruzie)

	Strafzwaarte			Ongeschikte sanctie				
	Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Onv. Gevangenisstraf	Voorw. Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Schadevergoeding
Intercept	1,935	3,829	5,424	,679	,349	-1,457	-1,146	-,243
Slachtoffer (ref. = niet kwalificerend)								
politie	,328	,297	,333	-,091	,111	,002	-,430	,487
ambulancepersoneel	1,331	,737	,775	-,629	-,069	,442	,183	,278
Toegebracht leed (ref. = geen letsel)								
blauw oog	,404	,389	,168	-,096	-,033	,069	,299	-,795
hersenschudding	,684	,500	,468	-,120	,155	,300	,684	-1,231
gebroken neus	,851	,621	,663	-,319	-,004	,495	,578	-,915
Alcohol dader (ref. = geen informatie)								
niet gedronken	-,194	-,188	-,101	-,162	-,254	-,130	,057	,037
dronken	-,097	-,306	-,093	,018	-,130	-,133	-,200	,065
Recidive (ref. = nooit)								
1x	,765	,444	,519	-,499	,017	-,146	,151	-,116
>1x	1,335	,658	,600	-,834	-,051	,088	,379	,107
1x niet specifiek	,915	,530	,676	-,428	-,093	-,149	-,146	-,317
1x specifiek	1,306	,689	,611	-,723	-,136	,240	,512	-,029
>1x niet specifiek	1,201	,732	,502	-,587	-,209	,146	,306	-,311
>1x specifiek	1,557	1,014	,996	-,739	,035	,159	,194	-,279

N=1.070 (ongewogen analyse)

Noot: Vetgedrukt is significant bij $P < ,05$

Appendix 4.4 Parameterschattingen autodiefstal

	Strafzwaarte			Ongeschikte sanctie				
	Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Onv. Gevangenisstraf	Voorw. Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Schadevergoeding
Intercept	3,420	5,005	6,058	,157	-,221	-2,749	-,649	-,019
Leeftijd dader (ref. = 15)								
16	,254	,128	,457	-,370	,326	,839	-,359	-,173
17	-,113	-,213	,431	,243	,444	,377	-,433	,104
18	,321	-,029	1,109	-,245	,107	,791	-,709	-,379
19	,231	-,102	,601	-,365	,390	,763	-,226	-,279
25	,665	,283	1,067	-,489	,329	1,027	-,333	-,273
40	,739	,205	1,051	-,459	,082	1,229	-,292	-,254
60	,075	-,319	1,099	-,135	-,030	,999	-,358	-,400
Recidive (ref. = nooit)								
1x	,523	,170	,057	-,462	,067	1,022	,075	-,104
>1x	1,062	,211	,384	-,470	,155	,867	,333	,037
1x niet specifiek	,325	,334	,204	-,412	-,053	,296	-,042	,019
1x specifiek	1,011	,624	,422	-,659	,133	,708	,286	-,272
>1x niet specifiek	1,001	,442	,256	-,631	,061	,916	,287	,061
>1x specifiek	1,297	,668	,626	-,979	,317	1,115	,335	,194

N=1.070 (ongewogen analyse)

Noot: Vetgedrukt is significant bij $P < ,05$

Appendix 4.5 Parameterschattingen oplichting

	Strafzwaarte			Ongeschikte sanctie				
	Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Onv. Gevangenisstraf	Voorw. Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Schadevergoeding
Intercept	4,564	5,448	7,379	-,208	,020	-,763	-1,230	-1,098
Aantal slachtoffers (ref. = 4)								
10	,306	,255	,326	-,278	,059	-,101	,221	,269
100	,653	,421	1,214	-,280	,266	,397	,360	-,281
Bedrag oplichting per slachtoffer (ref. = 250 euro)								
1,000 euro,	,262	-,202	,254	-,207	,017	,130	,097	-,298
5,000 euro	,762	,300	,778	-,092	,145	,461	,426	-,303
10,000 euro	1,073	,296	1,150	-,408	,083	,482	,472	-,128
Recidive (ref. = nooit)								
1x	,094	-,072	,238	-,298	,304	,214	,038	,017
>1x	,359	-,120	,115	-,787	,021	,509	,228	-,069
1x niet specifiek	,080	,196	,520	-,370	,113	-,104	,085	,018
1x specifiek	,129	-,028	,276	-,436	,411	,212	,575	-,415
>1x niet specifiek	,194	-,082	,397	-,706	,205	,279	,280	,004
>1x specifiek	,142	,159	,407	-,315	,447	,371	,138	-,363

N=1.070 (ongewogen analyse)

Noot: Vetgedrukt is significant bij $P < ,05$

Appendix 4.6 Parameterschattingen milieudelict

	Strafzwaarte			Ongeschikte sanctie				
	Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Onv. Gevangenisstraf	Voorw. Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Schadevergoeding
Intercept	3,337	4,898	8,009	-,312	,037	-,957	-1,867	,350
Toegebrachte schade (ref. = geen informatie)								
stank	-,169	-,163	,062	,240	,202	,327	,133	-,098
ademhalingsproblemen	,142	,098	,201	-,049	,192	,217	,505	-,765
Economische waarde schade (ref. = 1,000)								
10,000 euro	,659	,328	,328	-,101	,004	,281	-,099	-,566
25,000 euro	,641	,354	1,105	-,125	,207	,403	,142	-,296
100,000 euro	,964	,574	1,526	-,384	,150	,403	-,110	-,099
Recidive (ref. = nooit)								
1x	,950	,328	,153	-,307	-,210	-,276	-,032	,437
>1x	1,317	,582	,065	-,282	,078	,071	-,164	,285
1x niet specifiek	,986	,396	-,148	,059	-,396	-,044	,004	,126
1x specifiek	1,372	,404	,001	-,161	-,164	,351	,272	,178
>1x niet specifiek	1,276	,372	-,218	-,304	-,014	,038	-,476	,015
>1x specifiek	1,427	,589	,100	-,562	,130	,094	-,683	,381

N=1.070 (ongewogen analyse)

Noot: Vetgedrukt is significant bij $P < ,05$

Appendix 4.7 Parameterschattingen verkeersmisdrijf

	Strafzwaarte			Ongeschikte sanctie				
	Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Onv. Gevangenisstraf	Voorw. Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Schadevergoeding
Intercept	2,790	4,304	6,154	,615	-,073	-1,218	-1,647	-,666
Voertuig (ref. = auto)								
vrachtwagen	,072	-,066	,178	-,127	-,010	-,079	-,009	-,129
Toegebracht leed (ref. = geen informatie)								
lichtgewond	-,214	,120	,073	-,181	-,094	-,051	,068	-,623
ernstiggewond	,926	,796	,645	-,396	-,083	,390	,862	-,776
overleden	2,038	1,280	1,209	-1,071	,165	,608	1,107	,121
Alcohol (ref. = dader niet dronken)								
dader dronken	1,364	,714	,571	-,728	,085	,365	,430	,122
Recidive (ref. = nooit)								
1x	,488	,212	,722	-,476	,246	,100	,067	,196
>1x	,912	,572	,792	-,838	,161	,480	,203	-,114
1x niet specifiek	,477	,440	,433	-,227	,194	-,025	,125	-,268
1x specifiek	,630	,427	,529	-,565	,432	,335	,410	,303
>1x niet specifiek	,862	,520	,913	-,418	,462	,354	,187	-,356
>1x specifiek	,931	,532	,724	-,564	,363	,417	,471	,136

N=1.070 (ongewogen analyse)

Noot: Vetgedrukt is significant bij $P < ,05$

Appendix 4.8 Parameterschattingen aanranding

	Strafzwaarte			Ongeschikte sanctie				
	Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Onv. Gevangenisstraf	Voorw. Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Schadevergoeding
Intercept	3,227	4,423	5,370	,396	-,098	-1,623	-,380	-,793
Leeftijd dader (ref. = 15)								
16	,124	,138	,367	,256	-,046	,529	-,011	,254
17	,054	,059	,279	-,061	-,123	,294	,078	,050
18	,251	-,035	,750	,045	,044	,652	-,269	,282
19	,574	,442	,766	-,354	,028	,572	,115	,070
25	,388	,260	,776	-,350	,106	,529	-,134	,131
40	,365	,173	,861	-,174	-,038	,790	-,036	,248
60	,716	,235	,900	-,287	-,181	,867	-,071	-,340
Slachtoffer (ref. = meisje 16)								
vrouw 21	-,475	-,108	,073	,410	,206	-,142	-,433	-,057
Relatie dader-slachtoffer (ref. = vreemden van elkaar)								
vriendengroep	-,416	-,313	-,678	,162	-,056	-,213	-,086	,444
flirt	-,854	-,627	-,897	,330	,159	-,260	-,330	,626
Recidive (ref. = nooit)								
1x	,610	,677	,750	-,537	-,184	,031	,631	-,151
>1x	,871	,606	,722	-,785	,093	,060	,398	-,415
1x niet specifiek	,706	,473	,397	-,405	-,057	,327	,491	-,219
1x specifiek	1,172	,870	1,030	-1,244	,095	,174	,779	-,235
>1x niet specifiek	,654	,393	,553	-,540	,343	,154	,489	-,304
>1x specifiek	1,901	1,071	,817	-1,356	,068	,330	,546	-,301

N=1.070 (ongewogen analyse)

Noot: Vetgedrukt is significant bij $P < ,05$

Appendix 4.9 Parameterschattingen drugsdelict

	Strafzwaarte			Ongeschikte sanctie				
	Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Onv. Gevangenisstraf	Voorw. Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Schadevergoeding
Intercept	4,225	5,167	7,179	-,078	-,572	-1,194	-1,897	1,355
Drugs (ref. = Hennepkwekerij)								
XTC-lab	,747	,241	,482	-,215	,255	,521	,136	-,218
Straatwaarde drugs (ref. = 5,000 euro)								
10,000	,266	,308	,631	-,200	-,138	-,043	-,181	-,095
25,000	,486	,392	,853	-,437	-,081	-,091	-,015	,090
100,000	,284	,311	1,013	-,450	,367	,014	,217	,201
Recidive (ref. = nooit)								
1x	,022	-,228	,220	-,752	,635	,311	,577	-,058
>1x	,707	,132	,605	-,641	,744	,299	,145	,384
1x niet specifiek	,168	,064	,373	-,339	,591	,033	-,343	,214
1x specifiek	,512	-,075	,270	-,527	,570	-,029	,157	,228
>1x niet specifiek	,423	,117	-,199	-,668	,540	,169	,385	,366
>1x specifiek	,832	-,188	,419	-,899	,541	,721	,701	,319

N=1.070 (ongewogen analyse)

Noot: Vetgedrukt is significant bij $P < ,05$

Appendix 4.10 Parameterschattingen mishandeling (huiselijk geweld)

	Strafzwaarte			Ongeschikte sanctie				
	Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Onv. Gevangenisstraf	Voorw. Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Schadevergoeding
Intercept	3,359	4,740	6,306	-,040	-,326	-1,564	-,789	-,516
Relatie slachtoffer-dader (ref. = man mishandelde zijn vrouw)								
vrouw mishandelde man	-,612	-,384	-,480	,656	,362	-,093	-,042	,201
man mishandelde zijn kind	,921	,327	-,186	-,410	-,050	,466	,536	1,169
vrouw mishandelde haar kind	-,159	-,016	-,671	,359	-,069	,247	,385	1,261
man mishandelde zijn moeder	-,037	-,174	-,434	-,036	,314	,098	,092	,093
vrouw mishandelde haar moeder	-,473	-,081	-,437	,631	,283	-,145	,194	-,336
Toegebracht leed (ref. = blauw oog)								
gebroken neus	,248	,121	,108	-,267	-,081	,285	-,006	-,235
Recidive (ref. = nooit)								
1x	,773	,291	-,057	-,345	,162	,106	,425	,121
>1x	1,163	,721	,826	-,618	,242	,386	,630	-,172
1x niet specifiek	,368	,200	,056	-,187	-,062	-,095	,251	-,057
1x specifiek	,879	,332	,408	-,652	,215	,285	,372	-,075
>1x niet specifiek	,780	,310	,430	-,450	,677	,314	,505	,001
>1x specifiek	1,346	,547	-,113	-,921	,137	,223	,559	-,026

N=1.070 (ongewogen analyse)

Noot: Vetgedrukt is significant bij $P < ,05$

Appendix 4.11 Parameterschattingen verboden wapenbezit

	Strafzwaarte			Ongeschikte sanctie				
	Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Onv. Gevangenisstraf	Voorw. Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Schadevergoeding
Intercept	1,854	3,847	4,716	,717	-,081	-2,143	-1,221	1,524
Leeftijd dader (ref. = 13)								
15	-,165	-,143	,530	,219	,188	,332	,178	-,176
16	-,192	,027	,359	,468	,002	,139	-,027	,292
17	-,112	,019	,698	,240	,088	,215	,175	,310
18	,219	,026	,751	,037	,051	,451	-,411	-,142
19	,053	-,140	,713	,084	-,088	,979	,000	,436
25	,240	,006	,868	-,165	,096	,560	-,181	,079
40	,010	-,077	,715	,141	,230	,946	-,531	,858
60	-,152	-,381	,724	-,021	,562	,696	-,274	,155
Soort wapen (ref. = boksbeugel)								
stiletto	,514	,326	,060	-,325	-,323	-,202	,363	-,388
nepvuurwapen	,059	-,055	-,155	,135	-,184	,003	,223	-,462
vuurwapen	,958	,538	,437	-,455	-,109	,032	,517	-,077
Recidive (ref. = nooit)								
1x	1,489	,843	,683	-,889	-,107	,213	-,100	,123
>1x	2,012	1,243	1,134	-1,136	,194	,368	-,013	,003
1x niet specifiek	1,074	,665	,676	-,642	,238	,234	-,377	,022
1x specifiek	1,524	,665	,599	-,743	-,361	,102	-,063	,254
>1x niet specifiek	1,416	,919	,805	-,889	-,247	-,213	-,298	-,093
>1x specifiek	1,864	1,101	1,188	-1,202	,176	,084	-,251	-,349

N=1.070 (ongewogen analyse)

Noot: Vetgedrukt is significant bij $P < ,05$

Appendix 4.12 Parameterschattingen bedreiging

	Strafzwaarte			Ongeschikte sanctie				
	Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Onv. Gevangenisstraf	Voorw. Gevangenisstraf	Werkstraf	Geldboete	Schadevergoeding
Intercept	1,686	3,852	4,862	1,118	,046	-2,598	-,518	-,152
Leeftijd dader (ref. = 13)								
15	,451	,096	,252	-,563	,132	,462	-,437	-,077
16	,047	-,020	,011	-,033	,035	,263	-,045	,171
17	,572	,179	,485	-,523	,197	,450	,095	-,066
18	,306	-,304	,268	-,186	,350	,876	-,211	-,773
19	,582	,275	,737	-,750	-,071	,704	-,269	-,468
25	,605	-,211	,499	-,386	-,218	,826	-,022	-,353
40	,671	-,076	,446	-,522	,037	,625	-,280	-,204
60	,584	-,055	,283	-,169	-,147	1,171	-,089	,112
Slachtoffer (ref. = vrouw 17)								
man 17	,070	,095	,111	,031	,254	,121	-,041	,439
vrouw 23	,066	,113	,015	-,011	,177	,334	-,143	,098
man 23	-,050	-,198	-,336	,013	,091	,327	-,123	,313
Recidive (ref. = nooit)								
1x	,599	,524	,277	-,272	,158	,512	,131	,296
>1x	1,320	,908	,689	-,888	-,258	,301	,106	-,150
1x niet specifiek	,522	,331	,289	-,197	-,265	,184	-,100	,028
1x specifiek	,841	,581	,470	-,492	,132	,485	,103	,066
>1x niet specifiek	1,162	,588	,355	-,820	-,222	,221	,264	-,076
>1x specifiek	1,299	,722	,569	-,900	-,238	,390	,271	,217

N=1.070 (ongewogen analyse)

Noot: Vetgedrukt is significant bij $P < ,05$

Appendix 5.1 Lineaire random intercept modellen strafzwaarte

	Dagen onv. gevangenisstraf (log)		Uren werkstraf (log)		Euro's geldboete (log)	
Intercept	2,498	2,600	3,808	3,854	5,139	5,228
Type delict (ref. = winkeldiefstal)						
woninginbraak	1,590	1,590	,865	,865	1,224	1,224
mishandeling	,876	,876	,405	,405	,684	,684
autodiefstal	1,422	1,422	,781	,781	1,138	1,138
oplichting	2,525	2,525	1,205	1,205	2,782	2,783
milieudelict	1,927	1,927	1,007	1,007	2,909	2,909
verkeersmisdrijf	1,776	1,776	,986	,986	1,657	1,657
aanranding	,703	,703	,233	,233	,150	,150
drugsdelict	2,224	2,224	,951	,951	2,361	2,361
huiselijk geweld	1,170	1,170	,526	,526	,292	,292
verboden wapenbezig	,545	,545	,183	,183	,188	,188
bedreiging	-,059	-,059	-,203	-,203	-,408	-,408
Recidive (ref. = nooit)						
1x	,641	,642	,369	,369	,328	,327
>1x	1,072	1,072	,580	,579	,531	,529
1x niet specifiek	,579	,579	,355	,354	,321	,321
1x specifiek	,895	,893	,485	,483	,434	,432
>1x niet specifiek	,866	,866	,482	,482	,384	,383
>1x specifiek	1,305	1,305	,655	,655	,558	,558
Stimulus (ref. = controlegroep)						
kostengroep	-,188	-,190	,068	,097	,367	,398
recidivegroep	,090	,107	,236	,278	,335	,364
volledige-informatie-groep	,005	-,015	,293	,316	,413	,419
Vrouw (ref. = man)	,045	,028	,083	,070	-,406	-,407
Leeftijd	-,006	-,007	-,008	-,011	-,023	-,026
Opleiding (ref. = geen)						
LBO	-,206	-,147	,043	,070	,261	,277
MAVO	-,380	-,386	-,063	-,057	,079	,088
HAVO	-,232	-,372	,218	,096	,517	,371
MBO	-,241	-,328	,355	,295	,425	,350
HBO	-,558	-,793	,374	,247	,789	,633
Universiteit	-,642	-,169	,371	,026	,760	,438
Burgerlijke staat (ref. = gehuwd)						
ongehuwd	,279	,192	,013	-,058	-,246	-,346
samenwonend	,074	,057	-,094	-,109	-,044	-,045
gescheiden	-,069	-,031	-,212	-,171	-,191	-,145
weduwe	-,567	-,582	-,635	-,624	-,131	-,150
Geboren buiten NL (ref. = binnen NL)	,246	,316	-,043	-,039	-,208	-,165
Slachtoffer vermogen (ref. = niet)	,127	,201	-,055	-,001	,090	,115
Slachtoffer geweld (ref. = niet)	,062	,051	-,065	-,092	-,037	-,063
Bezorgdheid over criminaliteit	,317		,173		,190	
Vertrouwen in rechtstaat	-,048		-,060		,001	
Onschadelijkmaking	,174		-,002		-,096	
Vergelding	-,023		,180		,245	
Afschrikking	,116		,082		,075	
Resocialisatie	-,143		-,005		-,103	
Herstel	-,019		-,152		-,194	
Politieke voorkeur (deviatie contrast)						
VVD		,147		,160		,156
PvdA		-,121		-,124		-,170
PVV		,179		,071		-,045
CDA		,137		,016		,212
SP		,018		,026		-,018
D66		-,354		-,237		-,075
GroenLinks		-,111		,164		,175
CU en SGP		,031		-,139		-,123
Andere partij / geen partij		,074		,063		-,112
Level-1 variantie	2,204	2,204	1,903	1,903	3,950	3,950
Level-2 variantie	1,301	1,452	1,284	1,361	1,822	1,893

$N_1=12.840$; $N_2=1.070$ (ongewogen analyse)

Noot: Vetgedrukt is significant bij $P<.05$

Appendix 5.2 Logistische random intercept modellen sancties niet van toepassing

	Onv. gevangenisstraf		Voorw. gevangenisstraf		Werkstraf		Geldboete		Schadevergoeding	
Intercept	,943	,944	,551	,705	-1,853	-1,874	-1,403	-1,515	-,507	-,577
Type delict (ref. = winkeldiefstal)										
woninginbraak	-1,318	-1,318	-,053	-,053	1,003	1,002	,839	,839	-1,202	-1,202
mishandeling	-,818	-,818	-,107	-,107	,830	,829	,467	,467	-,795	-,795
autodiefstal	-1,269	-1,269	-,320	-,320	,659	,658	,247	,246	,065	,065
oplichting	-1,861	-1,862	,243	,243	2,350	2,350	,572	,571	-1,688	-1,688
milieudelict	-1,341	-1,342	-,153	-,153	1,883	1,882	-1,204	-1,204	,473	,473
verkeersmisdrijf	-1,329	-1,329	-,066	-,066	1,673	1,672	,422	,422	-1,058	-1,058
aanranding	-,454	-,454	-,350	-,350	,777	,776	1,044	1,044	-,502	-,502
drugsdelict	-1,886	-1,886	-,272	-,272	1,433	1,432	-,884	-,884	2,736	2,737
huiselijk geweld	-1,014	-1,014	-,524	-,524	,800	,799	1,181	1,181	,036	,036
verboden wapenbezig	-,565	-,566	-,666	-,666	,150	,150	-,353	-,353	2,663	2,663
bedreiging	,012	,012	-,270	-,270	,287	,286	,530	,530	,331	,331
Recidive (ref. = nooit)										
1x	-,779	-,780	,021	,019	,202	,198	,107	,106	,024	,022
>1x	-1,102	-1,102	,015	,014	,411	,410	,231	,229	,017	,015
1x niet specifiek	-,503	-,503	-,090	-,091	,061	,061	-,096	-,095	,041	,041
1x specifiek	-,847	-,844	,040	,038	,388	,385	,320	,318	,017	,017
>1x niet specifiek	-,865	-,863	,041	,039	,310	,309	,077	,078	-,079	-,079
>1x specifiek	-1,271	-1,271	,111	,110	,503	,502	,401	,400	,038	,039
Stimulus (ref. = controlegroep)										
kostengroep	-,135	-,118	-,378	-,364	-,086	-,128	-,451	-,450	-,081	-,068
recidivegroep	-,074	-,101	-,439	-,430	-,473	-,447	-,199	-,151	,120	,143
volledige-informatie-groep	,114	,154	-,096	-,122	-,674	-,694	-,377	-,336	-,120	-,096
Vrouw (ref. = man)	,233	,237	,089	,053	-,527	-,575	,190	,154	,004	-,008
Leeftijd	,009	,009	,016	,015	,007	,006	,008	,007	,010	,004
Opleiding (ref. = geen)										
LBO	-,131	-,197	-,366	-,324	-,628	-,507	-,156	-,125	,034	-,004
MAVO	,207	,175	,191	,200	-,413	-,384	-,047	,009	,196	,252
HAVO	-,265	-,255	,104	,001	-,564	-,442	,037	,173	,199	,261
MBO	,136	,152	,226	,195	-,577	-,550	-,146	-,059	-,049	-,018
HBO	,122	,210	,117	-,023	-,804	-,858	-,558	-,410	,158	,293
Universiteit	,452	,734	,458	,121	-,893	-1,045	-,127	,050	-,168	,072
Burgerlijke staat (ref. = gehuwd)										
ongehuwd	-,010	,018	,442	,330	,109	,009	-,052	-,070	,162	,093
samenwonend	-,093	-,104	-,318	-,387	,133	-,021	-,027	-,130	-,032	-,098
gescheiden	,061	,061	,190	,164	,330	,288	,390	,328	-,096	-,113
weduwe	,431	,351	-,324	-,313	,389	,348	-,048	-,073	,375	,292

Geboren buiten NL (ref. = binnen NL)	-,019	-,182	-,217	-,178	,048	,153	,038	-,075	,073	-,044
Slachtoffer vermogen (ref. = niet)	,131	,120	-,278	-,239	,199	,294	,376	,415	-,112	-,129
Slachtoffer geweld (ref. = niet)	,069	,159	-,311	-,395	-,123	-,114	,091	,106	-,138	-,119
Bezorgdheid over criminaliteit	-,229		,099		,037		-,140		-,107	
Vertrouwen in rechtstaat	-,056		-,003		-,106		-,128		,025	
Onschadelijkmaking	-,385		,146		,458		,101		,013	
Vergelding	,222		,109		-,197		,135		-,036	
Afschrikking	-,069		,071		,105		-,141		,059	
Resocialisatie	,052		-,041		-,347		-,023		,116	
Herstel	,136		,047		,119		-,034		-,476	
Politieke voorkeur (deviatie contrast)										
VVD		-,382		-,167		-,242		-,219		-,071
PvdA		,283		-,013		,128		,251		,365
PVV		-,263		,105		1,019		,403		-,034
CDA		,084		-,170		,102		-,300		,130
SP		,170		,163		,192		,229		,039
D66		,397		-,149		-,229		-,100		,193
GroenLinks		,094		,499		-,738		,095		-,161
CU en SGP		-,340		-,173		-,253		-,534		-,444
Andere partij / geen partij		-,043		-,096		,020		,173		-,016
Level-2 variantie	2,929	3,004	4,627	4,667	3,548	3,600	3,322	3,313	3,402	3,475

$N_1=12.840$; $N_2=1.070$ (ongewogen analyse)

Noot: Vetgedrukt is significant bij $P<,05$

Appendix 7.1 Wetteksten

Wetboek van Strafrecht

Artikel 246

Hij die door geweld of een andere feitelijkheid of bedreiging met geweld of een andere feitelijkheid iemand dwingt tot het plegen of dulden van ontuchtige handelingen, wordt, als schuldig aan feitelijke aanranding van de eerbaarheid, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste acht jaren of geldboete van de vijfde categorie.

Artikel 285

1. Bedreiging met openlijk in vereniging geweld plegen tegen personen of goederen, met geweld tegen een internationaal beschermd persoon of diens beschermde goederen, met enig misdrijf waardoor gevaar voor de algemene veiligheid van personen of goederen of gemeen gevaar voor de verlening van diensten ontstaat, met verkrachting, met feitelijke aanranding van de eerbaarheid, met enig misdrijf tegen het leven gericht, met gijzeling, met zware mishandeling of met brandstichting, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren of geldboete van de vierde categorie.
2. Indien deze bedreiging schriftelijk en onder een bepaalde voorwaarde geschiedt, wordt ze gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vierde categorie.
3. Bedreiging met een terroristisch misdrijf wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vijfde categorie.

Artikel 287

Hij die opzettelijk een ander van het leven berooft, wordt, als schuldig aan doodslag, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren of geldboete van de vijfde categorie.

Artikel 300

1. Mishandeling wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren of geldboete van de vierde categorie.
2. Indien het feit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vierde categorie.
3. Indien het feit de dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vierde categorie.
4. Met mishandeling wordt gelijkgesteld opzettelijke benadeling van de gezondheid.
5. Poging tot dit misdrijf is niet strafbaar.

Artikel 301

1. Mishandeling gepleegd met voorbedachten rade wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vierde categorie.
2. Indien het feit zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vierde categorie.
3. Indien het feit de dood ten gevolge heeft, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren of geldboete van de vijfde categorie.

Artikel 302

1. Hij die aan een ander opzettelijk zwaar lichamelijk letsel toebrengt, wordt, als schuldig aan zware mishandeling, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste acht jaren of geldboete van de vijfde categorie.
2. Indien het feit de dood ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste tien jaren of geldboete van de vijfde categorie.

Artikel 303

1. Zware mishandeling gepleegd met voorbedachten rade wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren of geldboete van de vijfde categorie.
2. Indien het feit de dood ten gevolge heeft, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren of geldboete van de vijfde categorie.

Artikel 304

De in de artikelen 300-303 bepaalde gevangenisstraffen kunnen met een derde worden verhoogd:

1. ten aanzien van de schuldige die het misdrijf begaat tegen zijn moeder, zijn vader tot wie hij in familierechtelijke betrekking staat, zijn echtgenoot, zijn levensgezel of zijn kind;
2. indien het misdrijf wordt gepleegd tegen een ambtenaar gedurende of ter zake van de rechtmatige uitoefening van zijn bediening;
3. indien het misdrijf wordt gepleegd door toediening van voor het leven of de gezondheid schadelijke stoffen.

Artikel 311

1. Met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vierde categorie wordt gestraft:
 1. diefstal van vee uit de weide;
 2. diefstal bij gelegenheid van brand, ontploffing, watersnood, schipbreuk, stranding, spoorwegongeval, oproer, muerij of oorlogsnood;
 3. diefstal gedurende de voor de nachtrust bestemde tijd, in een woning of op een besloten erf waarop een woning staat, door iemand die zich aldaar buiten weten of tegen de wil van de rechthebbende bevindt;
 4. diefstal door twee of meer verenigde personen;
 5. diefstal waarbij de schuldige zich de toegang tot de plaats van het misdrijf heeft verschaft of het weg te nemen goed onder zijn bereik heeft gebracht door middel van braak, verbreking of inklimming, van valse sleutels, van een valse order of een vals kostuum;
 6. diefstal met het oogmerk om een terroristisch misdrijf voor te bereiden of gemakkelijk te maken.
2. Indien de onder 3° omschreven diefstal vergezeld gaat van een der in onder 4° en 5° vermelde omstandigheden, wordt gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd.

Wegenverkeerswet 1994

Artikel 6

Het is een ieder die aan het verkeer deelneemt verboden zich zodanig te gedragen dat een aan zijn schuld te wijten verkeersongeval plaatsvindt waardoor een ander wordt gedood of waardoor een ander zwaar lichamelijk letsel wordt toegebracht of zodanig lichamelijk letsel dat daaruit tijdelijke ziekte of verhindering in de uitoefening van de normale bezigheden ontstaat.

Artikel 175

1. Overtreding van artikel 6 wordt gestraft met:
 - a. gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren of geldboete van de vierde categorie, indien het een ongeval betreft waardoor een ander wordt gedood;
 - b. gevangenisstraf van ten hoogste een jaar en zes maanden of geldboete van de vierde categorie, indien het een ongeval betreft waardoor een ander lichamelijk letsel wordt toegebracht.
2. Indien de schuld bestaat in roekeloosheid, wordt overtreding van artikel 6 gestraft met:
 - a. gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vijfde categorie, indien het een ongeval betreft waardoor een ander wordt gedood;
 - b. gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren of geldboete van de vierde categorie, indien het een ongeval betreft waardoor een ander lichamelijk letsel wordt toegebracht.
3. Indien de schuldige verkeerde in de toestand, bedoeld in artikel 8, eerste, tweede of derde lid, dan wel na het feit niet heeft voldaan aan een bevel, gegeven krachtens artikel 163, tweede, zesde, achtste of negende lid, of indien het feit is veroorzaakt of mede is veroorzaakt doordat hij een krachtens deze wet vastgestelde maximumsnelheid in ernstige mate heeft overschreden, dan wel zeer dicht achter een ander voertuig is gaan rijden, geen voorrang heeft verleend of gevaarlijk heeft ingehaald kunnen de in het eerste en tweede lid bepaalde gevangenisstraffen met de helft worden verhoogd.

Opiumwet

Artikel 2

Het is verboden een middel als bedoeld in de bij deze wet behorende lijst I dan wel aangewezen krachtens artikel 3a, vijfde lid:

- a. binnen of buiten het grondgebied van Nederland te brengen;
- b. te telen te bereiden, te bewerken, te verwerken, te verkopen, af te leveren, te verstrekken of te vervoeren;
- c. aanwezig te hebben;
- d. te vervaardigen.

Artikel 3

Het is verboden een middel als bedoeld in de bij deze wet behorende lijst II dan wel aangewezen krachtens artikel 3a, vijfde lid:

- a. binnen of buiten het grondgebied van Nederland te brengen;
- b. te telen, te bereiden, te bewerken, te verwerken, te verkopen, af te leveren, te verstrekken of te vervoeren;
- c. aanwezig te hebben;
- d. te vervaardigen.

Artikel 10

1. Hij die handelt in strijd met:
 - a. een in artikel 2, het in artikel 3b, eerste lid, of een in artikel 4, derde lid, gegeven verbod;
 - b. een krachtens artikel 3c, tweede lid, of artikel 4, eerste of tweede lid, gegeven voorschrift;
 - c. een krachtens artikel 8a, eerste lid, aan een ontheffing verbonden voorschrift;
 - d. wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste zes maanden of geldboete van de vierde categorie.
2. Hij die opzettelijk handelt in strijd met het in artikel 3b, eerste lid, of het in artikel 4, derde lid, gegeven verbod, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vijfde categorie.
3. Hij die opzettelijk handelt in strijd met het in artikel 2, onder C, gegeven verbod wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vijfde categorie.
4. Hij die opzettelijk handelt in strijd met het in artikel 2, onder B of D, gegeven verbod, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste acht jaren of geldboete van de vijfde categorie.
5. Hij die opzettelijk handelt in strijd met een in artikel 2, onder A, gegeven verbod, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren of geldboete van de vijfde categorie.
6. Indien het feit, bedoeld in het tweede, derde onderscheidenlijk vijfde lid, betrekking heeft op een geringe hoeveelheid, bestemd voor eigen gebruik, wordt gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van de derde categorie opgelegd.

Artikel 10a

1. Hij die om een feit, bedoeld in het vierde of vijfde lid van artikel 10, voor te bereiden of te bevorderen:
 1. een ander tracht te bewegen om dat feit te plegen, te doen plegen, mede te plegen of uit te lokken, om daarbij behulpzaam te zijn of om daartoe gelegenheid, middelen of inlichtingen te verschaffen,
 2. zich of een ander gelegenheid, middelen of inlichtingen tot het plegen van dat feit tracht te verschaffen,
 3. voorwerpen, vervoermiddelen, stoffen, gelden of andere betaalmiddelen voorhanden heeft, waarvan hij weet of ernstige reden heeft om te vermoeden dat zij bestemd zijn tot het plegen van dat feit,wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vijfde categorie.
2. Niet strafbaar is hij die de in het eerste lid omschreven feiten begaat met betrekking tot het binnen of buiten het grondgebied van Nederland brengen van een geringe hoeveelheid, bestemd voor eigen gebruik.

Artikel 11

1. Hij die handelt in strijd met een in artikel 3 gegeven verbod, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste een maand of geldboete van de tweede categorie.
2. Hij die opzettelijk handelt in strijd met een in artikel 3 onder B, C of D, gegeven verbod, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren of geldboete van de vierde categorie.
3. Hij die in de uitoefening van een beroep of bedrijf opzettelijk handelt in strijd met een in artikel 3, onder B, gegeven verbod, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vijfde categorie.
4. Hij die opzettelijk handelt in strijd met een in artikel 3 onder A, gegeven verbod, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren of geldboete van de vijfde categorie.
5. Indien een feit als bedoeld in het tweede of vierde lid, betrekking heeft op een grote hoeveelheid van een middel, wordt gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd. Onder grote hoeveelheid wordt verstaan een hoeveelheid die meer bedraagt dan de bij algemene maatregel van bestuur bepaalde hoeveelheid van een middel.
6. Het tweede lid is niet van toepassing, indien het feit betrekking heeft op een hoeveelheid van hennep of hasjiesj van ten hoogste 30 gram.
7. Het tweede en vierde lid zijn niet van toepassing, indien het feit betrekking heeft op een geringe hoeveelheid, bestemd voor eigen gebruik, van de in lijst II vermelde middelen, met uitzondering van hennep en hasjiesj.

Artikel 11a

1. Deelneming aan een organisatie die tot oogmerk heeft het plegen van een misdrijf als bedoeld in artikel 10, derde, vierde en vijfde lid, 10a, eerste lid, of 11, derde, vierde en vijfde lid, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste acht jaren of geldboete van de vijfde categorie.
2. Artikel 140, derde en vierde lid, van het Wetboek van Strafrecht is van overeenkomstige toepassing.

Artikel 12

Indien de waarde van de zaken waarmee of met betrekking tot welke de feiten, strafbaar gesteld in de artikelen 10, eerste tot en met vijfde lid, 10a, eerste lid, 11, tweede tot en met vijfde lid, en 11a zijn begaan, of die geheel of gedeeltelijk door middel van die feiten zijn verkregen, hoger is dan het vierde gedeelte van het maximum van de geldboete op die feiten gesteld, kan, ook indien het feit door een natuurlijke persoon is begaan, een geldboete van de naast hogere categorie worden opgelegd.

Artikel 13

1. De in artikel 10, eerste lid, en artikel 11, eerste lid, strafbaar gestelde feiten zijn overtredingen.
2. De in de artikelen 10, tweede tot en met zesde lid, 10a, eerste lid, 11, tweede tot en met vijfde lid, en 11a strafbaar gestelde feiten zijn misdrijven.
3. De Nederlandse strafwet is toepasselijk op ieder die zich buiten Nederland schuldig maakt aan:
 - a. een der in artikel 10a, eerste lid, strafbaar gestelde feiten voorzover die zijn gepleegd om het in artikel 10, vijfde lid, strafbaar gestelde feit voor te bereiden of te bevorderen, dan wel
 - b. poging tot of deelneming aan het in artikel 10, vijfde lid, strafbaar gestelde feit.

Over de auteurs

Stijn Ruiter

Stijn Ruiter is senior onderzoeker bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) te Amsterdam. Hij is gepromoveerd in de Sociale Wetenschappen en publiceerde ondermeer over de publieke opinie over taakstraffen. Daarnaast gaat zijn onderzoeksinteresse ondermeer uit naar de ruimtelijk-temporele spreiding van criminaliteit en de levensloopcriminologie. Voor meer informatie over Stijn Ruiter, zie: www.stijnruiter.nl

Jochem Tolsma

Jochem Tolsma is als universitair docent verbonden aan de sectie sociologie van de Radboud Universiteit Nijmegen (RU). Hij verzorgt onder meer in het tweede bachelorjaar een collegereeks over criminaliteit. Hij coördineert de Nederlandse panelstudie naar Onveiligheid, Aangiftebereidheid en Strafopvattingen. Op basis van deze data verscheen eerder de publicatie 'Taakstraffen langs de lat: strafopvattingen van Nederlanders' (Rechtstreeks 2010, nr. 3) en verschijnt binnenkort een studie naar aangiftebereidheid in het *Journal of Experimental Criminology*. Voor meer informatie over Jochem Tolsma en zijn onderzoeksinteresses, zie: www.jtolsma.nl.

Marloes de Hoon

Marloes de Hoon doet de bachelor studie sociologie aan de Radboud Universiteit Nijmegen (RU) en ze was in het kader van die opleiding als stagiaire verbonden aan het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR), alwaar ze betrokken was bij het onderhavige onderzoeksproject.

Henk Elffers

Henk Elffers is senior onderzoeker bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) te Amsterdam en hoogleraar empirische bestudering van de strafrechtpleging aan de afdeling Strafrecht en Criminologie, Vrije Universiteit Amsterdam. Hij publiceerde ondermeer over de kloof tussen publiek en strafrechter, ook in comparatieve context, publieke steun voor de doodstraf, de begrijpelijkheid van deskundigenrapportages in de rechtszaal, sekse en straftoemeting, het nut van sancties in een rationele-keuzekader.

Peter van der Laan

Peter van der Laan is senior onderzoeker bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) te Amsterdam en bijzonder hoogleraar Reclassering aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Hij houdt zich sinds jaar en dag bezig met onderzoek naar (jeugd)criminaliteit en de effecten van strafrechtelijke interventies. Sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw is hij nauw betrokken bij diverse onderzoeken rond taakstraffen voor minder- en meerderjarigen. In 1991 promoveerde hij op een evaluatie van het experiment met alternatieve sancties voor jeugdigen. Hij is lid van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming en tot voor kort van de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie.

Dankwoord

De onderzoekers willen hun bijzondere dank uitspreken aan de leden van de begeleidingscommissie: Dhr. prof. mr. T.A. de Roos (voorzitter; Universiteit van Tilburg), Mw. MSc. T. Cops (Ministerie van Veiligheid en Justitie), Mw. drs. E.M.H. van Dijk (namens opdrachtgever; Ministerie van Veiligheid en Justitie, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum), Mw. mr. R.H.M. Jansen (Studiecentrum Rechtspleging), Dhr. dr. J.W. de Keijser (Universiteit Leiden), Dhr. mr. H.C.D. Korvinus (Openbaar Ministerie, arrondissementsparket Den Haag). Uit het commentaar op conceptversies bleek een brede inhoudelijke kennis en sterke betrokkenheid bij het onderwerp. Mede dankzij adviezen van de begeleidingscommissie is het mogelijk geworden uitspraken te doen over de door de Nederlandse bevolking geprefereerde sancties bij misdrijven. De commissie waakte bovendien over de toegankelijkheid van het rapport en heeft er hiermee aan bijgedragen dat het rapport verschillende doelgroepen zal aanspreken, zoals mensen werkzaam in de strafrechtpraktijk, criminologen, beleidsmedewerkers en leken.

Wij danken het Centraal Bureau voor de Statistiek en in het bijzonder Dhr. drs. F.W.M. Huls en Dhr. dr. V. de Heij voor de steekproeftrekking, de beschrijving hiervan, en het aanleveren van de overzichten uit de strafrechtpraktijk. Het veldwerk is uitgevoerd door Intomart GfK. Onze dank gaat uit naar Mw. drs. K. Versluijs die het veldwerk in goede banen heeft geleid.

Tot slot betuigen wij onze dank aan de opdrachtgever, het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, onderdeel van het Ministerie van Veiligheid en Justitie, voor het vertrouwen dat zij in ons stelde en de wens om het draagvlak voor verschillende sancties onder de Nederlandse bevolking nauwkeurig in kaart te laten brengen.